IOM EL KİTABI

İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım

IOM Uluslararası Göç Örgütü

Cooperazione Italiana allo Sviluppo
Ministero degli Affari Esteri

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), insani ve düzenli göçün hem göçmenlerin hem de toplumun yararına olduğu ilkesine bağlıdır. Hükümetler arası bir kurum olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM); göçün operasyona yönelik zorluklarının aşılmasına yardımcı olmak, göç konularının daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamak, göç yoluyla sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve insan onuruna ve göçmenlerin esenliğini korumak amacı ile uluslararası toplumda faaliyet gösteren ortaklarıyla işbirliği içerisinde çalışmaktadır.

Bu el kitabının bölümlerinde yer verilen fikirler katkıda bulunan kişilere ait olup; Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) görüşlerini yansıtmamaktadır.

Yayıncı: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
17, route des Morillons
1211 Geneva 19
İsviçre
Tel:+41 22 717 91 11
Faks: +41 22 798 61 50
E-posta: hq@iom.int
Web sitesi: http://www.iom.int

© 2008 Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Tüm hakları saklıdır. İşbu yayının hiçbir bölümü önceden yayıncının izni alınmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt yöntemiyle veya başka bir yöntemle ya da herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, bir veri muhafaza sisteminde saklanamaz veya iletilemez.

IOM EL KİTABI
İnsan Ticareti Mağdurlarına Doğrudan Yardım

Bu proje
Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Bu proje
Uluslararası Göç Örgütü
ile işbirliği içinde yürütülmektedir

IOM Uluslararası Göç Örgütü

Cooperazione Italiana allo Sviluppo
Ministero degli Affari Esteri

Genel İçerik

	Önsöz	1
1. Bölüm	Emniyet Ve Kişisel Güvenlik	2
2. Bölüm	İnsan Ticareti Mağdurları İle Mülakat	3
3. Bölüm	Yönlendirme Ve Yeniden Entegrasyon Desteği	3
4. Bölüm	Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri	3
5. Bölüm	Sağlık Ve İnsan Ticareti	4
6. Bölüm	Kolluk Kuvvetleri İle İşbirliği	4
	Ekler	5

Bölüm İçerikleri

1. Güvenlik Ve Kişisel Güvenlik 9

Temel İlkeler 9
Güvenlikle İlgili Konular Ve Risk Değerlendirmesi 9
1.1 Risk Değerlendirmesi 10
1.2 Gizli Kişisel Verilerin Ve İnsan Ticareti Verilerinin İşlenmesi Ve Güvenliği 14
1.2.1 İnsan Ticareti Mağdurlarına Ait Gizli Kişisel Veriler 15
1.2.2 Gizli Kişisel Verilerin Ve İnsan Ticareti Verilerinin İşlenmesi Ve İmhası 15
1.3 En İyi Güvenlik Uygulamaları – Hizmet Kuruluşu Personeli 16
1.3.1 En İyi Uygulamalar – Mağdur İle İlk Temas 17
1.3.2 En İyi Uygulamalar – Mağdurla Yapılacak Mülakatlar 17
1.3.3 Kişisel Güvenlik 18

2. İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Mülakat 20

2.1 Giriş 20
2.1.1 Hizmet Kuruluşuna Yönlendirme 20
2.1.2 Mülakatın Amaçları 20
2.1.3 Mülakat Süreceinin Tabi Olduğu Sınırlandırmalar 21
2.1.4 İnsan Ticareti Olgusunu Kavramak 22
2.1.4.1 Hukuki Bağlam 23
2.1.4.2 Suçlu 26
2.1.4.3 Mağdur 27
2.1.4.4 İnsan Ticareti Olgusu 28
2.2 Mülakat Öncesi Değerlendirme Göstergeleri 29
2.3 Mülakat 34
2.3.1 Reşit Olmayan Çocuklarla Mülakat Yapılırken Özellikle Dikkate Alınması Gereken Hususlar[7] 34
2.3.2 Mağdura Yaklaşım Ve Davranış Şekilleri 36
2.3.3 İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına Ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler 38
2.3.4 Mülakat Formunun Kullanılması 39
2.3.4.1 Mülakat Kontrol Listesi 39
2.3.4.2 Mülakat Formunun Doldurulması 41
Ek I: İnsan Ticareti Mağdurları: Mülakat Formu 53

3. Yönlendirme Ve Yeniden Entegrasyon Desteği 64

Giriş 64
3.1 Yardım Amacı İle Yönlendirme Ve Yerleştirme 69
3.1.1 Uluslararası Yönlendırme 69
3.1.1.1 Uluslararası Seyahat Hazırlık Prosedürleri 70
3.1.1.2 Uluslararası Haberleşme Prosedürleri 80

3.1.1.3 Uluslararası Seyahat Prosedürleri 83
3.1.2 Ülke İçi Yönlendırme 84
3.1.2.1 Ülke İçi Hazırlık Prosedürleri 86
3.1.2.2 Ülke İçi Haberleşme Prosedürleri 86
3.1.2.3 Ülke İçi Seyahat Prosedürleri 87
3.1.3 Varışta Yardım 87
3.1.4 Vakanın Takibi 88
3.2 Yeniden Entegrasyon 88
3.2.1 Yeniden Entegrasyon Değerlendirmesi Ve Planı 89
3.2.1.1 Birey Bazında Yeniden Entegrasyon Değerlendirmesi 90
3.2.1.2 Durum Bazında Yeniden Entegrasyon Değerlendirmesi 90
3.2.1.3 Yeniden Entegrasyon Planı 91
3.2.2 Yeniden Entegrasyon Süreci 92
3.2.2.1 Yeniden Entegrasyon Yardımı Sunulmasına Yönelik Mekanizmalar 92
3.2.2.2 Kabul Eden Hizmet Kuruluşu Tarafından Başlangıçta Sunulacak Destek 93
3.2.2.3 Uzun Vadeli Yeniden Entegrasyon Desteği 93
3.2.2.4 Mağdurlara Hükümet Desteği Sunulması 95
3.2.3 Yeniden Entegrasyon Yardımı Türleri 95
3.2.3.1 Tıbbi Konular/Sağlık 95
3.2.3.2 Danışmanlık 96
3.2.3.3 Finansal Konular 100
3.2.3.4 Hukuki Yardım 102
3.2.3.5 Eğitim Sistemine Geri Dönüş 103
3.2.3.6 Mesleki Eğitim 105
3.2.3.7 Mikro İşletmeler Ve Gelir Getirici Faaliyetler 105
3.2.3.8 İşe Yerleştirme, Maaş Sübvansiyonu Ve Çıraklık Programları 107
3.2.3.9 Barınma 108
3.2.4 Reşit Olmayan Çocuklara Yeniden Entegrasyon Desteği 109
3.2.5 Yeniden Entegrasyon Sürecine İlişkin Operasyonel Güvenlik 110
3.2.6 Yeniden Entegrasyonnin İzlenmesi 111
3.2.7 Değerlendirme 112
3.2.7.1 Mağdurlar Tarafından Yapılan Değerlendirme 112
3.2.7.2 Öz Değerlendirme 112
3.2.7.3 Harici Değerlendirme 113
Ek I: İzleme Raporu 115

4. Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri 117

4.1 Sığınma Evinin Kurulması 117
4.2 Sığınma Evinde Bulunan Tesisler Ve Yerleşim Planı 122
4.2.1 Sığınma Evi Tesisinin Fiziksel Özellikleri 122
4.2.2 Sığınma Evinin Azami Kapasitesi 125
4.2.3 Bakım 125
4.2.4 Sağlık Ve Temizlik Koşulları Ve İlgili Hizmetler 125
4.2.5 Sığınma Evi Çalışma Saatleri Ve Kabul Politikası 126
4.2.6 Güvenlik 127

4.3 Sığınma Evi Yönetimi Ve Personeli 136
4.3.1 Sığınma Evi Personel Yapısı 136
4.3.2 Sığınma Evi Yönetimi 136
4.3.3 Doğrudan Danışmanlık Hizmeti Ve/Ve Psikolojik Destek 138
4.3.4 Sakinlerin Genel Bakımı Ve Gözetimi 140
4.3.5 Finansal Gözetim Ve Satın Alma 141
4.3.6 Diğer Personel 142
4.3.7 Gönüllülerden Faydalanma 142
4.4 Sığınma Evi Personelinin Yönetimi Ve Eğitimi 143
4.4.1 Eğitim Ve Personel Gelişimi Programları 143
4.4.2 Sığınma Evi Davranış Kuralları/Standart Çalışma Usulleri 144
4.4.3 Personel Çalışma Programları 144
4.4.4 Gözetim 145
4.4.5 Tükenme 146
4.5 Mağdurlara Sığınma Evinde Yardım Sunma Prosedürleri 147
4.5.1 Sığınma Evinde Mağdurlarla Çalışmaya Dair Temel Kavramlar 147
4.5.2 Sığınma Evine Varış 149
4.5.3 İlk Toplantının Kimin Tarafından Gerçekleştirileceğinin Belirlenmesi 150
4.5.4 Toplantının Zamanı Ve Yeri 150
4.5.5 İlk Toplantının Yeri 151
4.5.6 İlk Toplantının Amaçları 152
4.5.7 Sığınma Evi Sakinleri – Hakları Ve Yükümlülükleri 153
4.5.8 Sığınma Evinde Sunulan Yardım Ve Hizmetler 158
4.5.9 Mağdurla Ayrıntılı Görüşme 159
4.5.10 İlk Toplantının Sona Erdirilmesi 164
4.5.11 Temel İhtiyaç Paketi Ve İlk Nekahat Süresi 165
4.6 Çocuklar İçin Dikkate Alınması Gereken Özel Hususlar 166
4.7 Sığınma Evinde Sunulan Yardım Ve Hizmetler 167
4.7.1 Danışmanlık 168
4.7.2 Tıbbi Bakım 169
4.7.3 Psikolojik Bakım 170
4.7.4 Psikiyatrik Bakım 171
4.7.5 Hukuki Yardım 171
4.7.6 Mağdurların Kendilerini Toparlamalarına Yönelik Faaliyetler 172
4.7.7 İlave Yeniden Entegrasyon Hizmetleri 173
4.7.8 Kimlik Ve Seyahat Belgeleri Ve Geçiş Ülkeleri İle Varış Ülkelerinde Bulunan Mağdurlara Gönüllü Geri Dönüş Yardımı Sunulması 173
4.8 Vaka Bazında Hizmet Planı Hazırlama 174
4.9 Sığınma Evinden Ayrılma 175
4.10 Kayıt Yönetimi 175

Ek I: Personel Davranış Kuralları Kılavuz İlkeleri **177**
Ek II: Personel Gizlilik Anlaşması **180**
Ek III: Sığınma Evi Sakinlerinin Hakları **181**
Ek IV: Sığınma Evlerinin Genel Kuralları **182**
Ek V: Mağdurların Sığınma Evinden Ayrılmalarına İlişkin Olarak Personelin Sorumlulukları **183**
Ek VI: Sığınma Evi Sakinleri Ayrılma Anketi **184**

5. Sağlık Ve İnsan Ticareti 185

5.1. Giriş 185
5.2 İnsan Ticaretinin Sağlık Boyutu 187
5.3 Bakım Hizmetleri Sunulmasına İlişkin Etik İlkeler Ve Güvenlik İlkeleri[17] 189
5.4 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Bir İnsanın Dünyaya Bakış Açısını Anlamak: Bakımı Etkileyen Hususlar 191
5.5 Özel Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 196
5.5.1 Kültürel Yetkinlik 197
5.5.2 Travma Ve Hafıza 200
5.5.3 Biyolojik Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet 200
5.5.4 Ayrımcılık Ve Kadının Geleneksel Rolü 204
5.5.5 Cinsel Sağlık Ve Üreme Sağlığı 205
5.5.6 Cinsel Tercih Açısından Azınlık Gruplar 207
5.5.7 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kadınların Çocukları 208
5.6 Çocuklar Ve Ergenler 209
5.6.1 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Çocukların Ve Ergenlerin Bakımı 210
5.6.2 Çocukların Büyümesi Ve Gelişimi Ve İstismarın Etkileri 213
5.6.3 Çocuklara Uygun Ortam 215
5.7 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilerin Bakımında Ruh Sağlığına İlişkin Hususlar 216
5.7.1 Ruh Hastalıkları 216
5.7.2 İnsan Ticareti Bağlamında Psikolojik Zorlama Ve İstismar 217
5.7.3 Psikoaktif Madde Kullanımı Ve Bağımlılığı 217
5.7.4 Bir Hizmet Sağlayıcının Bakımı Altında İken Sık Rastlanan Stres Kaynakları 218
5.8 HIV Ve Aids 220
5.9 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Yardımı Sunulmasına İlişkin Tıbbi Ve Hukuki Hususlar 226
5.10 Doktor-Hasta İlişkisi 227
5.11 İnsan Ticareti Projelerinde Sağlık Bileşenlerinin Tasarlanması 229
5.12 İnsan Ticaretinde Sık Rastlanan Klinik Koşullara İlişkin Vaka Yönetimi Kılavuz İlkeleri 230
5.12.1 Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar (Stı) 231
5.12.2 Ruh Sağlığı 232
5.12.3 Hijyen Ve Temizlik Koşulları 238
5.12.4 Tüberküloz (Tb) 239
5.12.5 İş Sağlığı 239
5.12.6 Aşıyla Önlenebilen Hastalıklar 240
5.12.7 Beslenme, Yaralanmalar, Ağız Ve Diş Sağlığı, Kronik Hastalıklar 241
5.13 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişiler İçin Sağlık Planlaması 242
5.14 Yardım Programlarından Ayrılacak Kişiler İçin Sağlık Planlaması 245
5.15 Personel Ve Sağlık 249
5.15.1 Stres 249
5.15.2 Personelin Desteklenmesine Ve Stresin Azaltılmasına Yönelik Önlemler 252
5.15.3 Destek Sağlanması Ve Tükenmenin Fark Edilmesi 254

5.15.4 Kan Yoluyla Bulaşan Patojenlerden Kaynaklanan Meslek Riski 255
5.15.5 Personelin Eğitimi 255
5.16 Sağlık Hizmeti Sunan Ortaklar 256
5.17 Sağlık Bilgi Sistemi Yönetimi 259
5.17.1 Sağlık Verileri Ve Veri Yönetimi 260
5.17.2 Vaka Dosyası Bilgilerinin Güvenliğine Ve Emniyetine İlişkin Kılavuz İlkeler 260
5.17.3 Bakım Hizmeti Sağlayıcıları Arasında Bilgi Paylaşımı 262
5.17.4 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilerin Kendi Sağlık Kayıtlarına Erişim Hakları 263
Ek I: Budapeşte Deklarasyonu 268
Ek II: Çeşitli Ortak Batı Tarzı Psikolojik Destek Terapileri 271

6. Kolluk Kuvvetleri İle İşbirliği 272

6.1 Giriş 272
6.2 Dayanak 272
6.3 Kolluk Kuvvetleri Açısından İşbirliği 273
6.4 Hizmet Kuruluşu Açısından İşbirliği 273
6.4.1 Hizmet Kuruluşlarına Yönelik Stratejik Riskler 274
6.4.2 Hizmet Kuruluşlarına Yönelik Operasyonel Riskler 275
6.4.3 İşbirliğinden Sağlanacak Faydanın Belirlenmesi 276
6.5 Cezai Yargı Sisteminin Mağdura Tanıdığı Seçeneklere Ve Haklara Erişim 277
6.5.1 Giriş 277
6.5.2 Cezai Yargı Sisteminin İnsan Ticareti Mağdurlarına Tanıdığı Seçenekler Ve Haklar 277
6.5.3 Seçeneklere İlişkin Danışmanlık Hizmetlerinin Zamanlaması 278
6.5.4 Hukuki Danışmanlık 280
6.5.5 Mağdur-Tanıklara Sağlanan Hukuki Koruma 282
6.6 İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptı 284
6.6.1 İşbirliğinin Boyutu 284
6.6.2 Bir Mutabakat Zaptı (Mou) Düzenlemenin Sağlayacağı Yararlar 285
6.6.3 Temel İlkeler 286
6.6.4 İşbirliğine Dair Mütabakat Zaptının (Mz) İçeriği 286
6.6.5 Riskler 288
6.7 İnsan Ticareti İle Mücadele Birimleriyle İrtibat Sağlanması 289
6.8 Teknik İşbirliği Ve Kapasite Oluşturma 290
6.9 Bilgilerin Yönetimi Ve Yayımı 290
6.9.1 İnsan Ticaretine Yönelik İstihbarat – Tanımı Ve Kaynakları 292
6.9.2 İstihbarat Türleri Ve Kullanım Alanları 292
6.9.3 İki Taraflı İstihbarat Alışverisi Süreci 294
6.9.4 Diğer Mağdurlara Ve Potansiyel Mağdurlara İlişkin İstihbaratın İfşası Görevi 294
6.9.5 Mağdur Tarafından Doğrudan Polise İstihbarat Sağlanması 296
6.9.6 Konu Bazında İstihbaratın İfşasına İlişkin Risklerin Değerlendirilmesi 297
6.9.7 Dağıtılan İstihbaratın Gizliliği 300
6.9.8 İzleme Ve Gözden Geçirme 303

Önsöz

Amaçlar

İnsan ticareti ile mücadele faaliyetlerinin uygulanmasında yaklaşık 13 yıllık bir deneyime sahip olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM), dünyanın dört bir köşesinde 14.000'i aşkın insan ticareti mağduruna yardımcı olmuştur. İnsan ticareti mağdurlarına yardımcı olan veya yardımcı olmak isteyen kurum ve kuruluşların, özellikle yerel STK'ların sayısının her geçen gün daha da artması karşısında, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), bu konudaki deneyimlerini ve öğrendiği dersleri bu kurum ve kuruluşlarla paylaşmak istemektedir. Bu El Kitabında, bu deneyimler özetlenmekte ve sistematik bir hale getirilmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), her bir mağdurun bir diğerinden farklı olduğunun ve bu nedenle farklı türde yardıma ve desteğe ihtiyaç duyduğunun ve farklı türde bir yardım ve destek arzu ettiğinin bilincindedir. Ayrıca, insan ticaretinin dünyanın farklı bölgelerinde değişik şekillerde gerçekleştirilmesi ve sürekli evrim geçirmesi, mücadele yöntemlerinin de değişmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, bu El Kitabının amacı, insan ticareti mağdurlarına sunulacak yardımlar konusunda tek bir metodoloji belirtmekten ziyade, Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün yıllara dayanan deneyiminden faydalanarak önerilerde bulunmak ve bir kılavuz görevi görmektir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), bu El Kitabının mağdurlara yardım sunan tüm kuruluşlara ve özellikle de, mağdurlara yardım programlarını yeni başlatmış olan kuruluşlara faydalı olacağını ve bu kuruluşların Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) deneyimlerinden yararlanabileceklerini ümit etmektedir.

Bu El Kitabında, ilk temas anından mülakat aşamasına ve ilgili kişilerin topluma etkin bir şekilde yeniden kazandırılmasına kadar tüm evrelerde, insan ticareti mağdurlarına gerekli tüm yardımın sağlanabilmesi için gereken rehberlik sunulmakta ve tavsiyelerde bulunulmaktadır. Bu El Kitabında küçüklere yönelik yardımlardan da bahsedilmekte, ancak bu konuda derinlemesine bilgi verilmemektir. Bu nedenle, bu konuda çalışan görevlilerin UNICEF'in İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Korunmasına ilişkin Kılavuz İlkelerine başvurmaları önerilmektedir.

El Kitabının Yapısı

Bu El Kitabı bir bütün olarak okunacak şekilde hazırlanmış olmakla birlikte, münferit bölümlerinde yer verilen belirli konularda bir başvuru kaynağı olarak kullanılması da mümkündür. Bu El Kitabının tüm bölümleri ve ekleri birbirleriyle yakından ilişkilidir. Bu karmaşık konuların mümkün olan en profesyonel şekilde ele alınabilmesi için bütünsel bir yaklaşım sergilenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu El Kitabından azami fayda sağlayabilmek için, okuyucunun, içeriğinin tümünü okumasını ve bu konular hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmasını tavsiye etmekteyiz.

Bu El Kitabı aşağıda açıklandığı şekilde yedi bölümden oluşmaktadır. Bölümler, kitapta yer aldıkları sıra ile açıklanmaktadır. Okuyucunun sistematik bir şekilde ilerlemesi ve tüm bölümler hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olması tavsiye edilmektedir. Ancak, belirli bir konuya ilişkin özel bilgiye ihtiyaç duyulduğunda, ilgili bölüme münferiden başvurulması mümkündür.

1. Bölüm	Güvenlik ve Kişisel Güvenlik
2. Bölüm	İnsan Ticareti Mağdurları ile Mülakat
3. Bölüm	Yönlendirme ve Yeniden Entegrasyon Desteği
4. Bölüm	Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri
5. Bölüm	Sağlık ve İnsan Ticareti
6. Bölüm	Kolluk Kuvvetleri ile İşbirliği
Ek I	İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler
Ek II	Mülakat Kontrol Listesi
Ek III	Sözlükçe

Yukarıda açıklanan bölümler, aşağıdaki konuları ve kilit temaları içermektedir:

1.Bölüm Emniyet ve Kişisel Güvenlik

Bu bölümde, emniyet ve kişisel güvenlik konularına ilişkin genel ilkeler açıklanmakta ve risk değerlendirmesi, yüksek risk içeren vakalar, risk yönetimi, gizli bilgilerin güvenliği, güvenlik usullerinde en iyi uygulamalar ve personel ile yararlanıcıların kişisel güvenlikleri gibi hususlar ele alınmaktadır.

Bu bölümün ana fikri, insan ticareti mağdurlarına yardım ve koruma sağlarken personelin yüksek risklere maruz kalabileceğinin farkına varılması ve bu tür risklerin asgari düzeye indirilebilmesi ve yönetilebilmesi için bir dizi temel güvenlik standardının sağlanması gerektiğinin vurgulanmasıdır.

2. Bölüm İnsan Ticareti Mağdurları ile Mülakat

Bu bölümde, kuruluşların insan ticareti ile insan kaçakçılığı suçlarını daha iyi bir şekilde ayrıt etmelerine yardımcı olacak bir formül sunulmakta ve insan ticareti mağduru olarak yardım isteyen kişiler ile yapılacak mülakatlara ve bu kişilerin teşhisine yönelik bir metodolojinin ana hatları açıklanmaktadır. Bu bölümde incelenen konular arasında, ilgili uluslararası hukuki standartlar, mülakat süreci, değerlendirme göstergeleri ve değerlendirmeye ilişkin özel sorular, mağdura yaklaşım ve davranış şekilleri, ilave destekleyici malzemeler ve nihai karar verme süreci yer almaktadır.

Bu bölümün ana fikri, kuruluşlara, insan ticareti mağdurlarını, bu kişilerin gereksinimlerini etkinlikle karşılayabilmeleri ve bu kişilere yardım ve koruma sağlayabilmeleri amacı ile doğru bir şekilde teşhis edebilmeleri için kılavuz ilkeler sunulmasıdır.

3. Bölüm Yönlendirme ve Yeniden Entegrasyon Desteği

Bu bölümde, mağdurların yönlendirme ve bu işlemin ardından, başarılı bir şekilde yeniden entegrasyon da dahil olmak üzere, gerekli tüm desteğin sunulması faaliyetlerinin tümü ele alınmaktadır. Bu konuların arasında, insan ticareti mağdurlarının yardım alarak gönüllü dönüşlerinin uygulanması ve bu konuda yapılan hazırlıklar, yeniden entegrasyon desteğinin değerlendirilmesi ve planlanması ile yeniden entegrasyon desteği sunulması da yer almaktadır.

Bu bölümün ana fikri, insan ticareti mağdurlarına, ihtiyaçlarına ve temel insan haklarına uygun bir şekilde, kişi bazında etkin ve uygun yardımın ve korumanın sağlanmasıdır.

4. Bölüm Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri

Bu bölümde, insan ticareti mağdurları için sığınma evleri kurulması, sığınma evlerinin yönetimi ve personeli, sığınma evi sakinlerine yardımcı olmak için uygulanacak usuller, sığınma evi sakinlerine yönelik muamele biçimi ve sığınma evi hizmetlerinin ve gerekli yardımların sunulması konuları ele alınmaktadır.

Bu bölümün ana fikri, güvenli sığınma evlerinin kurulması ve sığınma evi ortamında insan ticareti mağdurlarına uygun ve etkin yardım ve koruma sağlanmasıdır.

5. Bölüm Sağlık ve İnsan Ticareti

Sağlık konulu bu bölümde, sağlık ve insan hakları ile ilgili hususlarda, örneğin kavramsal çerçeveler, etik ve güvenlik ilkeleri, bakım hizmetlerini etkileyen hususlar, sağlık konusunda dikkate alınması gereken özel durumlar, sağlık konusunda tıbbi ve hukuki hususlar, klinik prosedürler ve yönetim, sağlık planlaması ve personelin sağlığı ile ilgili hususlar hakkında ayrıntılı talimatlar ve tavsiyeler yer almaktadır.

Bu bölümün ana fikri, asgari sağlık bakım standartlarının geliştirilmesi ve insan ticareti mağdurlarının ihtiyaçlarına uygun özel sağlık hizmetleri sunulmasıdır. Bu bölüm, sadece insan hakları açısından değil, aynı zamanda kaynak, geçiş ve varış ülkelerinde halk sağlığı açısından da hizmet sunumuna odaklanmaktadır.

6. Bölüm Kolluk Kuvvetleri ile İşbirliği

Son bölümde, insan ticareti ile mücadelede hassas bir konu olan, kolluk kuvvetleriyle işbirliği hakkında ayrıntılı talimatlar ve tavsiyeler yer almaktadır. Bu bölümde, bu işbirliğinin arka planı, riskleri ve gerekçeleri açıklanmakta ve insan ticareti mağdurlarının hukuki hakları ve seçenekleri, kolluk kuvvetleri ile Mutabakat Belgesi akdedilmesi, polis birimleri ile irtibat halinde çalışma, teknik işbirliği ve kapasite oluşturma, istihbarat paylaşımı ve tanıkların cezai takibata dahil edilmesi gibi konular ele alınmaktadır.

Bu bölümün ana fikirleri (1) insan ticareti mağdurlarının cezai yargı sistemi tarafından kendilerine sunulan seçenekler hakkında bilgi sahibi olmalarının ve bu seçenekleri iyice kavramalarının sağlanması ve (2) hizmet kuruluşları ile kolluk kuvvetleri arasında, cezai yargı sistemi çerçevesinde mağdurların haklarının daha iyi bir şekilde korunmasını sağlamak, insan tacirlerinin tespit ve yargılanma oranını artırmak ve işledikleri suçların cezasız kalmasına son vermek amacı ile orta vadeli bir strateji geliştirmek için temel oluşturma hedefiyle etik ve profesyonel bazda, karşılıklı bir işbirliği süreci geliştirmektir.

Ekler

Ek I İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler
Ek I'de, insan ticareti mağdurlarının haklarına ve özel durumuna saygı gösterebilmek için tüm personelin sergilemesi gereken uygun davranışlara ilişkin temel bilgiler sunulmaktadır.

Ek II Mülakat Kontrol Listesi
Ek II'de, hizmet kuruluşu personelinin insan ticareti mağduru sıfatıyla yardım gereksinimi duyan kişiler ile yapacakları mülakatlara başlamadan önce dikkate alınması ve çözümlenmesi gereken konulara ilişkin bir kontrol listesi sunulmaktadır.

Ek III Sözlük
Bu El Kitabında ve insan ticareti mağdurlarının teşhisinde ve bu kişilere yardım ve koruma sağlanmasında kullanılan kilit öneme sahip terimlerin açıklandığı bir sözlük sunulmaktadır.

Temel İlkeler

Bu El Kitabında yer verilen talimatlar ve tavsiyeler, aşağıda açıklanan, insan ticareti faaliyetine yönelik ilkelere dayanmaktadır:

- İnsan ticaretini azaltmaya ve insan ticaretinden mağdur olmuş kişilerin haklarını korumaya ve bu mağdurların insanlık haysiyetlerinin ve esenliklerinin korunmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlama amacında olmak.
- İnsan ticaretinin fiili ve potansiyel mağdurlarının korunması, güvenliği ve bu kişilerin insan haklarına saygı, her zaman uyulması gereken temel ilkelerdir.
- İnsan ticareti mağdurlarına yönelik tüm hizmetler, bilinçli rızalarını almak suretiyle sunulmalıdır ve Gönüllü Dönüş Programı kapsamında yardımlar, sadece özgür iradesi ile evine dönmek isteyen mağdurlara sunulacaktır.
- Bu El Kitabı İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Ek Protokolü'nde belirtilen uluslararası standartları yansıtmaktadır.
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği- İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine Dair Tavsiye Edilen İlke ve Yol Gösterici Esaslar'da belirtilen uluslararası standartları yansıtmaktadır.

- İnsan ticareti mağduru çocuklara yardım sunarken, kuruluşlar daima çocuğun yüksek menfaatlerini dikkate almalıdır.

Kilit Kılavuz İlkeler

- **Zarar vermemek.** Zarar vermemek tıbbi etik rehberliğin birinci ilkesidir. İnsan ticaretinden kaynaklanan aşırı düzeydeki riskler, çoğu mağdurun hassas bir durumda olması ve travmanın artması olasılığı göz önünde bulundurulduğunda, bu temel kuralın önemi ne kadar vurgulansa azdır. Önerilen tüm davranış şekillerinin zarar verme potansiyelinin değerlendirilmesi insan ticareti mağdurlarına yardım sunan tüm kuruluşların etik sorumluluğudur ve mülakat veya tıbbi muayene yapmanın ya da diğer usulleri uygulamanın kişinin önceye nazaran daha kötüye gitmesine neden olacağına kanaat getirilmesine yol açacak herhangi bir nedenin mevcudiyeti halinde, bu işlemlerin gerçekleştirilmemesi gerekmektedir.
- **Kişiye özel bakım ve tedavi.** İnsan ticareti mağdurlarının benzer deneyimler yaşadıklarının ve benzer koşullara maruz kaldıklarının bilincinde olsalar da, kuruluşlar, mağdurların kişiliklerine saygı duymalı ve mümkün olduğu ölçüde, kişiye özel bakım ve tedavi hizmetleri sunmalıdırlar. Yardım süreci boyunca, personel, mağdurun ihtiyaçlarına ve içinde bulunduğu koşullara en uygun korumayı, yardımı ve desteği sunmaya azami gayret göstermelidir.
- **Sürekli ve kapsamlı sağlık bakım hizmetleri.** Bu El Kitabının 3. ve 4. Bölümlerinde özetlenen hizmetler, insan ticareti mağdurlarının kurtarılmasına yardımcı olunurken bütüncül bir yaklaşım benimsenmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Böylece, bakım ve sağlık hizmetlerinin mağdurların fiziksel, psikolojik ve sosyal durumlarına uygun bir şekilde sürekliliği sağlanmaktadır.
- **Mağdurlarla yapılan mülakatlar ve bilinçli rıza.** Yardım süreci boyunca, ilk temas anından mülakat aşamasına ve ilgili kişilerin topluma etkin bir şekilde yeniden kazandırılmasına kadar tüm evrelerde, insan ticareti mağdurları ile, ilk mülakat, vakanın geçmişi hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan mülakat, yardım sunmak amacı ile yapılan mülakat, sağlık konusunda çeşitli mülakatlar ve diğer prosedürlere ilişkin mülakatlar gibi çeşitli konularda mülakatlar yapılmaktadır. Ayrıca, bu mülakatların çoğunda, mağdurun birtakım kararlar alması ve çeşitli faaliyetler ve prosedürler için yazılı olarak rıza göstermesi gerekmektedir. Personelin mülakatları adil ve profesyonel bir şekilde ve ilgili mağdurların insan haklarına saygı göstererek gerçekleştirebilmesini sağlamak amacıyla, mülakatlar ve mağdurun yazılı rızasının alınması konularında izlenecek yaklaşıma ilişkin kılavuz ilkeler I ve II sayılı Ek'lerde sunulmaktadır. Personel,

mülakatlara başlamadan önce bu Ek'leri dikkatli bir şekilde okumalıdır.

- **Kendi geleceğini belirleme ve katılım.** Mağdurların yapacakları seçimlere ilişkin kararları kendi iradeleriyle verme haklarının ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve mağdurların karar verme sürecine mümkün olan azami ölçüde katılıma teşvik edilmesi gerekmektedir. Personel, mağdurlarla işbirliği içerisinde çalışarak, mağdurların kendilerini etkileyen kararları alabilmelerine ve gereken işlemleri yapabilmelerine olanak sağlamak amacı ile mağdurların özerkliğinin geri kazandırılmasını hedeflemelidir. Bu tür bir işbirliği, mağdurların yaşamlarını etkileyen kararlar üzerinde yeniden kontrol sahibi olmalarını sağlayacak ve ileri aşamalarda gerçekleştirilecek faaliyetlere ilişkin olarak özgüvenlerini kazanmalarına yardımcı olacaktır.
- **Ayrımcılık yapmama.** Personel insan ticareti mağdurlarına mümkün olan en yüksek düzeyde yardımı, cinsiyet, yaş, maluliyet, renk, sosyal sınıf, ırk, din, dil, siyasi inançlar veya statü gibi konularda herhangi bir ayrımcılık yapmadan sunmalıdır.
- **Gizlilik ve kişisel dokunulmazlık hakkı.** İnsan ticaretine ilişkin gizli bilgiler, mağdurun önceden bilgisi olmaksızın ve yazılı rızası alınmaksızın ifşa edilmemelidir. (Kolluk kuvvetlerinin, hala insan tacirlerinin kontrolü altında bulunan mağdurların veya insan tacirlerinin ağına düşmek üzere olan potansiyel mağdurların güvenliğini sağlamaları için gereken bilgilerin açıklanması hakkında bilgi almak için lütfen 5. Bölüme başvurunuz.)

Terminoloji hakkında notlar

"Mağdur" ifadesi kadınlara yönelik şiddet bağlamında birçok tartışmaya konu olmuştur; çoğu kişi bu ifadenin, mağdurun dayanıklılığından ziyade zavallılığına vurgu yaptığını ileri sürerek "insan ticaretine maruz kalmış ve tacirlerin elinden kurtulmayı başarmış kişi" deyimini kullanmayı tercih etmektedir. Ancak, insan hakları ve koruma alanında, failin sorumlu olduğu bir adaletsizliğe maruz kalmış kişiler için "mağdur" ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade, insan hakları ihlallerine maruz kalan kişinin veya kişilerin koruma, yardım ve tazminat alma haklarına sahip olduklarını göstermektedir (Billings ve diğerleri, 2005). Koruma ve yardım konularına odaklanan bu raporda, yukarıda belirtilen açıklamaları yaptıktan sonra, mağdurun koruma haklarını ve hükümetin ve sivil toplumun bu korumanın sağlanmasındaki sorumluluklarını vurgulamak amacı ile "mağdur" ifadesini kullanmaktayız.

"Fuhuş" ve bu ifade yerine kullanılan "seks işçiliği" terminolojileri açısından da, kullanan kişinin ideolojik görüşlerine bağlı olarak, bir tartışma yaşanmaktadır. Bu raporda, fuhuş ve fahişe ifadeleri kullanılmaktadır. Ancak, bu ifadelerin tercih edilmesi Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) ideolojik görüşünü yansıtmamaktadır ve "fahişe" veya "fuhuş" ifadeleri bu tür faaliyetlerde bulunan kişilere yönelik olumsuz bir görüş yansıtmamaktadır.

Teşekkür

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), bu El Kitabının hayata geçirilmesine katkıda bulunan çok sayıda meslektaşına ve ortağına şükranlarını sunmaktadır. Özellikle El Kitabının orijinal dahili sürümünün başyazarlarına teşekkürü borç biliriz: 1, 2 ve 6. Bölümler için Paul Holmes; 3. Bölüm için Fred Larsson; 4. Bölüm için Pamela Sumner-Coffey; ve 5. Bölüm için Cathy Zimmerman.

Ruth Rosenberg revize edilen bu nüsha üzerinde yorulmak bilmeden çalışmış, malzemeleri güncellemiş ve daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde uyarlamıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), uzun bir zamandan beri çok geniş bir kitle tarafından beklenen bu El Kitabının hayata geçirilmesinde gösterdiği fedakarlık için Ruth'a minnettardır.

Ana Barbosa, Segundo dela Cruz Jr., Akram Eltom, Marco Gramegna, Dario Muhamudo, Helen Nilsson, Ilse Pinto, Caroline San Miguel, Rebecca Surtees, Theodora Suter, Katarina Tomolova, Krieng Triumphavong ve Shyla Vohra bu El Kitabına değerli katkılarda bulunmuşlardır. Sarah Stephen James, Jyothi Kanics, Karolina Lindholm-Billing, Denise Marshall ve Bandana Pattanaik kıymetli zamanlarını ayırarak bu El Kitabını okumuş, değerli yorumlar yapmış ve önerilerde bulunmuşlardır.

Richard Danziger
Direktör
İnsan Ticareti ile Mücadele Hizmetleri
Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

1

Güvenlik ve Kişisel Güvenlik

1. Güvenlik ve Kişisel Güvenlik

El Kitabının bu bölümünün özel hedefi, mağdurlara yardım sunulması sürecinin tüm evrelerinde ortaya çıkan güvenlik konuları hakkında hizmet kuruluşlarına rehberlik sağlamaktır. Tüm bu konular geniş kapsamlı tek bir kısımda ele alınmaktadır. Okuyucu, bu bölümde yer verilen bazı konulardan, El Kitabının diğer kısımlarında da bahsedildiğini görecektir. Bu, bilinçli olarak yapılmıştır; çünkü iyi güvenlik uygulamaları ne kadar vurgulanır ve tekrarlanırsa o kadar iyidir.

Temel İlkeler

- İnsan ticareti genellikle uluslararası organize suç örgütleri tarafından kontrol edilmektedir ve bu nedenle insan ticareti mağdurları ve insan ticareti mağdurları ile etkileşim içerisinde bulunan hizmet kuruluşu personeli ciddi risklere maruz kalmaktadırlar.
- Bu tür durumların idaresinde temel ilke, her bir vaka ile ilgili güvenlik risklerinin, abartılmadan dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve güvenlik konusunda temel en iyi uygulama prosedürlerine sürekli olarak bağlı kalınmasıdır.
- Hiçbir vakada yüzde yüz güvenlik garanti edilememektedir ve bazı durumlarda hizmet kuruluşu personeline yönelik herhangi bir risk bulunmasa da, tüm vakaları en başından itibaren güvenliğe yönelik potansiyel bir risk olarak kabul etmek ve güvenlik riskleri ile risk yönetimini, her bir vakanın bilinen koşullarına göre değerlendirmek, güvenliğe yönelik iyi uygulamaların temel ilkelerinden biridir.

Güvenlikle ilgili Konular ve Risk Değerlendirmesi

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım ve destek sunulması doğası itibariyle riskli bir iştir ve ne kadar gelişmiş ve donanımlı olursa olsun, hiçbir güvenlik sisteminin risk unsurunu tamamen ortadan kaldırması mümkün değildir. İnsan tacirlerinin kaçmayı başaran ve/veya aleyhlerinde ifade veren mağdurlara yönelik misillemede bulunma eğilimleri çeşitli örneklerle kanıtlanmış ve belgelenmiştir.

İnsan ticareti mağdurları ve onlara göre daha düşük oranda da olsa, insan ticareti mağdurlarına yardımcı olan kişiler için daima bir risk unsuru mevcuttur. Hizmet kuruluşlarının her geçen gün daha fazla

mağdura, kendilerini sömüren kişilerden kaçmaları için yardım etmeleri ve dolayısıyla insan tacirleri aleyhine tanıklık yapan kişilerin sayısının artmasıyla, bu riskin de artması beklenmektedir.

Hizmet kuruluşlarının, mağdurlara ve kendi personeline bakım hizmeti sunma görevi, bu risklerin, yardım ve destek sürecinin tüm aşamalarında, doğru bir şekilde tanımlanmasını ve değerlendirilmesini sağlamak ve gerçekçi ve makul ölçülerde, bu risklerin gerektiği şekilde yönetilmesini sağlayacak uygun güvenlik önlemleri almaktır. Bu bölümde bu süreç ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

1.1 Risk Değerlendirmesi

Bu tehditle başa çıkmada atılacak ilk adım, risk düzeyinin doğru bir şekilde tanımlanması ve değerlendirilmesidir. Etkin bir risk değerlendirmesi, ülkede gerçekleştirilen genel bir risk değerlendirmesini, risk değerlendirmesinin sürekli olarak gözden geçirilmesini ve belirli olaylara yönelik olarak özel risk değerlendirmesi yapılmasını içermektedir. Bu süreci kolaylaştırmak amacıyla, her bir vakada dikkate alınması gereken bir dizi risk göstergesi aşağıda açıklanmaktadır. Ancak, bu listenin tüm risk göstergelerini içermediği ve her bir ülke ve vaka için geçerli olan koşullara bağlı olarak, yerel koşullar hakkındaki bilgilerine ve deneyimlerine dayanarak yerel personel tarafından değerlendirilmesi gereken diğer risklerin ve risk göstergelerinin mevcut olabileceği hatırdan çıkartılmamalıdır. Hizmet kuruluşu ile ilgili yerel veya ulusal kolluk kuvvetleri arasında güçlü bir işbirliği mevcut olduğu takdirde, risk değerlendirme süreci bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde gerçekleştirilmelidir.

GENEL RİSK DEĞERLENDİRMESİ

İnsan tacirlerinin faaliyetlerinden kaynaklanan genel risklerin periyodik olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir. Burada açıklanan süreç, bu tür risklerin en başından itibaren tartılmasını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Risk değerlendirmesinin ilk aşaması, ilgili ülkede mevcut koşulların değerlendirilmesini içermektedir. Aşağıda belirtilen göstergeler dikkate alınmalıdır.

Genel risk değerlendirme göstergeleri

- İlgili ülkede insan ticaretinin boyutları ve etkileri
- İlgili ülke bir menşe ülke midir, geçiş ülkesi midir, yoksa varış ülkesi midir ya da bunların bir kombinasyonu mudur?

- Hizmet kuruluşu tarafından sunulacak yardımdan faydalanacağı tahmin edilen insan ticareti mağdurlarının sayısı nedir?
- İnsan ticareti ne ölçüde organize suç örgütleri tarafından kontrol edilmektedir?
- İnsan tacirlerinin mağdurlara ve/veya hizmet kuruluşu personeline yönelik misillemeleri planlamalarına ve gerçekleştirmelerine yönelik fiili bulgular veya tahminler.
- Yerel kolluk kuvvetlerinin kapasitesi
- Ülkede yolsuzluğun boyutları ve risk düzeyinin artmasına katkıda bulunup bulunmadığı
- İnsan ticareti ile mücadele konusunda hükümetin kararlılık düzeyi ve hükümet tarafından sunulan desteğin boyutu

Not: Kendi başlarına genel bir risk değerlendirmesi yapmak için gerekli kapasiteye veya kaynaklara sahip olmayan münferit kuruluşlar, bu tür bilgileri polis teşkilatından, yerel veya uluslararası STK'lardan, Birleşmiş Milletler ofislerinden, diğer hükümetler arası kuruluşlardan, yabancı ülkelerin elçiliklerinden ve diğer kuruluşlardan temin edebileceklerdir.

RİSK DEĞERLENDİRMESİNİN SÜREKLİ OLARAK GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Genel riskin sürekli olarak gözden geçirilmesi sürecinin uygulanmasıaçısından kritik bir önem taşımaktadır. Değerlendirme, ancak düzenli olarak gözden geçirilip güncellendiği takdirde etkin bir güvenlik önlemi olarak işe yarayabileceğinden, değerlendirmenin bir kereye mahsus olarak yapılıp o noktada bırakılması yeterli olmayacaktır. Risk değerlendirmesinin gözden geçirilme sıklığı mevcut koşullara bağlı olarak farklılık gösterebilecektir.

- Risk değerlendirmesi yapmak ve bir risk yönetimi planı oluşturup uygulamak tüm hizmet kuruluşlarının sorumluluğu altındadır.
- Risk değerlendirmesi en azından aylık olarak gözden geçirilmelidir. Münferit vakalara ilişkin koşullara bağlı olarak, yüksek riskin mevcut olduğu dönemlerde, risk değerlendirmesinin haftalık ya da günlük olarak yapılması da gerekebilecektir.

BELİRLİ OLAYLARA İLİŞKİN OLARAK YAPILACAK ÖZEL RİSK DEĞERLENDİRMESİ

Riskin genel anlamda sürekli olarak değerlendirilmesi tüm risk değerlendirme süreçlerinin temel bir unsuru olmakla birlikte, belirli olayların ilave tehditler doğurduğu veya tehdidin derecesini artırdığı

durumlarda özel bir gözden geçirme işlemine gerek duyulmaktadır. Her bir vakada farklı zorluklar ve riskler bulunduğundan, tüm vakaların mevcut bilgilerin ve göstergelerin ışığı altında münferit olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Aşağıda yer alan listede, özel risk değerlendirmesine tabi tutulması gereken bir dizi belirli olaya ait örnekler sunulmaktadır. Lütfen bu listenin sadece örnekleri içerdiğini ve olası tüm durumları içeren bir liste olarak değerlendirilmemesi gerektiğini hatırdan çıkarmayınız. Bu örneklere ek olarak, aşağıda belirtilen ve risk düzeyini etkileyen etkenler de değerlendirmeye dahil edilmelidir:

- İnsan tacirlerinin elinden kaçarak kurtulan tüm insan ticareti mağdurları, kolluk kuvvetleri ile işbirliğinde bulunmuş olsalar da olmasalar da, insan tacirleri tarafından misilleme yapılması riskine maruzdurlar.
- Bu riskler, mağdurların kolluk kuvvetleri ile işbirliğinde bulundukları durumlarda birdenbire önemli ölçüde artmaktadır; çünkü bu tür durumlarda mağdurlar, insan tacirlerinin özgürlüğünü çok daha ciddi bir şekilde tehdit eder hale gelmektedir.
- İnsan tacirlerinin, mağdurların kolluk kuvvetleri ile işbirliğinde bulunduğundan ya da bulunma niyeti taşıdığından haberdar oldukları durumlarda risk düzeyi ve bu riskin kısa bir zaman içerisinde ortaya çıkması olasılığı önemli ölçüde artmaktadır.

Özel riskleri içeren olaylara örnekler

- Özellikle yardım paketinin mağdurun bir sığınma evine kabul edilmesini ve/veya kolluk kuvvetleri ile işbirliğini içerdiğinin öngörülebildiği durumlarda, mağdurun yardım almak amacı ile hizmet kuruluşuna ilk kez yönlendirildiği anda.
- Kolluk kuvvetlerine kanıt sundukları ve insan tacirlerinin bu durumun farkında olduklarını düşünmek için makul nedenler bulunduğu hallerde, mağdurların aldıkları yardım kapsamında gerçekleştirdikleri hareketler.
- Sığınma evlerinde bakım altında bulunan mağdurlara yönelik olarak – sığınma evi dışında hastaneye ve kliniğe gitmek ya da diğer sosyal yardım kuruluşları ile randevularına icabet etmek amacı ile gerçekleştirdikleri planlı hareketler.
- Bir hizmet kuruluşunun bakımı altında bulunan ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapan mağdurlara yönelik olarak – ifade vermek, zanlı teşhisinde bulunmak veya polis tarafından tıbbi muayeneye tabi

tutulmak gibi, bu işbirliğine ilişkin randevulara icabet etmek amacı ile söz konusu kolluk kuvvetlerinin görev merkezlerine gitmeleri.

- Mahkeme binalarına gitmeleri, özellikle insan tacirlerinin davalarında, ifade vermek için önceden planlanmış bir şekilde duruşmalara katılmaları – çünkü zanlıların sahip oldukları haklar çerçevesinde, insan tacirleri bu durumdan haberdar olacaklardır.
- Bir mağdurun veya hizmet kuruluşu personelinin, mağdurun gideceği ülkede insan tacirleri aleyhine ifade verebilmesini sağlamak amacıyla, bir ülkeden başka bir ülkeye nakledilmesine yönelik olarak yaptıkları hareketler – burada da, insan tacirleri bu sevk işleminin menşe ülkede veya varış ülkesindeki ya da her ikisindeki zamanlamasını ve güzergahını tahmin edebileceklerinden, risk düzeyi çok yüksek olacaktır.
- Bir mağdura ya da hizmet kuruluşu personeline gözdağı verme teşebbüsü olarak yorumlanabilecek her türlü olay – örneğin, isim vermeyen kişilerden alınan tehdit telefonları, sık sık arayan kişinin konuşmadan telefonu kapattığı çok sayıda çağrı alınması, tanıdık olmayan kişilerin veya araçların sığınma evlerinin önünde sık sık uzun sürelerle görünmesi veya mağdurun ya da hizmet kuruluşu personelinin alenen belirli bir mesafeden izlenmesi.

RİSK YÖNETİMİ PLANLARI VE BELGELENDİRME

İster genel, ister gözden geçirmeye yönelik, isterse belirli bir konuya ilişkin olsun, tüm risk değerlendirmelerine, değerlendirme sürecinde belirlenen risk alanlarına müdahale edecek şekilde hazırlanan bir risk yönetimi planı eşlik etmelidir:

- Başlangıçta yapılan genel gözden geçirmeye, riskin asgari bir düzeye indirilmesini ve etkin bir şekilde yönetilmesini sağlayacak asgari güvenlik standartlarının ve uygun prosedürlerin belirtildiği bir risk yönetimi planı eşlik etmelidir.
- Risk değerlendirmesi, sürekli olarak uygulanacak planın bir parçası olarak gözden geçirileceğinden, yeni bir risk yönetimi planı, ancak, riskin artması ya da yeni risklerin tespit edilmesi durumunda gerekli olacaktır.
- Belirli bir tehdide ya da olaya yönelik olarak yapılan acil gözden geçirme işlemlerine, ortaya çıkan bu yeni riskle mücadele edilmesini amaçlayan güncellenmiş bir risk yönetimi planı eşlik etmelidir.

Bu planlar eksiksiz bir şekilde belgelenmeli ve yeni riskin değerlendirilmesini ve ortaya çıkan yeni riskin etkin bir şekilde yönetilmesi amacı ile alınan ilave güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına ilişkin planı da içermelidir.

Hizmet kuruluşlarının hizmet sundukları mağdurları ve bu mağdurlara yardımcı olan personelini koruyabilmeleri amacı ile risk değerlendirmeleri gerçekleştirmeleri ve risk yönetimi planları oluşturmaları büyük bir önem taşımaktadır. Tüm prosedürler eksiksiz bir şekilde belgelenmeli ve elektronik olsun olmasın, tüm belgeler, kişisel ve insan ticaretine ilişkin gizli verilerin işlenmesine ve güvenliğine yönelik en iyi uygulamalara uygun olarak gizlilik ilkeleri çerçevesinde işleme tabi tutulmalıdır (aşağıdaki bölüme bakınız).

1.2 Gizli Kişisel Verilerin ve İnsan Ticareti Verilerinin İşlenmesi ve Güvenliği

Mağdurlara, insan ticareti sürecine ve hizmet kuruluşu personeline ilişkin gizli verilerin, güvenlikle ilgili endişelere ve kurallara uygun bir şekilde işlenmesi kritik bir önem taşımaktadır.

- Hizmet kuruluşları, insan ticareti mağdurlarının kendileri hakkındaki verilerin ne amaçla toplandığı ve ne amaçla kullanılacağı konularında bilgilendirilmelerini ve bu verilere erişim hakkına sahip olduklarını bilmelerini sağlayacaktır.
- Hizmet kuruluşları, mağdurlara ait kişisel verilerin, söz konusu mağdur kişisel verilerinin belirli amaçlar ve belirli bir kullanım için ifşa edilmesine bilinçli ve yazılı olarak rıza göstermeden ifşa edilmemesini sağlamalıdır.
- Organize suç faaliyetlerinin, insan ticareti mağdurlarına ve destek personeline yönelik riski artırdığı göz önünde bulundurularak, hizmet kuruluşu, gizli kişisel verilerin yönetiminde ve bu veriler üzerinde yapacağı her türlü tasarrufta gerekli titizliği ve özeni göstermelidir.

Gizli kişisel verilerin ve insan ticaretine ilişkin verilerin hassas niteliği ve bu verilerin işlenmesinde gereken tüm özenin gösterilmesinin önemi ne kadar vurgulansa azdır. Mağdurlara ilişkin dava dosyaları mutlaka azami özen ve gizlilik ilkeleri çerçevesinde ele alınmalıdır.

Aşağıda yer verilen kılavuz ilkeler, kişisel verilerin işlenmesine yönelik olarak gösterilmesi gereken özene ve titizliğe ilişkin asgari standartları içermektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), hizmet kuruluşlarının, bu asgari standartlara uygun bir şekilde kendi standartlarını kendilerinin belirlemelerini ve personeline, bu standartlara uymalarını sağlayacak rehberlik hizmetleri sunmalarını tavsiye etmektedir. Avrupa Konseyi'nin, Kişisel Verilerin Otomatik İşlemden Geçirilmesi Sürecinde Bireylerin

Korunması Sözleşmesinde bu konuda ayrıntılı kılavuz ilkeler yer almaktadır:[1]

1.2.1 İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA AİT GİZLİ KİŞİSEL VERİLER

Bu bölümde yer alan kılavuz ilkeler bağlamında, mağdurlara ilişkin gizli kişisel veriler aşağıda belirtilen şekilde tanımlanmaktadır:

İnsan ticareti mağdurunun kimliğini veya bulunduğu yeri açığa çıkarabilecek her türlü kişisel veri, sağlık kaydı veya açıklama ya da kuruluşun bakımı altında bulunan herhangi bir insan ticareti mağduruna ait özel ve kişisel ayrıntılar.

1.2.2 GİZLİ KİŞİSEL VERİLERİN VE İNSAN TİCARETİ VERİLERİNİN İŞLENMESİ VE İMHASI

Yapılan işin hassas bir niteliğe sahip olduğu göz önünde bulundurularak, doğrudan insan ticareti mağdurlarına ait olanlara ilaveten, hizmet kuruluşu personeline ait kişisel verilere ve bilgilere ilişkin olarak da en iyi uygulamalara riayet edilmesi ve bu verilerin gizli tutulması çok büyük bir önem taşımaktadır.

Verilerin işlenmesine ilişkin olarak uyulması tavsiye edilen önemli ilkeler

- İnsan ticareti mağdurlarına ait gizli bilgilerin ve hatta daha genel bilgilerin işlenmesine ilişkin temel ilke "bilinmesi gerektiği kadar" ilkesidir. Hizmet kuruluşu personeli bu kurala daima uymalı ve verileri, ister kurum içinden ister kurum dışından, sadece bu bilgilere erişme gereğine ve hakkına sahip olduğu teyit edilen kişilere ifşa etmelidir.
- "Bilinmesi gerektiği kadar" ilkesi, tüm hizmet kuruluşlarında dahili olarak, kendi birimleri arasında da uygulanmalıdır – gizli bilgiler insan ticareti ile ilgili birimin dışına neşredilmemeli ve güvenli işleme ilkeleri hizmet kuruluşunun dışında olduğu kadar içinde de aynı titizlikle uygulanmalıdır.
- İnsan ticareti mağdurlarının gizli kişisel verileri, hizmet kuruluşları tarafından, ilgili mağdurun yazılı ve bilinçli rızası alınmadan hiç kimseye ifşa edilmemelidir.
- Mağdurun gizli kişisel verilerinin ve/veya insan ticaretine ilişkin gizli bilgilerin ifşasına yazılı olarak rıza gösterdiği durumlarda dahi, hizmet kuruluşu personeli, bu bilgilerin ifşa edilmesinin mağdura, mağdurun aile fertlerine, diğer mağdurlara veya hizmet kuruluşu personeline yönelik risklerin artmasına yol açmayacağından emin olmak için, bu verilerin içeriğini kontrol edip değerlendirmelidir. Eğr böylsei bir

durum söz konusu ise, hizmet kuruluşu, bu verileri ilgili mağdurun ya da söz konusu verilerin açıklanması halinde risk altına gireceği tahmin edilen diğer kişilerin menfaatini düşünerek açıklamama hakkını saklı tutmalıdır.

Gizli verilerin yazılı suretleri

Yardım hizmetlerinin sunulması sırasında basılı evrak düzenlenmesi gerekecektir. Gizli kişisel verilerle insan ticaretine ilişkin gizli verilerin de zaman zaman basılması kaçınılmaz olacaktır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), bu tür durumlarda, yukarıda açıklanan hususlara ilişkin verileri içeren tüm basılı malzemelerin aşağıda belirtilen ilkelere tabi tutulmasını tavsiye etmektedir:

- Tüm suretler, kullanılmadıkları zamanlarda güvenli bir şekilde ve hizmet kuruluşunun ya da sığınma evlerinin ofislerinde kilit altında muhafaza edilmelidir.
- Kullanıldıkları zamanlarda daima her an bir görevlinin nezaretinde olmalı ve asla masaların veya çalışma masalarının üzerinde veya diğer kişilerin ulaşabilecekleri yerlerde bırakılmamalıdır.
- Kağıt üzerine basılı suretlerin işi bittiğinde, bu suretler kağıt imha makineleri vasıtasıyla veya benzer yöntemlerle imha edilmelidir.
- Bu amaçla, insan ticareti mağdurlarına yardım sunan tüm hizmet kuruluşları, ofislerinde işler durumda bir kağıt imha makinesi bulundurulmasını sağlamalıdır.

1.3 En İyi Güvenlik Uygulamaları – Hizmet Kuruluşu Personeli

Aşağıda yer verilen kılavuz ilkeler, insan ticareti mağdurları ile ilk temas anına ilişkin olarak önerilmektedir. Bu tür faaliyetlerle iştigal eden tüm personel, mağdur destek programlarına sızan insan sayısındaki kanıtlanmış artış nedeniyle bu riske karşı tetikte olmalıdır.

Gizli kişisel veriler veya insan ticaretine ilişkin gizli bilgiler hiçbir surette, kimliği, yetkisi ve sıfatı bilinmeyen kişilere telefonda ifşa edilmemelidir.

1.3.1 EN İYİ UYGULAMALAR – MAĞDUR İLE İLK TEMAS

Mağdur ile telefonla doğrudan temas kurulması

- Mağdur ile temas kurmak için gerekli bilgileri alınız, mağdurla irtibat kurmanızı sağlayacak bir sistem oluşturunuz, kuruluşunuzun telefon numaralarını veriniz, ancak adresinizi ve mevkiinizi açıklamayınız.
- Mağdurun işbirliği yapması durumunda, telefon numarası alıp, teyit etmek ve durumu görüşmek için derhal mağduru arayınız.
- Telefon görüşmesinin saatini ve arayan kişi tarafından verilen tüm telefon numaralarını not ediniz
- Telefonla görüşürken konuşmanızı duyacak kadar yakınınızda bulunan kişilere dikkat ediniz.

Mağdur ile bir başka hizmet kuruluşu vasıtasıyla temas kurulması

- Mağdura ait tüm kimlik bilgilerini ve vakanın geçmişini teyit ediniz.
- Mağdur ile konuşunuz ve bir mülakat randevusu veriniz.
- Yukarıda da açıklandığı şekilde, mağdura sadece telefon numaralarını bildiriniz.
- İlgili kuruluşun personelinin yukarıda belirtilenler dışında hiçbir bilgiyi ifşa etmemesini sağlayınız.

1.3.2 EN İYİ UYGULAMALAR – MAĞDURLA YAPILACAK MÜLAKATLAR

Hizmet kuruluşu personeli insan ticareti mağdurlarıyla, kendi ofislerinde veya polis karakolları, gözaltı merkezleri, avukatların ya da diğer ortakların ofisleri gibi çeşitli yerlerde mülakat yapmak durumunda kalabileceklerdir. Aşağıda belirtilen prosedürler uygulanmalıdır:

Hizmet kuruluşunun ofislerinde yapılacak mülakatlarda

- Ofisin yerini bilen insan sayısını asgari düzeyde tutabilmek amacıyla, güvenlik açısından bir sorun yaratmadığı müddetçe, insan ticareti mağdurları ile gerçekleştirilecek mülakatların ofis dışında yapılması tercih edilmelidir.
- Mülakatlar sadece randevu alınmak suretiyle ayarlanmalı ve gerçekleştirilmelidir.
- Temasın bir ortak kuruluş vasıtası ile kurulmuş olduğu durumlarda, mağdurun bu kuruluşun bir personelinin eşlik etmesini istemesi halinde, bu kişinin kimliği ilgili kuruluştan teyit ettirilmelidir.

- Ofise geldiğinde mağdur kapıda, bir kapalı devre televizyon (CCTV) sistemi veya kapıdaki gözetleme deliği vasıtasıyla incelenmelidir.
- Mülakat kuruluşun ofisinde özel bir odada gerçekleştirilmeli ve mülakatın sorunsuz bir şekilde devam ettiğinin periyodik olarak doğrulanması amacıyla, iş arkadaşlarından birinin bir mülakat yapmakta olduğu, kuruluşun diğer personelinden en az bir kişiye daha bildirilmelidir.

Ofis dışında gerçekleştirilen mülakatlar

Temel bir güvenlik önlemi olarak, hizmet kuruluşu dışındaki mülakatlar normal koşullar altında iki personel tarafından gerçekleştirilmelidir. Ancak, bunun her zaman mümkün olmayabileceği dikkate alınarak aşağıda belirtilen tavsiyelerde bulunulmaktadır.

- Mağdurun hizmet kuruluşundan, başka bir STK vasıtasıyla yardım talep ettiği durumlarda, mülakat, yönlendiren kuruluşun ofislerinde gerçekleştirilebilecektir.
- Yönlendiren kuruluşun ofislerinde bir mülakatın güvenli bir şekilde gerçekleştirilebileceği durumlarda, mülakat boyunca yönlendiren kuruluşun en az bir personeli hazır bulunmalıdır.
- Mülakatın bir polis karakolunda, gözaltı merkezinde ya da hükümete ait diğer kurumlarda gerçekleştirilmesi durumunda, mülakatın gerçekleştirildiği süre boyunca, söz konusu kurumun bir personeli binada hazır bulunmalıdır. Mağdur tarafından özellikle talep edilmediği müddetçe, diğer kuruluşun personelinin mülakatta hazır bulunmasına izin verilmemelidir.

Bağımsız yerlerde gerçekleştirilen mülakatlar

- Mülakat hiçbir koşulda mağdur tarafından belirtilen herhangi bir adreste gerçekleştirilmemelidir.
- Toplantılar sadece hizmet kuruluşu tarafından belirlenen tarafsız bir mekanda gerçekleştirilmelidir.

1.3.3 KİŞİSEL GÜVENLİK

Aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmelidir:

- Tam güvenlik diye bir olgu mevcut değildir.

- Kişisel güvenlik, risk değerlendirmesi ve yönetimi yardımıyla ve kişilerin kendi güvenliklerinin sorumluluğunu üstlenmeleriyle artırılabilecektir.
- Risk düzeyinin sık sık vurgulanması personel arasında huzursuzluğa neden olabilecektir; ancak, insan ticareti mağdurlarıyla etkileşim içerisinde bulunması gereken tüm personelin mevcut tüm riskler hakkında eksiksiz bilgiye sahip olması gerekmektedir. Tüm yeni personele, göreve başladıklarında, insan ticareti ve güvenlik konusunda ayrıntılı bir brifing verilmelidir.
- Kişisel güvenliğin sağlanması amacıyla, insan ticareti mağdurlarıyla ilgilenen tüm personel, daima ve özellikle tarafsız mekanlarda gerçekleştirilen toplantılarda, etraflarında olan bitenlere ve yakınlarında bulunan kişilere dikkat etmelidir.
- İnsan ticareti ile ilgili konuları konuşurken, kulak misafiri olabilecek kadar yakında bulunabilecek kişilere daima dikkat ediniz.

İnsan ticareti mağdurlarına yönelik sığınma evleri ile ilgili güvenlik konuları 4. Bölümde, 4.2.6 sayılı paragrafta açıklanmaktadır.

Not:

[1] http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/108.htm

2

İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Mülakat

2. İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Mülakat

2.1 Giriş

Bu bölümde hizmet kuruluşlarının, insan ticareti mağdurlarını teşhis etmek ve bu kişilere yardımcı olmak amacıyla, yardım talebinde bulunan kişilerle standartlaştırılmış bir sistem vasıtasıyla mülakat yapabilmeleri amaçlanmaktadır. Burada açıklanan kılavuz ilkelere, insan ticareti mağdurlarının, menşe, geçiş ve varış ülkelerinde hizmet kuruluşlarına yönlendirilmeleri de dahil olmak üzere, her türlü durumda başvurulması mümkündür. Bu kılavuz ilkeler insan ticareti mağduru olarak yardım talebinde bulunan kadınlar ve erkekler için eşit derecede geçerli olup, çocukların özel hassasiyetleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurulduğunda reşit olmayan küçük mağdurlar açısından daha büyük bir önem taşımaktadır.

2.1.1 HİZMET KURULUŞUNA YÖNLENDİRME

İnsan ticareti mağdurları, aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşlar tarafından hizmet kuruluşlarına yönlendirilebilmektedir:

- Polis teşkilatı, sağlık makamları, sosyal hizmetler gibi resmi kuruluşlar;
- Hükümetler arası Kuruluşlar-STK ortakları;
- Elçilikler, kiliseler, kilise vakıfları, insan hakları savunucuları gibi diğer kuruluşlar;
- Diğer mağdurlar veya mağdurların akrabaları veya arkadaşları gibi diğer kişiler;
- Cinsel sömürü amacı ile insan ticaretine maruz bırakılan kişilerin müşterileri.

Not: Herhangi bir kuruluşun bir insan ticareti mağduru ile temas kurması ve bu kişiye yardımcı olacak ya da tüm ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmaması halinde, bu mağdurun teşhis edilmesi ve gerekli yardımı sunabilecek bir kuruluşa yönlendirilebilmesi için gerekli tüm çabayı göstermesi gerekmektedir.

2.1.2 MÜLAKATIN AMAÇLARI

Yardım almaları amacı ile insan ticareti mağduru olarak hizmet kuruluşlarına yönlendirilen kişilerin, kaçak veya düzensiz göçmen değil de, gerçekten insan ticareti mağduru ya da istismar edilmiş veya hassas durumda bulunan ve yardıma ve/veya korunmaya muhtaç olan bir kişi

olduğundan emin olmak amacıyla, gerektiği şekilde bir mülakata tabi tutulmaları büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, mağdur olduğu düşünülen kişinin aslında bir insan ticareti mağduru ya da yardıma muhtaç bir kişi değil de, başka amaçlarla hizmet kuruluşuna sızmaya çalışan bir kişi olup olmadığının belirlenmesine de özen gösterilmelidir.

İnsan ticareti mağdurlarının doğru bir şekilde teşhis edilmesi neden önem taşımaktadır?

- Birçok varış ülkesinde insan ticareti mağdurları kaçak göçmen muamelesi görmekte ve gerektiği şekilde teşhis edilmeden ve gerekli resmi işlemler yapılmadan apar topar sınır dışı edilmekte ya da gözaltı merkezlerine yerleştirilmektedir.
- Farklı kategorilerde bulunan yardıma muhtaç insanların yardım ve koruma gereksinimleri, insan ticareti mağdurlarının gereksinim duydukları yardım ve korumadan farklı olacaktır.
- İnsan ticareti mağdurlarının büyük bir olasılıkla, normal koşullarda kaçak ya da düzensiz göçmenlerde görülmeyen, acil ve akut fiziksel, cinsel ve psikolojik sağlık desteğine ihtiyaçları olacaktır.
- İnsan ticareti mağdurları, ciddi suçların mağdurlarıdır ve hem bu mağdurlar hem de onlara yardımcı olan hizmet kuruluşu personeli belirli risklere maruz kalabileceğinden, bunlara yönelik güvenlik düzenlemelerinin ve prosedürlerin uygulanması gerekmektedir.
- Organize suç örgütü üyelerinin, Hükümetler arası Kuruluşlar-STK destek ve yardım programlarına sızarak kendilerinden kaçmış ya da aleyhlerinde tanıklık etmiş veya etmek üzere olan mağdurların yerini tespit etmeye çalıştıkları yönünde kanıtlar bulunmaktadır.

İnsan ticareti mağdurlarına yönelik çalışmalar yapan kurumlara bu faaliyetleri sırasında, aile içi şiddet mağdurları, hamile gençler ya da düzensiz göçmenler gibi, insan ticareti mağduru olmayan ancak yine de yardıma ihtiyaç duyan kişiler yönlendirilmektedir. İlgili hizmet kuruluşu diğer kategorilerde bulunan bu insanlara yardım edecek durumda değil ise, bu kişileri, bu tür kategorilerde bulunan insanlara yardım etmek üzere kurulmuş olan kuruluşlara yönlendirebilecektir. Bu kişilerin yönlendirilmesini kolaylaştırabilmek amacıyla, bu tür destek sunan kuruluşların güncel bir listesinin bulundurulması tavsiye edilmektedir.

2.1.3 MÜLAKAT SÜRECİNİN TABİ OLDUĞU SINIRLANDIRMALAR

Hizmet kuruluşu personeli, mülakat sürecine başlamadan önce aşağıda belirtilen hususların bilincinde olmalıdır:

- Bu süreç mükemmel değildir ve mükemmel olması da beklenmemelidir. Bu süreç insan ticareti mağduru olduğu iddia edilen kişilerin değerlendirilmesinde hiçbir hata yapılmamasını garanti etmemektedir.
- Aşağıda açıklanan süreç insan ticaretine ve mağdurların teşhisine yönelik genel bir yaklaşıma dayanmaktadır.
- Ulusal, bölgesel veya uluslararası bağlama bağlı olarak, aşağıda belirtilen genel hususların çoğuna ilişkin çelişkiler ve istisnalar oluşabilecektir. Bu sürecin yerel koşulları yansıtacak şekilde uyarlanması ve düzenlenmesi büyük bir önem taşımaktadır.
- Bu süreç, ilgili ülkede insan ticaretine ilişkin yerel deneyimin ve bilginin, yerel hizmet kuruluşları tarafından, insan ticareti mağdurlarına yönelik işlemlerde uygulanması ile geliştirilecek genel bir teşhis çerçevesi olarak değerlendirilmelidir.
- Bu çerçeve, ideal koşullar altında teşhise yönelik bir model sunmaktadır. Ancak, saha deneyimleri ideal koşulların nadiren oluştuğunu göstermektedir. Çoğu durumda, eldeki veriler mülakat öncesi göstergelerin değerlendirilmesi için yeterli olmayacak, birey, soruların tümünü ya da herhangi birini yanıtlamakta isteksiz olacak ya da yanıtlayamayacak veya ek destekleyici kanıtlar mevcut olmayacaktır.
- Sonuç olarak, insan ticareti mağdurlarının teşhisi, **mevcut tüm verilerin kümülatif olarak değerlendirilmesi** suretiyle, yerel hizmet kuruluşu personelinin deneyimine ve yargısına bağlı olacaktır.

2.1.4 İNSAN TİCARETİ OLGUSUNU KAVRAMAK

Mağdurların etkin bir şekilde teşhis edilebilmesi için, hizmet kuruluşu personelinin insan tacirlerinin mağdurları olmuş kişiler ile insan kaçakçılarının veya bireylerin haklarını istismar ya da ihlal eden diğer kişilerin mağdurları (örneğin aile içi şiddet) arasındaki ayrımı yapabilmesi gerekmektedir. Bu fiiller her ne kadar birçok açıdan benzerlik taşısa da cezai yargı açısından çok farklı iki suç unsuru içermektedirler. Gerçek bir insan ticareti mağdurunu teşhis edebilmenin en etkili yöntemlerinden biri de her münferit vakada mevcut tüm bilgilerin ve koşulların değerlendirilmesi ve konunun aşağıda belirtilen üç farklı çerçevede ele alınmasıdır:

- Hukuki bağlam
- Olaya karışan suçlular
- Mağdur

2.1.4.1 Hukuki Bağlam

Bir kişinin gerçekten insan ticareti mağduru olup olmadığının belirlenebilmesi için, insan ticareti suçunun hukuki tanımının kavranması gerekmektedir. Hizmet kuruluşu personeli, teşhis sürecini kolaylaştırabilmek amacıyla, insan ticaretinin uluslararası düzeyde kabul görmüş tanımı olarak değerlendirilen (Birleşmiş Milletler Sınır aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesine ek)[1] İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Ek Protokolü'nün 3. Maddesinde yer alan tanımı dikkate almalıdır. Bazı bölgelerin, Avrupa Konseyi'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Sözleşmesi gibi, kendilerine ait sözleşmeleri bulunabilir.

Ulusal mevzuat düzeyinde, birçok ülke, yasalarını insan ticareti konusu ile mücadele etmelerine olanak sağlayacak şekilde uyarlamıştır. Ancak, şu anda bile, birçok ülkenin insan ticareti ile mücadele mevzuatı AB standartlarının altında bulunmaktadır. Bununla birlikte, ev sahibi ülkenin hükümetinin insan ticareti mağdurlarını tanımlayacağı koşulları etkileyeceğinden, hizmet kuruluşlarının daima ulusal mevzuatı dikkate alması gerekse de, kendi standartlarını oluşturmak için BM Protokolü'ne başvurabileceklerdir. İnsan ticareti ile mücadele konusunda belirli bir ulusal mevzuatın mevcut olmadığı durumlarda, hizmet kuruluşları bu konuya ilişkin BM Protokolü'nü standart olarak kullanabileceklerdir. Hangi hukuki tanım kullanılırsa kullanılsın, amaç, her bir vakanın içerdiği koşulları hukuki metin ile karşılaştırarak değerlendirmek olmalıdır.

BM Protokolü'nde yapılan tanımlama uyarınca insan ticareti suçunun işlenmiş sayılabilmesi için aşağıda belirtilen, birbiriyle ilişkili üç unsurun bir arada mevcut olması gerekmektedir: (1) faaliyet; (2) vasıta; (3) amaç:

- **Faaliyet** – kişilerin bulunması, sevki, transferi, saklanması ya da teslim alınması
- **Vasıta** – tehdit ya da zor kullanma ya da diğer baskı unsurları, adam kaçırma, hile, sahtekarlık, hassas bir gücün ya da konumun suiistimal edilmesi ya da başka bir kişinin kontrolünü elinde tutan bir kişinin rızasını almak üzere ödeme ya da yardımların yapılması ya da alınması
- **Amaç** – ilgili maddede belirtilen sömürü yollarından biriyle kişiyi sömürmek

Protokol'ün ihlal edilmiş sayılması için bu üç unsurun her birinin mevcut olması gerekmektedir: faaliyet, vasıtalardan biri yoluyla gerçekleşmiş

olmalı ve bunların her ikisi de sömürüye yönelik nihai amaçla bağlantılı olmalıdır. Bu üç temel unsurdan herhangi birinin noksan olması halinde, Palermo Protokolü Madde 3'e göre insan ticareti suçunun işlenmiş olması için gerekli kriterler karşılanmamış sayılır. (C paragrafında, çocuk mağdurlara yönelik olarak, Protokol'ün ihlal edilmiş sayılması için, vasıtanın mevcudiyeti zorunluluğu açıkça ortadan kaldırılarak bir istisna yapılmıştır.)

Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Protokolü'nde yapılan tanımlama

2000 yılı Aralık ayında Sicilya'nın Palermo kentinde imzalanan İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü'nün 3. Maddesi aşağıda yer almaktadır:

(a) "**İnsan Ticareti**" ifadesi, tehdit ya da zor kullanma ya da diğer baskı unsurları, adam kaçırma, hile, sahtekarlık, hassas bir gücün ya da konumun suistimal edilmesi ya da başka bir kişinin kontrolünü elinde tutan bir kişinin rızasını almak üzere ödeme ya da yardımların yapılması ya da alınması yoluyla istismar amacıyla kişilerin işe alınması, taşınması, devredilmesi, saklanması ya da kabul edilmesi anlamına gelir.

"İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir.

İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

Sömürü ifadesi, asgari tanımıyla, diğer insanların fuhuş yaptırılarak sömürülmesi veya diğer tür cinsel sömürü, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik veya benzeri uygulamalar, organların çıkartılması anlamlarını da içerecektir.

(b) Bir insan ticareti mağdurunun işbu maddenin (a) fıkrasında belirtilen ve tacirin amaçladığı sömürü biçimine verdiği rıza, (a) fıkrasında zikredilen vasıtalardan herhangi birinin kullanılmış olması halinde tüm geçerliliğini kaybeder.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bir çocuğun sömürü amacıyla bulunması, nakli, transferi, saklanması ya da teslim alınması, işbu Maddenin (a) fıkrasında belirtilen araçlardan herhangi birine başvurulmamış olsa bile **'insan ticareti'** olarak değerlendirilecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması "insan ticareti" olarak kabul edilecektir.
(d) "**Çocuk**" ifadesi, on sekiz yaşından küçük kişileri ifade etmektedir.
(d) Onsekiz yaşının altındaki herkes "çocuk" kabul edilecektir

İnsan kaçaklığının insan ticaretinden ayırt edilmesinde aşağıda belirtilen hususlar yardımcı olacaktır:

Faaliyet – Hem insan tacirleri hem de insan kaçakçıları insanların naklini ve transferini gerçekleştirdiklerinden, bu bağlamda, BM Protokolü'nde tanımlanan suçun ilk aşamasını her ikisi de işlemektedir.

Vasıta – İnsan kaçakçıları normalde Madde 3'te belirtilen vasıtaların hiçbirine başvurmaz; zira burada herhangi bir zorlama, kandırma ya da gücün kötüye kullanılması yoluyla mağdurun serbest iradesinin çarpıtılması söz konusu değildir. Dolayısıyla, insan ticareti suçunun işlenmiş olması için gerekli olan bu durum gerçekleşmemekte ve insan kaçakçılığı ile insan ticaretini birbirinden ayırt etmektedir.

Amaç – İnsan kaçakçılarının ekonomik durumu zayıf kişilerin zaaflarını kötüye kullandıkları yönünde bir görüş mevcut olsa da, bu zaafları göçmenleri 3. Maddede belirtilen şekilde sömürmek amacı ile kötüye kullanmamaktadırlar. İnsan kaçakçısı ile kaçak göçmenler arasındaki ilişki, sadece belirli bir ödeme karşılığında göçmenlerin bir ülkeden çıkartılıp başka bir ülkeye giriş yaptırılmaları amacını taşımakta ve söz konusu ülke sınırı yasa dışı biçimde geçildikten sonra bitmektedir. Göçmenin bundan sonra yapacakları, insan tacirlerinin aksine, kaçakçıyı ilgilendirmez.

İnsan kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki bağlantılar

İnsan ticareti mağdurları başlangıçta bu işe genellikle gönüllü olarak kaçak bir göçmen olarak girmektedir. Ancak, yabancı ülkeye giriş yapıldıktan sonra insan kaçakçısı ile göçmen arasındaki ilişki sona

ermez ve kaçakçı, kaçak göçmeni kontrol etmeyi sürdürür ve bu kişiyi, yukarıda belirtilen vasıtaları kullanmak suretiyle sömürü koşullarında çalışmaya zorlarsa, vaka artık insan kaçakçılığı vakası olmaktan çıkıp bir insan ticareti vakası halini almaktadır. Kaçak göçmenler de genellikle, varış ülkesine giriş yaptıktan sonra, insan ticaretine maruz kalabilmektedirler. Varış ülkesine giriş yapıldıktan sonra, kaçak göçmen, kendisini ilk kaçıran kişi ile hiçbir bağlantısı olmayan bir kişi tarafından alınabilmekte, nakledilebilmekte ve sömürülebilmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde Meksikalılar genellikle ülkeye kaçırıldıktan sonra insan tacirleri tarafından savunmasız bir durumda bulunmakta ve ülkenin başka bir ülkesine götürülüp burada zorla çalıştırılmaktadır.

İnsan kaçakçılığı ile insan ticareti arasında hukuki bağlamda bir ayrım yapma aracı olarak, kaçakçılık protokolünü kaleme alan uluslararası hukukçuların yaklaşımının incelenmesi de yararlı olacaktır. İnsan kaçakçılığı protokolü insan ticareti protokolü ile karşılaştırıldığında, hukuki açıdan farklılıklar göze çarpmaktadır. Görüldüğü gibi, kaçakçılık protokolünde, mağdura değil, protokole taraf olan ilgili Devletin haklarının ihlaline odaklanılmaktadır; bir anlamda "Devlet" mağdur olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, insan ticareti uluslararası nitelikte olabildiği gibi dahili nitelikte de olabilmekte ve kişilerin bir yerden bir yere yasadışı bir şekilde götürülmelerinin yanı sıra tamamen kanuni olarak götürülmelerini de içerebilmektedir. Öte yandan, insan kaçakçılığı daima uluslararası bir sınırın yasa dışı bir şekilde geçilmesi unsurunu içermektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Kaçakçılığı Protokolü'nde yer alan tanım

Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Kaçakçılığı ile Mücadeleye Yönelik Birleşmiş Milletler Protokolü'ne göre:

(a) **"Göçmen kaçakçılığı;"** doğrudan veya dolaylı olarak parasal ya da başka bir maddi menfaat sağlamak maksadıyla, bir kişinin, uyruğu ya da daimi mukimi olmadığı bir Devlete kaçak girişinin sağlanması anlamını,
(b) **"Kaçak giriş;"** bir ülkeye yasal yollardan girmek için gerekli şartlara riayet etmeksizin Devlet sınırlarından içeri girmek anlamını taşıyacaktır.

2.1.4.2 Suçlu

İnsan kaçakçısıyla insan tacirini birbirinden ayırma sürecinde ikinci adım, suçu failin açısından değerlendirmek ve mevcut tüm bilgilere dayanarak şu soruyu sormaktır: Suçlu, ne yapmayı amaçlıyordu?

İnsan ticaretinin insan kaçakçılığından farkı, insan tacirinin niyetinin, bir ülke sınırı yasa dışı olarak geçildikten **sonra** mümkün olduğunca uzun bir süre boyunca mağdurla istismara ve zorlamaya dayalı bir ilişki kurarak kendi çıkarları için onu sömürmek olmasıdır. Oysa insan kaçakçılığı vakalarında normalde ücret önceden ödendikten ve bir ülkeye yasa dışı olarak girme işlemi bittikten sonra insan kaçakçısının kaçak göçmenle olan ilişkisi de biter. Bu iki suç arasındaki en önemli fark, yöntemi ne olursa olsun, zorlama unsurudur; insan ticareti mağdurları, tacir ile olan ilişkilerini ciddi sonuçlara katlanma riskini üstlenmeden serbestçe bitirme şansına sahip değillerdir.

2.1.4.3 Mağdur

Üçüncü yöntem, koşulları mağdurun gözüyle değerlendirmek ve ona neler yapıldığına bakmaktır. Her ne kadar kaçak göçmenler sevk sırasında akut yaralanma, istismar ve hatta ölüm riskleriyle karşı karşıya kalsalar da, kaçakçılık suçunu işleyen kişiyle aralarındaki yasa dışı ilişkinin amacında zorlama ya da kandırma unsuru mevcut değildir.

Ayrıca, deneyimler kaçak göçmenlerin sevk sırasında genellikle çok ciddi tehlikelere maruz kalmalarına rağmen, sistematik olarak fiziksel, cinsel ya da psikolojik açıdan istismar edilmeleri ya da hürriyetlerinin ellerinden alınması veya uzunca bir zaman dilimi boyunca seks endüstrisinde ya da yasa dışı işgücü piyasasında, evlerde köle veya hizmetkar olarak sömürülmeleri ya da başka şekilde yasa dışı bir sömürüye maruz kalmaları ihtimalinin zayıf olduğunu göstermektedir. Ancak, bu özelliklerin tümü değilse de büyük bir kısmı, insan ticareti mağdurları için söz konusudur.

Ülke içerisinde dahili olarak gerçekleştirilen bazı insan ticareti vakalarında, insan ticaretinin geleneksel ya da kabul görmüş uygulamalardan ayrılması çok zor olmakta, bu da insan tacirinin veya mağdurun tespitini ve teşhisini güçleştirmektedir. Örneğin Afganistan'da, kadınlarla genç kızlar borçtan kurtulma ya da bir kan davasının sona erdirilmesi amacı ile karşı tarafa verilebilmektedir[2]. Bu şekilde trampa edilen kadının veya genç kızın bu konuda fikri hiçbir şekilde sorulmadan, yeni kocasının ve ailesinin kontrolü ve hakimiyeti altına girmekte ve burada genellikle ev hizmetkarı ve seks kölesi muamelesine maruz kalmaktadır. Endonezya'da da çocukların ev işlerine yardımcı olmaları amacıyla daha varlıklı akrabalarının yanına gönderilmesi geleneği vardır[3]. Bu çocukların yaşları genellikle çok küçük olup, işverenlerinin insafına bağlı olarak, fiziki ve cinsel istismara maruz bırakılabilmekte,

uzun süreler çalıştırılmakta, çok düşük bir ücret almakta ya da hiç ücret almamakta, yetersiz beslenmekte, elverişsiz koşullarda konaklamakta ve eğitimlerine devam etme ya da oyun oynama fırsatı bulamamaktadır. Çoğu durumda, bu geleneksel uygulamalar toplumda öylesine normal bir şekilde algılanmaktadır ki yapılan istismar ve sömürü fark edilmemektedir. Bu uygulamalar, BM Protokolü çerçevesinde, mağdur açısından değerlendirilmelidir. Her bir vakanın, insan ticareti oluşturup oluşturmadığı ayrı ayrı analiz edilmelidir.

2.1.4.4 İnsan Ticareti Olgusu

Mağdur olduğundan şüphelenilen kişilerle mülakat yapmaya hazırlanan görevlilerin, insan ticareti suçunun belirleyici unsurları hakkında fikir sahibi olmaları gerekmektedir. Aşağıda belirtilen hususlar, karmaşık insan ticareti suçuna ve bu suçla ilişkili eğilimlere ilişkin mevcut bilgileri yansıtmayı amaçlamaktadır. Bu eğilimler bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve insan tacirleri, tespit edilmemek amacı ile yöntemlerini değiştirdikçe, zaman içerisinde bu eğilimler de değişmektedir. Dolayısıyla, aşağıda, suçun arka planına yönelik genel yorumlara yer verilmiş olup, bunlar ulusal ya da bölgesel koşulları yansıtacak şekilde hizmet kuruluşları tarafından yerel koşullara adapte edilmelidir.

İnsan ticaretinin ölçeği

İnsan ticaretinin gerçek ölçeği, diğerlerinin yanı sıra, konuyla ilgilenen farklı kurumların benimsediği farklı tanımlar, sömürünün oluştuğu alanlarda yeterli izleme yapılamaması ve insan tacirlerinin stratejilerini gizlemeleri gibi nedenlerle hiçbir zaman tam olarak değerlendirilememiştir. Bu nedenle, mağdur sayılarına ilişkin tahminler birbirlerinden önemli ölçüde farklıdır. Örneğin, 2005 Amerika Birleşik Devletleri İnsan Ticareti (TIP) Raporunda her yıl dünya çapında 600.000 ila 800.000 kişinin uluslararası sınırlardan geçirilmek suretiyle insan ticaretine maruz kaldığı belirtilmektedir (ülke içerisinde dahili olarak gerçekleştirilen insan ticareti dikkate alınmaksızın)[4]; UNICEF her yıl dünya çapında 1,2 milyon çocuğun insan ticaretine maruz kaldığını belirtirken[5]; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), dünya çapında 12,3 milyon kişinin zorla çalıştırıldığını, bunun en az 2,4 milyonunun insan ticaretinden kaynaklandığını tahmin etmektedir[6].

Sömürü türleri

İnsan ticaretine maruz kalan mağdurların büyük bir çoğunluğunun cinsel sömürü amacıyla mı, yoksa zorla çalıştırma amacıyla mı kullanıldığı bilinmese de, insan ticaretinin en çok bilinen ve en yüksek görünürlüğe sahip olan şekli cinsel sömürüdür. İnsan ticaretinin tacirler için en karlı olan ve her gün maruz kalınan fiziki, cinsel ve psikolojik sömürü nedeniyle mağdura fiziki ve duygusal açıdan en çok zarar veren şekli de budur.
Sayı olarak yukarıda belirtilen sömürü kategorilerinin hangisinin en yüksek olduğu, bölgeye bağlı olup, tam olarak bilinmemektedir. Örneğin Avrupa Birliği'nde, en büyük kategorinin cinsel sömürü amaçlı insan ticareti olduğu rahatlıkla söylenebilir. Dünyanın diğer bölgelerinde, özellikle Orta ve Güneydoğu Asya, Güney ve Batı Afrika ve Güney ve Orta Amerika gibi menşe ülkeleri barındıran bölgelerde durum bu kadar belirgin değildir ve tarımda ya da düşük ücretli işyerlerinde zorla çalıştırma ya da sokaklarda dilencilik veya satıcılık yaptırma amacı ile insan ticaretine maruz bırakılan insan sayısının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Küresel ölçekte, hem dahili hem de harici insan ticareti göz önünde bulundurulduğunda, zorla çalıştırma amacı ile yapılan insan ticaretinin en büyük kategori olduğu rahatlıkla söylenebilecektir. Bu ulusal ve bölgesel farklılıklar, hizmet kuruluşlarının teşhis çerçevesini yerel koşulları yansıtacak şekilde adapte etme gereksinimini vurgulamaktadır.

İnsan Ticareti Mağdurları

Aynı şekilde, insan tacirlerinin eline düşen kadınların mı, yoksa erkeklerin mi sayıca daha fazla olduğunu da belirli bir isabet derecesiyle tahmin etmek kolay değildir. Ancak, genç erkeklerin ve oğlan çocuklarının köle işçi ya da çocuk asker olarak çalıştırılmak amacı ile insan ticaretine maruz kaldıkları belirli bölgeler ve ülkeler dışında, dünya çapında, insan ticaretine maruz kalan kadın ve çocuk sayısının erkeklerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Suçun özelliklerindeki bu ulusal ve bölgesel farklılıklar, hizmet kuruluşlarının, aşağıda yer verilen iki aşamalı teşhis yönteminin ilk aşamasını oluşturan Mülakat öncesi Değerlendirme Göstergelerini değerlendirirken bu farkları dikkate almaları gerektiğini vurgulamaktadır.

2.2 Mülakat Öncesi Değerlendirme Göstergeleri

Mülakat süreci iki aşamadan oluşmaktadır:

- Kişi ile fiili olarak mülakat yapmadan önce dikkate alınması gereken bir dizi göstergenin değerlendirilmesi.
- Kişi ile insan ticareti deneyiminin angaje etme, sevk ve sömürü aşamalarına odaklanan bir dizi sorunun sorulduğu bir mülakat yapılması.

Mülakat ve teşhis süreci, ilgili kişiye insan ticaretiyle ilgili belirli sorular sormadan **önce** her bir vakayı çevreleyen koşulları göz önüne almakla başlar. Aşağıda yer alan konulara ilişkin bilgiler, kişiyi yönlendiren kuruluştan temin edilebileceği gibi, kendi başına bir hizmet kuruluşundan yardım talebinde bulunan kişilere yönelik olarak, genel kapsamlı başlangıç soruları vasıtasıyla da elde edilebilecektir.

Göstergeler hakkında dikkat edilmesi gereken hususlar

Aşağıda yer alan göstergelerin genel değerlendirme sürecine yardım edeceği, fakat birer genelleme oldukları ve hepsinin istisnaları olabileceği akıldan çıkarılmamalıdır. Yerel koşullar ve geçmiş tecrübeler, ek göstergelerin kullanılmasını ya da mevcut değerlendirme göstergelerinin uygun şekilde adapte edilmesini gerektirebilmektedir. Hizmet kuruluşları bu süreci gerektiği şekilde adapte etmeli ve genişletmelidir. Bu göstergelerin hiçbiri aranan cevabı tek başına veremeyeceğinden, bunların bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir.

Değerlendirilmesi gereken göstergeler aşağıda yer almaktadır:

Yaş

Mevcut tüm göstergeler, insan ticaretine maruz kalan çocukların ve çok genç yetişkinlerin sayısında sürekli bir artış olduğuna işaret etmektedir. Genel olarak, mağdurun yaşı ne kadar ileriyse ilgili vakanın bir insan ticareti vakası olması ihtimali de o kadar düşüktür.

İnsan tacirleri ve bunların suç ortakları, kölelik benzeri koşullarda yorucu fiziki işlerde çalıştırmak için genç ve fiziksel olarak güçlü kişiler gerektiğini bildiğinden, işgücü sömürüsü amaçlı insan ticareti de normal olarak genç mağdurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Müşteriler genç mağdurları tercih ettikleri için bu mağdurlar yaşlılardan daha karlı olduklarından, aynı genel kural cinsel sömürü amaçlı insan ticareti için de geçerlidir. Organ ticareti durumunda da donör ne kadar genç ve fiziksel olarak iyi durumda olursa bu durum insan taciri ve potansiyel alıcı için de o kadar iyi olacaktır. Ayrıca, genç insanların insan tacirleri tarafından daha kolay bir şekilde kandırılabildiklerini, baskı altında

tutulabildiklerini ve kontrol altında tutulabildiklerini ve dolayısıyla daha kolay bir yem olduklarını işaret eden göstergeler mevcuttur.

Ancak, bu arada daha yaşlı kişilerin de insan ticaretine maruz kaldıklarını hatırlatmak gerekir; örneğin Güneydoğu Asya'da, belirli bir yaşın üzerindeki mağdurlar sokaklarda dilendirilmek amacı ile insan tacirleri tarafından Tayland'a götürülmektedirler. Özellikle, evlerde hizmetkar olarak ya da konfeksiyon atölyelerinde dikiş işlerinde çalıştırılmak amacı ile insan ticaretine maruz kalan kişilerde de yaş çok da önemli bir etken değildir ve bu işlerde her yaştan kadın çalıştırılabilmektedir.

Ancak, insan ticaretinin çok sayıdaki göstergesinden biri olan yaş bağlamında, mağdurların genellikle genç insanlardan oluştuğu söylenebilir. İnsan ticaretine maruz kalan reşit olmayan çocukların sayısı her yıl biraz daha artmaktadır ve bunlar çok çeşitli amaçlarla, örneğin seks endüstrisi ya da yasa dışı işgücü piyasalarında çalıştırmak, askeri amaçlarla, hırsızlık, dilencilik ya da yasa dışı sokak satıcılığı yaptırmak veya evlerde köle olarak çalıştırmak ya da organları için kullanılabildiklerinden özellikle daha savunmasız durumdadırlar.

Cinsiyet

Heteroseksüel fuhuş hâlâ en yaygın ve en kârlı sömürü biçimi olmayı sürdürdüğünden cinsel sömürü amaçlı insan ticareti ağırlıklı olarak kadınları ve kızları hedef almaktadır. Ancak, özellikle 19 yaşın altındaki erkek çocuklarını ve genç delikanlıları hedef alan ve yine fuhuş amaçlı ticaret de artış göstermeye başlamıştır ve göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda, alınan en son istihbarat değerlendirmelerine göre küçük çocukların pedofillerce istismarı ile ticari ve gayrı ticari çocuk pornografisi üretimi amacıyla dahili ve harici insan ticaretine maruz kalmaları gittikçe artmakta ve bu risk, erkek ve kız çocuklarını aynı derecede tehdit etmektedir.

İşgücü istismarı amacı ile yapılan insan ticaretinde cinsiyetin rolü ve önemi, iş koluna bağlı olarak farklılık göstermektedir; madenlerde, tarlalarda ya da balıkçı teknelerinde çalıştırma yoluyla işgücü sömürüsüne yönelik insan ticaretine daha çok erkekler maruz kalmaktadır. Öte yandan, meyve toplama gibi hafif zirai işler, düşük ücret ve zor şartlarda çalışma ya da ev hizmetkarlığı için seçilen mağdurların kadın olmaları olasılığı daha yüksektir. Genel olarak, erkeklerin, kadınların ve her yaştan çocukların zorla çalıştırılmak suretiyle sömürülmesi, belirli bir bölge içerisinde gerçekleşmektedir ve bu bağlamda, madencilik, balıkçılık ve hasat gibi fiziki güç gerektiren

işlerde erkekler ve delikanlılar, konfeksiyon atölyelerinde ve ev işlerinde de kadınlar ve genç kızlar çalıştırılmaktadır.

Milliyet / Etnik köken

Mağdurların elde edildiği tedarik zinciri yoksulluk, ayrımcılığa maruz kalma ve belirli fırsatlardan yoksun olma gibi çeşitli unsurların bileşimine dayanır. Tamamen göz ardı edilmemesi gerekse de, sanayileşmiş zengin bir ülkeden gerçek bir insan ticareti mağduru çıkması ihtimali oldukça zayıftır. Ancak, bu konuda istisnalar da mevcuttur. Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri gibi, zengin, sanayileşmiş ülkelerde, çoğunlukla dahili olarak, çocukların gittikçe artan oranlarda, cinsel sömürü amacı ile insan ticaretine maruz kaldıklarına yönelik kanıtlar mevcuttur. Bazı bölgelerde, belirli etnik azınlıklar, insan ticaretine nüfusun diğer kesimlerinden daha yüksek oranda maruz kalabilmektedirler.

Bu bağlamda, bölgesel ve ulusal koşullar ile insan ticareti eğilimleri hakkında bilgi sahibi olunması son derece faydalı olacaktır. Dahili ve bölgesel insan ticareti eğilimleri genellikle ülke içerisinde bulunan bir şehrin ya da bölge içerisinde bulunan bir ülkenin "cazibe" faktörüne göre yönlenmektedir. Ekonomik büyüme ile müşteri talebi etkenleri, yerel, bölgesel ve uluslararası insan ticareti faaliyetlerinin yönü, ölçeği ve bileşimi üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Belgeler

İnsan ticareti zincirinin coğrafi boyutu, belgelerin kullanımı ve durumla ilgisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Doğal olarak, mağdurun kimlik belgelerine sahip olması, dahili insan ticaretinde, harici insan ticaretinde olduğu kadar önemli bir rol oynamamaktadır. Kimlik belgelerinin alıkonulmasının insan tacirleri tarafından mağdurları kontrol altında tutmak ve istediklerini yapmaya mecbur etmek amacı ile kullanılan bir mekanizma olduğu durumlar dışında, bu konu gündeme bile gelmeyebilecektir.

Bölgesel bağlamda, mağdurlar, özellikle de çocuklar genellikle herhangi bir kimlik belgesi taşımadığından ve sıkı bir şekilde kontrol edilmeyen kara sınırlarından gizlice nakledilebildiklerinden, gerçek veya sahte belgelerin kullanımı pek yaygın değildir. Ancak, bu durum da, sınır denetimlerine ve sahte belge temininin kolay veya zor olmasına bağlı olarak bölgeler ve ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Belge kullanımı, çalışma şekillerinin genellikle havayolu, demiryolu ve feribotlar vasıtasıyla sevki içerdiği ve yasa dışı girişin alenen kimlik ve

seyahat belgeleriyle yapılmasını gerektiren kıtalararası insan ticareti vakalarında daha yaygındır. Mağdur hakkında doğru bilgileri içeren gerçek belgeler kullanılabileceği gibi, sahte isimlerin ve uyrukların ve oldukça yaygın bir şekilde, reşit olmayan küçüklerin yaşlarını büyük göstermek amacı ile sahte doğum tarihlerinin yer aldığı tahrif edilmiş belgeler de kullanılabilmektedir. Bu tür durumlarda, insan tacirleri göçmenlik veya polis kontrol noktalarından geçene kadar pasaportlarını ve seyahat belgelerini mağdurlara vermekte ve geçiş sağlandıktan sonra geri almaktadırlar.

Bölgesel ve kıtalararası düzeyde cinsel sömürü amacıyla yapılan insan ticareti bağlamında, belgelerin alıkonulması, insan tacirleri tarafından düzenli olarak kullanılan bir kontrol ve zorlama mekanizmasıdır ve bu nedenle, mağdurun üzerinde belgelerinin bulunmaması insan ticaretine maruz kaldığına ilişkin güçlü bir gösterge olabilir. Öte yandan, bu durumun sığınmacılar ve bazı insan kaçakçılığı faaliyetleri durumunda da geçerli olabileceği göz önüne alınmalıdır; dolayısıyla, bu gösterge, ilgili vakanın bağlamı ve koşulları kapsamında vaka bazında değerlendirilmelidir.

En son bulunulan yer

Mağdurun hizmet kuruluşuna yönlendirilmeden hemen önce bulunduğu ve istismara uğradığı yer her zaman için önemli bir göstergedir. Örneğin, kişi bir madenden, zirai işletmeden, ağır şartlar altında düşük ücretle işçi çalıştıran bir atölyeden, bir lokanta mutfağından, balıkçı teknesinden, hizmetkarlık yaptığı bir evden ya da randevu evi, telekız ajansı, bar, otel gibi cinsel sömürü yapıldığı bilinen başka bir yerden alınmış ise, sömürü ve yasa dışı faaliyetler ile yakın bağlantısından dolayı, bu durum insan ticaretine işaret eden güçlü bir gösterge olarak değerlendirilebilecektir.

Bağlam

Mağdurun yönlendirilmesini sağlayan koşullar her zaman için temel birer göstergedir ve yönlendiren kuruluştan bu koşullar hakkında mümkün olduğunca geniş bilgi talep edilmelidir. Örneğin, polis tarafından randevu evinden çıkartılma, "müşteri tarafından kurtarılma" ya da göçmenlik veya sınır polisinin bir fabrikaya ya da çiftliğe yaptığı baskında ele geçme daima güçlü bir gösterge olacaktır. İnsan ticareti mağdurlarının diğer STK ortaklar tarafından teşhis edilip kurtarılması da teşhis sürecini kolaylaştıracaktır.

İstismar belirtileri

Mağdurun fiziksel olarak zarar gördüğüne dair her türlü belirti insan ticaretinin göstergesi olabilir. İnsan tacirleri, mağdurları, insan kaçakçılığı vakalarında normalde görülmeyen şekilde sürekli olarak fiziksel ve psikolojik açıdan istismara maruz bırakırlar. Burada değerlendirme açısından en önemli hususlardan biri de istismarın sürekliliğidir. İnsan kaçakçılığı vasıtasıyla kaçak kişiler büyük bir risk almakta ve hatta geçmişte birçok kez yaşandığı gibi sevk/taşıma aşamasında hayatlarını kaybedebilmektedir. Ancak, burada vakanın insan kaçakçılığı mı yoksa insan ticareti mi olduğunun belirlenebilmesi için yapılması gereken ayrım, istismarın yeni yerlerine geldikten sonraki boyutu ve sürekliliği ile kişiyle insan tacirlerinin arasındaki ilişkinin zorlamaya, aldatmaya ve sömürüye dayalı olup olmadığıdır.

Yönlendiren kuruluşun değerlendirmesi

Bu alanda çalışan ve olayı ilgili makamlara havale eden, kolluk kuvvetleri, göç makamları ve diğer hizmet kuruluşları gibi profesyonellerin görüşleri ve değerlendirmeleri teşhis sürecini her zaman için ilgilendirir ve genel değerlendirmeye dahil edilmelidir.

Hizmet kuruluşunun mevcut bilgileri ve deneyimi

Hizmet kuruluşu personeli, yukarıda açıklanan tüm unsurları değerlendirerek kendi kendilerine, belirli bir vakaya ilişkin bilgilerin, insan ticareti faaliyeti hakkındaki bilgi ve deneyimleriyle ve insan tacirlerinin söz konusu bölgedeki çalışma şekilleriyle tutarlı olup olmadığı sorusunu sormalıdır.
Her bir gösterge birden çok şekilde yorumlanabilecektir. Dolayısıyla, karar aşamasında bu göstergelerin toplu bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.3 Mülakat

2.3.1 REŞİT OLMAYAN ÇOCUKLARLA MÜLAKAT YAPILIRKEN ÖZELLİKLE DİKKATE ALINMASI GEREKEN HUSUSLAR[7]

Reşit olmayan çocuklarla (18 yaşından küçük herkes) mülakat yapılırken aşağıda belirtilen kılavuz ilkelerin dikkate alınması tavsiye edilmektedir. 5. Bölümde, 5.6 sayılı paragrafta, reşit olmayan çocukların bakımına ve bu çocuklarla yapılan mülakata ilişkin ayrıntılı kılavuz ilkeler yer almaktadır.

- Çocuk mağdurlar sadece çocukların özel ihtiyaçları ve hakları konusunda eğitimli personel tarafından sorgulanmalıdır. Mümkün olduğu ölçüde, çocuk mağdurlar aynı cinsiyetten personel tarafından sorgulanmalıdır.
- Mülakat öncesinde çocuğun yaşadıkları hakkında mümkün olduğu kadar fazla bilgi edinin ve çocuğa açık ve arkadaşça bir şekilde yaklaşın (çocuğun aşina olduğu bir konudan bahsedilmesi çocukla yakınlık kurulmasına yardımcı olacaktır).
- Görüşme için güvenli ve rahat bir ortam yaratın (çocukla yakınlık kurabilmek için bu ortamda oyuncaklar, kitaplar, oyunlar vb. bulunmalıdır).
- Çocukla yakınlık kurabilmek için insan ticareti deneyimi ile ilgili olmayan konulardan bahsedin veya bu tür konularla ilgilenin (örneğin çocuğun aşina olduğu konulardan bahsedin, oyun oynayın).
- Görüşme için yeterli vakit ayırın, acele etmeyin.
- Ortamın basit ve gayrı resmi olmasını sağlayın (bir sorgu havası yaratmayın ve yanıt almak için çocuğa baskı yapmayın).
- Uygun ve çocuğun anlayabileceği bir dil kullanınız (çocuğun kullandığı ifadeleri kullanınız).
- Konuları çocuğu kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde anlatın (mümkün olduğu takdirde görsel yardımcı malzemelerden faydalanınız).
- Sorular çocuğun yaşı ve zihinsel kapasitesi dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Açık uçlu sorularla başlayarak çocuğun kendi hikayesini anlatmasına olanak sağlayın. “O şahıs seni istismar etti mi?” gibi yönlendirici sorulardan kaçının ve daha çok “O şahıs ne yaptı?” gibi açık sorular sorun.
- Çocuğun bildiği her şeyi anlattığına dair emareler mevcutsa, ayrıntılar için çocuğu zorlamayın. Ancak, çocukların, doğru soru sorulmadığı takdirde, aradığınız bilgileri aktarmayacağını ve sadece mülakat görevlisinin duymak istediğini düşündükleri yanıtlar vereceklerini hatırdan çıkarmayın.
- Reşit olmayan çocuklarla yapılan mülakatlar bir ebeveynin huzurunda gerçekleştirilmelidir. Çocuğun ebeveyninin mevcut olmaması ya da çocuğun ebeveyninin ya da ailesinin diğer üyelerinin insan ticareti suçuna karıştığı veya karıştığından şüphelenildiği durumlarda, mülakatın eğitimli bir vasi, psikolog veya sosyal hizmetler görevlisinin huzurunda gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Mülakatı, çocuğun başarılı olduğunu ve konuşmak istediği takdirde her zaman kendisiyle konuşmaya hazır olduğunuzu belirterek sonlandırın.

2.3.2 MAĞDURA YAKLAŞIM VE DAVRANIŞ ŞEKİLLERİ

- İster insan ticareti mağduru isterse kaçak veya düzensiz göçmen, sömürülmüş veya istismar edilmiş ya da başka tür bir savunmasız kişi olsun, bu kişilere duyarlı bir biçimde ve insan haklarına saygılı bir şekilde muamele edilmelidir.
- İnsan ticareti mağdurları ile gerçekleştirilen mülakatlarda izlenmesi tavsiye edilen kılavuz ilkeler, aşağıda İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler bölümünde açıklanmaktadır.

Teşhise yönelik mülakatlar, büyük bir ihtimalle, insan ticareti deneyimi sırasında, son derece ihtiyatlı davranmak, herkesten şüphelenmek ve bilgi verme konusunda son derece dikkatli davranmak suretiyle hayatta kalabilmiş bir birey ile karşılaşan mülakat görevlileri için oldukça zorlu bir görevdir. Mülakat sırasında insan ticareti mağdurlarının mülakat görevlilerine travmatik, düşmanca, şüpheci, saldırgan veya savunmacı bir şekilde ya da bunların hepsinin bileşiminden oluşan bir tavırla tepki vermeleri sık rastlanan bir durumdur. İlk mülakat sırasında kişinin gerçekten bir insan ticareti mağduru olup olmadığının kesin bir şekilde belirlenmesini sağlayacak bilgilerin elde edilmesi çok zor olabilecektir.[9]

Kişi mülakat vermeye hazır ya da istekli olmayabilecek veya hatırlaması son derece acı verici olan, yaşamış olduğu travmaya ilişkin soruları yanıtlamayabilecektir. Mağdurların kendilerini sorulan soruları yanıtlamaya hazır hissetmemeleri ya da ketum davranmaları birçok nedene bağlı olabilecektir. Mülakatın kendileri ya da aileleri üzerinde doğuracağı sonuçlardan kaynaklanan haklı korkulara ve endişelere ek olarak, insan ticareti mağdurları ayrıca, yaşamış oldukları travma nedeniyle hafif ila orta derecede hafıza kaybına uğrayabilmektedir. Hafıza kaybı özellikle, "ilk travma" anına ya da bireyin karşılaştığı tehlikenin farkına vardığı ilk döneme ilişkin olarak akut şekilde yaşanabilmektedir ve doğal olarak, mülakat görevlisi büyük bir ihtimalle bu dönemler hakkında daha fazla bilgi almak isteyecektir. Kişiyi hatırlayamadığı ya da hatırlamak istemediği ayrıntıları öğrenmek için zorlamak ya da kişinin hafızasından tamamen sildiği olaylar ya da dönemler hakkında sorular sormak kişinin endişesini artıracak ve diğer konulara ilişkin daha fazla bilgi alınmasını zorlaştıracaktır.

Ayrıntılı bilgi verme konusunda isteksizlik

İnsan ticareti mağdurları, özellikle ilk mülakatlar sırasında yaşamış oldukları insan ticareti deneyiminin ayrıntılarını açıklama konusunda isteksizlik göstermek için haklı ve meşru gerekçelere sahiplerdir. Bunlardan bir kısmı aşağıda açıklanmaktadır. Hizmet kuruluşları, mağdurlara sabırlı ve yargılamayan bir yaklaşım gösterebilmek için bu gerekçeler hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

- **İnsan tacirlerinden korkmaları.** Mağdurlar kendilerine veya ailelerine yönelik olarak misilleme yapılmasından korkuyor olabilirler.
- **Kolluk kuvvetlerinden korkmaları**. Mağdurlar, devlete yasa dışı yollarla giriş yapmak, izinsiz çalışmak veya insan ticareti kapsamında kanunsuz faaliyetlerde bulunmuş olmak (fuhuş, uyuşturucu kullanmak vb.) suretiyle yasalara aykırı davranmış olmaları nedeniyle tutuklanmaktan korkuyor olabilirler.
- **İnsan tacirine sadakat.** Mağdurlar insan tacirleriyle kişisel bir ilişkiye sahip olabilirler. Bu tür bağların mevcudiyetinin, ilgili kişinin bir mağdur olmadığını ya da gönüllü davrandığını gösterdiği varsayılmamalıdır.
- **Güvensizlik duymaları.** İnsan ticaretine maruz kaldıkları sırada, mağdurların diğer insanlara olan güven duyguları genellikle ciddi bir şekilde sarsılmaktadır. Kendilerini koruma içgüdüsü diğer insanlara aşırı derecede güvensizlik duymalarına ve hizmet kuruluşlarının davranışlarından kuşkulanmalarına neden olabilecektir.
- **Hafıza kaybı.** Mağdurlar travma nedeniyle ya da diğer nedenlerle (örneğin uyuşturucu veya alkol kullanımı) başlarına gelen her şeyi hatırlamayabilmektedir. Hafızalarındaki boşlukları doldurmak amacı ile ayrıntıları uydurmaya çalışabilmektedirler. Mağdurun, anlattığı hikayenin ayrıntılarında değişiklikler yapmasının nedeni hafıza kaybı olabileceğinden, bu durum mağdurun kasıtlı olarak işbirliğinde bulunmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır.

Kişinin akut endişe belirtileri göstermesi durumunda, mülakat, yeniden devam etmek mümkün oluncaya kadar ertelenmeli ya da sona erdirilmelidir. Mülakat sırasında korku, endişe veya akut yorgunluk belirtileri gibi sözsüz iletişime yönelik işaretler ve davranışlar da izlenmelidir. Mülakat yapılan kişinin akut travma geçirdiğine ilişkin belirtilerin mevcut olması durumunda, mülakata devam etmeden önce mümkünse bir psikologdan yardım alınmalıdır.

Aşağıda yer verilen kılavuz ilkeler çerçevesinde, hizmet kuruluşunun mülakat görevlisi, anlayış göstermeli ve mülakatın amacının, kuruluşun yardımcı olabilmesi ve koruma sağlayabilmesi için en etkin yolu

belirlemek olduğunu ve bunun ancak gerekli bilgileri mağdurdan alabilmeleri durumunda mümkün olabileceğini açıklamalıdır. Mülakat sürecinin amacı, bireyin gerçekten insan ticaretine maruz kalıp kalmadığının belirlenmesidir ve aşağıda yer alan sorular bu sürece yardımcı olmak amacı ile hazırlanmıştır. Her şey bireyi rahatlatacak şekilde gerçekleştirilmelidir. Örneğin, mülakat odası rahat mobilyalar ve eşyalar ile donatılmalı ve kişinin temel ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmalıdır. Kişinin aç veya susamış olup olmadığı, üşüyüp üşümediği ya da tuvalete gitme ihtiyacı olup olmadığı öğrenilmelidir.

Bu sorular, ilk toplantı sırasında, hizmet kuruluşu mülakat personeli tarafından, savunmasız ve büyük bir ihtimalle travma yaşamış olan bir mağdura sorulacaktır. Mülakat görevlisinin ilk mülakatı yürütme şekli, mülakat görevlisinin, diğer hususların yanı sıra, karşısındaki kişinin durumunu ve cevap verme istekliliğini de göz önüne almak suretiyle, durumu ne şekilde değerlendirdiğine bağlı olarak belirlenecektir. Bir anket formatı kullanılması doğal olarak insan ticareti mağdurunu rahatlatacak bir uygulama olmadığından, mümkün olduğu ölçüde bundan kaçınılmalıdır. Mülakat görevlisi her bir vakaya ilişkin olarak hangi soruların konu ile ilgili olduğuna karar verip, mülakatı buna göre uyarlayabilecektir.

Teşhis sürecinde mülakatın ne kadar önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurulduğunda, mülakata alınan kişinin, söylenenleri tam anlamıyla kavraması büyük bir önem taşımaktadır. Kişinin mülakatın bağlamını ve içerdiği ayrıntıları anlayıp kavraması konusunda herhangi bir tereddüde düşüldüğü takdirde, mümkün ise mağdura yardımcı olacak bir tercüman bulundurulmalıdır.

Mülakat görevlisi, bu bölümde yer verilen göstergelerin ve soruların öncelikle ve özellikle mülakat sürecine yardımcı olmak amacı ile hazırlandığını ve her vakada katı bir şekilde uygulanmaları gerekmediğini hatırında tutmalıdır. Mülakatın tarzı mümkün olduğu ölçüde mağdurun durumuna bağlı olarak belirlenmelidir.

2.3.3 İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARININ BAKIMINA VE BU KİŞİLERLE YAPILACAK MÜLAKATLARA İLİŞKİN ETİK İLKELER

Hizmet kuruluşu personeli, insan ticareti mağdurları ile mülakat yapmadan önce, bu El Kitabının I sayılı Ek'ini dikkatli bir şekilde okuyup incelemelidir: İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler

2.3.4 MÜLAKAT FORMUNUN KULLANILMASI

Bu bölümün sonunda yer alan Mülakat Formu (Ek I) insan ticareti mağdurlarının teşhisinde yardımcı olmak amacı ile hazırlanmıştır. Kuruluşa, STKlar ya da polis teşkilatı gibi diğer kuruluşlar tarafından, teşhis edilmiş insan ticareti mağduru olarak yönlendiren kişilere yönelik olarak bu form ya da benzeri bir form doldurulabilecektir. Hizmet kuruluşu, yönlendiren kuruluş tarafından yapılan değerlendirmeyi dikkate almaksızın, yapılan ilk tespitin doğruluğunu teyit etmek ve birey hakkında resmi bir dosya oluşturmak amacı ile bu prosedürü izleyebilecektir.

2.3.4.1. Mülakat Kontrol Listesi

Aşağıda yer alan temel kontrol listesi, hizmet kuruluşu personeli için, mülakat teknikleri hakkında özet bir rehber görevi görecektir. İnsan ticareti mağduruyla yapılacak mülakatlar hakkında ayrıntılı bilgi İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler başlıklı Ek I'de yer almaktadır ve mülakata başlamadan önce dikkatli bir şekilde okunmalıdır.

Mülakat koşulları

- Mümkün olduğu takdirde mülakatlar, diğer kişilerin konuşmaları duyamayacağı ve müdahale edemeyecekleri kapalı ve mahremiyeti olan bir alanda yapılmalıdır.
- Mülakat sırasında sadece mağdur, mülakat görevlisi/görevlileri, gerekli ise bir tercüman ve kalifiye destek görevlisi (çocuğun vasisi, hukuk danışmanı veya psikolojik danışman) hazır bulunmalıdır.
- Bireyin mülakatın yapıldığı lisanı anlama becerisi konusunda şüphe duyulduğu takdirde bir tercümandan yararlanmak için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.
- Cep telefonları kapatılmalıdır.
- Kapalı bir alan tahsis edilebildiği takdirde, mülakatın bölünmesini önlemek amacı ile kapıya "lütfen rahatsız etmeyiniz" levhası ya da benzeri bir levha asılmalıdır.
- Kapalı bir alan tahsis edilemiyor ise, mülakat görevlisi mülakatın üçüncü kişiler tarafından duyulmayacağı mahremiyete sahip bir yer bulmak için elinden gelen çabayı göstermelidir.
- Yargılayıcı ya da sorgulayıcı bir mülakat tarzı benimsemekten kaçınılmalıdır.

- Birey ile, kendisine saygı duyulduğunu ve söylediklerine inanıldığını hissetmesine yardımcı olacak bir uyum ve yakınlık sağlanmalıdır.

Başlamadan önce

- Mülakat görevlisi, kendisini bireye tanıtmalı ve temsil ettiği kurumdaki görevini açıklamalıdır.
- Bireyin kendisini güvende ve rahat hissetmesini sağlamalıdır.
- Bireyin lavaboya gitme ihtiyacı bulunup bulunmadığını ya da bir içecek isteyip istemediğini öğrenmelidir.
- Özellikle, bireyin herhangi bir ağrısı ya da rahatsızlığı bulunup bulunmadığını ya da bireyin acil tıbbi müdahale gerektiren herhangi bir sorunu olup olmadığını öğrenmelidir.
- Bireyin acil tıbbi müdahale gerektiren bir rahatsızlığı olduğunu belirtmesi halinde, bir sağlık görevlisi gerekli muayeneleri yapmadan mülakata başlanmamalıdır.

Açıklama

- Kuruluşun insan ticareti mağdurlarına yardım sunma konusunda oynadığı rol ve başlamak üzere olan mülakatın amacı hakkında bilgi verilmelidir.
- Elde edilen bilgilerin ne şekilde kullanılacağı açıklanmalıdır.
- Bireye, mülakat sırasında, başına gelenlere ilişkin sorular sorulabileceği, irdelenecek bazı konuların hatırlanmasının rahatsızlık veya acı verebileceği ve unutmak istediği hatıraların canlanmasına neden olabileceği izah edilmelidir.
- Bireye soruları yanıtlamak için acele etmemesi söylenmeli ve istediği an ara verilebileceği belirtilmelidir.
- Mağdurun mülakata katılımın gönüllülük esasına tabi olduğunu ve hiçbir soruya cevap vermek zorunda olmadığını kavraması sağlanmalıdır. Ancak ne kadar çok bilgi verirse, kendisine yardımcı olmanın o denli kolay olacağı izah edilmelidir. Kuruluşun sunabileceği yardımın birtakım sınırlandırmalara tabi olduğu açıklanmalıdır (örneğin sadece insan ticareti mağdurlarına, düzensiz göçmenlere, çocuklara vb.).
- Bireyin kuruluşun kriterlerine uygun olmaması nedeniyle kuruluşun doğrudan yardım sağlamasının mümkün olmadığı durumlarda, kuruluşun, kişinin yardım sunabilecek kişi ya da kuruluşları bulmasına yardım edeceği de belirtilmelidir.

Teşhis amaçlı mülakata başlamadan önce açıklanması gereken son hususlar

- Bireye tüm cevapların kesinlikle gizli tutulacağı izah edilmelidir. Sunulan bilgilerin ne amaçla ve ne şekilde kullanılacağı ve kimlerle paylaşılacağı izah edilmelidir.
- Bireye istediği zaman soru sorabileceği ya da kendisine açıklanan ya da anlatılan konuların tekrar edilmesini isteyebileceği izah edilmelidir.
- Bireyin şu ana kadar kendisine açıklanan her konuyu anladığından emin olunmalıdır.
- Bireye bu aşamada sormak istediği bir soru olup olmadığı sorulmalıdır.
- Bireye mülakata katılmak isteyip istemediği sorulmalıdır.

2.3.4.2 Mülakat Formunun Doldurulması

Mülakat Formu (bkz. Ek I) aşağıda açıklanan altı bölümden oluşmaktadır:

- Kayıt ve vaka hakkındaki veriler
- Angaje etme aşaması
- Sevk aşaması
- Sömürü aşaması
- Destekleyici ilave kanıtlar
- Karar

Tüm bölümlerin doldurulması gerekmektedir; ancak, bu bölümlerin doldurulmasının ne derece mümkün olduğu, bireyin sunacağı işbirliği düzeyine bağlıdır. Mülakat görevlisi bireylerin açıkça düşmanlık veya travmatik davranışlar sergilemek gibi çeşitli tepkiler verebileceğini ve mülakatın gerçekleştirilme şeklinin ve zamanlamasının duruma göre ayarlanması gerekebileceğini hatırda tutmalıdır.

Mülakata başlamadan önce bireye aşağıda belirtilen hususlar hakkında bilgi verilmelidir:

- Verilen tüm yanıtlar hizmet kuruluşu tarafından kesinlikle gizli tutulacaktır.
- Hizmet kuruluşunun ilgili vaka bağlamında sunulabilecek en uygun yardımı belirleyebilmesi için bu soruların yanıtlanması gerekmektedir.

- Talep edilen yardım sadece insan ticareti mağdurlarına sunulabilecek türde bir yardım olabileceğinden, soruların yanıtlanmasının reddedilmesi, hizmet kuruluşu tarafından yardım sunulmasını engelleyebilecektir.
- Mülakatın sonunda, kişiye, uygun bulundukları hizmetler ve yardımlar bildirilecek, kendilerine yardımcı olabilecek kuruluşlar hakkında bilgi verilecek, arzu ettikleri takdirde, kendileri aleyhine işlenen suçları nereye ve ne şekilde bildirebilecekleri ve kendilerine ne tür hukuki destek ve koruma sağlanabileceği açıklanacaktır.

Aşağıda yer alan sorular, bu bölümün sonunda yer alan Ek I'de sunulan Mülakat Formundaki sorulara karşılık gelmektedir. Aşağıda yer verilen yorumlar genel anlamda yapılmıştır ve bunların tümüne ilişkin istisnalar ortaya çıkabilecektir. Aşağıda yer alan hiçbir sorunun yanıtı konuyu tek başına açıklığa kavuşturmak içi yeterli olmayacaktır; tüm soruların yanıtları, yukarıda açıklanan mülakat öncesi değerlendirme göstergeleriyle birlikte dikkate alınmalıdır.

İşe alma aşaması

1. Birey ile onu angaje eden kişi arasındaki ilk temas ne şekilde sağlandı?

İnsan ticareti vakalarında genellikle ya insan taciri kişisel ya da aile bağlantılarının oluşturduğu bir şebeke aracılığıyla ilk teması kurar ya da mağdur yurtdışında iş bulma ilanı vb. için başvurarak ilk irtibatı kurmuş olur.

Özellikle zorla çalıştırmak amacı ile gerçekleştirilen dahili ya da bölgesel insan ticaretinde, angaje etme işlemi, bireyin kendisi ya da ailesi ile doğrudan kişisel temas kurulmasından daha karmaşık bir süreç gerektirmemektedir. Çocuklarla ilgili vakalarda ise, mağdur çocuklar yoksul ebeveynleri tarafından satılabilmekte ya da ebeveynleri çocuk için daha iyi bir gelecek sağlayacağına inanarak çocuğun "iş bulma ile görevlendirilen kişi" (ki bu kişi yakın veya uzak bir akraba da olabilmektedir) ile gitmesine izin vermektedir. Genellikle, çocuğun bir miktar para kazandıktan ya da bir işte beceri sahibi olduktan sonra döneceği ümit edilmektedir. Mülakat görevlisi, tüm sorumluluğu, çocuğa gerçekten büyük bir önem vermelerine rağmen çocuğu göndermekten başka bir seçeneğe sahip olmadıklarını düşünmüş olmaları mümkün olan ebeveyne yüklememeye gayret göstermelidir.

Bazı bölgelerde işgücü sömürüsü amacı ile yapılan insan ticareti genellikle çok eski bir geçmişe sahiptir ve yerel hayatın bir parçası olmuştur. Bu tür durumlarda, belirli ya da fark edilebilecek bir "angaje etme" yapısı mevcut olmayabilir ve tarım işlerinde mevsimlik bile olabilen iş bulma işlemi genellikle, köylerde ya da kasabalarda mevcut olan ve kişisel ilişkilerle yürüyen bir şebeke aracılığıyla gerçekleşir. Bazı durumlarda, özellikle zorla çalıştırma amacı ile yapılan insan ticaretinde, angaje etme işlemi belirli bir fırsatın ağızdan ağza yayılmasıyla bile gerçekleştirilebilmektedir; bu durumlarda birey ilk adımı kendi inisiyatifiyle atmaktadır. Bazı durumlarda ise, göçmen işçileri destekleyen son derece planlı ve programlı mekanizmalar mevcut olabilmekte ve bu mekanizma insan ticareti amacı ile mağdur angaje etme işlemi için paravan olarak kullanılabilmektedir.

Cinsel sömürünün ve uluslararası transferin söz konusu olduğu durumlarda, angaje etme işlemi yazılı basında, radyoda, TV'de veya İnternet üzerinde yayınlanan reklamlar ve ilanlar vasıtasıyla gerçekleştirilebilmektedir. Bu ilanlarda tipik olarak iş imkanları ya da dil kursları veya turizm gibi yurtdışında çeşitli fırsatlar sunulmaktadır. Genç kadınların, insan ticaretine konu yapmadan önce, zaman harcayıp uğraşarak kendilerini erkek arkadaş olarak kabul ettiren kişiler tarafından bulunduğu durumların sayısı da hiç az değildir. Erkek arkadaş süsü vererek yakınlık kuran erkek insan tacirlerinin dışında, potansiyel kadın mağdurlarla, hem erkek hem de kadın insan tacirleri, zor zamanlarında (örneğin ekonomik zorluklar yaşadıkları ya da aile ilişkilerinin bozuk olduğu zamanlarda) insanlık namına yardımcı olmak isteyen iyi niyetli insanlar gibi arkadaşlık kurabilmektedir. Savurgan yaşam tarzlarıyla (ki bu yaşam tarzlarını taahhüt ettikleri işe benzer bir işten elde ettikleri gelirlerle sürdürdüklerini iddia etmektedirler) kurbanlarını aldatmakta ve onları, kendilerinin de benzer bir yaşam tarzına sahip olabilecekleri konusunda ikna etmektedirler.

2. Kendi ülkesinde bir başka yerde ya da başka bir ülkede, ne tür bir iş vaat edildi ya da mağdur ne tür bir işe girmeyi ümit ediyordu? Varış yerinde sağlanacağı vaat edilen ya da belirtilen ücretler ve koşullar nasıldı?

İnsan ticareti, sömürü içeren birçok duruma müsaittir ve bireyin yapacağı işin türünü ya da çalışma koşullarını önceden bilip bilmemesi olayın cereyan ettiği koşullara ve insan tacirlerinin çalışma şekillerine bağlıdır. Ancak, bireyin, işin türüne veya çalışma koşullarına ve/veya alacağı ücrete ilişkin olarak bir şekilde kandırılmış olduğu kesindir. İnsan ticareti mağdurları işe ya da faaliyete yönelik olarak tamamen ya da kısmen kandırılmaktadırlar. Örneğin, mağdur gittiği yerde ne tür bir iş

yapacağını biliyordur; ancak çalışma ve ödeme koşullarını bilmiyordur; örneğin kadınlara ve genç kızlara garson veya dansçı olarak çalışacakları söylenebilmekte, ancak aynı zamanda müşterilerini "eğlendirmeleri" de gerektiği veya bunu ne şekilde yapacakları söylenmemektedir. Mağdurlar genellikle ne tür bir işte çalışacaklarını bilmekte, ancak çok az bir ücretle ya da hiç ücret almadan kölelik benzeri koşullarda çalışacaklarını bilmemektedirler.

Bazı durumlarda, hem menşe hem de varış ülkelerinde, yerel makamlar veya kuruluşlar yapılan belirli iş vaatlerinden ve mağdurların bulunması için kullanılan stratejilerden haberdardırlar. Belirli insan ticareti şebekelerinin tespitinde yerel istihbarattan faydalanılması yararlı olabilmektedir.

3. Mağdur kendisini angaje eden kişiye önceden bir ödeme yaptı mı?

Parasal konularda yapılmış olan düzenlemeler genellikle büyük bir önem taşımaktadır, çünkü insan ticareti suçu genellikle maddi kazanç sağlamak amacı ile işlenmektedir; ancak, insan ticaretinin sadece maddi kazanç sağlamak amacı ile değil, aynı zamanda askeri hizmet, zorla evlendirme ya da evlerde çalıştırmak gibi farklı amaçlarla da yapılabildiği hatırda tutulmalıdır.

İnsan ticareti faaliyetlerinde genellikle mağdur borçlandırılmaktadır ve mağdur bu borcu kendisini çalıştıran kişinin kendi üzerinden elde ettiği kazançla ödemektedir.

4. Birey sömürülmek amacı ile menşe ülkeden başka bir ülkeye veya ülke içerisinde başka bir yere zorla mı sevkedildi?

Bazı durumlarda, insan ticareti mağdurları, özellikle çocuklar veya genç yetişkinler zorla kaçırılabilmektedir. Zorla kaçırma daima insan ticareti olgusunun mevcudiyetinin en güçlü göstergelerinden biridir.

Sevk aşaması

5. Seyahat giderlerini kim karşıladı?

Cinsel sömürü ve işgücü sömürüsü amacı ile gerçekleştirilen çoğu insan ticareti vakasında, mağdurlar genellikle, maddi durumu iyi olmayan kişilerdir ve kendi seyahat masraflarını karşılayabilecek paraya sahip olduklarına nadiren rastlanır. Bazı durumlarda bu giderler, mağdur angaje etme stratejilerinin bir parçası olarak insan tacirleri tarafından karşılanmaktadır. Ancak, varış yerine ulaşıldığında, mağdurların

kazandıkları paralar elinden alınmakta ve insan tacirleri, mağdurları bu borç vasıtasıyla kontrol altında tutmaktadırlar. Böylesi durumların yaşanması ortada bir insan ticareti vakası olduğunun güçlü bir göstergesidir. Birçok insan kaçakçılığı vakasında da, giderlerin insan kaçakçısı tarafından karşılandığı ve kaçak göçmenlerin varış ülkesinde kazanacakları para ile insan kaçakçılarına ödemek zorunda oldukları büyük bir borç yükü altına girdikleri hatırda tutulmalıdır. Geri ödeme mutabakatına ve göçmenin varış ülkesine ulaştıktan sonra karşılaştığı koşullara bağlı olarak, eğer "insan kaçakçısının" gerçek niyeti, mağduru varış ülkesinde sömürebilmek amacı ile bir borç yükü altına sokmak ise, kaçakçılık görüntüsü veren birçok vakanın aslında insan ticareti vakası olması mümkündür.

Dahili insan ticareti vakalarında da seyahat giderlerinin oluşabileceği ve bu giderlerin insan tacirleri tarafından karşılanabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Özellikle dahili ya da bölgesel insan ticareti vakalarına ilişkin olarak, seyahat etmenin pahalı veya zor olmadığı durumlarda, insan ticareti mağdurları varış noktasında vaat edilen istihdam olanaklarına kanarak seyahate kendi inisiyatifleriyle çıkabilmektedirler. Varış noktasında, insan tacirleri, savunmasızlıklarından yararlanarak bu kişileri kontrol altına alıp sömürebilecekleri bir yere zorla götürmektedirler.

6. Herhangi bir sınır geçildi mi, eğer geçildi ise, gizli bir şekilde mi yoksa alenen mi geçildi? Alenen geçildi ise, mağdurun kendi belgeleri mi kullanıldı, yoksa sahte belgelerle veya sahte vize ile mi giriş yapıldı?

Çoğu insan ticareti mağduru, sınırları ya gizlice yaya olarak ya da araçların içine gizlenerek geçmektedir. Ancak, birçoğu da sahte ya da gerçek vize uygulanmış şekilde kendi belgeleriyle veya sahte ya da çalıntı belgelerle alenen seyahat etmektedir.

Sevk aşaması da büyük ölçüde bağlama ve yere bağlıdır. Komşu bir ülkeye ya da aynı ülke içerisinde başka bir bölgeye gizlice geçmek daha kolay olabilir; ancak, havayoluyla, demiryoluyla ya da denizyoluyla ve gümrüklerden geçilerek gidilebildiği için, daha uzak ülkelere belgeleri üzerinde bulundurarak alenen seyahat etmeleri daha olasıdır.

Ayrıca, mağdurların kandırılmak suretiyle bulunduğu durumlarda, insan tacirleri mağdurun kendi belgelerini kullanarak yaptıkları işe yasal bir hava vermek isterler; aksi yönde bir davranış, kandırılmış olan mağdurun, henüz insan taciri ile yolculuğa çıkmadan önce, kuşkulanmasına neden olacaktır. Özellikle Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da, cinsel sömürü amacı ile yapılan insan ticaretinde,

mağdurlar genellikle gerçek seyahat belgeleri ya da çok iyi kalitedeki sahte kimlik belgeleri ile yolculuk yapmaktadırlar; çünkü böylelikle insan tacirleri, mağdurları, bir ülkeye gizlice giriş yapmış kişiler olarak sürekli gözlerden uzak tutmak zorunda kalmak yerine mağdurun varış ülkesi içinde istedikleri gibi yerini değiştirebilir, dolayısıyla sömürü eylemini daha verimli biçimde gerçekleştirebilirler.

7. Belgeler şu anda kimin elinde?

İnsan ticareti mağdurlarının kendi belgelerini ellerinde bulundurmalarına, bunları kaçmak için kullanabilecekleri ihtimali nedeniyle izin verilmez. Belgelere el koymak, insan tacirlerinin mağdurlarını tehdit etmek ve zorlamak için kullandıkları başlıca kontrol yöntemlerinden biridir. Ancak, daha önce de belirtildiği üzere, sığınmacıların ve kaçak göçmenlerin de genellikle belgelere sahip olmadıklarını hatırda tutmak gerekmektedir.

Ancak, bu eğilimlerin değişmekte olduğuna ve bazı bağlamlarda mağdurların belgelerini muhafaza etmelerine izin verildiğine ve başka yollarla zorla veya tehditle tutulduklarına ilişkin göstergeler mevcuttur. Dolayısıyla, belgeleri elinde bulunan herkesin kendi serbest iradesiyle çalıştığı varsayılmamalıdır.

8. Mağdur, geçiş geçiş yaparken üçüncü ülkelerde uzun zaman oyalanmış mıdır? Eğer oyalandı ise buralarda herhangi bir faaliyette bulunmuş mudur? Bulunduysa bu ülkelerde ne tür faaliyetler gerçekleştirmiştir?

İnsan ticareti mağdurları, varış ülkesine her zaman doğrudan sevkedilmezler. Çoğu durumda bu süreç haftalar ya da aylar alabilir ve bu zaman zarfında mağdurlar çeşitli sömürü faaliyetlerine zorlandıkları birden çok geçiş geçiş bölgesine nakledilebilir. Bu tür bir geçmiş, insan ticaretine işaret eden güçlü bir göstergedir.

Sömürü Aşaması

9. Mağdur, varış noktasına ulaştıktan sonra ne tür faaliyetlerde bulunmuştur?

İnsan ticaretinin amacı, cebren sömürüdür. Mağdur, cinsel sömürüye, işgücü sömürüsüne ya da diğer belirli sömürü türlerine maruz bırakılmaktadır. Bu nedenle mağdurun zorla çalıştırma, fuhuş, sokakta dilencilik veya satıcılık ya da evlerde hizmetkarlık yapmak gibi faaliyetlere zorlandığını gösteren deliller, dahili ve uluslararası insan

ticaretinin (ya da mağdurun bir ya da daha fazla sayıda organı alınmış ise organ kaçakçılığı amacı ile insan ticaretinin) açık göstergeleridir.

İnsan ticaretinin temel amacı mağdurun kazanç sağlamak amacı ile sömürülmesi olduğundan, mağdurun nihai varış yerinde kazandığı ücretlerin tümüne ya da büyük bir kısmına el konulması insan ticaretinin temel göstergelerinden biridir.

10. Sömürü faaliyetleri nihai varış noktasına ulaştıktan ne kadar zaman sonra başladı?

Zamanlama da temel göstergelerden biridir. İnsan ticareti vakalarında, insan taciri, mağdurun sırtından kazanç sağlamaya bir an önce başlamak isteyeceğinden, sömürü girişten hemen sonra ya da kısa bir süre sonra başlar. Varış tarihi ile sömürünün başlangıcı arasında önemli bir zaman geçmişse bu durum, yasa dışı bir yabancı olarak düzenli bir iş bulamayan bir düzensiz göçmenin sömürü koşulları altında düzensiz şekilde çalıştığı bir vakaya işaret ediyor olabilir. Ancak, bu durum, kişinin, kendisini varış ülkesine kaçıran şahıslar dışındaki kişiler tarafından dahili olarak insan ticaretine maruz kaldığına da işaret ediyor olabilir.

Örneğin, bir kadın tamamen kendi arzusuyla, kendi başına ya da bir kaçakçılık şebekesinin yardımıyla bir ülkeye kaçak yoldan giriş yaptıktan sonra bir hayat kadını olarak çalışmaya başlayabilir. Bu, bir insan ticareti vakası değildir. Ancak, daha ileri bir aşamada bir muhabbet tellallı, bu kişiyi kölelik benzeri koşullar altında zorla çalıştırırsa, o zaman vaka bir insan ticareti vakasına dönüşecektir.

11. Mağdur herhangi bir faaliyette bulunmaya zorlandı mı? Zorlandı ise, ne şekilde?

Cebri bir ilişkinin mevcudiyeti insan ticareti suçunun temelini oluşturmaktadır. Mağdurun herhangi bir faaliyette bulunmaya zorlanma derecesi, mağdurun kaçırılmış ya da kandırılmış olduğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kaçırma vakalarında, mağdur, suçun planlandığı andan itibaren bir zorlamaya tabidir. Mağdurun işin türüne ilişkin olarak tamamen kandırıldığı durumlarda ise, zorlama unsuru gerektiği anda derhal devreye girecektir; örneğin gerçekten dansçı ya da garson olarak çalıştırılacağına inanan bir mağdurun, varışın ardından insan tacirinin gerçek niyetini anladıktan sonra fuhuşa zorlanması gerekecektir.

Öte yandan, zorla çalıştırılan kişilere ya da yasa dışı işlerde veya seks sektöründe çalışacağını önceden bilen fuhuş mağdurlarına, ancak sömürüye yönelik çalışma koşullarının farkına varmalarının ardından ve/veya ücretlerine el koymak için zor kullanmak gerekebilecektir.

İnsan tacirleri, mağdurlarına, sadece özgürlüklerini kısıtlamak ve onurlarını kırmakla kalmayıp aynı zamanda kaçmalarını önleyecek çeşitli zorlayıcı yöntemler uygulamaktadır. Bu tür yöntemler arasında şunlar sayılabilir: mağdura ya da ailesine veya mağdura yakın kişilere fiziki, cinsel ya da psikolojik şiddet uygulamak ya da uygulamakla tehdit etmek, sosyal ve dilsel tecrit, teşhir edilme, damgalanma ve toplum tarafından reddedilme korkusu yaratma ve polisten korkma ya da şüphelenme veya polise ya da diğer kurumlara güvenmeme duygusu yaratma. İnsan tacirleri ayrıca mağdurlarını alkol veya uyuşturucu bağımlısı yapabilmekte ve yiyeceklere ve suya erişimlerini kontrol altında bulundurabilmektedirler. Tacirler mağdurları silahla, kamerayla veya köpekle izleyebilmektedir. Mülakat yapılan kişi bu tür deneyimlerden etkilenmiş ise, bunlar insan ticaretinin mevcut olduğunu gösteren güçlü işaretlerdir.

12. Mağdur, gerçekleştirdiği bu faaliyetlerden ne kadar para kazandı?

Kazanç düzeyi gerçekleştirilen faaliyetin türüne bağlı olarak farklılıklar gösterebilecektir. Örneğin fuhuşa zorlanan bir insan ticareti mağduru, zorla çalıştırılan bir kişinin bir haftada kazandığından daha fazlasını bir günde kazanabilecektir. Ancak, mağdur çoğu durumda bu kazancı hiç görmemekte ya da sadece küçük bir kısmını görebilmektedir; çünkü bu paralara sıklıkla, ödemenin çalışma süresi sonunda yapılacağına dair gerçek dışı sözler vermek suretiyle, insan tacirleri ve suç ortakları el koymaktadır.

Ayrıca, ev hizmetlerinde, kişi çoğunlukla yemek ve kalacak yer karşılığında çalıştırıldığından veya askeri amaçlarla yapılan insan ticaretinde mağdurlar yağmadan paylarına düşeni aldıklarından ya da maaş yerine kendilerine sadece yiyecek ve uyuşturucu verildiğinden, bu tür vakalarda para ödemesi hiçbir zaman söz konusu olmayabilmektedir.

13. Mağdurun kazandığı parayı muhafaza etmesine izin verildi mi?

Çoğu durumda, mağdurların kazandığı tüm ücretlere, uydurma borçların geri ödemesi olarak ya da diğer amaçlarla yapılan kesintiler adı altında el konulmakta veya hiçbir neden gösterilmeden mağdurun kazancına sahip olmasına izin verilmemektedir. Bunun aksine, kaçak göçmenler varıştan hemen sonra burada para kazanmaya başlar. Bu paranın

kontrolünü kendi ellerinde bulundururlar ve kazandıkları parayı bulundukları yerlerde harcarlar ya da menşe ülkedeki ailelerine gönderirler.

Bununla birlikte, mağdur olduğu iddia edilen kişinin ailesine para gönderdiğine ilişkin kanıtlar mevcut olsa bile, bu durum bu kişinin insan tacirlerinin elinde olduğu iddialarını çürütmeyecektir; zira insan tacirleri durumlarından şikayet etmemelerini sağlamak ve kaçmaya teşebbüs etmelerini önlemek amacı ile mağdura küçük miktarlarda para verebilmekte ya da kazanılan paranın aklanmasını kolaylaştırmak için mağdurun ailesinden birinin adına göstermelik banka hesapları açabilmektedirler.

14. Mağdur olduğunu iddia eden kişi insan tacirlerine ve suç ortaklarına herhangi bir borç geri ödemesinde bulunmaya zorlanmış mı? Zorlanmış ise, ne kadar ve hangi borç için?

Yukarıda da belirtildiği gibi, borçlandırmak, her tip insan ticareti vakasında çok sık görülen bir uygulamadır. Bu uygulamada mağdurlara, seyahat belgelerinin iadesi, vize temini, seyahat ve konaklama masraflarının karşılanması karşılığında yüksek meblağı ile borçlandırılır. Mağdurların borçları varış yerinde de gıda, giyim veya barınma için fahiş fiyatlar talep etmek, işlerini yapabilmek için gereken malzemeleri aldırmak ya da gerçekdışı hasar veya hırsızlık iddialarında bulunmak suretiyle katlanmakta ve "borçlarını" geri ödemeleri neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Bu konuda dünyanın her yerindeki ülkelerden örnekler vermek mümkündür. Örneğin, insan ticareti yoluyla Avrupa'ya getirilen Batı Afrikalı ve Taylandlı kadınlara, hayat kadını olarak kazandıkları para ile insan tacirlerine ödemeleri öngörülen 30.000 ila 50.000$ arasında borçlandırıldıkları bilinmektedir. Güney Amerika'da ise, göç masrafları karşılığında ya da sağlık harcamaları veya ev alımı gibi diğer amaçlarla ailesine para vermek suretiyle, mağdurlara avans ödemesi yapılmaktadır. Bu borçlar daha sonra, bu kadınlara karşı, onları sömürü koşulları altında tutabilmek amacı ile kullanılmaktadır. Etiyopya'da, ev işlerinde çalıştırılarak sömürülmek amacı ile insan tacirleri tarafından yurt dışına çıkartılan kadınların, seyahat ve gerekli belgeler için yapılan harcamaları ve "istihdamın" ayarlanmasına ilişkin ücretleri geri ödemeleri beklenmektedir. Varışın ardından, mağdurlara, işverenleri tarafından, hizmetlerinin karşılığında aracıya (insan tacirine) bir ödeme yapıldığı ve bu nedenle, işveren, bu ödemenin karşılığını hizmet olarak aldığına kanaat getirinceye kadar bedava çalışmaları gerektiği söylenmektedir. Etiyopya'da ayrıca, zorla fuhuş yaptırılan veya sömürü

koşulları altında ev işlerinde çalıştırılan insan ticareti mağduru kadınlardan, işyerinde kırıldığı/hasar gördüğü/çalındığı iddia edilen eşyaların karşılığında abartılı derecede yüksek meblağlar ödenmesi talep edildiği ve böylelikle önceden mevcut borçların daha da ağırlaştırıldığı vakalara rastlanmıştır.

15. Çalışma koşulları nasıldı?

Çalışma koşulları ne kadar insanlık dışı ve kısıtlayıcıysa ilgili vakanın insan ticareti olması ihtimali de o kadar yüksektir. Mağdurun aşırı istismar koşullarında sürekli kontrol altında tutulması insan ticaretinin işleyiş biçiminin temel özelliklerinden biridir.

16. Mağdurun ne dereceye kadar seçme ve hareket özgürlüğü vardı?

İnsan ticareti mağdurlarının, yapacakları iş ya da sunacakları hizmetin niteliği veya çalışma saatleriyle ilgili ya çok az seçme özgürlükleri vardır ya da hiç yoktur. Ayrıca, insan ticareti mağdurlarına genellikle çok az hareket özgürlüğü tanınmakta ve bu kişiler esaret benzeri koşullar altında yaşamakta, dışarıya sadece bir ya da daha fazla sayıda insan taciri eşliğinde çıkabilmektedirler.

Destekleyici ilave kanıtlar

Mağdurun anlattıklarının teyit edilmesi ve karar sürecine yardımcı olması için bazı ek destekleyici unsurlardan da yararlanılabilir. Belgeler ya da destekleyici diğer materyaller doğrudan mağdurun kendisinden veya polis teşkilatından ya da STK ortağından temin edilebilir. Aşağıda bazı örnekler verilmiştir:

- Polis ya da göç raporları
- Her türlü seyahat belgesi ya da seyahat biletleri
- Göçmen olarak uçağa biniş ya da iniş kartları
- Yönlendirmeden önce gerçekleşmiş yaralanmalar nedeniyle yapılmış tıbbi tedavilerin raporları ve yardım sürecinde yapılan tıbbi müdahalelere ilişkin raporlar
- İstihdam sözleşmelerinin ya da orijinal ilanın kopyaları
- Mağdurun yazdığı günlükler, mektuplar, vb.
- Tanık ifadeleri
- Sömürüye ilişkin fotoğraflar
- Tıbbi veya psikolojik analizler

Karar

Mülakatın sonunda, mülakatı yapan kişi eldeki bütün materyali aşağıdaki üç kategori altında hep birlikte değerlendirmeye almalıdır:

- Mülakat öncesi değerlendirme göstergeleri (yukarıda 2.2 sayılı maddeye başvurunuz)
- Mağdurun mülakat sırasında verdiği cevaplar
- Destekleyici ilave kanıtlar (yukarıda açıklandığı şekilde)

Bunun ardından, koşulların elverdiği doğruluk ölçüsünde ve mevcut tüm bilgilerin ışığında, mülakat yapılan kişinin insan ticareti mağduru, kaçak göçmen, ekonomik amaçlarla düzensiz göç etmiş bağımsız bir kişi ya da sömürülmüş ve savunmasız durumda olan ve başka bir kategoride yer alan, yardıma muhtaç bir kişi olup olmadığına karar verilmesi gerekecektir. Karar verildikten sonra, hizmet kuruluşu bu kişiye kendi programları vasıtasıyla yardımcı olup olmayacağına ya da bu kişiyi yardım sunulması amacı ile başka bir kuruluşa yönlendirip yönlendiremeyeceğine karar verecektir.

Kişinin insan ticareti mağduru olarak yardım almaya uygun **olmadığına** karar verilmesi ya da kişinin yardım teklifini reddetmesi halinde, mülakat görevlisinin bu kararın nedenlerini "Yorumlar" kutucuğuna özetlemesi tavsiye edilmektedir. Böylelikle mülakat görevlisi ileride ortaya çıkabilecek şikayetlere karşı kendini korumuş olacak ve bu bilgiler gelecekte programın iyileştirilmesi amacı ile kullanılabilecektir.

Her iki durumda, mülakat yapılan kişiye, uygun bulundukları hizmetler ve yardımlar bildirilecek, kendilerine yardımcı olabilecek kuruluşlar hakkında bilgi verilecek, arzu ettikleri takdirde, kendileri aleyhine işlenen suçları nereye ve ne şekilde bildirebilecekleri ve kendilerine ne tür hukuki destek ve koruma sağlanabileceği açıklanacaktır.

İlave Hususlar

Formun sonunda yer alan kutucuk "Yorumlar" için ayrılmış olup, formun diğer bölümlerinde kaydedilmemiş olan, konu ile ilgili diğer bilgilerin kaydedilmesi amacı ile kullanılacaktır.

Not: Bazı soruların yanıt seçenekleri arasında "NA" kategorisi yer almaktadır. Bu bağlamda, "NA" talep edilen verilerin "Mevcut olmadığını" belirtmek amacı ile kullanılmaktadır. Dolayısıyla, herhangi bir sorunun cevabının mülakat yapılan kişi tarafından "bilinmediği", sorunun söz konusu kişi ya da koşullar ile "ilgili olmadığı" veya soru kişi

tarafından "yanıtlanmadığı" takdirde, genel bir kategori olan "NA" cevabı işaretlenecektir.

Notlar

[1]http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_eng.pdf;http://untreaty.un.org/English/notpubl/18-12-a.E.doc

[2] IOM (2003). *Trafficking in Persons: An Analysis of Afghanistan* (İnsan Ticareti: Afganistan'a ilişkin durum analizi.) Uluslararası Göç Örgütü, Kabil, Afganistan.

[3] Rosenberg, R. (Ed.) (2003). *Trafficking of Indonesian Women and Children* (Endonezyalı Kadınlara ve Çocuklara Yönelik İnsan Ticareti). Uluslararası Katolik Göç Komisyonu ve Dayanışma Merkezi, Cakarta, Endonezya.

[4] ABD Dışişleri Bakanlığı (2005). *Trafficking in Persons Report* (İnsan Ticareti Raporu): Haziran 2005. ABD Dışişleri Bakanlığı, Washington, DC.

[5] UNICEF (n.d.) Fact Sheet: Trafficking. UNICEF. http://www.unicef.org/protection/fi les/trafficking.pdf sitesinden indirilmiştir.

[6] ILO (2005). *A Global Alliance Against Forced Labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work* (Cebri Çalıştırmaya Karşı Küresel İttifak: İşyeri Temel İlkelerine ve Haklarına ilişkin ILO Deklarasyonunun Takibine ilişkin Küresel Rapor) *2005.* Uluslararası Çalışma Örgütü, Cenevre, İsviçre.

[7] Reşit olmayan çocuklarla mülakat yapılmasına ve bu çocuklara yardım sunulmasına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi almak için lütfen aşağıda belirtilen kaynaklara başvurunuz: *Guidelines on the Protection of Child Victims of Trafficking* (İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Korunmasına Yönelik Kılavuz İlkeler)*:* Ön Sürüm. 2006. UNICEF, Çocuk Koruma Bölümü, NY); *UNICEF Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe* (Avrupa'da İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Haklarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler). 2006, UNICEF, CEE/CIS Bölge Ofisi http://www.unicef.org/ceecis/protection_4440. html; United Nations Convention on the Rights of the Child: General Comment on Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin (Çocuk Hakları Konulu Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Menşe Ülkelerinin Dışında Bulunan Refakatsiz ve Ayrı Çocuklara Yapılacak Muameleler Hakkında Genel Yorumlar): http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(symbol)/CRC.GC.2005.6.En?Open Document; *Let's Talk: Developing Effective Communication with Child Victims of Abuse and Human Trafficking.* Eylül 2004.UNICEF: Kosova.

[8] Home Office, Crown Prosecution Service, et al. (2001). *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance for Vulnerable or Intimidated Witnesses, Including Children.* London: Crown copyright.

[9] Bu tür durumlarda kişinin olası bir mağdur olarak muamele görmesi, kendini toparlaması için kişiye zaman tanınması ve kesin bir karar verilene kadar uygun hizmetlerin sunulması gerekmektedir.

Ek I: İnsan Ticareti Mağdurları: Mülakat Formu

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Bürosu **Gizlidir**

BİLGİLENDİRİLMİŞ RIZA

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) ve/veya (ortak kuruluşun adı)'nın, vakaya ilişkin verileri, yardım amacı ile ve sadece doğrudan yardım sunan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) büroları ve ortak kuruluşları ile paylaşma hakkını saklı tuttuğu bireye bildirilmiş midir?
(Evet/ Hayır)

Bireye ayrıca, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM), mülakat sırasında elde edilen bilgilere dayanan ve kişisel nitelik taşımayan verileri, halen insan tacirlerinin kontrolü altında bulunan diğer mağdurların kurtarılmasını sağlamak veya diğer potansiyel mağdurların insan tacirlerinin eline düşmesini önlemek amacı ile belirli sınırlamalara tabi olarak kolluk kuvvetlerine ifşa etme hakkını saklı tuttuğu da bildirilmiş midir?
(Evet/ Hayır)

Bireye ayrıca, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) (sadece kime ait olduğu bilinmeyen, toplu) verileri araştırma amacı ile kullanma hakkını saklı tuttuğu da bildirilmiş midir?
(Evet/ Hayır)

Kuruluşun görevine, mülakatın gönüllülük esasına dayandığına ve birey tarafından sağlanan verilerin yukarıda belirtilen şekilde kullanılacağına ilişkin bilgiler sunulduktan sonra, mülakatın gerçekleştirilmesine yönelik olarak bireyin eksiksiz ve bilgilendirilmiş rızası alınmış mıdır?
Not: Tıbbi muayeneler ve usuller, sağlık kontrolleri, yardım alınarak gerçekleştirilen gönüllü dönüşler ve yeniden bütünleşme desteği gibi tüm hizmetler için mağdurun bilgilendirilmiş rızasının alınması gerekmektedir..
(Evet/ Hayır)

Birey reşit olmamış bir çocuk ise, ebeveyninin/vasisinin rızası alınmış mıdır?
(Evet/ Hayır)

Mülakat Görevlisinin İmzası: _____ Tarih: _____

Kayıt Verileri **Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Kurum Kimlik No:**

Adı: **Doğduğu Ülke:**
Soyadı: **Doğum Yeri:**
Cinsiyeti:(E/K) **Menşe ülkede en son ikamet ettiği yer:**

Doğum tarihi:
Kimlik belgesi (Türü, düzenleyen ülke, numarası ve son geçerlilik tarihi):
Doğum tarihi tahmini midir? (Evet/ Hayır)
Yaşı (Yıl olarak):
Uyruğu:
Etnik kökeni:

Vaka ve mülakata ilişkin veriler

Sevk eden kişi/kuruluş türü: (STK/ Uluslararası Kuruluş/ Kolluk Kuvvetleri/ Göçmen Bürosu/ Resmi Daire/ Elçilik/ Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Bürosu/ Yardım Hattı/ Şahsi Başvuru/ Aile/ Arkadaş/ Müşteri/ Diğer/ NA/ NK)
Belirtiniz - Adı:
- Yeri:
Mülakat tarihi : (gg-aa-yyyy)
Mülakat yeri :
Mülakat görevlisinin adı ve soyadı:
Kurumun/Kuruluşun Adı:
Mülakat Görevlisinin irtibat bilgileri:

Sevk eden kuruluşun adresi ve telefon numarası:

Mülakat yapılan kişinin konuştuğu dil:
Tercüman? (Evet/Hayır)
Tercümanın adı ve soyadı:
Birey reşit olmamış bir çocuk ise ebeveyninin veya vasilerinin adları, soyadları ve adresleri:

SÜREÇ: İNSAN TİCARETİNE KARIŞMA

1.0. Kişi bu sürece ne şekilde dahil olmuştur (Gerektiği takdirde birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)?
(Kaçırıldı/ Aile üyesi tarafından satıldı/ Aile dışında bir kişi tarafından satıldı/ Evlat edinildi/ Eğitim fırsatı/ Aile ziyareti/ Arkadaş ziyareti/ Çalışmak amacı ile göç etti/ Evlilik/ Turizm/ Diğer/ NA/ NK)

1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

2.0 Kişi sürece angaje edilerek mi dahil olmuştur? (Evet/ Hayır)

2.1 EVET ise, birey ile onu angaje eden kişi arasındaki ilk temas ne şekilde sağlandı?
(Kişisel Temas/ İş bulma bürosu/ Seyahat acentesi/ İnternet duyurusu/ Gazete ilanı/ Radyo reklamı/ Televizyon reklamı/ Diğer/ NA/ NK)

2.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

3.0. Kişi çalışmak amacı ile göç etmiş ise, nihai varış yerine ulaştıktan sonra ne tür bir işte çalışacağına inanıyordu
(Gerektiği takdirde birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)?
(Tarım işleri/ Dilencilik/ Çocuk bakıcılığı/ İnşaat işleri/ Ev işleri/ Fabrika işçiliği/ Balıkçılık/ Adi suçlar/ Askeri hizmet/
Madencilik/ Fuhuş/ Otel ve Lokanta işçiliği/ Öğrenim/ Sokak satıcılığı/ Ticaret/ Nakliye Sektörü/ Diğer/ NA/ NK)

3.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

3.2. FABRİKA İŞÇİLİĞİ ise lütfen imalat sektörünü belirtiniz:

4.0. Nihai varış yerinde ne tür haklar sağlanacağı vaat edilmişti?

4.1. Maaş (ABD doları cinsinden aylık)

4.2. Diğer haklar:

5.0. Kişi sürece hangi ay/yıl dahil olmuştur?

6.0. Sürece dahil olduğu tarih itibariyle reşit olmayan bir birey miydi:
(Evet/Hayır)

7.0. Kişi bu sürece nerede/hangi ülkede dahil olmuştur?

8.0. Nihai (veya gitmeyi planladığı) varış yeri neresiydi/hangi ülkeydi?

9.0. Kişi tek başına mı seyahat etmiştir? (Evet/Hayır)

9.1. HAYIR ise kişi kimle birlikte seyahat etmiştir (Gerektiği takdirde birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)?

(Kocası/ Karısı/ Birlikte yaşadığı kişi/ Akrabası/ Arkadaşı/ Kendisini bulan kişi/ Kendisini nakleden kişi/ Tanımadığı kişiler/ Diğer/ NA/ NK)

9.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

10.0. Kişi transit yerlerde/transit ülkelerinde vakit geçirmiş midir? (Evet/Hayır)

10.1. EVET ise lütfen tarih sırası ile belirtiniz:

10.2. Kişi bu yerlerde/ülkelerde herhangi bir faaliyette bulunmuş mudur? (Evet/Hayır)

10.3. EVET ise ilk/yegane transit yerde/transit ülkesinde ne tür faaliyetlerde bulunmuştur:

(Tarım işleri/ Dilencilik/ Çocuk bakıcılığı/ İnşaat işleri/ Ev işleri/ Fabrika işçiliği/ Balıkçılık/ Adi suçlar/ Evlilik/Askeri hizmet/

Madencilik/ Fuhuş/ Otel ve Lokanta işçiliği/ Öğrenim/ Sokak satıcılığı/ Ticaret/ Nakliye Sektörü/ Çalışmamıştır/ Diğer/ NA/ NK)

10.3.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

10.3.2. FABRİKA İŞÇİLİĞİ ise lütfen imalat sektörünü belirtiniz:

10.4. Kişi diğer YERLERDE/ÜLKELERDE de faaliyette bulunmuş ise, lütfen bu yerleri/ülkeleri/faaliyetleri aşağıda belirtiniz:

11.0 Kişiyi kontrol altında tutmak için aşağıda belirtilen yöntemlerden herhangi birine başvurulmuş mudur?

Fiziksel istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Psikolojik istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Cinsel istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Bireye yönelik tehditler	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kolluk kuvvetlerine şikayetle tehdit etmek	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Ailesine yönelik tehditler	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)

Sahte vaatler/aldatma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Hareket özgürlüğünün kısıtlanması	(Evet/Kısmen/ Hayır/NA/NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Uyuşturucu madde verme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Alkol verme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişinin tıbbi tedavi görmesine izin vermeme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişiye yiyecek/içecek vermeme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişinin kazandığı parayı alıkoyma	(Evet/Kısmen/ Hayır/NA/NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişinin kimlik belgelerini alıkoyma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişinin seyahat belgelerini alıkoyma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Borçlandırma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Aşırı uzun mesai saatleri	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından? (Angaje eden kişi/ Sevk eden kişi/ Barındıran kişi/ Teslim alan kişi/ Diğer-belirtiniz)
Kişiyi kontrol altında tutmak amacı ile DİĞER yöntemler uygulanmış ise lütfen belirtiniz:		

SÖMÜRÜ AŞAMASI

12.0. Kişi nihai varış noktasına ulaştıktan sonra ne tür faaliyetlerde bulunmuştur (Gerektiği takdirde birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)?

(Tarım işleri/ Dilencilik/ Çocuk bakıcılığı/ İnşaat işleri/ Ev işleri/ Fabrika işçiliği/ Balıkçılık/ Adi suçlar/ Evlilik/Askeri hizmet/

Madencilik/ Fuhuş/ Otel ve Lokanta işçiliği/ Öğrenim/ Sokak satıcılığı/ Ticaret/ Nakliye Sektörü/ Çalışmamıştır/ Diğer/ NA/ NK)

12.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

12.2. FABRİKA İŞÇİLİĞİ ise lütfen imalat sektörünü belirtiniz:

13.0. Faaliyetlere başladığında kişi kaç yaşındaydı? (Kişinin yaşını belirtiniz)

13.1 Yegane/en belirgin faaliyet ne kadar sürmüştür? (Yıl/ Ay/ Hafta/ Gün ve/veya saat)

14.0. Faaliyetler sırasında kişiyi kontrol altında tutmak için aşağıda belirtilen yöntemlerden herhangi birine başvurulmuş mudur?

Fiziksel istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Psikolojik istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Cinsel istismar	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Bireye yönelik tehditler	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kolluk kuvvetlerine şikayetle tehdit etmek	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Ailesine yönelik tehditler	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)

Sahte vaatler/aldatma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Hareket özgürlüğünün kısıtlanması	(Evet/Kısmen/Hayır/NA/NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Uyuşturucu madde verme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Alkol verme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişinin tıbbi tedavi görmesine izin vermeme	(Evet/ Düzenli olarak/ Zaman zaman/ Sadece acil durumlarda/ Hayır/ NA/NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişiye yiyecek/içecek vermeme	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişinin kazandığı parayı alıkoyma	(Evet/Kısmen/Hayır/NA/NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişinin kimlik belgelerini alıkoyma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişinin seyahat belgelerini alıkoyma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Borçlandırma	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Aşırı uzun mesai saatleri	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)

Fuhuş amacı ile sömürülmüş ise (cinsel sömürü):		
Müşteri reddetme özgürlüğü tanımama	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Belirli fiilleri reddetme özgürlüğü tanımama	(Evet/Hayır/ NA/ NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Prezervatif kullanma özgürlüğü tanımama	(Evet/Kısmen/Hayır/NA/NK)	EVET ise kim tarafından?(Teslim alan kişi/ Sömüren kişi/ Müşterileri/ Diğer- belirtiniz)
Kişiyi kontrol altında tutmak amacı ile DİĞER yöntemler uygulanmış ise lütfen belirtiniz:		

15.0. Birey sömürülmüş müdür? (HAYIR ise 16.0 sayılı soruya geçiniz) (Evet/Hayır/ NA/ NK)

16.0. Eğer sömürü GERÇEKLEŞMEMİŞ ise, gerçek ve ciddi bir sömürü riskinin mevcudiyetine ilişkin herhangi bir belirti var mıydı? (Evet/ Hayır/ NA/ NK)

16.1. EVET ise sömürünün gerçekleşmemiş olmasının nedenleri nelerdir? (Kurtarıldı/ Kaçtı/ Diğer/ NA/ NK)

16.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

YARDIMCI MALZEMELER

17.0. Destekleyici ilave kanıtlar

Polis teşkilatı veya diğer resmi kurumlar tarafından düzenlenen raporlar
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Kimlik belgeleri
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Seyahat belgeleri
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Tıbbi raporlar
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
İstihdam sözleşmelerinin ya da iş ilanının kopyaları
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Bireyin yazdığı mektuplar
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Yardım hattına yapılan bildirimler
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
Diğer
(Evet/Hayır/ NA/ NK)
DİĞER ise lütfen belirtiniz:

KARAR

18.0. Kişi bir İNSAN TİCARETİ MAĞDURU MUDUR? (Evet/ Hayır)

18.1. Lütfen 18.0 sayılı maddede açıklanan kararın gerekçesini belirtiniz:

19.0. Kararı veren (ler) (İsimlerini belirtiniz):

20.0. Birey bir insan ticareti mağduru ise, ülke içi insan ticaretine mi yoksa uluslararası insan ticaretine mi maruz kalmıştır? (Ülke-içi/ Uluslararası/ Her ikisi de)

21.0. Birey bir insan ticareti mağduru ise Uluslararası Göç Örgütü'nün İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik destek programından yararlanmak için uygun mu? (Evet/Hayır)

21.1. Hayır ise neden? (Proje kriterlerine uygun değil/ Hakkında sınır dışı emri var/ Şupheli işbirlikçi / Diğer)

21.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

22.0. Birey Uluslararası Göç Örgütü'nün İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik destek programından yararlanmak için uygun ise, bu desteği kabul etmeye istekli mi? (Evet/ Hayır)

22.1. HAYIR ise nedenlerini belirtiniz (Lütfen geçerli tüm nedenleri belirtiniz)

(Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) veya ortak kuruluşuna güvenmiyor/ Korkuyor/ Desteğe ihtiyacı yok/ Sığınma başvurusunda bulunmak istiyor/ Ülkede kalmak istiyor/ Diğer)

22.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

23.0. Birey insan ticareti mağduru değil ise, yine de desteğe ihtiyacı var mı? (Evet/ Hayır)

23.1. EVET ise, bireyin durumu nedir? (Lütfen geçerli tüm hususları belirtiniz)

(Acil tıbbi yardıma ihtiyacı var/ Düzensiz göçmen statüsünde/ Cinsel ya da cinsiyete dayalı şiddet mağduru/ Diğer)

23.1.1. DİĞER ise lütfen belirtiniz:

EVET ise lütfen bireyi ilgili hizmet birimine sevk ediniz.

24.0. Notlar:

3

Yönlendirme ve Yeniden Entegrasyon Desteği

3. Yönlendirme ve Yeniden Entegrasyon Desteği

Giriş

Bu bölümün amacı hizmet kuruluşlarına, mülakata tabi tutulmuş ve teşhis edilmiş insan ticareti mağdurlarına, ilk mülakatın gerçekleştirildiği ve insan ticareti mağduru olarak statüsünün belirlendiği andan, mağdurun menşe ülkesinde, varış ülkesinde ya da üçüncü bir ülkede yönlendirme ve yeniden entegrasyon sürecinin sonuna kadar en iyi şekilde yardımcı olmalarını sağlayacak, adım adım izleyebilecekleri bir kılavuz sunmaktır.

Mağdurun önceliklerine ve korunma gereksinimine saygı duymak

Menşe ülkeye veya topluma geri dönmek mağdur için her zaman en iyi veya arzulanan bir çözüm değildir. Bu nedenle, mağdurlar için çalışan kuruluşların, insan ticaretine maruz kalmış bazı insanların menşe ülkelerde zulme maruz kalmaktan veya yaşamlarının ya da özgürlüklerinin tehdit edilmesinden korkabileceklerini dikkate almaları gerekmektedir. Dönmelerinin mümkün olmadığını ya da dönmek istemediklerini belirten mağdurlar varış veya geçiş ülkelerinde iltica prosedürlerine veya insan ticareti mağdurlarına yönelik diğer koruma mekanizmalarına yönlendirilmelidirler. Kuruluşlar ayrıca, mağdurun arzu etmesi halinde, mağdurun varış ülkesinde daha uzun bir süre kalabilmesini ya da üçüncü bir ülkeye gitmesini temin etmek için mağdur adına gerekli işlemleri başlatabileceklerdir. Yardım sunan kuruluşlar ayrıca, mağdurun menşe ülkeye geri dönmesinin, mağdur istemediği takdirde, menşe topluma geri dönmesini gerektirmeyeceğini de hatırdan çıkarmamalıdır. Mümkün olduğu takdirde, tercih edeceği bir topluma yerleştirilmesi amacı ile mağdura yardımcı olabilmek için gerekli hizmetler sunulmalıdır.

Bu bölüm birbiriyle bağlantılı iki kısım halinde sunulmaktadır:

- Yönlendirme ve yerleştirme
- Yeniden entegrasyon yardımı

Bu iki kısımda çeşitli yardım seçenekleri incelenmekte ve her bir kısmın kullanılmasına ilişkin kılavuz ilkeler ve ayrıntılı açıklamalar yer almaktadır. Yine de, insan ticaretinin doğası gereği tüm vakaların, vaka bazında münferit olarak değerlendirilmesi gerektiği ve bu kısmın, belirli

bir ülkede belirli bir birey için sunulabilecek tüm seçenekleri içermediği vurgulanmalıdır.

Ayrıca, finansal kısıtlar ya da ulusal bağlamın özellikleri nedeniyle bazı vakalarda, yeniden entegrasyon yardımının belirli türlerinin sunulmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Bir mağdurun ihtiyaç duyabileceği tüm desteğin tek bir kuruluş tarafından sunulabilmesi ya da teşhis, yönlendirme, dönüş ve yeniden entegrasyon sürecinin tamamında mağdura tek bir kuruluşun yardımcı olması çok da olası değildir. Ancak, bu El Kitabı varış, geçiş ve menşe ülkelerinde koruma ve yardım sürecinde yer alan tüm kuruluşlara yönelik olarak hazırlanmıştır[1]. Dolayısıyla, bu El Kitabının tüm kısımları, tüm kuruluşlara aynı derecede hitap etmeyecektir. Hizmet kuruluşlarının sürecin tamamını kavrayabilmeleri ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu geliştirebilmeleri için bölümün tamamını okumaları tavsiye edilmektedir; ancak bunu yaparken bölümün sadece bazı kısımlarının kendileri tarafından sunulan hizmetlere yönelik olduğunu hatırdan çıkarmamaları gerekmektedir.

Sığınma evleri ve mağdurlara doğrudan yardım sunan diğer tesisler konusu, hem yönlendirme hem de yeniden entegrasyon süreçleri üzerinde önemli etkilere sahip, oldukça karmaşık ve hassas bir konudur; bu nedenle sığınma evi yönetimine ilişkin konular 4. Bölümde ayrıca ele alınmaktadır.

Ruh sağlığı ve ilgili yaklaşımlar gibi yönlendirme ve yeniden entegrasyon işlemlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için hayati önem taşıyan konular tüm aşamalarda dikkate alınmalı ve bu nedenle bu bölüm Sağlık konulu 5. Bölümle birlikte okunmalı ve değerlendirilmelidir.

KORUMA VE DOĞRUDAN YARDIM İÇİN TEMEL İLKELER

İlgili insan hakları ilkelerine ve Birleşmiş Milletler Palermo Protokolü'ne dayanılarak geliştirilen ve aşağıda sunulan temel ilkeler, sığınma evi faaliyetleri de dahil olmak üzere, hizmet kuruluşları tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyetlerde dikkate alınmalıdır:

İnsan haklarına saygı duymak ve bu hakları korumak

İnsan ticaretinin kendisi ciddi bir insan hakları ihlali olduğundan ve insan ticareti mağdurlarının haklarının başka şekillerde de ihlaline yol açtığından, yardım sunma ve koruma sağlama yolundaki tüm çabalarda, mağdurların haklarının korunmasına ve mağdurun haklarının başka

şekillerde ihlalinin önlenmesine çalışılmalıdır. İnsani tüm çalışmaların temelinde insan hakları yatmaktadır. Hizmet kuruluşları, İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin BM Protokolü, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi gibi insan haklarına ilişkin temel küresel ve bölgesel belgelerde ve insan hakları izleme kuruluşlarının Genel Yorumları, OHCHR (İnsan Hakları Yüksek Komiserliği) İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine Dair Tavsiye Edilen İlke ve Yol Gösterici Esaslar da dahil olmak üzere, ilgili diğer uluslararası belgelerde ve standartlarda açıklandığı şekilde, yardım ettikleri mağdurların temel insan haklarına saygılı davranmak için özen göstermelidirler. İnsan ticareti mağdurlarına, bu belgelerden kaynaklanan hakları ve sorumlulukları belirtilmelidir.

Mağdurun bilgilendirilmiş olarak rıza göstermesi

İnsan ticareti mağdurlarına sunulacak tüm yardımlar, mağdurun tamamen bilgilendirilmiş olarak rıza göstermesi ilkesine dayanmalıdır. İnsan ticareti mağdurunun hizmet kuruluşu programına kabul edildiği andan itibaren mağdurun topluma yeniden tamamen katılmasına kadar geçen tüm süreçte, hizmet kuruluşlarının ve bunların ortak kuruluşlarının, herhangi bir teklife veya faaliyete yönelik olarak mağdurun rızasını almadan önce, ilgili tüm faaliyetleri, politikaları ve prosedürleri, mağdurun anlayabileceği bir şekilde açıklamaları gerekmektedir.

Mağdurun okuryazar olduğu kabul edilerek, yardım sürecinin belirli aşamalarında, mağdurun rızasını yazılı olarak bildirmesi talep edilecektir. Personelin mağdurla, onun anlayabileceği bir dille iletişim kurmasının mümkün olmaması halinde, yazılı ve sözlü iletişim için bir tercümandan yardım alınmasını sağlamak için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.

Çocuk mağdurlara ilişkin olarak, ilgili tüm konularda çocuğun vasisine danışılmalı ve gerçekleştirilecek tüm faaliyetler için bu kişinin rızası alınmalıdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (CRC) 12. Maddesi uyarınca, çocuğun görüşleri ve istekleri öğrenilmeli ve dikkate alınmalıdır. Bu görüşlerin ve isteklerin konu hakkında bilgilendirilmiş olarak belirtilmesini sağlamak amacıyla, çocuklara, haberleşme vasıtaları da dahil olmak üzere sahip oldukları haklar, iltica süreci, ailelerinin bulunması ve menşe ülkelerindeki durum gibi, ilgili tüm konularda bilgi verilmesi gerekmektedir (CRC 13, 17 ve 22 (2) sayılı maddeler). Vasi tayinine, bakım ve barınma hizmetlerinin ayarlanmasına ve hukuki temsil konusuna ilişkin olarak çocuğun da görüşleri dikkate alınmalıdır.

Bu tür bilgiler, her bir çocuğun olgunluk ve kavrama düzeyine uygun bir şekilde sunulmalıdır. Katılımın sağlanması için güvenilir iletişimin şart olduğu göz önüne alınarak, prosedürün tüm aşamalarında gerektiği takdirde tercümanlar hazır bulundurulmalıdır[2].

Ayrımcılık Yapmama

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), hizmet kuruluşlarının, personelinin insan ticareti mağdurlarına cinsiyet, cinsel tercih, yaş, maluliyet, renk, sosyal sınıf, ırk, din, dil, siyasi görüş veya diğer statülere ilişkin olarak herhangi bir ayrımcılık yapmadan mümkün olan en iyi şekilde yardım sunabilmelerini sağlamak amacıyla, ayrımcılık yapılmaması konusunda yazılı bir politikaya sahip olmalarını tavsiye etmektedir. Hizmet kuruluşları ayrıca, ortak kuruluşlarının ve mağdurların yönlendirildikleri kuruluşların da insan ticareti mağdurlarına yönelik olarak aynı yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamak için gereken özeni göstermelidirler.

Gizlilik ve mahremiyet hakkı

Mağdura ilişkin tüm bilgilerde ve sağlanan tüm iletişimde mağdurun gizlilik ve mahremiyet hakları gözetilmelidir. Mağdurla ilk karşılaşıldığı andan, yardım programının tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde, personel, kendisine ve vakaya ilişkin tüm kişisel bilgilerinin gizli tutulacağını mağdura garanti etmelidir. Gizli bilgiler aşağıda belirtilen hususları içermekle birlikte bunlarla sınırlı değildir: mağdur tarafından sunulan bilgiler, sağlık hizmetleri sunan kuruluşlarla diğer hizmet kuruluşları tarafından sunulan bilgiler ve mağdurun hukuki statüsüne ilişkin bilgiler. Hizmet kuruluşları, personelinin mağdura ilişkin tüm bilgileri sorumluluk bilinciyle işlemesini, mağdura ilişkin bilgileri "bilinmesi gerektiği kadar" ilkesinin sınırları dahilinde ve mağdurun bilgilendirilmiş olarak rızasını almak suretiyle toplamasını ve paylaşmasını sağlamalıdır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), kuruluşların, mağdurun veya diğer kişilerin güvenliğinin söz konusu olduğu durumlar dışında, hiçbir bilginin, ilgili mağdurun önceden bilgisi olmadan ve rızası alınmadan ifşa edilmemesini öngören yazılı bir politikaya sahip olmalarını tavsiye etmektedir. Kişisel verilerin saklanması hakkında daha ayrıntılı bilgi almak ve tavsiyeler hakkında bilgi edinmek için, lütfen 1. Bölümün 1.2 sayılı paragrafına ve 5. Bölümün 5.17 sayılı paragrafına başvurunuz.

Çocuk mağdurların haklarına ilişkin olarak, Çocuk Hakları Komitesi, 6 sayılı Genel Yorumlarının 29-30. paragraflarında, taraf Devletlerin,

mahremiyet hakkı da dahil olmak üzere, çocuğun haklarının korunması yükümlülüğü çerçevesinde, refakatsiz veya ailesinden ayrılmış çocuklara ilişkin olarak elde ettikleri bilgilerin gizliliğini korumaları gerektiğini belirtmektedir Madde 16). Bu yükümlülük, sağlık ve sosyal refah da dahil olmak üzere tüm bağlamlar için geçerlidir. Gizliliğe ilişkin ilkeler diğer kişilerin haklarına saygı gösterilmesi hususunu da içermektedir. Örneğin, refakatsiz veya ailesinden ayrılmış çocuklara ilişkin olarak toplanan bilgilerin elde edilmesinde, paylaşılmasında ve korunmasında, halen menşe ülkede bulunan kişilerin, özellikle de çocuğun aile fertlerinin esenliğinin tehlikeye atılmaması için özel olarak itina gösterilmelidir. Ayrıca, çocuğun nerede olduğuna ilişkin bilgilerin kendi ana babasından gizlenmesi yoluna, ancak bunun çocuğun güvenliği ve "yüksek yararı" açısından gerekli olduğu durumlarda gidilmelidir.

Kendi geleceğini belirleme ve katılım
Mağdurun bilgilendirilmiş olarak kendi kararlarını verme ve seçimlerini yapma hakkının ve ihtiyacının bilincinde olarak, hizmet kuruluşu personeli, mağdurları karar verme sürecine mümkün olduğunca katılmaya teşvik etmelidir. Personel, mağdurlarla işbirliği içerisinde, mağdurların öz saygılarını ve kendi kendini yönetme yetilerini geri kazanmalarına, kendi sorumluluklarını üstlenmeleri için öz güvenlerini kazanmalarına ve yaşamlarının ve geleceklerinin kontrolünü yeniden ele almalarına yardımcı olmalıdırlar. Çocukların özel hakları ve gereksinimleri için lütfen yukarıda yer alan "Mağdurun Bilgilendirilmiş Olarak Rıza Göstermesi" bölümüne başvurunuz.

Kişiye özel muamele ve bakım

İnsan ticareti mağdurlarının bir dizi ortak deneyime sahip olduklarını kabul ederken, personel aynı zamanda, mağdurların kişisel ve kültürel farklılıklara ve cinsiyet ve yaş farklılıklarına sahip münferit bireyler olduklarının ve kişilerin insan ticaretine maruz kalmadan önce, insan ticareti süreci boyunca ve bu süreç sona erdikten sonra farklı deneyimler yaşayabileceklerinin bilincinde olmalı ve mümkün olduğu ölçüde kişiye özel bakım ve yardım hizmetleri sunmalıdır. Personel, yardım süreci boyunca, her bir mağdurun ihtiyaçlarına ve içinde bulunduğu duruma en uygun koruma, yardım ve destek hizmetlerini sunmak için azami gayret göstermelidir.

Geniş kapsamlı bakım hizmetlerinin bölünmeden sürdürülmesi

Sunulan hizmetler, insan ticareti mağdurlarının kendilerini toparlamalarına yardımcı olacak bütünsel bir yaklaşımın bir parçasını oluşturmalı ve dolayısıyla, mağdurun fiziki, psikolojik ve sosyal

durumuna yönelik bakım hizmetleri bölünmeden sürdürülmelidir. İnsan ticareti mağdurlarına uygun nitelikte ve kalitede hizmet sunulabilmesini ve mağdurun ihtiyaçlarının mümkün olduğu ölçüde azami düzeyde karşılanmasını sağlamak amacıyla, hizmet kuruluşları, mağdurlara uygun ve geniş kapsamlı hizmetler sunulabilmesini sağlayabilmek için, deneyimli diğer hizmet kuruluşları ile işbirliğinde bulunmaya ve işbirliği anlaşmaları akdetmeye ve yönlendirme mekanizmaları oluşturmaya gayret etmelidirler.

Kaynakların adil bir şekilde dağıtılması

Hizmet kuruluşları tüm hizmetlerin, malzemelerin ve kaynakların adil ve mağdurların ihtiyaçlarına uygun bir şekilde sunulması için azami gayret göstermelidirler. Hizmet kuruluşu personeli, mağdurlara sunulabilecek diğer hizmetleri de göz önünde bulundurmalı ve sivil toplum kuruluşları, hükümetler arası kuruluşlar ve devlet kuruluşları tarafından sunulanlar da dahil olmak üzere, mağdurların mevcut tüm kaynaklara ve hizmetlere erişim sağlamalarına yardımcı olmalıdır.

Çocuğun yüksek yararı

Çocuklara sunulan tüm hizmetler ve koruma, çocuğun yüksek yararının daima en yüksek önceliğe sahip olması ilkesine dayanmalıdır. Reşit olmayan çocuklara yardım edilmesine ilişkin konular, bu bölümün çeşitli kısımlarına eklemlenmiştir. 5. Bölümün 5.6 sayılı paragrafında, çocuklara bakım hizmetleri sunulmasına ve çocuklarla gerçekleştirilecek mülakatlara ilişkin ayrıntılı yol gösterici ilkeler yer almaktadır.

3.1 Yardım amacı ile yönlendirme ve yerleştirme

Bu bölümün bu kısmında, mağdurlara, yurt dışından veya ülke içerisinden başlangıç yardımının ve yönlendirmenin güvenli bir şekilde ve azami ölçüde sağlanmasına ilişkin operasyonel prosedürler açıklanmaktadır.

3.1.1 ULUSLARARASI YÖNLENDIRME

Varış ve geçiş ülkelerinde mağdurlara yönelik dört ana senaryo bulunmaktadır:

- Mağdurun polis veya STK ortakları gibi başka bir kuruluş tarafından gönüllü geri dönüş yardımı amacı ile hizmet kuruluşuna yönlendirilmesi.

- Mağdurun geri dönüş yardımı için doğrudan hizmet kuruluşuna başvurması veya yönlendirmenin mağdurun ailesi, yakınları veya bir müşterisi tarafından yapılması.
- Mağdurun bir STK ya da devlet kuruluşu gibi başka bir kuruluş tarafından geri gönderilmesi ve hizmet kuruluşunun sadece geçiş ve menşe ülkelerde yardım sunması.
- Mağdurun varış ülkesinde veya geçiş ülkede daimi veya geçici ikamet talebinde bulunması.

İlk üç senaryoda, varış ülkesinde veya geçiş ülkede faaliyet gösteren yönlendiren kuruluşun, mağdurun gönüllü geri dönüşüne yardımcı olmanın yanı sıra, hareket öncesi yardımda bulunması ve menşe ülkede kabul eden kuruluşun, tıbbi, psikolojik ve hukuki danışmanlık gibi, yeniden entegrasyon yardımı sunmasını planlaması gerekmektedir.

Yabancı bir mağdurun ülkesinde dönmekten korkarak, varış ülkesinde veya geçiş ülkede ikamet izni alma talebinde bulunması halinde, hizmet kuruluşunun, mağduru, UNHCR gibi iltica makamları da dahil olmak üzere, ülkede faaliyet gösteren ilgili makamlara yönlendirmesi ve bu makamlarla irtibat kurması gerekecektir.

3.1.1.1 Uluslararası seyahat hazırlık prosedürleri

Kuruluşlar, mağdurların haklarına saygı göstermek amacıyla, mağdurun geri dönüşünün gönüllü olarak ve mağdurun bilgilendirilmiş yazılı rızası alınmak suretiyle gerçekleştirilmesini sağlamalıdırlar. Bu amaçla, geri dönüş konusunda yardımcı olan hizmet kuruluşları mağdurun bir gönüllü geri dönüş beyanı imzalamasını sağlamak isteyebileceklerdir.

Yardım alınarak gerçekleştirilecek gönüllü geri dönüş işleminin organize edilmesi için gereken ortalama süre, ilgili ülkenin ve mağdurun koşullarına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Zaman, gereken tüm belgelerin hazır edilebilmesini için gerekli olmakla birlikte, mağdurun psikolojik ve tıbbi açıdan kendini toparlayabilmesi ve mağdura, önemli kararlar vermeden önce, kendisine sunulan seçenekleri, emniyetli ve güvenli bir ortam içerisinde değerlendirmesine olanak sağlanması için de gereklidir.

Zaman faktörü, mağdurun geri dönüşü öncesinde sunulacak hizmetler açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu vakada, mağdurun menşe ülkesine dönmesinin sağlanması süreci birkaç gün veya birkaç hafta alacak ve sunulacak hizmetlerin içeriğinde bu sürenin uzunluğu belirleyici olacaktır. Hareket öncesi dönemde en önemli konu, mağdurun sağlığı ve esenliği olacaktır: dolayısıyla bu dönemde genellikle güvenlik

ve sağlık konularına öncelik verilmektedir; ancak zaman ve olanaklar çerçevesinde diğer hizmetler de sunulabilmektedir.

Mağdurla ilk karşılaşıldığında, çok acil ihtiyaçları bulunmuyor ise, mağdurun ilk gün dinlenip kendini toparlamasına izin verilmeli ve bir personelin daha sonra, muhtemelen ertesi gün, yapılan planları ve sunulabilecek olasılıkları kendisiyle gözden geçireceği bildirilmelidir.

Hareket öncesi tıbbi yardım

Hareket öncesi tıbbi yardım genellikle temel sağlık hizmetleri veya acil sağlık yardımı hizmetleriyle ve temel bir tıbbi değerlendirme ile sınırlıdır. Temel tıbbi değerlendirme sırasında, yüksek düzeyde bulaşıcı olan (örneğin tüberküloz) ve diğer mağdurların ya da hizmet kuruluşu personelinin sağlığını etkileyebilecek veya barınma ya da seyahat sırasında halk sağlığı açısından bir tehdit oluşturabilecek durumlara özel itina gösterilmelidir. Mağdurun sağlık durumu, emniyetli bir şekilde seyahat etmesini engelleyebilecek ya da geri dönüş seyahatinin karayoluyla ve/veya havayoluyla gerçekleştirilen bölümlerinde tıbbi destek gerektirebilecek bir sağlık sorunu bulunup bulunmadığını tespit etmek amacı ile değerlendirilmektedir.

Bu konuya itina ile yaklaşılmalı ve tüm tıbbi müdahaleler sadece acil fiziki veya psikolojik ihtiyaçlar ile sınırlı olmalıdır. Mağdur için uzun süreli bir tedaviye ve/veya örneğin tedavi rejimlerine ilişkin farklılıklar nedeniyle, mağdurun gönderildiği ülkede sürdürülmesi mümkün olmayan bir tedaviye başlanması çeşitli riskler içermektedir ve bu tür tedavilere başlanmasından kaçınılmalıdır. Mağdurun sağlık ihtiyaçları acil müdahale gerektiriyor ise ve bu müdahalelerin mağdur evine ulaşıncaya kadar ertelenmesi güvenli değil ise, bu tedavi, hizmet kuruluşu bünyesinde görev yapan, gerekli izin ve ruhsatlara sahip bir pratisyen veya devlet tarafından uygulanmalıdır. Belirli bir sağlık sorununun menşe ülkede tedavi edilmesinin mümkün olmadığının bilinmesi halinde, bu yardımın varış ülkesinde veya üçüncü bir ülkede sağlanması için gerekli tüm çaba sarf edilmelidir.

Varış yardımının türüne ve kapsamına etki edebilecek belirli bir sağlık sorunu mevcut ise, bu sağlık sorunu, kabul eden kuruluşa bildirilmelidir.

Geçici barınma

Yardım alınarak gönüllü geri dönüşün ayarlanması ve koordine edilmesi için gereken süreye bağlı olarak (hem sağlık hem de güvenlik konuları dikkate alınarak), bu arada geçecek süre boyunca, mağdurun güvenli bir

şekilde barındırılmasını sağlamak gerekebilecektir. Hizmet kuruluşunun kendisine ait bir sığınma evi yoksa barınma, yerel bir hükümetler arası kuruluş, STK veya resmi kurumlar vasıtasıyla sağlanabilecektir.

Geçici belgeler ve/veya vizeler

İnsan tacirleri tarafından el konulmuş olabileceğinden, mağdurun üzerinde herhangi bir kimlik veya seyahat belgesi bulunmayabilecektir. Geçici seyahat ve/veya kimlik belgelerinin düzenlenmesini sağlamak üzere, yeni seyahat belgelerinin temini için ilgili elçilik veya konsolosluk ile irtibat kurulması gerekecektir; bu da genellikle bürokratik ve zaman alıcı bir süreçtir. Ancak, mağdurun iltica talebinde bulunmak istediğini belirttiği veya iltica işlemlerinin sürdüğü durumlarda, bu tür bir temas kurulmamalıdır. Varış ülkesinde bulunan ilgili tüm diplomatik misyonlarla irtibat kurarak hizmet programının açıklanması ve mağdurun geri dönüşünü ne şekilde kolaylaştırabileceklerinin araştırılması genellikle faydalı bir uygulamadır. Toplantı için ilave bilgiler sağlayabilecek olan, menşe ülkedeki kabul eden kuruluş ile toplantılar koordine edilmesi önerilmektedir.

Güvenlik Uyarısı

Güvenliğin sağlanmasını temin etmek açısından, bilgilerin gizli tutulması ve bu bilgilere mümkün olduğunca az sayıda kişinin erişimine izin verilmesi büyük bir önem taşımaktadır. İyi niyetli ve güvenilir bir insan bile, kazara bilgilerin mağdura veya yardım personeline zarar vermek isteyen bir kişinin eline geçmesine neden olabilecektir. Dolayısıyla, elçilik personeli ve diplomatik personel de dahil olmak üzere, herhangi bir kişi ile iletişim kurulması sırasında, sadece gerekli yardımın veya belgelerin teminine yetecek asgari düzeydeki bilgilerin verilmesine özen gösterilmelidir. Eve dönmekten korkmaları nedeniyle iltica başvurusunda bulunmuş mağdurlara ilişkin olarak elçiliklerden veya diplomatik misyonlardan yardım veya hizmet talebinde bulunulmamalıdır.

Reşit olmayan çocukların geri dönüşleri

İnsan ticaretine maruz kalmış reşit olmayan küçüklerin gönüllü dönüşlerine yardım edilmesi karmaşık ve hassas bir konudur. CRC'nin 6 sayılı Genel Yorumunun 94. paragrafında, "Menşe ülkeye geri dönüş, bu durum çocuğun temel insan haklarının ihlale uğrayabileceğine ilişkin 'gerekçesi olan bir risk' taşıyorsa ve özellikle de geri göndermeme ilkesi geçerliyse bir seçenek olarak gündeme alınmayacaktır. Menşe ülkeye geri dönüş, ilkesel olarak, ancak böyle bir dönüşün çocuğun yüksek

yararına olduğu durumlarda düzenlenecektir," denilmektedir. Hizmet kuruluşu tarafından sunulacak geri dönüş yardımı, insan ticaretine maruz kalmış reşit olmayan bir çocuğun, kanuni vasisinin de tavsiyesiyle, geri dönüş konusunda yardım almaya istekli olması ya da bu konuda serbest iradesiyle karar vermesi ve çocuğun geri dönüşünün emniyet açısından herhangi bir tehlike içermediğinin yapılacak risk değerlendirmesi sonucunda teyit edilmesiyle devreye girecektir. Reşit olmayan refakatsiz çocukların kendi ülkelerine geri dönüşlerine veya üçüncü bir ülkeye gidişlerine ilişkin olarak sunulacak yardım sırasında, aşağıda belirtilen hususlar sağlanmalıdır:[4]

- Bütün bu süreç boyunca, ilgili tüm taraflar çocuğun yüksek yararına öncelik tanıyacaklardır (Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca ve yönlendiren ülkenin ulusal yasalarında veya politikalarında/uygulamalarında yer aldığı şekilde);
- Çocuğun kendisi ile ilgili kararlara katılma ve görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı gözetilecektir;
- Çocuğunun ebeveyninin veya kanuni vasisinin rızası alınacaktır;
- Çocuğun ailesi hakkında araştırma yapılacaktır (bu araştırmanın çocuğun yüksek yararına veya hakkında araştırma yapılan ailenin haklarına halel getirmemesi koşuluyla);[5]
- Çocuğa ve/veya vasisine yeterli düzeyde bilgi ve danışmanlık hizmetleri sunulacaktır;
- Kabul eden ülkede aile desteğinin (ailenin çocuğun bakımına rıza göstermesi ve bu bakımı sağlayacak durumda olması) veya uygun bir bakım hizmetleri sağlayıcısının ve yeniden entegrasyon mekanizmalarının mevcut ve müsait olup olmadığının belirlenmesi amacı ile ailenin değerlendirilmesi gerekecektir;
- Yönlendirilen ülkenin yasalarına bağlı olarak, çocuk, ebeveyn sorumluluğuna ve yetkisine sahip sosyal hizmet kuruluşlarının korumasına verilmelidir. Bu durumda, reşit olmayan çocuk ülkeden çıkartılmadan önce, ilgili kuruluştan izin alınmalıdır.
- Çocuğun ailesinin insan ticareti ile bağlantısı olduğundan şüphelenilen durumlarda, bu olasılığa gereken önem verilmeli ve ailenin iştirakinin insan ticareti sürecinin etkenlerinden biri olup olmadığının belirlenmesi amacı ile aile değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Güvenlik değerlendirmesi

Gönüllü dönüş sürecine başlanmadan önce, tüm bireyler için bir güvenlik değerlendirmesi yapılmalıdır. Güvenlik risklerinin

değerlendirilmesine ve azaltılmasına ilişkin ayrıntılı bilgi almak için lütfen 1. Bölüme başvurunuz.

Bazı toplumlarda, ailenin şerefini lekeledikleri gerekçesiyle, kadınların, aile bireyleri tarafından dışlanması ve hatta öldürülmesi kültürel, sosyal ve yasal olarak kabul edilebilir bir durumdur. Mağdurun, bu tür bir ortama döndüğü takdirde, kendisine yönelik olarak şiddete başvurulabileceğinden endişe etmesi (ya da bu tür bir riskten şüphelenmek için diğer nedenlerin mevcut olması) halinde, mağdurla birlikte alternatif düzenlemeler değerlendirilmeli ve mağdurun isteği doğrultusunda hareket edilmelidir.

Hareket öncesi yeniden entegrasyon planları

Hareket öncesi yeniden entegrasyon planlaması, temel tıbbi değerlendirme de dahil olmak üzere, "ihtiyaçlar ve talepler" üzerine odaklanan temel bireysel değerlendirmeden ibaret olacak; ancak, mağdurun algılanan motivasyonu da dikkate alınabilecektir (bkz. 3.2.1 sayılı paragraf).

Geniş kapsamlı bir yeniden entegrasyon planı hazırlanması, mağdurun geri döneceği ülkede faaliyet gösteren ve yeniden entegrasyon yardımının sunulmasından sorumlu olan, kabul eden kuruluşa bırakılmalıdır. Mağdura mevcut seçenekler ve olasılıklar hakkında gerçekçi bir fikir verilmesi ve mağdurun, etkin bir şekilde yeniden entegrasyonuna zarar verebilecek, gerçekçi olmayan beklentilere kapılmasına yol açılmaması büyük bir önem taşımaktadır.

Seyahat yardımı

Bazı vakalarda, mağdurun etkin bir şekilde geri dönüşünün sağlanabilmesi için, bir seyahat yardımı yapılması veya yiyecek ya da su gibi temel ihtiyaç maddelerinin temini gerekebilmektedir. Seyahat yardımının veya malzeme temininin amacı, mağdurun geri dönüşünü kolaylaştırmak olup, özellikle seyahat sırasında bir geçiş ülkesinden geçmenin gerekli olduğu durumlarda, mağdurun geri dönüşü sırasında karşılaşabileceği tüm giderlerini, ihtiyaçlarını ve yemeklerini karşılayabilmelidir. Mümkün olduğu ölçüde, mağdura nakit ödeme yapmak yerine, ihtiyaç duyacağı hizmetlerin temin edilmesi yoluna gidilmelidir. Örneğin, mağdurun yanına nakit para vermektense, barınmasının önceden ayarlanması, yemek paketi ve tıbbi malzeme verilmesi bazı durumlarda daha iyi olacaktır. Böylelikle seyahat sırasında mağdurun kendisine verilen parayı kaybetmesinin ya da uygun olmayan harcamalar yapmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Mağdura, nihai varış noktasına ulaştığı andan itibaren yardım sağlanması en iyi çözümdür. Söz konusu bölgede bir temsilciliği bulunmayan hizmet kuruluşları, bu yardımı sunabilecek güvenilir ortaklar aramalıdır. Ancak, mağdurun yeterli yeniden entegrasyon programlarının mevcut olmadığı bir bölgeye geri dönmek istemesi halinde, tıbbi tedavi ya da yeniden entegrasyon hibeleri gibi diğer doğrudan yardım şekillerinin dönüş işlemine başlanmadan önce temin edilmesi gerekebilecektir.

Mağdurun hareketinden önce hazırlanması

Hizmet kuruluşu, sunulacak geri dönüş yardımının genel bir özetini sunmalıdır. Geri dönen mağdurlar genellikle, evlerine dönmelerinin ne kadar zaman alacağını öğrenmek istemektedirler. Mülakat görevlisi vaka ile ilgili koşullar çerçevesinde (örneğin kimlik bilgilerinin mevcut olup olmaması) atılması gereken adımları değerlendirmeli ve sürecin tamamlanmasının ne kadar süre alacağını tahmin etmelidir. Süreç ve bu sürecin ortalama olarak ne kadar süreceği hakkında mağdura bilgi verilmelidir. Ayrıca, hareket tarihinin beklediklerinden erken veya geç olması halinde bir sürprizle karşılaşmalarını önlemek amacıyla, mağdura, süreci hızlandırabilecek veya yavaşlatabilecek etkenler hakkında da bilgi verilmelidir.

Hizmet kuruluşu, mağdurun düzenli ve güvenli bir şekilde geri dönmesini sağlamak amacıyla, geri dönüş işlemine başlamadan önce mağduru gerekli şekilde hazırlamalıdır. Aşağıda belirtilen hususlar hakkında bilgi sunulmalıdır:

- Mağdurun hakları, mağdura sunulan seçenekler ve dönüş kuralları ve bunların gerekçeleri;
- Kabul eden kuruluşun telefon numarası ve irtibat kurulacak kişinin adı;
- Gerekli görüldüğü takdirde seyahat yardımının ödenmesi;
- Özellikle tıbbi tedavi görmekte ise, seyahat sırasında alkol tüketmesinin yasak olduğu;
- Kabul eden ülkede kendisine sunulacak olan yardım.

Mağdura yeniden entegrasyonye ilişkin çeşitli seçenekler hakkında bilgi verilirken, nihai yeniden entegrasyon planının, nihai bir yeniden entegrasyon değerlendirilmesi yapıldıktan sonra kabul eden ülkede hazırlanacağının vurgulanması büyük bir önem taşımaktadır.
Mağdura kabul eden ülkedeki mevcut seçenekler hakkında gerçekçi bir fikir verilmesi büyük bir önem taşımaktadır; çünkü yönlendiren

kuruluşun personeli tarafından yanlış bilgi verilmesi, mağdurun etkin bir şekilde yeniden entegrasyonuna zarar verebilecektir.

Hizmet kuruluşu, mağdurun hareketinden/yönlendirilmesinden önce, aşağıda belirtilen koşulların yerine getirilmesini sağlamaya çaba göstermelidir:

- Mağdurun fiziki ve ruhsal durumunun mevcut geçici barınma yerinden güvenli ve gönüllü bir şekilde ayrılmasına olanak sağlayacak düzeyde olması.
- Mağdurun hareket prosedürüne ilişkin tüm konuları kavradığını ve rıza gösterdiğini belirtmesi.
- Mağdur ile işbirliği içerisinde, geçici de olsa, varıştan sonra kalabileceği uygun ve güvenli bir yerin belirlenmesi.
- Mağdurun gerekli tüm kanuni ve idari belgeleri ile kimlik ve seyahat belgelerinin hareketten önce temin edilmesi.
- İlgili tüm hizmet kuruluşlarının ve dönüş sonrası bakıma ilişkin tavsiyelerin mağdura açıklanması.
- Mağdur, kabul eden ülkede bulunan bir hizmet kuruluşuna yönlendirilirken, gerekli tüm belgelerin ve mevcut güvenlik bilgilerinin de kabul eden kuruluşa iletilmesi; aşağıdaki bölüme başvurunuz.
- Mağdur geçiş ülkesinde ya da kabul eden ülkede bulunan bir STK ortağa veya başka bir hizmet kuruluşuna yönlendirilirken, tüm seyahat ve hizmet düzenlemelerinin önceden yapılması ve teyit edilmesi; ortak STK'ya veya diğer hizmet kuruluşuna önerilerde bulunulması ve bu önerilerin ilgili kuruluşun eline ulaşması.
- Mağdura, tıbbi bakım, davanın gidişatı ve gerekli diğer veriler hakkındaki belgeler de dahil olmak üzere, ilgili tüm kişisel belgelerin birer suretinin verilmesi.
- Mağdurun hareket, sevk ve varış yardımına ilişkin tüm adımlar hakkında bilgilendirilmesi.

Varış ve geçiş ülkelerinde geçici ikamet talebinde bulunan mağdurlar

İnsan Ticareti Protokolünün 7. Maddesinde, taraf Devletlerin, uygun hallerde insan ticareti mağdurlarının kendi ülkelerinde geçici veya daimi olarak kalmalarına izin veren yasal önlemleri veya diğer önlemleri almayı düşünmeleri tavsiye edilmektedir. Daimi veya geçici ikametgah izinlerinin düzenlenmesine yönelik bu tür bir mekanizmanın (veya geçici vize veya insani yardım amaçlı vize) bulunduğu ülkelerde, insan ticareti mağdurlarına ilgili prosedürler ve atmaları gereken adımlar hakkında bilgi verilmelidir. Mağdurun kişisel koşullarına (insan tacirleri aleyhine açılan davaya iştirak etmeleri nedeniyle vize almaya hak kazanmaları ya

da benzeri bir statüye sahip olmaları) ve hizmet kuruluşunun önceki idari deneyimine bağlı olarak (evrakın hazırlanıp işleme konulması ve kararın açıklanması için ne kadar süre gerektiği, başarı olasılığı vb.) mülakat görevlisi gerekli adımları değerlendirmeli ve sürecin tamamlanması için gerekli olacak süreyi tahmin etmelidir. Mağdura, süreç ve gerekli ortalama süre hakkında net bir bilgi verilmelidir. Ayrıca, mağdurun hoş olmayan bir sürprize hazırlıklı olmasını sağlamak ve bu tür bir sürprizin ortaya çıkması olasılığını azaltmak amacıyla, mağdura, süreci hızlandırabilecek veya yavaşlatabilecek etkenler hakkında da bilgi verilmelidir. Hizmet sağlayanlar, teklif edecekleri ve sunacakları hizmetleri gerektiği gibi planlayabilmek amacıyla, bu sürecin ne kadar zaman alacağını bilmelidirler.

Varış ve geçiş ülkelerinde iltica talebinde bulunan mağdurlar

İnsan ticareti mağdurları ile çalışan hizmet kuruluşları, bazı mağdurların ülkelerine ve ait oldukları topluma dönmekten korkabileceklerinin bilincinde olmalıdır. Dolayısıyla, insan tacirlerinin elinden kaçmayı başarıp yardım talebinde bulunduğu yere bağlı olarak, mağdurların, varış ülkesinde veya geçiş ülkede mevcut iltica prosedürlerine ve/veya diğer koruma mekanizmalarına erişim sağlamalarına yardımcı olunmalıdır. İnsan Ticareti Protokolünün saklı tutulan hususlar başlıklı, 14. Maddesinde, bazı mağdurların, ülkelerine dönmeleri halinde, tehlike içerisinde olabilecekleri gerçeği ele alınmaktadır.
İnsan Ticareti Protokolü'nün 14. Maddesinde, "Bu Protokol'deki [İnsan Ticareti Protokolü] hiçbir hüküm, Devletlerin ve kişilerin, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku ve özellikle, uygulandığı durumlarda, 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme ve 1967 tarihli Protokol ile bu belgelerde yer alan kaçtığı ülkeye iade edilmeme ilkesi dahil, uluslararası hukuk kapsamındaki haklarını, yükümlülüklerini ve sorumluluklarını etkilemeyecektir," denilmektedir.

Kişinin kaçtığı ülkeye iade edilmemesi ilkesi genellikle uluslararası korumanın temel taşı olarak değerlendirilmektedir. 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme'de (bundan böyle 1951 tarihli Sözleşme olarak anılacaktır) özel bir yere sahip olan kişinin kaçtığı ülkeye iade edilmemesi ilkesi, uluslararası teamül hukuku niteliği kazanmıştır. Sonuç olarak, zaman içerisinde bu ilke, henüz 1951 tarihli Sözleşmeye taraf olmamış devletler de dahil olmak üzere, tüm Devletler için bağlayıcı nitelik kazanmıştır. Tüm ülkeler aşağıda belirtilen hükümleri içeren, kişinin kaçtığı ülkeye iade edilmemesi ilkesine uymak zorundadırlar:

(i) Sığınmacıların veya mültecilerin hayatlarının veya özgürlüklerinin risk altında olacağı bir yere iade edilmemesi; (ii) hayatlarının ya da özgürlüklerinin risk altında olacağı bir ülkeye iade edilmeleri olasılığı mevcut ise, kaçak ya da insan ticareti mağduru olsalar dahi, sığınmacıların veya mültecilerin herhangi bir ülkede emniyetli koşullar aramalarının engellenmemesi; (iii) zulümden kaçan ve sınırlarına ulaşmış olan kişilerin girişinin engellenmemesi (sığınmaya erişim).

Kişinin kaçtığı ülkeye iade edilmemesi ilkesine ilişkin yükümlülükler, İşkence ve Diğer Acımasız, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Davranış veya Cezalara Karşı Sözleşmenin 3. Maddesi de dahil olmak üzere, insan haklarına ilişkin diğer uluslararası ve bölgesel belgelerde de yer almaktadır. İnsan Hakları Komitesi'nin 31 sayılı Genel Yorumunda (12. Paragraf)[6] geliştirdiği insan hakları yükümlülükleri, ülkelerinde, Devlet dışı unsurlar da dahil olmak üzere, insanlık dışı veya aşağılayıcı davranışlara ya da cezalara maruz kalmaktan korkan insan ticareti mağdurları için de geçerli olabilecektir.

Çocuk Hakları Komitesi, çocuklara ilişkin olarak, 6 sayılı Genel Yorumunda, "… Sözleşme'den [Çocuk Hakları Sözleşmesi] kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde Devletler, çocuğun gönderileceği veya daha sonra aktarılacağı ülkede çocuğun telafisi mümkün olmayan olumsuzluklar yaşaması olasılığının fazla olduğu durumlarda, örneğin, salt bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla Sözleşme'nin 6. ve 37. maddelerinde sözü edilen risklerin mevcut olduğuna inanılması halinde, çocuğu bu ülkelere teslim etmemelidirler,"[7] açıklamasını yapmaktadır.

Menşe ülkelerinde zulme maruz kalmaktan ya da yeniden insan ticaretine maruz kalma, insan tacirleri veya suç şebekeleri tarafından misilleme yapılması ve/veya tecrit, toplumsal dışlanma ya da ayrımcılık şeklinde, zulme varacak düzeyde zarar görmekten korkan insan ticareti mağdurlarının iade edilmesi durumunda, iade etmeme ilkesi ihlal edilmiş olacaktır. Örneğin bazı mağdurlar, menşe ülkede yeniden insan ticaretine maruz kalmaktan ya da insan tacirleri veya insan ticareti şebekeleri ile bağlantılı kişiler tarafından misilleme yapılmasından, tacizde veya tehditte bulunulmasından ya da gözdağı verilmesinden korkmaktadırlar. İnsan ticareti mağdurlarının menşe ülkede resmi makamlar tarafından gözdağı verilmesinden ya da ayrımcılık yapılmasından ve/veya toplum ya da aile üyeleri tarafından sosyal dışlanmaya veya tecride maruz bırakılmaktan korktukları vakaların sayısı hiç de az değildir. Aileleri tarafından insan ticaretine maruz bırakılan insan ticareti mağduru çocuklar da, ait oldukları topluma döndükleri takdirde, çeşitli şekillerde kötü muameleye maruz bırakılma riski ile karşı karşıya kalabileceklerdir.

1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme'ye göre, mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen bir kişi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, mülteci tanımında yer alan beş nedenden birine bağlı olarak menşe ülkesinde zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan insan ticareti mağdurları da mülteci statüsüne uygundur. Bir insan ticareti vakası çerçevesinde yaşanan deneyimler ve yapılan insan hakları ihlalleri daima zulüm olarak nitelendirilebilecektir; ancak, bunların yanı sıra, misilleme, taciz, tehdit ya da diğer gözdağı verme şekilleri, toplumsal dışlanma veya tecrit de insan haklarının ciddi bir şekilde ihlaline neden olacak ve herhangi bir mağdurun görüşleri, duyguları ve psikolojik durumu bağlamında zulüm olarak değerlendirilebilecektir. Bir insan ticareti vakasında oluşan çok sayıda ciddi insan hakları ihlali göz önünde bulundurulduğunda, bir insan ticareti mağdurunun, zulmün, eve dönme konusundaki öznel korkusunu etkileyebilecek, dehşet verici şekillerine maruz kalmış olması ve bu nedenle iltica talebinde bulunması mümkün olabilecektir.

İnsan ticareti mağduru çocukları içeren iltica vakalarında, mültecinin tanımının, zulmün çocuklara yönelik şekilleri ve tezahürü göz önünde bulundurularak, yaş ve cinsiyet göz önüne alınarak uygulanması gerekmektedir. İnsan ticareti mağduru çocuklar örneğin, çocuk pornografisi, çocukların cinsel istismarı, zorla çalıştırma, deve jokeyliği yaptırma ve zorla evlat edinme gibi, çocuklara yönelik sömürü türlerine maruz kalmış olabileceklerdir. UNHCR'nin (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 tarihli Sözleşmenin ve/veya 1967 tarihli Protokolün 1A(2) sayılı maddesinin insan ticareti mağdurlarına veya insan ticaretine maruz kalan kişilere uygulanmasına ilişkin Uluslararası Koruma hakkındaki Yol Gösterici İlkelerinde, mülteci tanımının insan ticareti mağdurlarına uygulanması konusunda ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.[8]

Evlerine dönmekten korkan, ancak 1951 tarihli Sözleşmeye göre mülteci statüsüne uygun olmayan insan ticareti mağdurları, yine de, ulusal yasalar çerçevesinde sağlanan diğer daimi veya geçici ikamet izinlerini almaya uygun olabileceklerdir (yukarıda Varış ve Geçiş Ülkelerinde Geçici İkamet Talebinde Bulunan İnsan Ticareti Mağdurları başlıklı bölüme başvurunuz).

Dolayısıyla, hizmet kuruluşları için çalışan mülakat görevlileri ve danışmanlar, menşe ülkelerinde zulme maruz kalma riski ile karşı karşıya bulunan mağdurların tespiti konusunda tetikte olmalıdır. Danışmanlık hizmeti sunulan toplantılarda ve ilk mülakatlarda mağdurun korku duyması muhtemel olan potansiyel tehditlere veya risklere ilişkin sorular sorulmalıdır. Tüm mağdurlara, iltica talebinde bulunmaları olasılığına ve bu tür bir olasılığın mevcut olduğu durumlarda, insan ticareti mağdurlarına verilen özel ikamet izinlerinin alınmasına yönelik prosedürlere ilişkin bilgiler sunulmalıdır.

İltica etmeye karar veren bir insan ticareti mağduru, iltica ettiği ülkede de misilleme yapılmasından, cezalandırılmaktan veya yeniden insan tacirlerinin ağına düşmekten korkabilecektir. Bir mültecinin kendi ülkesinde risk altında olması ya da iltica ettiği ülkede karşılanması mümkün olmayan birtakım ihtiyaçları bulunması halinde, bu kişinin üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi düşünülebilecektir.[9]

3.1.1.2 Uluslararası haberleşme prosedürleri

Yönlendiren ve kabul eden hizmet kuruluşları arasında sürekli ve hızlı bir bilgi akışı sağlanması, dönüş sürecinin koordine edilmesi ve güvenlik tehditlerinin önlenmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Aşağıda yer verilen hususları içeren bir dizi bildirim, uygulanacak asgari standart olarak tavsiye edilmektedir.

- Yönlendiren kuruluş tarafından yapılan yardım talebi bildirimi;
- Yardım talebinin alındığının kabul eden kuruluş tarafından teyit edilmesi;
- Yönlendiren kuruluş tarafından yeniden entegrasyon yardımı talebinde bulunulması;
- Yeniden entegrasyon yardımı talebinin alındığının kabul eden kuruluş tarafından teyit edilmesi;
- Yönlendiren kuruluşun hareket sonrası teyidi;
- Kabul eden kuruluşun mağdurun varışını teyidi.

Güvenlik uyarısı

Haberleşmelerin başkalarının eline geçmesi mümkündür. Bu nedenle, sevk sırasında güvenliğin sağlanabilmesi için, sevke ilişkin bilgileri içeren haberleşmeler sırasında güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Bu tür haberleşmeler şifreli e-posta mesajları ya da güvenli telefon hatları gibi, mümkün olan en yüksek düzeyde güvenlik sağlanarak yapılmalıdır.

Yönlendiren kuruluş tarafından yapılan yardım talebi bildirimi

Yönlendiren kuruluşun kabul eden kuruluşa temin edeceği bilgiler aşağıdaki hususları içermelidir:

- Mağdur olduğu varsayılan kişinin adı;
- Doğum tarihi ve menşe ülkede ikamet ettiği yer (menşe ülkeye geri dönüş yapacak ise);
- Mülakat Formu (Bkz. Bölüm 2, Ek I);
- İlgili kişinin sahip olduğundan şüphelenilen sağlık sorunları ya da hassasiyetleri;
- Güvenlik ve risk değerlendirmesi;
- Tahmini hareket tarihi ve saati, eğer var ise;
- İlgili diğer hususlar.

İnsan ticareti mağdurlarının teşhisine ve bu kişilerle mülakat yapılmasına ilişkin tavsiye edilen yol gösterici ilkeler Ek I, Mülakat Formu da dahil olmak üzere, 2. Bölümde yer almaktadır. Bir STK'nın ya da yönlendiren başka bir kuruluşun, bir potansiyel mağduru teşhis etmesi halinde, bu kuruluş, ilgili kişinin Palermo Protokolü uyarınca gerçekten bir insan ticareti mağduru olup olmadığını belirlemek amacı ile bir mülakat prosedürü uygulayacaktır. Bu form, bu sürecin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır.

Bu bilgiler kabul eden kuruluş ile paylaşılmalıdır. Bu bilgilere dayanarak ve yönlendiren kuruluş ile doğrudan istişarelerde bulunmak suretiyle, ilgili kişinin söz konusu kuruluşun misyonu ve kuralları çerçevesinde yardım almaya uygun olup olmadığının belirlenmesi, kabul eden kuruluşun görevidir.

Yardım talebinin alındığının kabul eden kuruluş tarafından teyit edilmesi

Kabul eden kuruluşun, kişinin gerçekten bir insan ticareti mağduru olduğuna ve/veya kendi programları çerçevesinde yeniden entegrasyon yardımı alma hakkına sahip bir kişi olduğuna kanaat getirmesi durumunda, bu kuruluş mağduru kabul etme ve yeniden entegrasyon yardımı sunma konusundaki mutabakatını yönlendiren kuruluşa bildirecektir.
Söz konusu kişinin bir insan ticareti mağduru olmadığına veya başka nedenlerden ötürü yardım almaya uygun olmadığına kanaat getirilmesi durumunda, kabul eden kuruluş, programlarına dahil edilebilmek için

gerekli ön koşullara sahip olmaması nedeniyle ilgili kişiye yardımcı olamayacaklarını yönlendiren kuruluşa bildirecektir. Kabul eden kuruluş, kişinin, gerekli yardımı sunabilecek olan başka bir kuruluşa yönlendirilmesine yönelik tavsiyesine de bu cevapta yer vermelidir.

Teyit mesajı aşağıda belirtilen unsurları içermelidir;

- Mağdurun adı;
- Doğum tarihi ve menşe ülkede ikamet ettiği yer (menşe ülkeye geri dönüş yapacak ise);
- Mağdurun, teşhise ve mülakata ilişkin yol gösterici ilkeler doğrultusunda, yeniden entegrasyon yardımına uygun olduğunun (ya da olmadığının) teyit edilmesi;
- Mağdurun varış noktasında karşılanacağının ve karşılayacak kişinin adının bildirilmesi, eğer var ise;
- Gerekli görüldüğü takdirde ilave bilgi talebi;
- Kişinin kendilerinden yardım almaya uygun bulunmaması halinde, başka bir kuruluşa yönlendirilmesi.

Yeniden entegrasyon yardımı talebi

İlgili kişinin statüsü teyit edildikten ve yönlendirme işlemi kabul edildikten sonra, yönlendiren kuruluş, kabul eden kuruluştan bir yeniden entegrasyon yardımı talebinde bulunmalıdır. Bu talepte, mağdur tarafından talep edilen yardım genel hatlarıyla açıklanmalıdır. Bu, bir yeniden entegrasyon planı değildir. Yeniden entegrasyon planları, kabul eden ülkede yeniden entegrasyon hizmetlerini koordine eden kuruluş tarafından hazırlanmalıdır. Ancak, mağdurun belirli ihtiyaçlarını dile getirmiş olması ya da yönlendiren kuruluşun bu tür ihtiyaçların farkında olması durumunda, bu ihtiyaçlar da kabul eden kuruluşa bildirilmelidir.

Yeniden entegrasyon yardımı talebinin teyit edilmesi

Yeniden entegrasyon yardımı talebini aldıktan sonra, kabul eden kuruluş, talep edilen yardımı sunup sunamayacağına karar vermelidir. Olumlu karar verilmesi durumunda, talep edilen yeniden entegrasyon yardımının sunulacağı, yönlendiren kuruluşa bildirilmelidir. Talep edilen yardımın gerçekleştirilebilmesi için mali yardıma gereksinim duyuluyor ise, bu durum açık bir şekilde belirtilmelidir.

Yönlendiren kuruluşun hareket sonrası teyidi
Mağdura yardım sunulmasının kabul edilmesi ve bu yardımın sunulabilmesi için uluslararası sevke gerek duyulması halinde, yönlendiren kuruluş tarafından bir hareket sonrası teyidi iletilmelidir.

Şahsın fiziki olarak yola çıkmasının ardından durum derhal kabul eden kuruluşa teyit edilmelidir. Programda son anda bir değişiklik yapılması halinde, bu değişiklikler vurgulanmalıdır.

Hareket sonrası bildirim aşağıda belirtilen hususları içermelidir:

- Mağdurun adı;
- Doğum tarihi ve ikamet yeri;
- Seyahate ilişkin veriler (seyahat vasıtası, taşıyıcının adı vb.), nihai varış noktasına ulaşma tarihi ve saati;
- Refakatçilerin ad(lar)ı;
- İlgili diğer bilgiler.

Kabul eden kuruluşun mağdurun varışını teyidi

Mağdurun varmasının ardından, kabul eden kuruluş e-posta veya telefon yoluyla, mağdurun vardığını yönlendirme eden kuruluşa bildirecektir. Varış bilgileri aşağıda belirtilen hususları içermelidir:

- Mağdurun adı;
- Doğum tarihi;
- Mağdurun vardığının ve varış yerinde karşılandığının teyidi;
- İlgili diğer bilgiler

3.1.1.3 Uluslararası seyahat prosedürleri

Seyahat planlaması

Geri dönüş yardımına ilişkin olarak, rıza ve onay alındıktan ve gerekli finansman sağlandıktan sonra, seyahat ve kimlik belgeleri konusu henüz sonuçlanmamış olmasına rağmen, geçici bir seyahat güzergahı belirlenmelidir. Seyahat programı mağdurun kabul eden ülkeye gün içinde mümkün olan en erken saatte ve sadece iş günlerinde ulaşmasını sağlamayı amaçlamalıdır. Geçici seyahat güzergahı belirlendikten sonra, kabul eden kuruluşa bir ön bildirimde bulunulmalıdır.

Ulaşım yolları

Hizmet kuruluşu mağdurun güvenli, saygın ve insani bir şekilde dönmesini sağlayabilmek amacıyla, geri dönüş prosedürünü yönlendiren ülke ile kabul eden ülke arasında standartlaştırmak için çaba göstermelidir. Güvenlik nedenleriyle, genellikle havayolu ulaşımı tercih edilmektedir; çünkü havayolu ulaşım<ı tren ya da otobüs gibi diğer

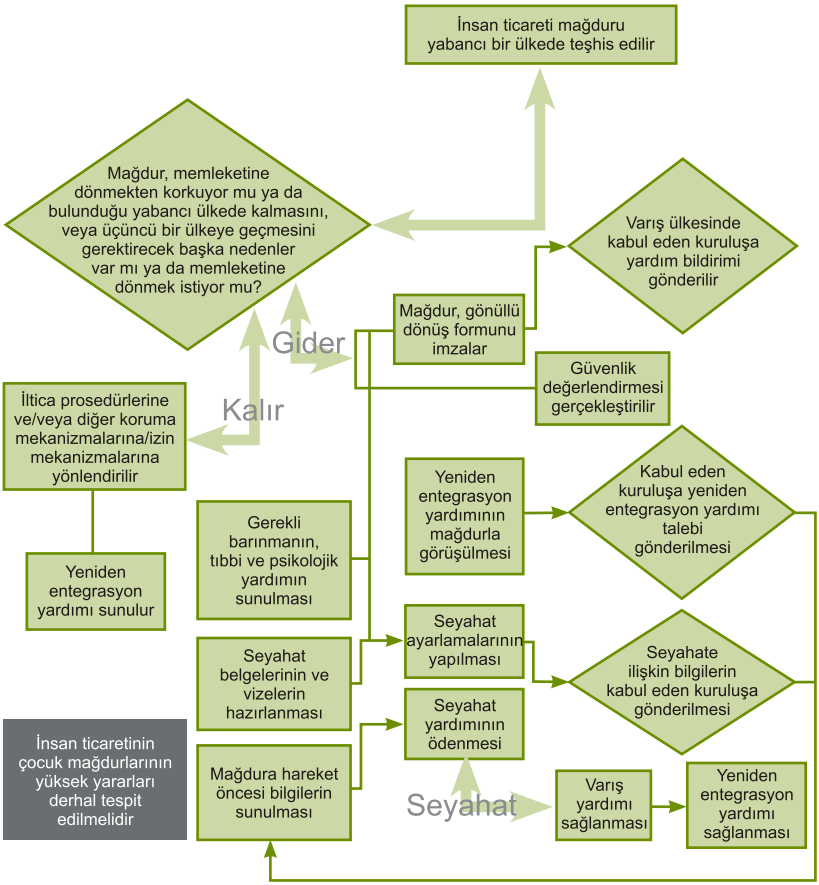
ulaşım yöntemlerine göre daha düzenli bir yapıya sahiptir, daha programlıdır ve bu nedenle mağdurun güvenliği açısından tercih edilmelidir. Havayolu ulaşımının kullanılmasının mümkün olmaması halinde, mümkün olan asgari sayıda geçiş geçiş noktası kullanılarak alternatif bir güzergah belirlemek için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.

3.1.2 ÜLKE İÇİ YÖNLENDIRME

Ülkelerine kendi imkanlarıyla geri dönen ya da diğer kuruluşlar tarafından yönlendirilen ve yeniden entegrasyon yardımına ihtiyacı olan mağdurların güvenli ve sorunsuz bir şekilde yeniden entegrasyonunu sağlamak amacı ile aşağıda özetlenen operasyonel prosedürler izlenmelidir.

Bu durum üç farklı koşulda ortaya çıkabilecektir:

- Mağdurun varış ülkesinden sınır dışı edilmesi veya idari kararla ülke dışına çıkartılması ve yardım almak amacı ile hizmet kuruluşuna başvurması veya yönlendirilmesi;
- Mağdurun eve kendi başına dönmüş olması ve yardım almak amacı ile hizmet kuruluşuna başvurması veya yönlendirilmesi;
- Mağdurun kendi ülkesinde insan ticaretine maruz kalmış olması.

İnsan ticareti mağduru yabancı bir ülkede teşhis edilir
Mağdur, memleketine dönmekten korkuyor mu ya da bulunduğu yabancı ülkede kalmasını, veya üçüncü bir ülkeye geçmesini gerektirecek başka nedenler var mı ya da memleketine dönmek istiyor mu?
Varış ülkesinde kabul eden kuruluşa yardım bildirimi gönderilir
Gider
Mağdur, gönüllü dönüş formunu imzalar
Güvenlik değerlendirmesi gerçekleştirilir
Kalır
İltica prosedürlerine ve/veya diğer koruma mekanizmalarına/izin mekanizmalarına yönlendirilir
Yeniden entegrasyon yardımının mağdurla görüşülmesi
Kabul eden kuruluşa yeniden entegrasyon yardımı talebi gönderilmesi
Gerekli barınmanın, tıbbi ve psikolojik yardımın sunulması
Yeniden entegrasyon yardımı sunulur
Seyahat ayarlamalarının yapılması
Seyahate ilişkin bilgilerin kabul eden kuruluşa gönderilmesi
Seyahat belgelerinin ve vizelerin hazırlanması
Seyahat yardımının ödenmesi
İnsan ticaretinin çocuk mağdurlarının yüksek yararları derhal tespit edilmelidir
Mağdura hareket öncesi bilgilerin sunulması
Seyahat
Varış yardımı sağlanması
Yeniden entegrasyon yardımı sağlanması

Koşullar ne olursa olsun, kabul eden ülkedeki hizmet kuruluşunun, kabul ve yeniden entegrasyon desteği konularındaki tüm konularla ilgilenmesi gerekecektir.

3.1.2.1 Ülke içi hazırlık prosedürleri

Tüm vakalarda, yapılan tüm yardımlar gönüllük esasına ve mağdurun bilgilendirilmiş yazılı rızasına ya da okuryazar olmaması halinde sözlü rızasına dayanmalıdır.

Tıbbi yardım
Yeniden entegrasyon yardımı talebinde bulunan kurum, kuruluş veya merci, gerektiği takdirde, ülke içi yönlendirme işlemi için mağdurun seyahat edebilecek durumda olup olmadığını belirlemelidir. Seyahat başlamadan önce, hizmet kuruluşuna mağdurun algılanan veya fiili sağlık sorunları veya hassasiyetleri hakkında hareket öncesi bilgi verilmelidir.

Tıbbi yardım sunulmasına ilişkin kılavuz ilkeler bu El Kitabının 5. Bölümünde açıklanmaktadır.

Güvenlik ve risk değerlendirmesi

Bir yeniden entegrasyon yardımı programına dahil edilecek tüm bireyler için bir güvenlik ve risk değerlendirmesi gerçekleştirilmelidir. Bu değerlendirme 1. Bölümde açıklandığı şekilde ve teşhis ve yardım sürecinin mümkün olan en erken aşamasında gerçekleştirilmelidir.

Reşit olmayan çocukların yönlendirilmesi

Ülke içi yönlendirme işlemlerinde de yukarıda 3.1.1 sayılı paragrafta açıklanan uluslararası yönlendirme işlemleri için geçerli olan hususlar dikkate alınmalıdır.

3.1.2.2. Ülke içi haberleşme prosedürleri

Uluslararası yönlendirme işleminde olduğu gibi, mağdurun güvenli ve etkin bir şekilde yönlendirilebilmesi ve yeniden entegrasyonu için, yönlendiren kuruluş ile kabul eden kuruluş arasında sürekli, hızlı ve eksiksiz bir bilgi akışı sağlanması büyük bir önem taşımaktadır.

Her iki kuruluş da yeniden entegrasyon sürecine ilişkin kısıtlamalardan, olanaklardan ve potansiyel sorunlardan haberdar olacağı için, ulusal düzeyde yeniden entegrasyonun güvenli ve etkin bir şekilde

gerçekleştirilmesinin koordinasyonu genellikle uluslararası düzeyde yeniden entegrasyondan daha kolaydır. Ancak, özellikle mağdurun sevkine veya hareketine ilişkin olarak, ülke içi yönlendirme işlemlerinde de aynı bildirimlerin yapılması tavsiye edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için yukarıda 3.1.1.2 sayılı paragrafa başvurunuz.

3.1.2.3 Ülke içi seyahat prosedürleri

Mağdurun seyahat etmesini gerektiren vakalarda, kullanılan uçak ya da tren gibi sevk vasıtalarına yerleşinceye kadar mağdura, yönlendiren kuruluşun bir personelinin eşlik etmesi tavsiye edilmektedir. Mağdurun seyahat etmesini gerektirmeyen vakalarda ise, yönlendiren kuruluşun bir personelinin, kabul eden kuruluşla yapılacak ilk toplantıda mağdura eşlik etmesi tavsiye edilmektedir.

3.1.3 VARIŞTA YARDIM

Mağdurun güvenli bir şekilde geri dönmesinin ve/veya yönlendirilmesinin sağlanması amacıyla, mağdura varışta yardım sağlanmasının organize edilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Mağdurların geri dönüşlerinde insan tacirleri tarafından karşılandığı ve yardım kuruluşu mağdura yardımcı olmaya fırsat bulamadan yeniden insan ticaretine maruz bırakıldığı vakalara ilişkin belgelendirilmiş örnekler mevcuttur.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), mağdurların daha iyi bir şekilde korunmalarının sağlanabilmesi için, kuruluşların, mağdurlara, geri dönüş yardımı paketinin bir parçası olarak varışta yardımı kabul etmesini şiddetle tavsiye etmelidir. Geri dönüş yardımı alan mağdurların varışta da yardım almaya teşvik edilmeleri gerekmektedir. Not: bu tavsiye döndükten sonra yardım almaya devam edilmesine ilişkin bir tavsiye olmayıp sadece varışta yardım alınmasıyla ilgilidir.

Yönlendiren kuruluşun, kabul eden ülkede bir temsilciliği mevcut ise, varışta yardım bu temsilcilik vasıtasıyla sağlanabilecektir; bir temsilciliği bulunmaması durumunda, diğer kuruluşlarla işbirliği mekanizmaları kurulması da dahil olmak üzere, bir dizi alternatif olasılık mevcuttur. Kuruluşlar bu tür düzenlemeleri dönüş işleminin öncesinde ayarlamalıdırlar.

Aynı genel kurallar ülke içi yönlendirme işlemleri için de geçerlidir. Yani, ülke içi yönlendirme durumunda da gerekli varış desteği sunulmalıdır.

3.1.4 VAKANIN TAKİBİ

Bir insan ticareti mağdurunun geri dönüş sonrası hizmetler için yönlendirilmesi durumunda, kabul eden kuruluş, ilgili kişinin statüsüne ve durumuna ilişkin bilgileri yönlendiren kuruluşa iletmek için gereken tüm çabayı göstermelidir (bu konuda ayrıca aşağıda Yeniden Entegrasyonnin İzlenmesi başlıklı 3.2.6 sayılı paragrafa başvurunuz). Yönlendiren kuruluşun yönlendirdiği bireyle, kendi başına irtibat kurması tavsiye edilmemektedir. Bu tür bir iletişim ancak, yeniden entegrasyon yardımından sorumlu kuruluşun koordinasyonunda ve mağdurun izniyle kurulmalıdır.

3.2 Yeniden Entegrasyon

Bölümün bu kısmının amacı, hizmet kuruluşlarına, kabul eden kuruluşun mağdurla ilk temas ettiği andan itibaren yeniden entegrasyon sürecinin sonuna kadar insan ticareti mağdurlarına sunulacak yardımlara ilişkin olarak yol gösterici ilkeler sunmaktır. Dolayısıyla, hem uluslararası hem de ülke içi mağdur yönlendirmeleri için geçerlidir. Bu yol gösterici ilkeler ayrıca varış ülkesinde, geçiş ülkesinde veya üçüncü bir ülkede kalma hakkı tanınan mağdurlar için olduğu kadar menşe ülkelerine geri dönecek mağdurlar için de geçerlidir.

Bu kısımda, insan ticareti mağdurlarına sunulan yardım süreçleri ve çeşitli yeniden entegrasyon seçenekleri ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. İnsan ticareti mağdurlarına sunulan yeniden entegrasyon yardımları, ülkeden ülkeye ve programdan programa farklılık göstermekte olup, yeniden entegrasyon seçenekleri genellikle etkin program geliştirme ve finansman kaynağı sağlama olanakları ile doğrudan bağlantılıdır.

Yeniden entegrasyon sürecinin amacı, mağdurun, toplum hayatına, güvenli, saygın ve sürdürülebilir şekilde yeniden katılmasını ve normal bir yaşam sürmesini sağlamaktır. Dolayısıyla, insan ticareti mağdurlarına sunulan yeniden entegrasyon yardımı, sığınma evi yardımından diğer barınma olanaklarına, tıbbi ve psikolojik bakım hizmetlerine, sosyal ve hukuki danışmanlık hizmetlerine, yeniden entegrasyon hibelerine, eğitim sistemine geri dönüş yardımına ve mesleki eğitime kadar çok çeşitli hizmetleri içermektedir. Bu hizmetlerden bir kısmı doğrudan kabul eden kuruluş ya da mağdurun yeniden entegrasyonunu organize eden ana kuruluş tarafından sunulabilecektir. Ancak, bu hizmetlerin büyük bir kısmı, genellikle, mağdurun ikamet ettiği bölgede diğer STK'lar ve resmi kurumlar tarafından sunulmaktadır.

Tüm hizmetler ve yeniden entegrasyon desteği mağdura kesinlikle gönüllülük esasına göre sunulacaktır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), hizmet kuruluşlarının, personelinin sunulan tüm yardımın olası sonuçlarını ve etkilerini mağdura açıklamalarını zorunlu tutan bir politika uygulamalarını tavsiye etmektedir. Tüm hizmetler sadece mağdurun bilgilendirilmiş rızası alınarak, mahremiyetine saygı gösterilerek ve tamamen gizli tutularak sunulmalıdır.

3.2.1 YENİDEN ENTEGRASYON DEĞERLENDİRMESİ VE PLANI

Her bir mağdura yönelik bir yeniden entegrasyon planı hazırlanması için, yeniden entegrasyon değerlendirmesi büyük bir önem taşımaktadır. Her bir mağdur için iki farklı türde değerlendirme yapılmalıdır:

- Doğrudan mağdur ile ilgili etkenlere odaklanan birey bazında değerlendirme;
- Mağdurun içinde bulunduğu ortama, örneğin sosyo-ekonomik durumuna ve mağdurun iade edileceği ülkede ve/veya bölgede mevcut yeniden entegrasyon yardımı alt yapısına odaklanan durum bazında değerlendirme.

Maalesef, herhangi bir yardım kuruluşunun sahip olduğu olanaklar, mağdurun tüm ihtiyaçlarını karşılamak için tek başına yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla, kendisine sunulan seçenekler ve olanaklar hakkında mağdura gerçekçi bilgiler verilmesi ve mağdurun, yeniden entegrasyon sürecinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesine zarar verebilecek gerçekçi olmayan beklentiler içine girmesine yol açılmaması hayati önem taşımaktadır.

Yönlendirme eden ülkede faaliyet gösteren hizmet kuruluşu, kabul eden ülkedeki durumu yeterli bir şekilde değerlendirebilecek bir konumda olmadığından ve mağdurun yönlendiren misyon ya da kuruluş tarafından ifade edilen herhangi bir hususu, yeniden entegrasyon kapsamında sunulan belirli seçeneklerin vaat edilmesi olarak yanlış anlamasını önlemek için, yeniden entegrasyon planları sadece kabul eden ülkede hazırlanmalı ve asla yönlendiren ülkede hazırlanmamalıdır. Yönlendiren kuruluş mağdura, nihai yeniden entegrasyon planının, kabul eden ülkede belirleneceğini bildirmelidir. Ancak yönlendiren kuruluş, aşağıda belirtilen şekilde, mağdurun ihtiyaçlarına ve taleplerine yönelik olarak birey bazında temel bir değerlendirme yapmalı ve bu değerlendirmeyi hareket öncesi bildirimle birlikte kabul eden kuruluşa iletmelidir.

Yeniden entegrasyon süresince mağdurun sağlığı ve esenliği daima ön planda tutulmalıdır; dolayısıyla, özellikle insan kaynaklarının, mali kaynakların ve zamanın kısıtlı olduğu durumlarda, daima sağlık ve güvenlik konularına öncelik verilmelidir.

3.2.1.1 Birey bazında yeniden entegrasyon değerlendirmesi

Değerlendirme işlemi daima mağdurun vakasına en çok aşina olan kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu kişiler arasında, hizmet kuruluşu personeli, sosyal hizmetler görevlileri, çocuğun vasisi, STK personeli ya da psikologlar yer alabilmektedir. Bu kişiler, aşağıda belirtilen dört kritere dayanarak, tüm mağdurların toplumla başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonlarını ve topluma katılmalarını hedefleyen yeniden entegrasyon seçeneklerini değerlendireceklerdir:

- Bu kriterlerden ilki ve en önemlisi, mağdurun, fiziksel, psikolojik, psikiyatrik, hukuki, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarıdır.
- Mağdurun özel istekleri, sunulması mümkün olan veya olmayan yeniden entegrasyon seçeneklerine veya hizmetlerine yönelik olarak yaptığı talepler.
- Mağdura sunulan ve yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ya da iş deneyimi gibi, mağdurun kişisel durumundan etkilenmesi mümkün olan olanaklar.
- Sunulan yeniden entegrasyon yardımına katılma hevesine veya aldığı sonuçlara ve/veya kişisel durumuna bağlı olarak mağdurun algılanan motivasyon düzeyi.

Uluslararası yönlendirme işlemlerinde, kişisel değerlendirme yönlendiren kuruluş tarafından başlatılmalı, ancak menşe ülkede, kabul eden kuruluş tarafından tamamlanmalıdır.

3.2.1.2 Durum bazında yeniden entegrasyon değerlendirmesi

Birey bazında değerlendirmeye mutlaka durum bazında değerlendirme eşlik etmelidir. Bu değerlendirme, mağdurun vakasına ve menşe ülkede mağdurun evinin bulunduğu bölgeye en çok aşina olan kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu kişiler arasında, hizmet kuruluşu personeli, sosyal hizmetler görevlileri, STK personeli ya da psikologlar yer alabilmektedir. Bu kişiler, her bir mağdura sunulacak yeniden entegrasyon seçeneklerini, aşağıda yer alan iki durumsal kritere dayanarak değerlendirmelidirler:

- Yeniden entegrasyon için mağdura sunulan seçenekler, örneğin: belirli mesleki eğitim türleri söz konusu menşe bölgede mevcut

olmayabilecek ya da gerekli finansmanın sağlanamaması nedeniyle bu tür eğitimlere erişim sağlanması mümkün olmayabilecektir. Aynı şekilde, mağdurun ikamet ettiği bölgede, sığınma evleri ya da hükümet tarafından sunulan sosyal refah veya eğitim programları mevcut olabilecek ya da olmayabilecektir.

- Önerilen yeniden entegrasyon yardımının mağdurun özel durumuna uygunluğu. Örneğin, sunulacak mesleki eğitim mağdurun menşe ülkede bulunduğu bölgeye uygun olmalıdır (Örneğin, muhasebeciler arasında işsizlik oranının yüksek olduğu bir ortamda ya da mağdurun bulunduğu bölgede muhasebeciliğin fazla rağbet gören bir meslek olmaması durumunda, muhasebecilik konusunda mesleki eğitim almak uygun olmayacaktır).

3.2.1.3 Yeniden entegrasyon planı

Birey bazında ve durum bazında yapılacak değerlendirmelere dayanarak, geniş kapsamlı bir yeniden entegrasyon planı geliştirilmesi mümkün olabilecektir. Bir yeniden entegrasyon planı geliştirilirken, yeniden entegrasyon değerlendirmesi çerçevesinde, kabul eden hizmet kuruluşunun ya da ilgili STK ortağının, mağdurun kişisel ihtiyaçlarının, becerilerinin ve niteliklerinin yanı sıra, yeniden entegrasyon işleminin gerçekleştirileceği, ikamet edilen ülkede, bölgede ve mevkide sunulan olanaklar hakkında da mağdurun gerçekçi hedefler belirlemesine yardımcı olmaları büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, yeniden entegrasyon planı, hizmet kuruluşunun ve/veya ortaklarının ve mevcut programların fiilen sunabilecekleri hizmetlere dayanmalıdır. Yeniden entegrasyon değerlendirmesi sırasında bu durum dikkate alınmalıdır.

Gelecekte herhangi bir değişiklik yapılması olasılığının mevcut olduğu durumlarda, yeniden entegrasyon planının, yardım sunan kuruluş ile (örneğin hükümetler arası kuruluşlar, STK'lar, resmi kurumlar) mağdur arasında yazılı bir plan olarak hazırlanması tavsiye edilmektedir. Bu planın formatı ülkeden ülkeye ve kuruluştan kuruluşa farklılık gösterebilecek olsa da genellikle aşağıda belirtilen unsurları içerecek ve hedef alacaktır:

- Mağdur ile ailesi arasında arabuluculuk yapılması/ailenin yeniden birleştirilmesi;
- Tıbbi/sağlık;
- Mali (yeniden entegrasyon hibeleri, aile ya da bakım mükellefiyeti desteği hibeleri);
- Hukuki;
- Eğitim/mesleki eğitim/çıraklık;

- Gelir getirici faaliyetler
- Güvenlik.

Daha önce de belirtildiği üzere, bu hizmetlerin sadece mağdurun bilgilendirilmiş olarak ve kesin rıza göstermesi koşuluyla sunulması gerekmektedir. Dolayısıyla, kuruluş mağdurun yukarıda belirtilen unsurlardan, ilgili olanların her biri için bir onay formu imzalamasını sağlamak isteyebilecektir. Reşit olmayan çocuklar söz konusu ise, onay formunu çocuğun ebeveyni veya resmi vasisi imzalamalıdır.

Fiili yeniden entegrasyon planı ayrıca, aşağıda da açıklandığı şekilde, izleme ve değerlendirme amacı ile kullanılabilecek bir araç olarak da kullanılabilecektir.

3.2.2. YENİDEN ENTEGRASYON SÜRECİ

Bir yeniden entegrasyon planı hazırlandıktan sonra, yeniden entegrasyon süreci fiilen başlatılabilecektir.

3.2.2.1 Yeniden entegrasyon yardımı sunulmasına yönelik mekanizmalar

Mağdurlara sunulacak doğrudan yardım sığınma evi yardımından, tıbbi ve psikolojik bakım hizmetlerine, sosyal ve hukuki danışmanlık hizmetlerine ve mesleki eğitime kadar çok geniş bir hizmet yelpazesini içerebilecektir. Ancak, pratikte, bu hizmetlerden birçoğunun diğer kuruluşlar ya da Devlet tarafından sunulması gerekebilecektir. Bazı durumlarda, tüm bu hizmetlerin tek bir kuruluş tarafından sunulması mümkün olamayabilecek veya ilgili kuruluşun mağdurun ikamet ettiği bölgede bir temsilciliği bulunamayabilecek ve dolayısıyla, diğer kuruluşlardan yardım alınması gerekebilecektir. Aynı şekilde, takip ve izleme hizmetlerinin de mağdurun ikamet ettiği bölgenin civarında temsilciliği bulunan bir kuruluş tarafından sunulması gerekecektir.

İnsan ticareti mağdurlarına yeniden entegrasyon yardımı sunulmasına yönelik üç temel mekanizma aşağıda açıklanmaktadır:

- Kabul eden hizmet kuruluşu tarafından başlangıçta sunulacak destek;
- Kabul eden hizmet kuruluşu tarafından uzun vadeli yeniden entegrasyon desteği sağlanması veya mağdurun diğer kuruluşlara ya da Devlete yönlendirmesi;

- Mağdurlara Hükümet desteği (Çalışma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer resmi kuruluşlar).

3.2.2.2. Kabul eden hizmet kuruluşu tarafından başlangıçta sunulacak destek

Bu tür destekler, varışta yardımı, acil ve geniş kapsamlı tıbbi/psikolojik muayene ve tedaviyi, kısa vadeli barınmayı ve mağdurun diğer sosyal, hukuki ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım edilmesini içerebilecektir. Kabul eden hizmet kuruluşu, mağdurun yeniden entegrasyon programlarına bağımlı duruma düşmesini önlemek için gerekli tüm önlemleri almalı ve normal ve kendi kendine yetebildiği bir yaşam sürdürmesi konusunda mağdura yardımcı olmayı amaçlamalıdır. Ancak, sivil toplum kuruluşları veya hükümetin destek programları vasıtasıyla, mutlaka uzun vadeli destek de sağlanmalıdır.

3.2.2.3 Uzun vadeli yeniden entegrasyon desteği

Mağdurların etkin bir şekilde yeniden entegrasyonu için uzun vadeli destek sağlanması şarttır. Kabul eden hizmet kuruluşunun uygun hizmetlere sahip olması halinde, ilgili hizmetlerin büyük bir çoğunluğunun doğrudan bu kuruluş tarafından sunulması mümkün olabilecektir. Aksi takdirde, bu hizmetler bir ya da daha fazla sayıda yerel STK tarafından sunulabilecektir. STK'lar, sadece mağdurlara doğrudan yardım sunmakla kalmayıp, aynı zamanda yeniden entegrasyon değerlendirmesini yapmaya, yapılmasına yardım etmeye ve yeniden entegrasyon planını hazırlamaya ve uygulamaya uygun konumladırlar. STK'lar ayrıca, mağdurların yeniden entegrasyon konusunda kaydettiği ilerlemelerin sürekli olarak izlenmesinde kritik bir rol oynayabileceklerdir.

Mağdurların toplum ile güvenli ve insani bir şekilde yeniden entegrasyonunu sağlayacak faaliyetlerden bazıları aşağıda açıklanmaktadır:

- İnsan ticareti mağdurlarına ikamet ettiği yerde tıbbi/psikolojik muayene ve tedavi/danışmanlık hizmetleri sunulması;
- Mağdur ile ailesi arasında arabuluculuk yapılması/danışmanlık hizmetleri sunulması;
- Yeniden entegrasyon sürecinin mağdurun ikamet ettiği yerde izlenmesi;

- İnsan ticaretinin çocuk mağdurlarına yönelik barınma ve bakım düzenlemelerinin izlenmesi;
- Mağdurun okula geri dönmesi konusunda yardım sunulması;
- Mesleki programlar geliştirilmesi;
- Mağdurlar için mesleki danışmanlık ve eğitim hizmetleri sunulması;
- Mağdurların işe yerleştirilmesi ve istihdam konusunda danışmanlık hizmetleri sunulması;
- Mağdurların yeniden okula yerleştirilmesi ve mesleki eğitim almaları için hibe sağlanması;
- Kimlik belgeleri ve pasaportlar gibi, kaybedilmiş belgelerin yeniden çıkartılması konusunda yardım sağlanması;
- Medeni hukuku ilgilendiren konularda hukuki danışmanlık hizmeti sunulması (boşanma, malların geri alınması, mali mesuliyet);
- Ceza davalarında, tanıklık yapan mağdurlara hukuki danışmanlık hizmeti sunulması ve bu mağdurların davalarda temsil edilmesi (bu konuda ayrıca 3.2.3.4 sayılı paragrafa ve 6. Bölümün 6.5 sayılı paragrafına başvurunuz);
- Acil durumlarda kullanılmak ve bilgi vermek amacı ile telefonla yardım hatları sunulması;
- Düzenli olarak irtibat kurmak suretiyle mağdurun güvenliğinin sağlanması;
- Mağdurlara manevi destek vermek amacı ile eşlik edilmesi, gerekli hizmetlere erişim sağlamalarına yardım edilmesi ve mağdurların haklarına saygı duyulmasının sağlanması;
- Mağdurların güvenli bir şekilde sevkedilmelerinin sağlanması.

Kabul eden hizmet kuruluşu, yerel ve uluslararası STK ağlarını desteklemeli ve bunlarla yakın bir işbirliği içerisinde çalışmalıdır. Bu destek ve işbirliği, sadece mağdurların etkin bir şekilde yeniden entegrasyonu için değil, aynı zamanda yeniden entegrasyon mekanizmalarının sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından da önemli bir rol oynamaktadır.

Kuruluşların, kendilerinin ve karşılarındaki kuruluşun görevlerini ve sorumluluklarını doğru bir şekilde kavramalarını sağlamak amacıyla, aralarındaki işbirliğini, bir mutabakat zaptı ve/veya benzeri anlaşmalar vasıtasıyla resmiyete dökmeleri faydalı olacaktır. Kabul eden hizmet kuruluşu, sunulan hizmetlerin etkinliğinden ve kalitesinden emin olabilmek amacıyla, mağdurları yardım almaları üzere yönlendirme ettiği kuruluşların faaliyetlerini izlemelidir.

3.2.2.4 Mağdurlara hükümet desteği sunulması

Bazı vakalarda insan ticareti mağdurlarına, yeniden entegrasyon yardımı doğrudan resmi kurumlar tarafından sunulmaktadır. Tüm yardım faaliyetlerinde olduğu gibi, hükümetle, üzerinde mutabakata varılan işlevlerle sorumlulukların ve sunulacak hizmetlerin net bir şekilde açıklandığı bir mutabakat belgesi imzalanması faydalı olacaktır. Hükümet tarafından insan ticareti mağdurlarına sunulan yeniden entegrasyon desteği genellikle iş danışmanlığı, mesleki eğitim, sağlık konusundaki yardımlar, koruma ve eğitime geri dönüş desteği şeklinde olacaktır.

3.2.3 YENİDEN ENTEGRASYON YARDIMI TÜRLERİ

Mağdurlara sunulacak yardımlar mağdurun bireysel ihtiyaçlarına bağlı olmakla birlikte, aşağıda açıklanan yardımlar, genel olarak insan ticareti mağdurları tarafından kabul görmektedir:

- Tıbbi bakım/sağlık hizmetleri
- Danışmanlık
- Finansal Yardım
- Hukuki yardım
- Eğitim sistemine geri dönüş
- Mesleki eğitim
- Mikro işletmeler ve Gelir getirici faaliyetler
- İşe yerleştirme, Maaş Sübvansiyonu ve çıraklık programları
- Barındırma

3.2.3.1 Tıbbi Konular/Sağlık

İnsan ticareti mağdurları insan ticareti süreci/senaryosu boyunca maruz kaldıkları kötü muamele ve sömürü nedeniyle belirli sağlık sorunları yaşayabilmektedirler. Bu sağlık sorunları arasında HIV/AIDS, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve PTSD (Travma sonrası stres bozukluğu) de yer almaktadır. Geri dönüş yapan insan ticareti mağdurları çeşitli ciddi sağlık sorunlarına daha fazla maruz kalmaktadırlar ve bu tür sağlık sorunlarına karşı daha savunmasızdırlar. Yeniden entegrasyon sürecinin başarılı olabilmesi için, mağdurun fiziki ve ruhsal sağlığına öncelik verilmesi gerekmektedir.

Ülkede bir rehabilitasyon merkezi bulunmakta ise, bu merkezde geniş kapsamlı tıbbi muayenelerin gerçekleştirilmesi mümkün olabilecektir. Uzun süreli tıbbi tedavinin gerekli olduğu durumlarda, hizmet kuruluşu bu tedavinin, yerel kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla, mağdurun ikamet ettiği bölgede faaliyet gösteren uygun kurumlarda yaptırılmasını sağlayacaktır.

Tüm yardım faaliyetlerinde olduğu gibi, bu hizmetin de mağdurun bilgilendirilmiş rızası ile sunulması gerekmektedir. Hizmet kuruluşları, herhangi bir test yapmadan veya herhangi bir tedaviye başlamadan önce, mutlaka mağdurun bilgilendirilmiş ve gönüllü olarak verilmiş yazılı rızasını almalıdırlar. Tıbbi tedavi mağdurun fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama amacını taşımalıdır. Mümkün olduğu takdirde, mağdur, yakalandığı hastalıklar ve bu hastalıkların nedenleri ve tedavisi konusunda ve gerektiğinde, üreme sağlığına ve ruhsal sağlığa ilişkin diğer konularda eğitilmelidir.

Mağdura ayrıca, yapılan tüm tıbbi testlerin ve bunların sonuçlarının birer sureti verilmelidir. Mağdurdan sorumlu sağlık personeli, mağdur için önerilen tedavi planları ve takip programları hazırlamalıdır; mağdurun rızasını almak suretiyle, bunları mağdurun ikamet ettiği bölgede faaliyet gösteren ve planın uygulanmasında yardım edecek olan bir STK'ya da iletebilir.

Tıbbi yardım sunulmasına ilişkin belirli kılavuz ilkeler, bu El Kitabının 5. Bölümünde açıklanmaktadır.

3.2.3.2 Danışmanlık

İnsan ticareti mağdurlarına danışmanlık hizmetleri sunulmasına yönelik temel bilgiler aşağıda yer almaktadır. Hizmet kuruluşları, insan ticareti mağdurlarına ruh sağlığı desteği sunulması konusunda ayrıntılı bilgi almak için 5. Bölümün 5.12.2 sayılı paragrafına başvurabileceklerdir. Danışmanlık hizmetleri sadece gerekli eğitimi almış personel tarafından sunulmalıdır. İnsan ticaretinin çocuk mağdurları ile sadece çocuklarla çalışma konusunda özel eğitim almış danışmanların ilgilenmeleri gerekmektedir.

Hazırlık

Danışmanlar, insan ticareti mağdurları ile gerçekleştirecekleri danışmanlık toplantılarına gerektiği şekilde hazırlanmalıdırlar. Bu hazırlık, mağdurun dosyasının her bir danışmanlık toplantısından önce incelenmesini de içermektedir. Danışman gerekli gördüğü takdirde,

yardım edilen kişinin kaydettiği ilerleme ve özel yardım ihtiyaçları konularında, diğer hizmet sağlayıcılara veya sığınma evlerinde kalmakta olan mağdurlarla ilgili olarak sığınma evi personeline danışabilecektir (örneğin tercümanlık veya özel bakım ihtiyaçlarına yönelik olarak).

Danışman, insan ticareti mağdurunun sorunlarını rahatça dile getirebilmesini sağlamak amacı ile bu toplantılara yeteri kadar vakit ayırmalı, aynı zamanda, mağdurun kaydettiği ilerlemenin değerlendirilmesine ve pratik çözümlerle atılması gereken adımların gözden geçirilmesine yeterli vakit ayırmayı da ihmal etmemelidir. İlk bir-iki toplantı için en az bir saat vakit ayrılmalıdır.

Kısa vadeli hedeflerin belirlenmesi

Mağdurun temel sorunları, gereksinimleri ve bu sorunlarla başa çıkma stratejileri görüşüldükten sonra, danışman, mağdurla birlikte, mağdurun kendisini toparlaması ve sosyal hayatla yeniden entegrasyonu sürecine ilişkin kısa vadeli hedefler belirlemelidir. Uygun kısa vadeli hedeflerin mağdurun kendini toparlamasına yardımcı olacak ve belirli bir süre içerisinde (örneğin mağdurun sığınma evinde kaldığı süre içerisinde) gerçekleştirilebilecek, belirli hedefler olmaları gerekmektedir. Danışman ile mağdur, hem bu belirli hedefleri hem de bu hedeflere ulaşmak için gerekli süreyi tespit etmelidirler.

Kaynakların seferber edilmesi

Temel sorunlar, mağdurun bu sorunlarla başa çıkmasını sağlayacak yapıcı mekanizmalar ve kısa vadeli hedefler belirlendikten sonra, danışman, mağdurun bu kısa vadeli hedeflere ulaşabilmesi ve kendisini toparlayabilmesi için gereken yardım hizmetlerini belirleyecektir. Bu tür yardım hizmetleri, tıbbi bakım hizmetlerini, hukuki hizmetleri, aile ile mağdur arasında arabuluculuk yapılmasını, mesleki eğitimi, iş bulması konusunda mağdura yardım edilmesini ve diğer rehabilitasyon veya yeniden entegrasyon hizmetlerini içerebilecek, ancak bunlarla sınırlı olmayacaktır. Danışman, sunulabilecek yardım seçeneklerini mağdurla tartışacak ve bu hizmetlere erişimin mağdura sağlayacağı menfaatleri ve faydaları açıklayacaktır.

Hazırlık ve planlama

Gerekli olan hizmetlerin ve atılması gereken adımların tespit edilmesinin ardından, bu hizmetlerin ve belirlenmiş hedeflere ulaşmak için gereken araçların sunulabilmesini sağlamak amacıyla bir plan hazırlanması gerekecektir. Bu aşamada, danışman, hizmet kuruluşu personelinin mağdur için bir tıbbi muayene ayarlaması, mağdurun bilgilendirme

paketinde yer alan tıbbi bakım hizmetlerine ilişkin bilgileri gözden geçirmesi, ilgili doktora sorabileceği soruları hazırlaması, tıbbi muayeneye girmesi ve doktor tarafından tavsiye edilen tedaviyi uygulaması gibi, hizmet kuruluşu personeli ve mağdur tarafından yerine getirilmesi gereken görevler önerecektir.

Danışmanın, hizmet kuruluşunda görev yapan meslektaşlarının ve mağdurun yerine getirmesi istediği görevler, mağdurun durumuna, koşullara ve hedeflere bağlı olacaktır. Yardım sunulması sürecinin ilk birkaç gününde danışman, mağduru, düzenli olarak yemek yeme, düzenli programlara uyma ve fiziksel egzersiz yapma gibi, günlük ihtiyaçlarına yönelik çeşitli sorumluluklarını yerine getirmesini içeren küçük görevleri başarması için teşvik edebilecektir.

Bireysel danışmanlık

Mağdurlara yönelik bireysel danışmanlık hizmetleri, pratik sorun çözmeye ve davranışlara odaklanan nispeten kısa müdahalelerden oluşmaktadır. Bireysel danışmanlık hizmetlerinin amacı, insan ticareti mağdurunun, kendisini tamamen toparlaması hedefine ulaşmak amacıyla, içinde bulunduğu koşullarla başa çıkma ve bu koşullara adapte olma becerilerini öğrenmesine ve geliştirmesine yardımcı olmaktır.

Kısa vadeli danışmanlık hizmetleri psikoterapiden kesin çizgilerle ayrılmalıdır. Danışmanlık hizmetleri, insan ticareti mağdurlarının gerçek hayatta karşılaştıkları durumlarla başa çıkabilmelerine ve kendilerini toparlamak için atacakları adımlara yardımcı olmayı amaçlayan kısa vadeli müdahalelerdir ve hiçbir şekilde mağdurun kişiliğinin ıslahını amaçlamamaktadır.

Danışmanlık toplantılarında ele alınacak konular

Danışmanlık toplantılarında ele alınacak konuların kapsamı ve niteliği insan ticareti mağdurunun durumuna, deneyimlerine, içinde bulunduğu koşullara, kültürel birikimine, yaşına, cinsiyetine ve ihtiyaçlarına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Genel olarak, bu konular, ilgili kişinin en acil ve gerçekçi ihtiyaçlarına odaklanan kısa vadeli müdahalelerden oluşmaktadır.

Danışmanlık toplantılarında genellikle, mağdur için acil sorun teşkil eden aşağıdaki hususlara ilişkin sorun çözme stratejileri ve başa çıkma mekanizmaları ele alınacaktır:

- Mağdurun duygusal ve fiziksel sağlığına ve esenliğe kavuşması;
- İnsan tacirlerine karşı, mağdurun ve aile üyelerinin güvenliğinin sağlanması;
- Cezaya ve diğer yaptırımlara maruz kalmalarının önlenmesi;
- Yargı sürecinde insan tacirleri aleyhine kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapılması;
- Aile üyeleriyle irtibat kurulup kurulmayacağına, bu irtibatın ne şekilde kurulacağına, menşe topluma ve aileye geri dönüp dönmeyeceğine ve ne şekilde döneceğine karar verilmesi;
- İnsan ticareti mağdurunun yokluğuna ve geri dönmesi olasılığına ailesinin ve ait olduğu toplumun üyelerinin vereceği tepkiler;
- Gerekli evrakın, idari belgelerin ve ilgili hukuki işlemlerin tamamlanması için gereken sürenin belirlenmesi;
- Mağdurun nerede ve kimle birlikte yaşayacağına karar verilmesi;
- Sunulacak mali destek ve bu desteğin sürdürülebilirliği.

Bu sorunların olası çözümleri vakanın özelliklerine, mağdurun içinde bulunduğu koşullara ve mevcut kaynaklara bağlıdır. Yukarıda belirtilen alanların büyük bir kısmına ilişkin olarak sunulacak yardımlarla ilgili hususlar, bu El Kitabının ilgili kısımlarına ele alınmaktadır. Ancak, bu sorunlara getirilecek yaklaşımların belirlenmesinde aşağıda belirtilen ilkeler hatırda tutulmalıdır:

Danışmanlık hizmetlerine ilişkin ilkeler

Mağdurlara aşağıda belirtilen konularda yardım ve destek sunulmalıdır:

- Yetkinlik, başa çıkma mekanizmaları ve karar verme becerileri geliştirme ya da kazanma;
- Mağdurun kişisel gelişim potansiyelinin farkına varabilmesi için öz kaynaklarını geliştirmesi;
- Kişisel ihtiyaçlarına ve içinde bulundukları koşullara yönelik pratik çözümler geliştirme.

Çocuklara yönelik danışmanlık hizmetlerinin sunulması sırasında, ilgili çocuğun dili, kültürü ve gelişimi dikkate alınmalıdır.

Yardımcının / danışmanın görevi

Sosyal hizmetler uzmanları, takip ettikleri kişiyi güçlendiren bir yaklaşım sergilenmesini tavsiye etmektedirler. Buradaki kişi, "patoloji kaynaklarından ve/veya taşıyıcılarından ziyade, kıymetleri ve potansiyel kaynakları olan kişi" şeklinde tanımlanmaktadır.[10] Bu görüş, sorunlarını

en iyi anlayabilecek ve kavrayabilecek olanın kişinin kendisi olduğu ve bu nedenle bu sorunların çözümüne yönelik planı geliştirme ve uygulama konusunda en doğru kişinin de yine kişinin kendisi olduğu inancına dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, yardımcının görevi, kişinin öz saygısını ve öz güvenini kazanmasına, kişisel kaynaklarını oluşturmasına ve yaşamının kendi kontrolü altında bulunduğunu ve kendi kararlarını verme yetisine sahip olduğunu görmesine yardımcı olmaktır.[11]

Dolayısıyla, yardımcının görevi, kişinin, sorunlarını tespit edip çözmesine ve hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacak bir planın oluşturulmasında ve uygulanmasında kişiye destek olmaktır. Yardım sürecinin temel odak noktası, sorunlarla başa çıkma becerileri gibi, kişinin kendi kendisine yardımcı olmasını/kendini geliştirmesini ve kişinin içsel kaynaklarını ve güçlerini kullanarak sorunlarını çözmesini desteklemektir.[12] Yardımcılar, yardım ettikleri kişiler için, rehber, broker/avukat ve öğretmen görevi görmektedirler.

- Yardımcılar, bir rehber olarak, yardım ettikleri kişilerin, ihtiyaçlarını belirlemelerine, hedeflerini tespit etmelerine, kendi güçlerinin farkına varmalarına ve sorunlarına çözümler üretmelerine ve hedeflerine ulaşacak yöntemler geliştirmelerine yardımcı olmaktadırlar.
- Yardımcılar, bir broker/avukat olarak, bu kişilerin mevcut kaynaklarını tespit etmelerine, değerlendirmelerine ve diğer kaynaklara erişim sağlamalarına yardımcı olmaktadırlar.
- Yardımcılar, bir öğretmen olarak, bu kişilerin becerilerini ve bilgi tabanlarını geliştirmekte ve böylelikle kararlarını, bilgi sahibi olarak vermelerini, sorunlarını çözmelerini ve hedeflerine ulaşmalarını sağlamaktadırlar.[13]

Yardımcılar, daima, yardım sunma ilişkisinin kişisel ilişkilerden farklı olduğunu hatırlarında tutmalıdır; bu ilişki profesyonel bir ilişki olup, kesin ve net bir hedefe ve amaca hitap etmelidir. Böylelikle, yardım edilen kişinin hedefleri netleşecek, karşılaştığı zorluklar ve güçlü yönleri ortaya çıkacak ve bu kişi ile sosyal hizmetler görevlisinin tepkileri daha belirgin bir hal alacaktır.[14] Yardım sunma ilişkisine gösterilen bu yaklaşım katı ve soğuk bir ilişki öngörmemektedir. Yardımcı, yardım ettiği kişiler ile empati kurmalı ve onlara samimi ve sıcak bir şekilde yaklaşmalıdır.[15]

3.2.3.3. Finansal Konular

Yeniden entegrasyon sürecine ilişkin olarak mağdurlara çeşitli türlerde finansal yardımlar sunulabilmektedir. Sunulabilecek finansal yardım

türleri, mağdurun geri dönüşünde ve yeniden entegrasyonunda rol oynayan kuruluşların sahip oldukları programlara bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Bu tür bir finansal yardımdan faydalanma olanağının mevcut olması halinde, faydalanabileceği tüm hibe türleri arasındaki farklar ve bu hibelerin amaçları mağdura anlatılmalıdır.

Yeniden entegrasyon işlemini kolaylaştırmak amacı çeşitli nakit hibe programları sunulabilmektedir. Bunların bazıları örnek olarak aşağıda açıklanmaktadır:

- Yeniden yerleştirme hibeleri;
- Aile veya bakım mükellefiyeti desteği hibeleri.

Yeniden yerleştirme hibeleri

Yeniden yerleştirme hibeleri, mağdurun yeniden entegre olacağı ülkede verilmekte ve mağdurun sosyal yaşamla başarılı bir şekilde yeniden entegrasyonunu amaçlamaktadır. Deneyimler, yeniden yerleştirme hibelerinin tutarları arasındaki farklılıkların, farklı ülkelerden ya da farklı programlar aracılığıyla geri dönüş yapan mağdurlar arasında ihtilafa neden olduğunu ve menşe ülkede yeniden entegrasyon çabalarının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini zorlaştırdığını göstermektedir. Geçim maliyetlerindeki farklılıklar nedeniyle bu tutarlar ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, bazı kişilere imtiyazlı muamele yapıldığı yönündeki algılamaları önlemek amacıyla, belirli bir ülkede aynı hizmet kuruluşunun yardım ettiği tüm mağdurlara aynı tutarın verilmesi faydalı olacaktır.

Yeniden yerleştirme hibesi, toplumla etkin ve sorunsuz bir şekilde yeniden entegrasyon sürecini kolaylaştırmayı ve barınma, gıda ve giyim gibi temel giderlerin ve diğer ihtiyaçların, yönlendirme tarihinden itibaren 30 ila 90 günlük bir süre için karşılanmasını amaçlamaktadır. Yeniden yerleştirme hibesi genellikle birkaç taksit halinde ödenmektedir. Mağdur, memleketine döndükten ya da bir başka ülkeye yerleştikten sonra ilk üç ay boyunca her ay bir taksit ödenmektedir. Yeniden yerleştirme hibesi için uygun tutar, kabul eden ülkede, yeniden entegrasyon sürecinden sorumlu, kabul eden kuruluş tarafından ilgili ülkenin ekonomik gerçekliğine dayanılarak belirlenecektir.

Aile veya bakım mükellefiyeti desteği hibeleri

Aile veya bakım mükellefiyeti desteği hibeleri, kabul eden ülkede kabul eden hizmet kuruluşu tarafından verilebilmektedir. Bu tür hibeler, yardım sunulan bir mağdurun, hasta veya bakıma muhtaç anne-babası

bulunması, yeni doğmuş bir bebeği olması, hamileliği nedeniyle çalışacak durumda olmaması gibi, bariz bir ihtiyacın bulunması koşuluyla, vaka bazında sunulmaktadır. Hibenin tutarı da aynı şekilde, vaka bazında belirlenmektedir. İlgili kuruluş, mağdurun uzun bir süre bu hibeye bağımlı olmasını engelleyecek tedbirleri almalıdır. Aile veya bakım mükellefiyeti desteği hibeleri, yeniden entegrasyon planının, değerlendirildiği ve teklif edildiği şekliyle etkin bir biçimde uygulanması amacı ile doğrudan bağlantılı olmalıdır.

3.2.3.4 Hukuki yardım

Hukuki yardım iki ana unsura sahiptir:

- Ceza davalarına ilişkin hukuki yardım;
- Hukuk davalarına ilişkin hukuki yardım.

Mağdurun acil nitelikli ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından, mağdura, ceza ve hukuk davaları da dahil olmak üzere, sahip olduğu hukuki seçenekler hakkında bilgi verilmelidir. İnsan ticareti mağdurlarına, kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapma olanağı, ceza davalarında tanıklık yapma olanağı, tanıklık yaptıkları takdirde korunmalarına yönelik olarak kendilerine sunulacak hukuki seçenekler ve şahsi eşyalarını geri alabilmek ve gördükleri zararı ve çektikleri acıyı tazmin edebilmek amacı ile insan tacirleri aleyhine hukuk davası açmaları olanağı hakkında bilgi verilmelidir. Mağdura tanınan hukuki seçenekler hakkında ayrıntılı bilgiler 6. Bölümde 6.5 sayılı paragrafta yer almaktadır.

Mağdurlar genellikle sahip oldukları hakların farkında değillerdir ve sahip oldukları hukuki seçenekler hakkında mağdurlara bilgi verilmesi ve başarı şansları ile karşılaşabilecekleri risklerin değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Uygun nitelikteki hukuki yardımın doğru zamanda sunulması, mağdurun endişelerini azaltmakta ve kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmak ve mahkemede tanıklık yapmak isteyip istemediğine, konu hakkında bilgi sahibi olarak karar vermesini sağlamaktadır. Gereksinim duyduğu hukuki yardım türü hakkında net bir karar verebilmesi için, sunulan tüm bu seçeneklerin yol açabileceği sonuçlar hakkında mağdur eksiksiz bir şekilde bilgilendirilmelidir.

İnsan tacirleri aleyhine tanıklık yapan mağdurlar, ifade vermeden önce ve ifade verdikten sonra, ilave danışmanlık hizmeti almaya ihtiyaç duyabilmektedirler. Hizmet kuruluşu bu konuları çözümlemek amacı ile özel danışmanlık toplantıları düzenleyebilecektir.

Hukuk davalarında yardım

İnsan ticareti mağdurları çektikleri acı ve gördükleri zararlar için ve şahsi eşyalarını geri alabilmek amacı ile kendilerini insan ticaretine maruz bırakan insan tacirleri aleyhine hukuk davası açma hakkına sahip olabilmektedirler. Genellikle bu hukuk davalarının ceza davaları ile birleştirilmesi mümkün olabilmektedir. Mağdurlar ayrıca, boşanma, çocuklarının velayetini alma, mülkiyet ihtilafları gibi, doğrudan insan ticareti ile ilgili olmayan ve insan tacirlerinin dahil olmadığı konularda da hukuki yardıma gereksinim duyabilmektedirler.
Hukuk davalarında aşağıda belirtilen konularda hukuki yardım sunulması gerekebilecektir:

- Boşanma konusunda yardım
- Pasaportlarının ve/veya kimlik belgelerinin geri alınmasında yardım
- Eşyalarının geri alınması
- Mülkiyet talepleri
- Miras
- Ebeveynlik hakları
- Maddi ve bedensel zararlarının tazmini

3.2.3.5 Eğitim sistemine geri dönüş

Bazı vakalarda insan ticareti mağdurları henüz eğitimlerini tamamlamamış olabilmekte ve bu durum iş bulma şanslarını azaltmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına, yarıda kalmış eğitimlerini tamamlamaları konusunda yardım sunulması, mümkün olduğu ölçüde öncelik verilmesi gereken bir konudur. Kabul eden hizmet kuruluşu, ulusal yetkili makamlarla işbirliği içerisinde, mağdurun eğitim sistemine geri dönmesini kolaylaştırmak ve/veya mağdurun eğitimini tamamlaması için mali destek sağlayabilecektir.

Mağdurun yeniden entegrasyon planının bir parçası olarak gerekli görüldüğü takdirde, eğitim sistemine geri dönüş için, mağdurun ikamet ettiği bölgede bulunan eğitim kuruluşları tercih edilmelidir. Çoğu vakada eğitim desteğinin barınma yardımı ile birlikte sunulması gerekecektir. Mağdurun ikamet ettiği bölgenin yakınlarında uygun bir eğitim olanağı bulunamadığı takdirde, mağdurun geçici olarak başka bir yere sevki düşünülebilecektir.

Üniversite

Maliyetinin yüksek olması nedeniyle, hizmet kuruluşları genellikle üniversite eğitimini finanse etmemektedirler. Ancak, kaynakların izin verdiği ölçüde veya mağdurun yarıda kalmış üniversite eğitimini tamamlamak için sadece birkaç dersinin eksik olduğu ya da işverenlerin üniversite eğitimini tamamladığı takdirde mağduru işe almayı kabul ettiği durumlarda, bu tür desteğin sunulduğu örnekler mevcuttur. Üniversite eğitimlerini tamamlamak isteyen mağdurlar, yeniden entegrasyon planı çerçevesinde bunun uygun olup olmadığının belirlenmesi amacı ile hizmet kuruluşu tarafından değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Bir lisans derecesine sahip olmaya aday bir mağdurun uygun bulunabilmesi için, belirli bir bağımsızlık ve güvenilirlik düzeyine ve lisans derecesini başarıyla alıp istihdam edilme potansiyeline sahip olması gerekmektedir.

Okul/teknik okul

Yeniden entegrasyon değerlendirmeleri, çoğu mağdur için, mevcut eğitimlerinin sürdürülmesinin veya mesleki eğitim almalarının en uygun davranış şekli olduğunu göstermektedir. İlgili hizmet kuruluşlarının bu hizmetleri doğrudan finanse etmesinin mümkün olmadığı durumlarda, bu kuruluşlar bu finansmanı başka kaynaklardan temin etmenin yollarını araştırabileceklerdir. Hizmet kuruluşları, yararlanıcılarına sundukları hizmetlerin kapsamını genişletebilecek diğer programlar hakkında bilgi edinmek amacı ile iş ve işçi bulma kurumları ve eğitim bakanlıkları gibi, ilgili resmi kurumlara veya diğer STK'lara ve UK'lara başvurabileceklerdir.

Özel dersler

İnsan ticaretine maruz kaldıkları için eğitimlerine uzun bir süre ara vermeleri nedeniyle, özel dersler özellikle insan ticareti mağduru reşit olmayan çocukların etkin bir şekilde yeniden entegrasyonu için faydalı ve çoğunlukla da gereklidir. Eğitimlerinde kaybettikleri yıllarını telafi etmelerini sağlayacağından, reşit olmayan çocuklar için öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Özel dersler ayrıca okul sistemine etkin bir şekilde geri dönüşlerini kolaylaştırmak açısından da yararlı olacaktır ve dikkate alınmalıdır.

3.2.3.6 Mesleki eğitim

Hizmet kuruluşları mağdurların, kabiliyetlerine, becerilerine, eğitim düzeylerine ve bulundukları bölgedeki istihdam olanaklarına uygun gerçekçi istihdam hedefleri belirlemelerine yardımcı olmalıdır. Bu hedefler belirlendikten sonra, bu hedeflere ulaşmak için gerekli mesleki eğitimin sunulabilmesi için her türlü gayret gösterilmelidir. Mesleki eğitim, kazançlı bir iş bulma şanslarını, kendilerine güvenlerini ve genel becerilerini artırarak insan ticareti mağdurlarının sosyal hayatla yeniden entegrasyonunun sürdürülebilirliğine yardımcı olacağı için, yeniden entegrasyon planlarında yer verilmesi gereken önemli bir unsurdur.

Mesleki eğitim gönüllülük esasına dayanmalı, iş bulmak için gerekli becerileri kazandırmalı ve geniş kapsamlı bir yeniden entegrasyon değerlendirmesi çerçevesinde vaka bazında sunulmalıdır. Mesleki eğitim genellikle STK'lar, eğitim kurumları, hayır kurumları ve dini gruplar ya da resmi kurumlar tarafından ya da bunlarla işbirliği içerisinde sunulmaktadır. Hizmet kuruluşları mevcut kaynakları arayıp bulmalı ve sunulan eğitimin mağdurun ilk yeniden entegrasyon planında tespit edilen ihtiyaçlarını karşıladığından ve yerel koşullara uygun olduğundan emin olmalıdırlar.

3.2.3.7 Mikro işletmeler ve gelir getirici faaliyetler

İnsan ticaretine maruz kalmış yetişkin mağdurlar, ülkelerinde ekonomik koşulların ağır olması ve/veya depresyon ya da diğer psikolojik sorunlar nedeniyle ya da maruz kaldıkları suç yüzünden yaşadıkları sosyal utanca bağlı olarak, mesleki ve pratik beceriye sahip olmamaları nedeniyle, geri döndüklerinde genellikle kendilerini ekonomik sıkıntının içinde bulmaktadırlar. Bu tür zorluklar, mağdurların ilk seferinde evlerinden ayrılmalarına neden olan sorunlarla karşılaşmalarına yol açacaklarından, mağdurun yeniden insan ticaretine maruz kalması riskini artırmaktadır.

Gelir getirici faaliyetler ve küçük ölçekli işletme kurma yardımları, mağdurun bağımsızlığını ve kendi kendine yetme becerisini artırma yönünde etkin bir rol oynayabilmektedir. Gelir getirici küçük faaliyetler mağdurun öz güvenini, bağımsızlık duygusunu ve ailenin gelirlerini artırmak suretiyle bu açıdan faydalı olacaktır. Gelir getirici faaliyetlere ilişkin projelerin etkin olabilmeleri için, genellikle, psikolojik yardım ve mesleki eğitim gibi diğer koruma ve yeniden entegrasyon unsurlarına eklemlenmeleri ve bunlar tarafından desteklenmeleri gerekebilmektedir.

Hizmet kuruluşu personelinden ve konu ile ilgili diğer hizmet sağlayıcılardan oluşan bir uzman grubu, önceki iş deneyimlerine, eğitim düzeylerine, becerilerine ve bu becerilerin bir mikro işletmeyi yönetecek düzeye getirilmesine ve ticari bir kişiliğe sahip olup olmadıklarına bağlı olarak, bu tür faaliyetlere uygun potansiyel adayları değerlendirmeye almalıdır. Her zaman olduğu gibi, mağdurun kişisel ve durum bazındaki değerlendirmesinin yerel iş piyasasında mevcut fırsatlar için gereken becerilere uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Dikkat: Tüm insan ticareti mağdurları iyi birer girişimci olmayabileceklerdir. İnsan ticareti mağdurları çoğunlukla genç ve deneyimsiz kişilerdir ve kendilerine ait bir işletme kurma görevini üstlenecek kararlılığa ve sebata sahip değillerdir. Mağdurların öz saygılarına zarar verebilecek ve depresyona yol açabilecek sonuçlar doğurabileceğinden, mağdurları kendi işletmelerini kurma konusunda zorlamamaya özen gösterilmelidir.

Bir mikro işletme programı geliştirmek ve bu programı yönetmek özel beceri ve uzmanlık gerektirmektedir. Hizmet kuruluşlarının, kabul eden ülkede mevcut başarılı programları tespit etmeleri ve insan ticareti mağdurlarına sundukları hizmetlerin kapsamını genişletmek amacı ile bu programlarla işbirliğinde bulunmaları tavsiye edilmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının bir çoğu, bir işletmeyi başarılı bir şekilde kurup sürdürmek için sermayeden daha fazlasına gereksinim duyacaklardır. Mikro işletmelere yönelik yardımlar genellikle dört aşamadan oluşan standart bir modelden oluşmaktadır. Ortak kuruluşlar bu aşamalardan birini veya bunların tümünü sunabileceklerdir.

- İşletme planı eğitimi;
- Mikro işletme yönetimi eğitimi/gelir yaratıcı faaliyetlere yönelik eğitim;
- Ayni yardımlara (hibelere) erişim;
- Değerlendirme.

Mikro işletme programları, çıraklık programları veya mesleki eğitim programları ile desteklenebilmektedir. Bir çıraklık eğitimi programının gelir yaratıcı faaliyetlere yönelik bir eğitim programı ile birlikte uygulanması kişinin iş deneyimine sahip olmamasının getireceği dezavantajları telafi edebilecektir.

3.2.3.8 İşe yerleştirme, maaş sübvansiyonu ve çıraklık programları

Geri dönüş yapan mağdurlar genellikle, bir iş bulma ve bu işi sürdürme konusunda ciddi yardımlara gereksinim duymaktadırlar. Bu mağdurlar genellikle, insan ticaretine maruz kalmalarının nedeni olan, sınırlı iş imkanlarına ve düşük ücret politikalarına sahip bir ülkeye geri dönüş yapmaktadırlar. Ayrıca, bu mağdurların büyük bir çoğunluğu iş arama, kendilerini işverenlere doğru bir şekilde tanıtma ve hatta planlı ve programlı hareket etme konusunda çok az deneyime sahiptirler. Bu konuda sunulacak yardım ve danışmanlık hizmetleri, sadece mağdurların iyi maaşlı bir işe girmelerine yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda bu mevkilerini koruyabilmeleri için işverenleri ve meslektaşlarıyla ilişkilerini gerektiği gibi sürdürmelerine de yardımcı olacaktır. İleride başvurulacak bir kaynak olarak bir potansiyel işveren listesi de hazırlanabilecektir. Potansiyel işverenlerin belirlenmesi ve bu işverenlerle irtibat kurulması için ilgili resmi kurumlardan yardım talep edilebilecektir.

Kamu kurumları ve şirketleri genellikle, geri dönüş yapan eğitimsiz kişileri istihdam etme veya bu kişilerin eğitimlerini finanse etme konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bu tür durumlarla karşılaşıldığında, yeniden entegrasyon sürecini kolaylaştırmak amacıyla, çıraklık programları ve maaş sübvansiyonu alternatif yöntemler olarak değerlendirilebilecektir. Uygun olduğu takdirde, hizmet kuruluşu, şirketlerde işe başladıktan sonra, belirlediği yararlanıcıların maaşlarını ilk birkaç ay için sübvanse ederek faydalı bir iş tecrübesine sahip olmalarını sağlayabileceklerdir. Alternatif olarak, mağdurların belirli bir şirkette çalışabilmeleri için gereken ekipmanı temin edebileceklerdir. Böylelikle, hizmet kuruluşu, insan ticareti mağdurlarını işe almaları için gereken maddi imkanları ve ekipmanı işverenlere sunarak işverenlere yardımcı olmakta ve insan ticareti mağdurlarının toplumla yeniden bütünleşmesini ve kendi kendilerine yetmelerini sağlamaktadır.

Bir insan ticareti mağdurunun maaşlarının belirli bir süre için ödenmesi veya sübvanse edilmesi konusunda mutabakata varılması halinde, işverenin ilgili kişiyi istihdam etmesi beklenebilecektir. Ancak, bu durum gerçekleşmese dahi, kursiyer, başka bir yerde iş arayıp bulabilmesi için gereken eğitime ve deneyime sahip olacaktır. Ancak, bu bağlamda, ilgili hizmet kuruluşu geri dönen kişilerin maaşlarını sübvanse etmek suretiyle, bu kişileri bağımsız olmaya ve kendi kendilerine yetmeye teşvik etmek yerine, bu kişilerin bağımlılıklarının artırılmasına katkıda bulunmuş olmamak için gerekli tüm çabayı göstermeli ve bu durumun yaratılmaması için tetikte olmalıdır.

Maaş sübvansiyonları, ilgili pozisyonun piyasa rayicini aşmamalıdır. Maaş sübvansiyonlarının amacı, sadece mağdurların gelirini artırmak değildir. Maaş sübvansiyonlarının amacı, işverenin, normal maaştan daha düşük bir maaş ödemesine olanak sağlayarak mağduru işe almasını ya da mağdura sınırlı bir süre için ücretsiz staj imkanı sunmasını teşvik etmektir. Mağdur, güvenilir ve işe yarar bir çalışan olduğunu kanıtladıktan sonra, işvereni mağdura hak ettiği ücretin tamamını ödemeye başlamalıdır. Piyasa rayicinden daha yüksek bir maaş sübvansiyonu, bu sübvansiyona olan bağımlılığın artmasına veya sübvansiyon kesildikten sonra işveren tarafından daha düşük bir maaş ödendiğinde mağdurun hayal kırıklığına uğramasına neden olmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Mağdura önerilen iş pozisyonunun mağdurun geçimini sağlamaya yetecek bir ücret sağlamaması durumunda, alternatif istihdam olanakları araştırılmaktadır.

Mahremiyete ve güvenliğe ilişkin uyarı

Mağdurun mahremiyet hakkına daima saygı durulmalıdır. İşverenlere veya potansiyel işverenlere mağdurun insan ticaretine maruz kalmış olduğu veya mağdurun geçmişinin, teklif edilen işle ilgili olmayan kısımları açıklanmamalıdır. Bu tür bilgiler verilmesi sadece mağdurun mahremiyetini ihlal etmekle kalmayacak, aynı zamanda güvenlik risklerini de artıracaktır.

3.2.3.9 Barınma

Menşe ülkelerde insan ticaretinin yetişkin mağdurlarına yönelik sığınma evleri veya rehabilitasyon merkezleri bulunuyor ise, standart uygulama, mağdurların varış sonrası ilk dönemde buralarda yaşamalarıdır. Mağdurların geçimlerini sağlayacak durumda olmamaları, ailelerinin yanına dönememeleri ya da dönmek istememeleri ve sürekli olarak kalacak bir yerlerinin bulunmaması durumunda, hizmet kuruluşu bu kişilerin bir sığınma evinde ya da uyum evinde yaşamalarını sağlamak için gerekli yardımda bulunacaktır. Mevcut sığınma evlerinin veya uyum evlerinin tespit edilebilmesi için, STK'larla ve sosyal yardım ajanslarıyla işbirliği anlaşmaları yapılmalıdır. Normal koşullar altında mağdurlar, mesleki eğitimlerini tamamlayana, iş arayana ve bulana ve bağımsız bir şekilde yaşayacak duruma gelene kadar birkaç ay süre ile bu tesislerde ücretsiz olarak konaklayabilmektedirler. Ayrıca, vakaya bağlı olarak, yeniden entegrasyon planının ve bu planın mesleki eğitim gibi unsurlarının başarıya ulaşmasını sağlamak amacıyla, konaklama yardımı sağlanabilecektir.

Rehabilitasyon merkezlerinde mağdurun güvenli bir şekilde barınmaları mümkündür; ancak, bu tesislerin asıl amacı bu değildir. Bu tesisler, insan ticareti mağdurlarına uzun süreli konaklama imkanı veya destek sağlamaktan ziyade, karmaşık ve geniş kapsamlı tıbbi bakım sağlamak amacını gütmektedirler. Acil sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından, mağdurların memleketlerindeki menşe bölgelerine dönmeleri gerekmektedir. Genellikle uzun bir süre sağlık bakım hizmetlerine ihtiyaç duyacaklarından, insan ticareti mağdurlarının, uzun süreli barınma imkanı sağlayabilecek olan sığınma evleriyle ve uyum evleriyle irtibat kurmaları sağlanmalıdır.

Konaklama yardımları, sürdürülebilir yeniden entegrasyonu ve normal bir hayat yaşamalarını desteklemek amacı ile sığınma evlerine bir alternatif teşkil etmektedir. Mağdurun mümkün olan en kısa süre içerisinde toplumla tam anlamıyla yeniden entegrasyonunun sağlanması tüm hizmet kuruluşlarının hedefi olmalıdır. Bu nedenle, sığınma evleri bazen mağdur açısından bağımlılık yarattığından ve yeniden entegrasyon sürecini aksattığından, sınırlı bir süre boyunca kiralarının sübvanse edilmesi gibi küçük bir konaklama yardımında bulunulması her zaman tercih edilen seçenek olmaktadır.

Son olarak, vaka bazında değerlendirilmek üzere, mağdurlara yönelik bir güvenlik tehdidinin mevcut olması halinde, alternatif barınma olanağı sağlanmalıdır (Not: sığınma evlerinin yönetimine ilişkin tavsiyeler bu El Kitabının 4. Bölümünde yer almaktadır).

3.2.4 REŞİT OLMAYAN ÇOCUKLARA YENİDEN ENTEGRASYON DESTEĞİ

İnsan ticareti mağdurları (özellikle de reşit olmayan çocuklar), ülkelerinde ekonomik koşulların ağır olması, mesleki ve pratik beceriye sahip olmamaları, depresyon ya da diğer psikolojik sorunlar nedeniyle ya da maruz kaldıkları suç yüzünden yaşadıkları sosyal utanca bağlı olarak, geri döndüklerinde ciddi sağlık sorunları yaşayabilmekte ve kendilerini ekonomik sıkıntının içinde bulmaktadırlar. Yardım sağlanması amacı ile yönlendirilen küçüklerin büyük bir çoğunluğu, teşhis ve tedavi edilmesi gereken çok çeşitli psikolojik ve fiziksel travmalar yaşamaktadır. Çocukların sağlık sorunları son derece karmaşık olabilmektedir. Statüsü her ne olursa olsun, insan ticaretine maruz kalmış bir küçüğün, doğrudan veya dolaylı olarak, yani STK ortakları vasıtasıyla veya kabul eden hizmet kuruluşu tarafından sunulan çeşitli yeniden entegrasyon yardımı seçeneklerine erişim sağlama isteğini belirtmesi ya da vasinin önerisiyle bu seçeneklere erişim sağlamayı kabul etmesi halinde, yeniden entegrasyon yardımı sağlanabilecektir. Ailenin ekonomik

durumu da küçüğün başarılı bir şekilde yeniden entegrasyon şansını etkilemektedir. Ekonomik destek ve danışmanlık hizmetleri de dahil olmak üzere, bu yardımların, sadece mağdura değil, ailesine de sunulması gerekebilecektir. Mağdurun memleketinde yeniden entegrasyon yardımı sağlanmadan önce aşağıda belirtilen hususlar sağlanmalıdır:[16]

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen ve genellikle yerel yasalara veya politikalara/uygulamalara yansıtılan şekilde, tüm süreç boyunca, ilgili herkes tarafından çocuğun yüksek yararı gözetilmelidir;
- Çocuğun kanuni vasisinin rızası alınmalıdır;
- Çocuğa ve/veya vasisine yeterli düzeyde bilgi ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

Hizmet kuruluşu, küçüklerin yeniden entegrasyonunda, UNICEF gibi konu üzerinde uzmanlaşmış kuruluşlarla veya konu üzerinde uzmanlaşmış STK'lar ve ilgili resmi kurumlarla yakın işbirliği içerisinde çalışmalı ve bu kuruluşların tavsiyelerine başvurmalıdır. Yönlendiren ülkenin mevzuatına bağlı olarak, gerekli görüldüğü takdirde çocuk, devletin sosyal hizmetlerinin koruması altına alınmalıdır (küçüklere sunulacak hizmetler hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen 5. Bölümün 5.6 sayılı paragrafına başvurunuz).

3.2.5 YENİDEN ENTEGRASYON SÜRECİNE İLİŞKİN OPERASYONEL GÜVENLİK

İnsan ticareti ile mücadele programlarının doğasında mevcut olan suç unsurlarıyla doğrudan veya dolaylı olarak etkileşimde bulunma riski nedeniyle, yeniden entegrasyon sürecinde artan riskler göz önünde bulundurulmalı ve bu risklere karşı gerekli önlemler alınmalıdır. Mağdurun yeniden entegrasyonuna ilişkin güvenlik sorunlarıyla mücadele edebilmek amacıyla, mağdurlara yardımcı olan kuruluşlar, kendi personeli, mağdur veya ortaklık yaptıkları kuruluşlar tarafından durumda herhangi bir değişiklik olduğunun bildirilmesi halinde, derhal bu değişiklikleri dikkate almalı ve güvenlik değerlendirmesini gerektiği şekilde güncellemelidirler. Kabul eden hizmet kuruluş, yeniden entegrasyon sürecinde tüm yararlanıcıları ve kendi personelini koruyabilmek amacıyla, yerel polis teşkilatıyla ve/veya programın uygulanmasında rol alan diğer ortak kuruluşlarla yakın bir işbirliği içerisinde bulunmalıdır.

Bu El Kitabında, personel ve yararlanıcılar için tavsiye edilen güvenlik önlemleri, güvenliğe yönelik tehditlerin ve sorunların önlenmesi ve

bunlara karşılık verilmesi amacı ile gerektiğinde güncellenip duruma göre uyarlanmalıdır. Risk değerlendirmeleri daha sık yapılmalı, geçici ilave güvenlik önlemleri alınmalı ve yeniden entegrasyon sürecinin operasyonel güvenliğinin ve bütünlüğünün güçlendirilmesi amacı ile eğitim programları düzenlenmelidir (Ayrıntılı bilgi için lütfen 1. Bölüme başvurunuz.)

3.2.6 YENİDEN ENTEGRASYONNİN İZLENMESİ

Geri dönüşlerinin ardından, etkin bir şekilde yeniden entegrasyonlarını sağlayabilmek için, güvenlik ve izleme amacı ile mağdurlarla düzenli olarak irtibat kurulmalıdır. Mağdurun ikametgahının civarında faaliyet gösteren, eğitimli ortak kuruluşlar hem mağdurlara doğrudan yardım sunabilecek hem de yeniden entegrasyon planını hazırlayıp uygulayabilecek ve yeniden entegrasyon değerlendirmesini gerçekleştirebileceklerdir. Yeniden entegrasyon programının başarısı ile doğrudan bağlantılı olan doğrulanabilir göstergelerin sunulabilmesi için izleme yapılması şarttır.

Yardım hizmeti sunulan tüm mağdurlara yönelik olarak, yeniden entegrasyon izleme sürecinin ilk üç ayında, aylık izleme raporları hazırlanmalıdır. Bu raporlara ilaveten, yeniden entegrasyon izleme süresinin geri kalan kısmında, en az iki adet üçer aylık rapor hazırlanmalıdır. Mağdurun yeniden entegrasyonda kaydettiği ilerlemenin sürekli olarak gözden geçirilmesine ek olarak, izleme prosedürü, mağdurun veya ailesinin herhangi bir tehdide ve/veya tacize maruz kalıp kalmadığının belirlenmesi amacını da gütmelidir. (Bu bölümün I sayılı Ek'inde yer alan İzleme Raporu Örneğine başvurunuz.)

Mağdurların izlenmesinin bir yıllık bir süreyi aşmasından kaçınılmalıdır (reşit olmayan çocuklar dışında); çünkü bu durum mağdurun damgalanmasına yol açabilecek, durumun normale dönmesi ve yeniden entegrasyon sürecinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi üzerinde olumsuz etki yaratacaktır. UNICEF, reşit olmayan çocukların, reşit olma yaşına ulaşıncaya kadar izlenmelerini tavsiye etmektedir.[17]

Destek grupları

Mağdur destek grupları uzun vadede yeniden entegrasyonnin başarıya ulaşmasını destekleyen etkin bir araç olabilir. Bu grupların üyeleri birbirlerine yardımcı olmakla ve destek sunmakla kalmayıp, aynı zamanda, ilave yardıma gerek duyulduğunda ya da herhangi bir sorunla karşılaşıldığında hizmet kuruluşu ile irtibat kurabilmektedirler.

3.2.7 DEĞERLENDİRME

Hizmet kuruluşu, sunduğu yeniden entegrasyon yardımını ve ilgili prosedürleri sürekli olarak gözden geçirmeli, değerlendirmeli ve gerekli gördüğü takdirde güncel koşullara uyarlamalıdır. Aşağıda açıklanan değerlendirme yöntemleri bu bağlamda yararlı olabilecektir:

- Mağdurlar tarafından yapılan değerlendirme
- Öz değerlendirme
- Harici değerlendirme
- Bağışçılar tarafından yapılan değerlendirilme
- Ulusal Eylem Planının uygulanmasına ilişkin izleme sürecinin bir parçası olarak değerlendirme

3.2.7.1 Mağdurlar tarafından yapılan değerlendirme

Yararlanıcıların sunulan yeniden entegrasyon desteğine verdikleri tepki, projenin güçlü ve zayıf yönlerinin ve gerekli tüm tıbbi, psikolojik, finansal, sosyal ve hukuki ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığının ve gelecekte uygulanacak projelerde ilave ihtiyaçların dikkate alınması gerekip gerekmediğinin faydalı bir göstergesi olabilecektir.

Hizmet kuruluşları, yardım sundukları tüm mağdurlar tarafından doldurulmak üzere (isim belirtmeksizin) bir değerlendirme formu hazırlayabileceklerdir. Bu değerlendirme formu, yönlendiren ülkede sunulan yardım, hareket ve varış yardımı, tıbbi ve psikolojik yardım, yeniden entegrasyon hibeleri, mesleki eğitim programları, hukuki yardım ve sunulan diğer yardımlar gibi yeniden entegrasyon sürecinin tüm aşamalarını kapsamalıdır.

3.2.7.2 Öz değerlendirme

Sürekli olarak gerçekleştirilecek öz değerlendirme, yeniden entegrasyon sürecinin mevcut halinin güçlü ve zayıf yönlerinin ülke içinde izlenmesine olanak sağlayacak ve kuruluşun, gelecekte gerçekleştireceği yeniden entegrasyon projelerini en iyi şekilde nasıl planlayacağına ve bu projelere hangi unsurları dahil etmesi gerektiğine yönelik kurumsal bilgi dağarcığını genişletecektir.

3.2.7.3 Harici değerlendirme

Uyguladığı yeniden entegrasyon prosedürlerinin tarafsız bir gözle değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, hizmet kuruluşu, programlarının güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirip rapor etmeleri ve gerekli görülen iyileştirmeler hakkında tavsiyelerde bulunmaları amacı ile harici kuruluşlardan hizmet alabilecektir.

Notlar

[1] Uzun süreli yeniden entegrasyon yardımı halen çeşitli güçlükler içermektedir. Uzun süreli yeniden entegrasyon programlarına ilişkin çok az sayıda ayrıntılı değerlendirme yapılmış olması ve yardım sunulan mağdurların yaşamlarına devam etmeleri ve hizmet sağlayıcılarla irtibatlarını kaybetmiş olmaları nedeniyle, uzun süreli yeniden entegrasyona ilişkin en iyi uygulamalar konusunda çok az şey bilinmektedir. Dolayısıyla bu konu bu El Kitabının kapsamı dışında bırakılmıştır.

[2] Çocuk Hakları Komitesi'nin 6. sayılı Genel Yorumu,
CRC/GC/2005/6, 1 Eylül 2005, 25. paragraf.

[3] Menşe ülkelerine geri dönmek veya üçüncü bir ülkeye gitmek isteyen insan ticareti mağdurları bağlamında, "yönlendiren kuruluş," ilk olarak teşhis edildiği ülkede mağdura yardım eden, seyahatini organize eden ve varışında bir kuruluşun mağdura yardımcı olmasını koordine eden kuruluş anlamını taşıyacaktır. "Kabul eden kuruluş" ise, varışında mağdura yardımcı olan ve yeniden entegrasyon yardımı sunan ya da bu yardımın sunulması için yönlendiren kuruluş anlamını taşıyacaktır.

[4] Refakatsiz küçüklere ilişkin diğer belgeler: UNICEF (2006).
Guidelines for the Protection of Child Victims of Trafficking, (İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Korunmasına Yönelik Kılavuz İlkeler) UNICEF: NY;
Statement of Good Practice (İyi Uygulamalar) Üçüncü Baskı, 2004, Avrupa'da Bulunan Ayrılmış Çocuklar Programı tarafından yayınlanmıştır; Avrupa Birliği, Üçüncü ülke vatandaşı olan refakatsiz küçükler hakkındaki 26 Haziran 1997 tarihli Konsey Kararı ve Güney Doğu Avrupa'da İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Haklarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler, UNICEF, Mayıs 2003.

[5] UNICEF (2006). *Guidelines for the Protection of Child Victims of Trafficking,* (İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Korunmasına Yönelik Kılavuz İlkeler), UNICEF: NY, sf. 25.

[6] 31 Sayılı Genel Yorum [80], 29 Mart 2004 tarihinde kabul edilen Sözleşmenin Taraf Devletlerinin Genel Kanuni Yükümlülüklerinin Niteliği (2187nci toplantı), CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

[7] Çocuk Hakları Komitesinin 6. sayılı Genel Yorumu,
CRC/GC/2005/6, 1 Eylül 2005, 27. paragraf.

[8] UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 tarihli Sözleşmenin ve/veya 1967 tarihli Protokolün 1A(2) sayılı maddesinin kapsamındaki, insan ticareti mağdurlarına veya insan ticaretine maruz kalan kişilere uygulanmasına ilişkin, Uluslararası Koruma hakkındaki Yol Gösterici İlkeler, HCR/GIP/06/07, 7 Nisan 2006.

[9] UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 tarihli Sözleşmenin ve/veya 1967 tarihli Protokolün 1A(2) sayılı maddesinin kapsamındaki, insan ticareti mağdurlarına veya insan ticaretine maruz kalan kişilere uygulanmasına ilişkin, Uluslararası Koruma hakkındaki Yol Gösterici İlkeler, 28. paragraf ve UNHCR, *Resettlement Handbook*, (Yerleştirme El Kitabı) Kasım 2004 basımı, Bölüm 4.1.

[10] Libassi ve Maluccio (1986), DuBois B. ve Miley, K.K. (1996) tarafından yapılan alıntı.

Social Work: An Empowering Profession. Allyn and Bacon: Needham Heights, Massachusetts, s. 215.

[11] Volpicelli (2004). *Understanding and Counteracting Trafficking in Persons: The Acts of the Seminar for Women Religious.* Uluslararası Göç Örgütü: Roma, İtalya.

[12] Ibid.

[13] DuBois B. ve Miley, K.K. (1996). *Social Work: An Empowering Profession*. Allyn and Bacon: Needham Heights, Massachusetts.

[14] Ibid.

[15] Ibid.

[16] Refakatsiz küçüklere ilişkin diğer belgeler: *Statement of Good Practice* (İyi Uygulamalar) 2000, Avrupa'da bulunan Ayrılmış Çocuklar Programı tarafından yayınlanmıştır; Avrupa Birliği, Üçüncü ülke vatandaşı olan refakatsiz küçükler hakkındaki 26 Haziran 1997 tarihli Konsey Kararı ve Güney Doğu Avrupa'da İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Haklarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler, UNICEF, Mayıs 2003

[17] UNICEF (2006). *Guidelines for the Protection of Child Victims of Trafficking,*(İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Korunmasına Yönelik Kılavuz İlkeler), UNICEF: NY, sf. 30-31.

Ek I: İzleme Raporu

Kuruluşun adı:

1. Kısım: Mağdur hakkında kişisel veriler

Adı:
Soyadı:
Doğum tarihi:
Medeni hali:
Çocukları:
Posta adresi:
Telefon:

2. Kısım: Yeniden entegrasyon

1. Mağdur ile kurulan temas ne kadar devam etmiştir?
2. Son toplantı (buluşma) hangi tarihte gerçekleştirilmiştir?
3. Bu dönem içerisinde sunulan yardım seçenekleri:
   - Danışmanlık hizmetleri
   - Kurslar
   - Psikolojik destek
   - Sağlık yardımı
   - Aile ile mağdur arasında arabuluculuk yapılması
   - Hukuki destek
   - Eğitim
   - Barınma
   - Sevk
   - Diğer:
4. İstihdam:
   - Şu anda bir işte çalışıyor (işyerinin adı, pozisyonu)
   - İşsiz
   - Öğrenci
   - Diğer
5. Yaptığı iş karşılığında ücret alıyor mu?
   - Düzenli olarak
   - Kısmen
6. Evine geri dönüş yaptıktan sonra ne tür sorunlarla karşılaşmış?
7. İnsan taciri tarafından tacize/tehdide maruz bırakılmış mı?
   - Evet
   - Hayır

8. “Evet” ise, ne şekilde? Korunma için kimden yardım talebinde bulunmuş?
9. Kolluk kuvvetleri kendisiyle temas kurmuşlar mı?
- Evet
- Hayır

10. Kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmak istemiş mi?
- Evet
- Hayır

11. Geleceğe yönelik ne tür planları var?

4. Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri

Bu bölümün amacı, insan ticareti mağdurlarına yönelik bir sığınma evinin kurulmasına ve yönetilmesine ilişkin geniş kapsamlı kılavuz ilkeler sunmaktır. "Sığınma evi" ifadesi, aksi belirtilmediği takdirde, tıbbi rehabilitasyon merkezleri, geçiş sığınma evleri ve uyum evleri gibi, insan ticareti mağdurlarına barınma ve yardım hizmetleri sunan tesisler için yapılan genel tanımlamadır.

Ne tür tesisler sığınma evi olarak değerlendirilmektedir?

Sığınma evleri çok çeşitli tesislerden oluşmaktadır ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere çok sayıda etkene bağlı olarak faaliyet göstermektedirler: finansman kaynaklarının mevcudiyeti, güvenlik sorunları, sunulan hizmetler, sığınma evlerinin kapasitesi ve sığınma evlerine olan talep. Dolayısıyla, sığınma evleri az veya çok sayıda insanı barındırabilmekte, geçici mekanlarda faaliyet gösterebilmekte ve farklı binalarda yer alabilmektedir:

- Müstakil evler
- Apartmanlar
- Oteller
- Özel tesisler içinde bulunan odalar (hastaneler gibi);
- Kiliseler

Sığınma evleri sadece insan ticareti mağdurları için özel olarak kurulmuş olabilecekleri gibi, diğer suçların (örneğin aile içi şiddet) mağdurları gibi, benzer yardımlara muhtaç diğer insanların barınmasına da olanak sağlayabilmektedir.

Burada yer verilen kılavuz ilkeler, temel ilkelerle birlikte, varış, geçiş ve menşe ülkelerde, insan ticareti mağdurlarına yönelik sığınma evleri ile işbirliği içerisinde çalışan kuruluşlara hitaben sığınma evi yönetimi konusunda tavsiyeleri içermektedir.

4.1 Sığınma evinin kurulması

Tüm sığınma evleri aşağıda belirtilen amaçları hedeflemelidir:

- İnsan ticareti mağdurları için yeterli, güvenli ve emniyetli, geçici bir yaşam ortamı sunmak.

4

Sığınma Evi Kılavuz İlkeleri

- Sığınma evi personeli için yeterli, güvenli ve emniyetli bir çalışma ortamı sunmak.
- Daha fazla zarar görmesini önlemek ve kendisini azami düzeyde toparlayabilmesini sağlamak amacı ile mağdurun sağlık durumunun istikrara kavuşmasını kolaylaştırmak
- Mağdurlara sunulan bakım hizmetlerinin sürekliliğini sağlamak amacı ile farklı disiplinlerde işbirliği içerisinde çalışan iyi eğitimli personel bulundurmak.
- Mağdurlara, münferit vaka bazında oluşturulan hizmet planlarına dayalı kaliteli koruma ve yardım hizmetleri sunmak.
- Çeşitli ülkelerde ve bölgelerde yer alan, insan ticareti ile mücadele mağdur yardım ve koruma çerçeveleri kapsamında etkin ve verimli bir şekilde faaliyet göstermek.

Sığınma evini yöneten kuruluş, sığınma evinin yerel kurallara ve yönetmeliklere uygun bir şekilde yönetilmesini sağlamak için gereken tüm çabayı göstermelidir. Bunun için genellikle sığınma evini Devlet Sosyal Hizmetlerine tescil ettirmek ve/veya bu kurumdan ruhsat almak gerekmektedir. Alternatif olarak, sığınma evinin yönetimine ve işletilmesine ilişkin olarak hükümetle bir mutabakat zaptı imzalanabilecektir. Her iki durumda da, özel olarak insan ticareti mağdurları için tahsis edilen bir sığınma evinin kurulmasında ve/veya yönetiminde üstlenilecek sorumluluklar, ilgili bakanlık veya resmi kurum ile ilgili ortak kuruluşlar arasında imzalanacak bir mutabakat zaptı üzerinde veya tescil ya da ruhsat belgelerinde veya sığınma evini yöneten hizmet kuruluşunda yazılı olarak ayrıntılı bir şekilde belirtilmelidir. Sığınma evinin kurulmasına ilişkin yazılı belgelere, aşağıda belirtilen kısımların dahil edilmesi dikkate alınmalıdır.

Temel İlkeler

Uygun ortaklar tespit edildikten sonra, aşağıda belirtilen işbirliği düzenlemelerinin temel ilkeleri ve pratik ayrıntıları net bir şekilde tanımlanmalıdır. Tavsiye edilen temel ilkelerden bazıları aşağıda sunulmaktadır:

- İlgili ortaklar arasında etkin bir işbirliği aracılığıyla insan ticareti mağdurlarına koruma ve yardım sunulmasına katkıda bulunmak.
- İnsan ticareti mağdurlarının ve potansiyel mağdurlarının güvenliği ve korunmaları tüm taraflar için daima en yüksek önceliğe sahip konu olacaktır.
- Sunulacak tüm yardım hizmetleri, BM İnsan Ticareti ile Mücadele Palermo Protokolü'nde; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek

Komiserliği, İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine Dair İlkeler ve Kılavuzlarda ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer verilen uluslararası standartlara ve kılavuz ilkelere dayanmalıdır.
- Yardım programlarına katılım, gönüllük esasına ve mağdurun bilgilendirilmiş ve özgür iradesine dayanmalıdır.
- İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler göçmen gözaltı merkezlerinde veya nezarethanelerde tutulmamalıdır.
- Başka bir kişinin can güvenliği söz konusu olmadıkça ya da bilgilerin ifşasının mağdurun çıkarlarına ters düştüğü durumlarda, kuruluşlar, mağdurun izni olmaksızın bilgi ifşa etmeye zorlanamayacaktır.

Bu beş temel ilke, bakanlıklar, resmi kurumlar, STK'lar ya da uluslararası kuruluşlar ile, hangi alanda olursa olsun, yapılacak tüm işbirliği anlaşmalarına eklenmelidir.

Sığınma evinin amacı

Bu maddede insan ticareti mağdurlarına yönelik olarak bir sığınma evi kurma/yönetme niyeti belirtilmektedir.

Bu maddede ayrıca sığınma evinin sadece kısa süreli kullanım için mi, yoksa orta vadeli kullanım için mi amaçlandığı da belirtilmelidir.

Hedeflenen yararlanıcılar

Asıl amaç insan ticareti mağdurlarına yönelik bir sığınma evi sunmak olmakla birlikte, belirli bir sığınma evinin hedeflenen yararlanıcılarının, mağdur kategorilerinin tümünü mü, yoksa sadece bir kısmını mı içerdiği belirtilmelidir. Hedeflenen yararlanıcılar maddesinde ayrıca, hedeflenen yararlanıcıların sığınma evine kabulüne ilişkin resmi veya gayrı resmi yönlendirme mekanizmaları da belirtilmelidir. Böylelikle ileride mağdurların kabulüne ilişkin sorunların ve karışıklıkların çıkması önlenmiş olacaktır.

Aşağıdaki listede, hedeflenen yararlanıcılar arasında yer alabilecek ya da almayabilecek çeşitli mağdur kategorilerine ait örnekler yer almaktadır:

- İnsan ticaretinin belirli bir türünün mağdurları (örneğin diğerlerinin yanı sıra, cinsel sömürü, ev işlerinde çalıştırma, çocuk işçiler, çocuk askerler, tarım işçiliği)
- Kadın mağdurlar;
- Erkek mağdurlar;
- Yetişkin mağdurlar;

- Çocuklu yetişkin mağdurlar;
- İlgili kuruluşun faaliyet gösterdiği ülkenin vatandaşı olan mağdurlar
- Yabancı mağdurlar
- Memleketlerine geri gönderilmelerini isteyen yabancı mağdurlar
- Geçici ikamet izni talebinde bulunan yabancı mağdurlar.

Reşit olmayan çocukların barınmaları

- Çocuklar teşhis edilmelerinin ardından en kısa süre içerisinde güvenli bir barınma yerine yerleştirilmelidir.
- Çocuklara, yaşlarına ve olgunluk düzeylerine uygun barınma olanağı sağlanmalıdır.
- Çocuklar kendileriyle aynı yaşta ve cinsiyette olan çocuklarla birlikte barındırılmalıdır.
- Aynı ailenin üyelerinin birlikte barındırılmalarını sağlamak için gerekli çaba gösterilmelidir (mevcut koşullar altında uygun ve güvenli olması ve çocuğun yüksek yararına olması halinde).
- Çocuk mağdurlar asla gözaltı merkezlerine yerleştirilmemelidirler.
- Reşit olmayan çocuklara sığınma evi hizmeti sunan kuruluşlar, çocukları barındırmaları için gerekli izni almak amacı ile yerel yasalar uyarınca başvuruda bulunmalı ve bu izni almalıdırlar.

İnsan ticaretinin çocuk mağdurlarına sunulacak hizmetler hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen 5. Bölümün 5.6 sayılı paragrafına başvurunuz.

Sunulacak hizmetlerin kapsamı

Bu maddede, sığınma evinde sunulacak temel hizmetlerin özet bir listesi yer alabilecektir. Aşağıda belirtilen koruma ve rehabilitasyon yardımlarına bu listede genellikle yer verilmelidir.

- Güvenli ve emniyetli geçici barınma;
- Yemek;
- Tıbbi yardım;
- Psiko-sosyal yardım ve danışmanlık;
- Hukuk danışmanlığı;
- Temel maddi ihtiyaçlar.

Sığınma evinin geçiş ülkesinde, varış ya da menşe ülkelerinde bulunmasına bağlı olarak, bu madde aşağıda belirtilen hizmetleri de içerebilecektir:

Gönüllü geri dönüş yardımı;
Aşağıda belirtilen şekillerdeki geri dönüş yardımı;
Eğitime/okula geri dönüş;
Mesleki eğitim;
İşe yerleştirme;
Aile ile mağdur arasında arabuluculuk.

Giderler

Anlaşmanın finansman sağlayacak kuruluşları içermesi durumunda, bu maddede sığınma evi giderlerine ilişkin olarak, ilgili tarafların üzerinde mutabakata vardıkları bütçe ve ödeme programları belirtilebilecektir; örneğin:

- Sığınma evinin inşası için gerekli fonlar;
- Sığınma evinin yeniden inşası veya restorasyonu için gerekli fonlar;
- Sığınma evinin bakımı için gerekli fonlar;
- Mobilya ve ekipman için gerekli fonlar;
- Personelin ve mağdurların sevki için gerekli fonlar;
- Mağdurların barınmaları, yemekleri, tıbbi yardım, psiko-sosyal yardım için gerekli fonlar;
- Gereken malzemeler için gerekli fonlar;
- Kira ve diğer giderler için hükümet sübvansiyonu.

Sığınma evi tesislerinin temini veya elde edilmesi

Uygun olduğu takdirde bu madde, sığınma evi tesislerinin elde edilmesinden hangi kuruluşun sorumlu olduğunu belirtmek amacı ile kullanılmalıdır.

Yerel yasalar sığınma evinin tescil edilmesini gerektiriyor ise, bu maddede ayrıca, sığınma evinin usulüne uygun bir şekilde tescil ettirilmesinden hangi tarafının sorumlu olduğu da belirtilmelidir.

Sığınma evi personelinin işe alınması ve temini

Bu madde, sığınma evi personelinin işe alınmasından veya temininden ve personelin maaşının ve ilgili giderlerin ödenmesinden hangi tarafın sorumlu olduğunun belirtilmesi amacı ile kullanılacaktır. Bazı durumlarda, akit taraflar, sığınma evi personelinin istihdamı ve maaşlarının ödenmesi sorumluluğunu paylaşacaktır. Personel sayısının ve niteliklerinin belirtilmesi zorunlu değildir. Personelin eğitilmesine,

yönetilmesine, disiplin işlemlerine ve teknik desteğe ilişkin sorumluluklar da bu maddede belirtilebilecektir.

Sığınma evinin güvenliği

Bu maddede sığınma evi tesislerinin güvenliğine ilişkin münferit veya ortak sorumluluklar belirtilecektir. Sığınma evinin güvenliğine ilişkin sorumluluk, sığınma evine girişleri, sığınma evinde yaşamaları ve sığınma evinden ayrılmaları sırasında mağdurların ve personelin güvenliğinin sağlanmasını da içermelidir (Ayrıca bkz. Bölüm 1, 1.36 ve 1.4 sayılı paragraflar.)

Diğer kuruluşlar veya kurumlar ile hizmet anlaşmaları akdedilmesi

Bu madde, sığınma evinde mağdurlara yardım ve hizmet sunan resmi kurumlar ve STK'larla yapılan hizmet veya işbirliği anlaşmalarını (ya da planlarını) belirtmek amacı ile kullanılmaktadır. Bu maddede ayrıca, bakım standartları ve sığınma evi işletme standartlarına ve ilkelerine uygun davranma da dahil olmak üzere, bu tür hizmet anlaşmalarının akdedilmesinde kullanılan temel kriterler de özetlenebilecektir.

Sığınma evinin sigortalanması

Bu maddede, sığınma evinin sigortalanmasından hangi kuruluşun sorumlu olduğu ve yaptırılacak sigortanın türü belirtilecektir.

4.2 Sığınma Evinde Bulunan Tesisler ve Yerleşim Planı

Tüm sığınma evlerinde, tüm sakinlerin ve personelin sağlığı ve güvenliği en önemli konudur. Tüm sığınma evleri, güvenli ve dikkatli bir şekilde planlanmış bir çevre içerisinde temiz, güvenli ve rahat bir ortam sunmalıdır. Sığınma evinin tüm tesisleri ve mobilyaları iyi durumda ve yerel sağlık, yangın, elektrik ve bina yönetmeliklerine uygun olmalıdır.

4.2.1 SIĞINMA EVİ TESİSİNİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

Sığınma evi tesisinin nihai özellikleri, uygun tesislerin ve sığınma evi için yeterli finansmanın ve desteğin mevcut olup olmadığına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Ancak, sığınma evleri genellikle 24 saat hizmet sunmakta ve aşağıda belirtilen bölümleri içermektedirler:

Mutfak ve yemek salonu

Yemeklerin hazırlandığı ve servis edildiği alanlar, yemeklerin güvenli bir şekilde hazırlanması ve saklanması için yeterli olmalıdır. Mutfaklarda yemeklerin pişirilmesi, servis edilmesi ve yenmesi için uygun mutfak eşyaları bulunmalıdır.

Ortak yaşam alanı

Sığınma evi sakinlerinin bir araya gelerek topluca faaliyetlerde bulunmalarına olanak sağlayacak genişlikte alanlar sunulmalıdır.

Banyo ve lavabolar

İyi durumda, temiz ve yeterli sayıda tuvalet, lavabo ve banyo bulunmalıdır. Sığınma evi sakinlerine bu alanları temiz kullanmaları ve tutmaları hatırlatılmalıdır.

Yatakhaneler

Sığınma evi sakinleri yeterli uyuma alanına, kendilerine ait iyi durumda bir yatağa, temiz yatak çarşaflarına ve giysileriyle kişisel eşyalarını muhafaza edebilecekleri bir bölüme sahip olmalıdır. İnsan ticareti mağdurlarının büyük bir çoğunluğunun asgari konforla ve hatta yerde yatarak ya da aynı yatağı iki büklüm bir şekilde diğer mağdurlarla paylaşarak yaşamaya zorlandıkları göz önünde bulundurularak, bu ortamın kısa bir süreliğine de olsa, sığınma evinde asla tekrarlanmaması büyük bir önem taşımaktadır. Acil durumlarda personel, sakinlerin, portatif yataklarda yatmalarının ya da uygun diğer alternatif düzenlemelerden faydalanmalarının güvenli ve uygun olduğuna karar verebilecektir. Bu tür alternatifler, kesinlikle, sığınma evinde daha fazla alan sağlanana ya da alternatif bir mevkide uygun düzenlemeler yapılana kadar kısa süreli olarak kullanılacaktır.

Özel danışmanlık odası

Sığınma evinde özel, şahsi görüşmeler ve sığınma evi sakinlerine sunulacak danışmanlık hizmetleri için en az bir oda tahsis edilmelidir. Mağdurlarla yapılacak görüşmeler ve sunulacak danışmanlık hizmetleri, diğer personelin ya da sakinlerin kulak misafiri olmamaları gereken hassas ve gizli bilgileri içerecektir. Dolayısıyla, bu odanın sığınma evinin ortak kullanım alanlarından ayrı bir yerde bulunması tavsiye edilmektedir.

Sığınma evi personel ofisi

Sığınma evinde bir oda personel ofisi olarak tahsis edilmelidir. Bu oda, gece sığınma evinde kalan personelin uyumaları ve dinlenmeleri için de kullanılabilecektir.

Tıbbi muayene odası

Tesislerin durumuna ve tıbbi yardımın tesislerde veya dışarıda sunuluyor olmasına bağlı olarak, sığınma evinde bir tıbbi muayene odası bulunabilecektir. Sağlık görevlisi veya doktor odada bulunmadığı zamanlarda, bu odanın daima sıkıca kilitli tutulması gerekmektedir. Bu odada bulunan ilaçların, dolaplarda kilit altında bulunması büyük bir önem taşımaktadır.

Tıbbi muayene odasına sahip olsun olmasın, tüm sığınma evlerinde bir ilk yardım çantası ve gerekli malzemeler bulundurulmalıdır.

Çamaşırhane

Tesislerde ücretsiz bir çamaşırhane bulunmalıdır.

Serbest zaman alanı

Tesislerde, küçük de olsa, kapalı ve güvenliği sağlanmış açık serbest zaman alanları bulunmalıdır.

Depo

Tüm sığınma evlerinde, sadece bu iş için tahsis edilmiş özel bir depo odası bulunmalıdır. Sığınma evinde kullanılan malzemeler, kişisel temizlik malzemeleri, sakinler için ekstra giysiler ve diğer kalemler önemli bir yer tutacağından, tüm bu malzemelerin tek bir odada muhafaza edilmesi en iyi çözüm olacaktır. Aşağıda belirtilen kalemlere sık sık gerek duyulacağından, bu kalemler satın alınmalı, bir envanter listesi vasıtasıyla takip edilmeli, kilitli bir depoda muhafaza edilmeli ve talep edildiğinde sunulmalıdır:

Sığınma evi için temizlik malzemeleri;
Sakinler için kişisel temizlik malzemeleri;
Sakinler için ekstra giysiler ve ayakkabılar (mevsimlik);
Seyahat çantaları;
Diğer malzemeler.

4.2.2 SIĞINMA EVİNİN AZAMİ KAPASİTESİ

Sığınma evinin azami kapasitesi (güvenli bir şekilde barındırılabilecek toplam sakin sayısı), sonradan kabul edilebilecek sakinler de dikkate alınarak belirlenmelidir. Sığınma evinin azami kapasitesi, yerel sağlık ve güvenlik yönetmelikleri uyarınca, sığınma evi personelinin idari gözetim kapasitesine, mevcut kaynaklara ve sığınma evinin içerisinde bulunan uygun uyuma alanlarının sayısına bağlı olarak belirlenecektir. Hizmet kuruluşu ile sığınma evi personelinin, sığınma evinin azami kapasitesine ulaşması halinde uygulanacak bir acil durum planı hazırlamaları gerekmektedir. Bu acil durum planında, yer yetersizliği nedeniyle yönlendirme edildiği anda sığınma evine kabul edilemeyen mağdurlara yönelik olarak organize edilecek alternatif yer ve hizmetlerin belirtilmesi gerekmektedir.

4.2.3 BAKIM

Tüm sığınma evleri, rutin ve acil durum bakım ve onarım işlerine yönelik bir hizmet anlaşması akdetmelidir. Sığınma evinin hassas ve gizli niteliği nedeniyle, sığınma evi personeli bakım ve onarım işleri için kimi aramaları gerektiğini önceden bilmelidir. Sığınma evi, bakım hizmetleri için, sığınma evinin kurallarına uyacağına güvenilebilecek bir hizmet sağlayıcı ile önceden anlaşma yapmalıdır. Hizmet anlaşmaları aşağıda belirtilen konularda sunulacak bakım ve onarım hizmetlerine ilişkin hükümler içermelidir:

Binanın fiziksel yapısı;
Tesisat (sıhhi tesisat ve elektrik tesisatı da dahil olmak üzere);
Mobilya;
Ekipman;
Motorlu araçlar (varsa).

4.2.4 SAĞLIK VE TEMİZLİK KOŞULLARI VE İLGİLİ HİZMETLER

Tüm sığınma evleri yerel sağlık yönetmelikleri ve uygulamalarına uygun temizlik ve hijyen standartlarına sahip olmalıdır. Sığınma evi sakinleri, sığınma evinin bakımına katılmalı ve bu konuda işbirliği yapmalı, yattıkları yerin temizliğinden sorumlu olmalıdır. Tüm sığınma evleri, personeline ve sakinlerine, günlük işlerine ilave olarak, temizlik yapma sorumluluğu yüklemeli ve bu görevler yazılı olarak açıklanmalıdır. Sığınma evi personeli, sığınma evinin tüm alanlarında, zorunlu temizlik ve hijyen standartlarına uyulmasını sağlamaktan sorumlu olmalıdır.

Sığınma evinin büyüklüğüne, sakin ve personel sayısına bağlı olarak, dışarıdan temizlikçi tutmak gerekebilecektir.

Sığınma evinde yerine getirilmesi gereken günlük görevlere çeşitli örnekler aşağıda sunulmaktadır:

Mutfak, yemek hazırlama ve yeme alanları:
Günde en az iki kez iyice temizlenmelidir;
Sakinlere, günde üç kez besleyici, dengeli öğünler veya dengeli bir beslenme sağlayacak yiyecekler artı çocuklara günde iki kez ara öğün sunulmasını sağlayacak yazılı talimatlar bulunmalıdır;
Mutfak kuralları ve çalışma saatleri yazılı olarak belirtilmelidir.
Özel perhize ihtiyaç duyan sakinler için her gün perhiz yemeği çıkartılmalıdır;

Banyo ve tuvaletler:
Günde en az bir kez iyice temizlenmelidir;
Gerektiği takdirde banyo kullanım çizelgesi hazırlanıp asılmalıdır.

Yatakhaneler:
- Günde bir kez temizlenmelidir;
- Sığınma evi sakinleri tarafından temiz ve tertipli tutulmalıdır;
- Çarşaflar, yastıklar ve battaniyeler düzenli olarak yıkanmalıdır;
- Sığınma evi sakinlerinin kişisel eşyalarının emniyetine ilişkin yazılı politikalar ve prosedürler bulunmalıdır.

Ofisler ve toplantı salonları:
Günde bir kez temizlenmelidir.

Tesisin tamamı:
Düzenli olarak süpürülmeli ve tozu alınmalıdır;
Sigara içilmemelidir.

4.2.5 SIĞINMA EVİ ÇALIŞMA SAATLERİ VE KABUL POLİTİKASI

Tüm sığınma evleri, çalışma saatlerine ve yeni sakinlerin kabulüne ilişkin net politikalar belirlemeli ve bu politikaların herkes tarafından bilinmesini sağlamalıdır. Bu politikalar ilgili tüm yönlendirme kaynakları ve diğer ortak kuruluşlar ile birlikte belirlenmeli ve bu kuruluşlara duyurulmalıdır. Yeni sakinlerin sığınma evine mesai saatleri içerisinde kabul edilmeleri personelin yeni sakinlere gerekli hizmetleri sunmalarına olanak sağlayacak ve sığınma evinin faaliyetlerinin kesintiye uğraması ve diğer sakinlerin rahatsız edilmesi olasılığını asgari düzeye indirecektir.

Tüm sığınma evleri ayrıca, yeni sakinlerin kabulü için gereken asgari bildirim süresini ve gerekli hazırlıkların yapılması için öngörülen süreyi de belirlemelidir. Gerekli hazırlıkların yapılması için öngörülen süre belirlenirken, mağdur için bir dosya hazırlanması, ilk güvenlik değerlendirmesinin yapılması, mağdurla ilk toplantıyı kimin yapacağının belirlenmesi ve gerektiği takdirde diğer yardım sağlayıcıların hazır bulunması için gerekli süre de dikkate alınmalıdır.

Ancak, normal mesai saati dışında mağdur kabulünü gerektirebilecek kriz durumları da yaşanabilecektir. Sığınma evleri, gece geç saatlerde sakin kabul ederken, bu durumun sığınma evinin diğer sakinleri üzerinde yapacağı etkiyi de dikkate almalıdır. Yeni sakinin rahatı sağlanırken aynı zamanda diğer sakinlere verilebilecek rahatsızlığın da asgari düzeyde tutulması için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.

4.2.6 GÜVENLİK

Genel risk değerlendirmesi sürecinde tespit edilen risk alanlarının etkin bir şekilde yönetilebilmesi amacı ile (bkz. Bölüm 1, paragraf 1.1) mağdurların ve personelin güvenliğini azami ölçüde sağlayacak ve riskleri asgari düzeye indirecek uygun standartların ve prosedürlerin belirlenmesi ve aşağıda belirtilen konularda eksiksiz bir şekilde uygulanması gerekmektedir:

- Sığınma evi tesisleri;
- Sığınma evi dışında barınma;
- Personel;
- Sığınma evlerine yapılan ziyaretler;
- Sakinler;
- Gizlilik, idari riskler ve belgelere ilişkin riskler.

Güvenlik standartları ve prosedürleri – sığınma evi tesisleri

Aşağıda yer verilen kılavuz ilkeler Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) şu ana kadar edindiği deneyimlere dayanan bir "en iyi uygulamalar" modelidir. Doğal olarak her bir yerleşke için optimum çözüm, uygun tesislerin ve yeterli finansmanın mevcudiyeti ve projeye hükümet tarafından sağlanan destek gibi etkenlere bağlı olarak belirlenecektir.

- Maddi ve pratik açıdan mümkün olması halinde, önerilen bina üzerinde bir güvenlik incelemesi ve değerlendirmesi yapması için bir güvenlik uzmanı görevlendirilmelidir. Mümkün olduğu takdirde, bu

görev, işbirliği anlaşması çerçevesinde uzman bir polis tarafından yerine getirilebilecektir. Aksi takdirde, maddi imkanların izin vermesi halinde, bu iş için bir dış güvenlik uzmanı görevlendirilebilecektir.

- Tüm sığınma evlerinde ayrıntılı bir yangın güvenliği/tahliye planı bulunmalıdır. İzinsiz girişlere karşı alınan önlemlerde, acil durumlarda tahliye gerekliliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, kapılara ya da camlara takılan alarm veya kilit sistemleri, kapının veya camın içeriden kolayca açılabilmesine olanak sağlamalıdır.
- Bazı ülkelerde eski sığınma evleri, elektrik standartlarının veya yapı standartlarının eski olması nedeniyle yangın riski taşıyabilmektedir ve bu riskin azaltılması için gereken tüm çaba gösterilmelidir.

Sığınma evlerinde güvenlik elemanları bulundurulması

Sığınma evinin girişinde ve çevresinde güvenlik elemanı bulundurulması arzu ve tavsiye edilebilecek bir durum olmasına rağmen, aşağıda belirtilen iki etkenle birlikte değerlendirilmelidir:

- Güvenlik elemanlarının aleni bir şekilde mevcudiyeti çevredeki herkese sığınma evinin mevcudiyetini haber verecektir.
- Üniformalı güvenlik elemanları sakinler üzerinde olumsuz psikolojik etki yapabilecektir.

Güvenlik elemanı bulundurulması arzu ediliyor ise, resmi bir kurum ile aktif bir işbirliği içerisinde kurulan sığınma evlerinde, tesisleri korumak amacı ile 24 saat polis muhafızı bulundurulması mümkün olabilecektir. Aksi takdirde, yerel polis teşkilatı ile acil durum güvenlik düzenlemeleri yapılabilecek ve sığınma evine, bir olay anında polis kuvvetlerinin derhal müdahale etmesini sağlamak amacıyla, yerel polis karakoluna bağlı bir alarm sistemi takılması mümkün olabilecektir. Bu tedbirlerin uygulamada bir fayda sağlayıp sağlamayacağı yerel koşullara bağlıdır. Yüksek vasıflı güvenlik görevlilerinin mevcudiyeti avantajlı bir durum olmakla birlikte her zaman istenilen sonucu veremeyebilecektir.

Tesislerin güvenliği polis kuvvetleri yerine özel bir güvenlik şirketi görevlendirmek suretiyle de sağlanabilecektir. Ancak, bu durumda, gerekli finansman kaynaklarının mevcudiyetine ilişkin sorulara ilaveten, bir sözleşme imzalanmadan önce eksiksiz bir tarama ve inceleme yapılması gerekmektedir.

Güvenlik görevlisi bulundurma talebinde bulunma ya da bulundurmayı kabul etme kararı, tahmin edilen risk düzeyine ve yerel koşullara bağlı

olarak verilecektir. En iyi güvenlik önlemleri çerçevesinde güvenlik görevlilerinin fiziki mevcudiyeti her zaman tavsiye edilmektedir.
Ayrıca, yerel polis teşkilatı veya özel bir güvenlik şirketi vasıtasıyla, tesisler üzerinde komple bir güvenlik değerlendirmesi yapılmasının sağlanması mümkün olabilecektir.

Güvenlik standartları ve prosedürleri- sığınma evi dışında barınma

Bazı yerlerde, yardım sunulan insan ticareti mağdurları, yerel toplum tarafından bireysel olarak desteklenebilmekte ve sığınma evi konseptinin tamamen dışında, bağımsız barınma olanakları sağlanabilmektedir.

Bu tür durumlarda, personelin, destek sunmadan önce, bir dizi ilave risk değerlendirmesini ve güvenliğe ilişkin hususları dikkate alması gerekecektir. Yardım sunulan bir mağdura özel barınma olanağı sunulması teklifinde bulunulması halinde, aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınmalıdır:

- Mağdurun teklif edilen yerde barınmasına izin verilmeden önce, mağdurun barınacağı yerin civarının risk düzeyi ve yardım sunulan mağdura uygunluğu değerlendirilmelidir; bölgede suç oranı yüksek midir; yardım sunulan mağdurun kendisi açısından bir risk oluşturacak kişilerle ya da gruplarla karşılaşması olasılığı mevcut mudur?
- Mağdurun teklif edilen yerde barınmasına izin verilmeden önce, mağdurun kalacağı evin veya apartmanın risk düzeyi değerlendirilmelidir; giriş-çıkış kolaylığı, mevkiin toplu ve münferit güvenlik düzeyi; mağdurun bir dizi tıbbi veya psikolojik tedavi randevusuna ya da diğer randevulara gitmesi gerekiyor ise, mağdurun kalacağın yer bu tür randevulara kolayca gitmesini sağlayacak bir mevkide bulunmakta mıdır?
- Mağdurun kalacağı yerde mevcut haberleşme vasıtaları; yardım sunulan mağdurun gerektiği takdirde acil durumlarda yardım talebinde bulunabilmesi için, sabit bir telefon hattına ya da cep telefonuna erişimi var mıdır?
- Yerel polis teşkilatına bildirimde bulunma; yerel polisin güvenilir ve yetkin olduğu düşünülüyor ise, mağdurun kendi bölgelerinde bulunduğu yerel polis teşkilatına bildirilmeli midir, yardım sunulan mağdur bu teklife rıza göstermekte midir?
- Sağlanan barınma olanaklarından, yardım edilen mağdurla birlikte başkaları da yararlanmakta mıdır, eğer yararlanmakta ise bu durum mağdurun güvenliği açısından herhangi bir risk oluşturmakta mıdır?

Bu tür durumlarda, yardım sunulan mağdurların kişisel sorumluluklarına ilişkin olarak aşağıda yer alan, güvenlikle ilgili kılavuz ilkeler mağdurlar için geçerli olacak ve bu ilkelere uyulması gerekecek, gizli belgelerin yönetimi konusunda personele yönelik kılavuz ilkelerin de eksiksiz bir şekilde uygulanması gerekecektir.

Güvenlik standartları ve prosedürleri – personel

Personelin incelenmesi ve akdi yükümlülükleri

İnsan ticareti mağdurlarına sığınma evlerine yardım ve barınma hizmetleri sunulması, diğer sakinlerin ve personelin can güvenliği açısından ciddi riskler oluşturabilecektir. Bu risk asla hafife alınmamalı ve yardım talebinde bulunan ve yerel kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunmaya karar veren mağdur sayısı arttıkça, daha da artması beklenmelidir.

Dolayısıyla, yapılan işin hassas niteliği de dikkate alınarak, personel ancak titiz ve ayrıntılı bir güvenlik araştırması prosedürüne tabi tutulduktan sonra istihdam edilmelidir. Kişinin hizmet kuruluşu tarafından çok iyi tanınan biri olduğu durumlar dışında, adayların öz geçmişlerini, niteliklerini, daha önce çalıştıkları işyerlerini ve kuruluş için ya da sığınma evinde çalışmak isteme gerekçelerini de içeren ayrıntılı başvuru formlarını sunmaları gerekecektir. Başvuruya destekleyici belgeler eklenecek ve kişinin öz geçmişi titiz bir güvenlik soruşturmasına tabi tutulacaktır.

Adaylara görevin hassas niteliği, görevleri ve olası güvenlik riskleri açıklanmalıdır. Bu konularda uygun olup olmadıkları son derece titiz ve dikkatli bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Sığınma evinde çalışan tüm personel, görevleri sırasında karşılaştıkları tüm bilgilere ve malzemelere özellikle de gizli kişisel bilgilerle insan ticaretine ilişkin gizli bilgilere ilişkin olarak katı gizlilik kurallarına uymalarını gerektiren iş akitleri imzalamalıdır. Bu gizlilik yükümlülüğü ortak kuruluşların personeli ve sığınma evlerinde çalışan gönüllüler için de geçerli olacaktır.

Tavsiye edilen personel güvenlik prosedürleri

Her ne kadar sığınma evi personelinin güvenliğinin korunmasını sağlamak hizmet kuruluşunun göreviyse de güvenliklerine yönelik olarak kişisel sorumluluk üstlenerek kendi güvenliklerinin düzeyini artırmak ve güvenlik konusundaki kılavuz ilkelere uymak da, personelin görevidir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), güvenlik düzeyinin artırılmasını sağlamak

amacı ile aşağıda belirtilen prosedürlerin uygulanmasını tavsiye etmektedir:

- Tüm personelin en son tarihli risk değerlendirmelerini öğrenerek güncel bilgilere sahip olmasını sağlamak amacıyla, insan ticareti ve güvenlik ile ilgili düzenli personel toplantıları gerçekleştirmek.
- Personelin kendi aralarında yaptıkları bilgi alışverişi kesinlikle, sadece ellerindeki işin düzgün bir şekilde yerine getirilebilmesi için "bilinmesi gerektiği kadar" ilkesi ile sınırlandırılmalıdır.
- Gizli kişisel veriler veya insan ticaretine ilişkin gizli bilgiler hiçbir surette, kimliği, yetkisi ve sıfatı hizmet kuruluşu personeli tarafından bilinmeyen kişilere telefonda ifşa edilmemelidir.
- Sığınma evi personelinin kişisel bilgileri, adresleri veya telefon numaraları, sığınma evinin daimi personeli dışında hiç kimseye ifşa edilmemelidir.
- Sığınma evinde barının kişilere, personel hakkında, ilk adları dışında hiçbir bilgi ifşa edilmemelidir.
- Personel daima etrafında olup bitenlere karşı dikkatli ve tetikte olmalıdır.
- Personel daima, sığınma evinde barındırılan insan ticareti mağdurlarının güvenliğini ve esenliğini sağlayacak şekilde hareket etmelidir.

Temel güvenlik eğitimi

Temel güvenlik eğitiminin arzu edilip edilmeyeceği veya bu eğitimin verilmesinin mümkün olup olmayacağı yerel koşullara bağlıdır. Personele yönelik temel güvenlik eğitimi komple bir kişisel koruma kursu olarak değerlendirilmemelidir, çünkü bu düzeyde bir eğitimin neden verildiğini izah etmek mümkün olmayacak ve bu tür bir eğitim personelin kendine güvenmesini sağlamak yerine iyice tedirgin olmalarına yol açabilecektir. Yerel kolluk kuvvetleri tarafından sunulan ya da sunulabilecek bir temel eğitim kursu mevcutsa, personel ve mümkün olduğu takdirde mağdurlar için, basit kendi kendini koruma teknikleri, güvenlik bilinci ve risk değerlendirmesi, etrafında olanların farkına varma, izlendiğinin farkına varma ve izleyeni atlatma ve acil durum alarmları ya da kişisel savunma spreyleri gibi temel kişisel korunma yöntemleri hakkında kısa bir eğitim kursu düzenlenmesi tavsiye edilmektedir.

Sığınma evi yöneticilerine ve sağlık personeli dışındaki personele yönelik olarak temel ilk yardım konusunda ek bir eğitim sunulması da faydalı olabilecektir. Ayrıca taktik haberleşme, kişisel davranışlar, tehlike göstergelerinin farkına varma ve yumuşatma teknikleri gibi hırçın

mağdurların ve istenmeyen ziyaretçilerin kontrol altına alınmasında personele yardımcı olacak konularda da eğitim verilmesi tavsiye edilmektedir.

Güvenlik standartları ve prosedürleri- Sığınma evlerine yapılan ziyaretler

Sığınma evleri, bu alandaki profesyonellerin, bağışçıların temsilcilerinin, akademisyenlerin ve gazetecilerin ilgisini çekmektedir ve bu kişiler sığınma evlerini ziyaret etmek isteyebilmektedirler. Bu konu, sakinlerin ve personelin güvenliği, esenliği ve mahremiyeti açısından son derece hassastır. Ancak, bu kişilerin tümünü reddetmek hem gerçekçi olmayacak hem de kuruluşun çalışmalarını olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Dolayısıyla, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), sığınma evlerinin ziyaretçilere yönelik olarak katı kurallar belirlemelerini tavsiye etmektedir. Açık kılavuz ilkelerin belirlenmesi, bu konuda yapılan talepler yanıtlanırken, sakinlerin esenliğine ve mahremiyetine azami derecede önem verilmesini sağlayacak, yapılan talepleri değerlendirirken personele kolaylık sağlayacak ve bağış yapan kişilerin ve ilgili diğer kişi ve kuruluşların, kuruluşun sahip olduğu politikaları anlamalarını ve bu politikalara uymalarını kolaylaştıracaktır. Bu politikalar hazırlanırken aşağıda belirtilen gereksinimler dikkate alınmalıdır:

- Sığınma evinin adresinin gizliliğinin korunması;
- Sığınma evinin insan tacirlerinin sızmasına karşı korunması;
- Sığınma evinin sakinlerinin geçici ikametgahları olduğu dikkate alınarak sakinlerin mahremiyetinin korunması;
- Sakinlerin ve personelin kimliklerinin gizliliğinin korunması;
- Sakinlerin esenliğinin ve haklarının korunmasının sağlanması.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), sığınma evini ziyaret edecek kişilere yönelik kılavuz ilkeleri belirlerken, kuruluşların aşağıda belirtilen hususları dikkate almalarını tavsiye etmektedir:

- Sığınma evine yapılacak ziyaret ve ziyaretçi sayısı asgari düzeyde tutulmalıdır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), kuruluşların herhangi bir zamanda sığınma evinde bulunabilecek ziyaretçi sayısına ilişkin bir sınırlama getirmelerini önermektedir –örneğin sığınma evinde aynı anda ikiden fazla ziyaretçi bulunmamalıdır.
- Ziyaretçilerin, sığınma evi sakinlerine asgari düzeyde rahatsız edecek şekilde verilen randevularda belirlenen zaman sınırlamalarına uyarak kabul edilmeleri gerekmektedir.

- Sığınma evini ziyaret için yapılan tüm talepler hizmet kuruluşu tarafından incelenmeli ve onaylanmalıdır.
- Sığınma evine yapılacak ziyarete izin verilmeden önce, hizmet kuruluşu sığınma evi psikologu ile bir psikolojik değerlendirme yaparak ziyaretin sığınma evinde barındırılan mağdurlar üzerinde olumsuz bir psikolojik etki yaratmayacağından emin olmalıdır.
- Ancak sakinler üzerinde olumsuz bir psikolojik etki yaratmayacağına kanaat getirilmesi durumunda ziyaretin yapılmasına izin verilmelidir.
- Ziyaretçilere sığınma evinin tam adresi **bildirilmemeli** ve sığınma evine doğrudan gelmelerine izin **verilmemeli** ve ziyaretçiler sığınma evine kuruluş personeli tarafından getirilmelidir.
- Ziyaret süresince ziyaretçilere sığınma evi personeli refakat etmelidir.
- Hiçbir ziyaretçinin, ilgili sakinin rızası kesin bir şekilde alınmadan ve sığınma evi personeli tarafından onaylanmadan sakinlerle tanışmalarına veya konuşmalarına izin verilmemelidir. Psikologun onay vermesi halinde gerçekleştirilebilecek bu tür bir toplantıda sığınma evi psikoloğu ve personeli de hazır bulunmalıdır.
- Ziyaretçilerin sığınma evine fotoğraf makinesi veya herhangi bir kayıt cihazı getirmelerine izin verilmemeli ve fotoğraf makineleri ve kayıt cihazları sığınma evi personeli tarafından alıkonularak ziyaret süresi boyunca emniyetli bir yerde muhafaza edilmelidir.
- Sığınma evine dışarından yapılacak tüm ziyaretler dikkatli bir şekilde not edilmeli ve sığınma evi yöneticisi tüm ziyaretlerin kayıtlarını tutmalıdır.
- Sığınma evine basın üyeleri tarafından yapılacak ziyaretlere ilişkin kesin ve net bir politika belirlenmelidir – aşağıya bakınız.

Basının sığınma evine erişimi

Kuruluşların basın temsilcilerine karşı son derece dikkatli olmaları gerekmektedir. Bazı sığınma evleri basın temsilcilerinin erişimine hiçbir koşulda izin vermezken bazıları ise tanıdıkları ve güvendikleri gazetecilerin sığınma evini ziyaret etmelerine izin verebilmektedir. Basın temsilcilerinin sığınma evine kabul edilmeleri halinde, fotoğraf makinelerinin ve kayıt cihazlarının kullanılmasını yasaklayanlar da dahil olmak üzere yukarıda belirtilen tüm kurallar uygulanmalı ve basın temsilcilerinin sığınma evi sakinleri ile yapacakları konuşmalar ve röportajlar denetim ve gözetim altında tutulmalıdır.

Güvenlik standartları ve prosedürleri - sığınma evi sakinleri

Sığınma evinin sorumlulukları

Sığınma evi sakinlerinin emniyetinin ve güvenliğinin azami ölçüde sağlanması için aşağıda belirtilen prosedürlerin uygulanması tavsiye edilmektedir:

- Sığınma evi sakinlerinin daima etraflarında olan bitenlere dikkat etmeleri tembihlenmelidir.
- Sığınma evi veya kuruluşun ofisi dışında hassas bir randevuya (doktor, avukat veya polis teşkilatı gibi) gitmesi gereken sakinlere bir personel refakat etmelidir.
- Polis teşkilatı veya diğer kolluk kuvvetleri ile olan randevularına giderken bir hukuk danışmanı mağdurlara eşlik etmelidir.

Sakinlerin sorumlulukları

Sığınma evinde insan ticareti mağdurlarının mevcudiyeti daima ilgili tüm kişisel açısından belirli bir risk içerecektir. Mağdurlar memleketlerine döndüklerinde aile üyeleri ya da arkadaşları ile irtibat kurmak isteyecekler ve bu kişiler sığınma evinin emniyeti ve güvenliği açısından potansiyel bir risk oluşturabilecektir. Aynı şekilde sakinlerin sığınma evinde ikamet ettikleri süre boyunca sığınma evinden hiç ayrılmamaya mecbur edilmeleri mümkün olmadığından, bu kişilerin, sığınma evi personelinin tavsiyelerine uymayarak, eskiden uğradıkları mekanları ve eski tanıdıklarını ziyaret ederek mevcudiyetlerinin farkına varılmasını sağlamaları riski ortaya çıkmaktadır. Bazı vakalarda mağdurun insan taciri ile veya kendisini angaje eden kişi ile duygusal bir bağı bulunmakta ve bu kişilerle yeniden irtibat kurarak ilişkisini canlandırmak isteyebilmektedir.

Tüm bu riskler göz önünde bulundurularak, sığınma evi sakinlerinin sadece kendilerini korumak için değil, aynı zamanda sığınma evinin diğer sakinlerinin ve personelinin de emniyeti ve güvenliği açısından kişisel sorumluluklarının bilincine varmaları ve bu sorumluluklar dahilinde hareket etmeleri sağlanmalıdır.
Bu amaçla ve sığınma evinin düzgün bir şekilde çalışmasını kolaylaştırabilmek için, sığınma evi sakinleri belirli güvenlik prosedürlerine ve kurallarına uymalıdırlar. Kuruluşlar, açık prosedürler ve kurallar belirlemeli ve tüm sakinlerin ve personelin bu kurallardan haberdar edilmelerini sağlamalıdırlar. Bu kurallar, sığınma evi içerisinde yerine getirilmesi gereken birtakım görevlerin sorumluluğunun üstlenilmesi ve diğer sakinlerle ve personelle iyi ilişkiler kurulabilmesi

için uyulması gereken standart davranış kurallarına uyulması gibi konuları içerebilecektir. Bu kuralların uyuşturucu, alkol, silah ve cep telefonu bulundurulmasının ve kullanılmasının ve izinsiz ziyaretçi kabulünün kesinlikle yasaklanmasını da içermesi şiddetle tavsiye edilmektedir.

Bu kuralların resmi olarak kabul edilebilmesi için, sığınma evi sakinlerinin güvenlik prosedürlerinin ve sığınma evi kurallarının bir suretini okuyup imzalamaları istenmelidir.

Güvenlik standartları ve prosedürleri - Gizlilik, idari riskler ve belgelere ilişkin riskler

İster elektronik ortamda isterse kağıt üzerinde bulunsun, tüm gizli kişisel veriler ve insan ticaretine ilişkin gizli bilgiler dikkatli bir şekilde işlenmeli ve imha edilmelidir. 1. Bölümde 1.2 sayılı paragrafta tavsiye edilen talimatlara başvurunuz.

Hatırda tutulması gereken bir diğer husus da, sakinlerin ve personelin günlük faaliyetlerini gerçekleştirmeleri sırasında birbirleriyle etkileşim içerisine girmeleri nedeniyle, sığınma evlerinin son derece yoğun ve hareketli bir yer olabileceğidir. Bu etkileşim ve neden olacağı yakınlık, gizli kayıtların muhafazası ve güvenliği ile güvenliğe ilişkin diğer hususlara yönelik temel güvenlik prosedürlerinin uygulanmamasına neden olabilecektir.

- Sığınma evinin güvenliğinin sağlanması için temel bir koşul olarak, sakinlere ve personele ait tüm gizli kişisel kayıtların ve belgelerin güvenli ve emniyetli bir şekilde muhafaza edilmesi hayati bir önem taşımaktadır.
- Tüm gizli belgelerin ve kayıtların güvenliğinin sağlanması doğrudan sığınma evi yöneticisinin sorumluluğu altındadır.
- Güvenlik kurallarına ve prosedürlerine herkes tarafından kesinlikle uyulmasının sağlanması doğrudan sığınma evi yöneticisinin sorumluluğu altındadır.

Bu güvenlik önlemlerinin temel amacı aşağıda belirtilen hususların sağlanmasıdır:

- Yetkisiz kişiler mağdurlara veya çalışanlara ait gizli kişisel verilerle insan ticaretine ilişkin gizli bilgilere kazara veya kasten erişim sağlayamamalı ve bu bilgileri ifşa etmemelidir.

- Sığınma evi sakinlerine ilişkin tüm belgeler ve kayıtlar, sadece sığınma evi programının yönetilmesi ve denetlenmesi için gerekli olduğu ölçüde, asgari düzeyde tutulmalıdır.
- Bu bilgilerin üçüncü şahısların eline geçmesi riskini asgari düzeyde tutabilmek amacıyla "bilinmesi gerektiği kadar" ilkesine sıkı sıkıya uyulmalıdır.

4.3 Sığınma Evi Yönetimi ve Personeli

4.3.1 SIĞINMA EVİ PERSONEL YAPISI

Sığınma evlerinde çalışan personelin sayısı, görev tanımları ve nitelikleri, ilgili sığınma evinin veya kuruluşun ihtiyaçlarına ve kaynaklarına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Sığınma evi için en uygun personel yapısının belirlenebilmesi amacıyla, hizmet kuruluşu ve ilgili ortakları aşağıda belirtilen hususları dikkate almalıdır:

- Sığınma evi tarafından sunulan hizmetlerin kapsamı;
- Bu hizmetlerin çoğunluğunun sığınma evi dahilinde mi, yoksa ortakları olan hizmet sağlayıcılar tarafından mı sunulmakta olduğu;
- Yardım ve barınma hizmetleri sunulacak ortalama veya tahmini sakin sayısı;
- Sakinlerin sığınma evinde kaldıkları ortalama süre.

Tüm sığınma evleri, en azından, aşağıda belirtilen görevleri yerine getirecek bir ya da daha fazla sayıda daimi sığınma evi çalışanına sahip olmalıdır:
- Sığınma evi yönetimi;
- Doğrudan danışmanlık ve/veya psikolojik yardım sunulması;
- Sığınma evi sakinlerinin gözetimi ve genel bakımlarının sağlanması;
- Mali denetim ve satın alma.

4.3.2. SIĞINMA EVİ YÖNETİMİ

Tüm sığınma evlerinde, sığınma evinin genel yönetim sorumluluğunu üstlenecek daimi bir personel sığınma evi yöneticisi olarak görev yapmalıdır. Sığınma evi yöneticisi, sığınma evi personelinin gözetimi ve sakinlere sunulan hizmetler de dahil olmak üzere, sığınma evinin günlük faaliyetlerinin tüm sorumluluğunu üstlenmektedir. Sığınma evi yöneticisi, sığınma evinin ilkelerine ve hedeflerine uygun davranılmasını ve sığınma

evi sakinleri ile personelinin güvenliğinin, sağlığının ve esenliğinin temin edilmesini sağlamakla yükümlüdür.

Bir sığınma evi yöneticisinin genel sorumlulukları aşağıda açıklanmaktadır:

- Sığınma evinin günlük faaliyetlerinin yönetimi ve idaresi. Sığınma evi sakinlerinin ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile hazırlanan planların oluşturulması, uygulanması, koordine edilmesi ve değerlendirilmesi.
- Etkin bir idari altyapı oluşturulması ve sığınma evinin personelinin, sakinlerinin ve sığınma evi tarafından sunulan hizmetlerin yönlendirilmesi ve yönetilmesi.
- Sığınma evi personelinin, sakinlerin bakımına, değerlendirilmesine, müdahalelere, hizmet yönlendirmelerine ve kişisel sorunlarının çözümlenmesi de dahil olmak üzere, sığınma evi sakinlerine genel anlamda yardım edilmesine ilişkin sığınma evi ilkelerine, hedeflerine ve politikalarına uymalarını sağlamak. Bu konu, gerektiği takdirde tıbbi ve hukuki danışmanlık hizmetleri ile yemekler, sığınma evi sakinlerinin maddi ihtiyaçları ve gerçekleştirilen faaliyetler gibi diğer hizmetleri de içermektedir.
- Mağdurların kabulüne ve ayrılmalarına karar vermek.
- Emniyet ve güvenlik sistemleri, testleri ve prosedürleri oluşturmak.
- Programa ve kalanlara ilişkin kayıtların doğru bir şekilde tutulmasını ve gizliliğini sağlamak. Gerekli tüm belgelerin eksiksiz bir şekilde hazırlanmasını sağlamak.
- Sığınma evi personelinin ve hizmet sağlayıcıların belirlenmesi, istihdam edilmesi, sığınma evine uyum sağlaması, eğitilmesi ve desteklenmesi süreçlerine katılmak.
- Sığınma evi personeli tarafından gerçekleştirilen işleri denetlemek ve değerlendirmek. Haftalık personel toplantılarına katılmak ve bu toplantılara başkanlık yapmak, vaka bazında hizmet planlarını gözden geçirmek, personelin şikayetleriyle ilgilenmek ve bu şikayetleri çözümlemeye çalışmak ve gerektiğinde uygun disiplin işlemlerini uygulamak.
- Sığınma evinde her an yeterli sayıda personel bulunmasını sağlayacak şekilde, personel çalışma çizelgelerini koordine etmek, personelin yıllık izinlerini, hastalık istirahatlarını ve diğer izinlerini ayarlamak.
- Personelin performansını izlemek.
- Ziyaretçi kayıtlarını tutmak.
- Gerekli aylık raporları sunmak.
- Sığınma evi bütçesinden yapılan harcamaları denetlemek ve bütçe önerilerinde bulunmak.

- Sığınma evi binasının ve ekipmanının bakımını, temizliğini ve düzgün bir şekilde çalışmasını sağlamak.
- İnsan ticareti ile mücadele faaliyetleri, bu konudaki gelişmeler, koordinasyon ve işbirliği ile ilgili olarak insan ticareti ile mücadele alanında çalışan diğer yetkililerle irtibat içerisinde olmak.
- Gereken diğer tüm görevleri yerine getirmek.

4.3.3 DOĞRUDAN DANIŞMANLIK HİZMETİ VE/VE PSİKOLOJİK DESTEK

Tüm sığınma evlerinde, doğrudan danışmanlık hizmeti ve/veya psikolojik destek sunmaktan sorumlu bir ya da daha fazla sayıda personel bulundurulmalıdır. Sığınma evi sakinlerine sunulan bu tür yardımlar genellikle, sığınma evi yöneticisinin gözetimi altında ve bu kişinin desteğiyle, sosyal hizmetler çalışanları, danışmanlar veya psikologlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sosyal hizmetler görevlisi / danışman

Sosyal hizmetler görevlisi/danışman, sığınma evi sakinlerine danışmanlık hizmeti sunmakta ve diğer bakım ve hizmet sağlayıcılarıyla işbirliği içerisinde hazırlanan münferit vaka planları doğrultusunda, sunulan bakım ve hizmetleri organize etmekte ve izlemektedir.

Sosyal hizmetler görevlisinin/danışmanın sorumlulukları aşağıda açıklanmaktadır:

- Mağdur ile ilk toplantıyı yapmak ve sakinlerin sığınma evine adapte olmalarına yardım etmek.
- Sığınma evi sakinlerinin sığınma evi tarafından sunulan hizmetleri kavradığından ve kabul ettiğinden emin olmak.
- Sığınma evi sakinlerinin acil ve ikincil derece önemli ihtiyaçlarını belirlemek.
- Sığınma evi sakini, personeli ve diğer bakım ve hizmet sağlayıcılarla birlikte vaka bazında münferit hizmet planları oluşturmak.
- Belirli hizmetler için sakinleri tesis içindeki ve tesis dışındaki hizmet sağlayıcılara yönlendirmek.
- Gerektiğinde veya sığınma evi sakinleri tarafından talep edildiğinde hizmet sağlayıcılarla olan randevularında sakinlere eşlik etmek.
- Sakinlerin vakalarını ve sığınma evinde kaldıkları süre içerisinde kaydettikleri gelişmeleri izlemek.

- Sakinlerin sığınma evinden ayrılacakları tarihlerin belirlenmesi sürecine katılmak ve yönlendirme işlemleri ile sunulan hizmetlerini takip etmek.
- Ayrılma prosedürlerini sakinlerle birlikte uygulamak ve sakinlerin bu prosedürleri ve yapılan yönlendirmeleri kavramasını sağlamak.
- Bir geçiş ülkede ya da varış ülkesinde görev yapıyor ise, sakinin menşe ülkesinde faaliyet gösteren hizmet sağlayıcılarla iletişim halinde olmak ve sakin sığınma evinden ayrıldıktan sonra üç aylık ilerleme raporunu almak.
- Menşe ülkede görev yapıyor ise, münferit vakaları izlemek ve sakin sığınma evinden ayrıldıktan sonra altı aylık bir süre boyunca gerekli izleme ve takip işlemlerini sürdürmek.
- Sığınma evinin bulunduğu ülkede ve menşe ülkede faaliyet gösteren diğer hizmet sağlayıcılarla irtibat kurmak, iletişimi sürdürmek ve güncel bilgi alışverişinde bulunmak.
- Haftalık personel toplantılarına ve münferit vakalara ilişkin olarak düzenlenen toplantılara katılmak.

Psikolog

Sığınma evi psikoloğu, içinde bulundukları ruh hallerini ve mevcut koşullarda ve ortamda zihinsel fonksiyonlarından ne derecede yararlanabileceklerini belirlemek amacı ile sakinlerle mülakat yapmaktan sorumludur. Psikolog ayrıca, bireysel terapi veya grup terapisi sunabilecek, davranış değişikliği programları geliştirip uygulayabilecek ve diğer bakım ve hizmet sağlayıcılarla işbirliği içerisinde, sakinler için gerekli görülen tedavi ve müdahale programlarını geliştirip uygulayacaktır.

Psikoloğun sorumlulukları aşağıda açıklanmaktadır:

- Sakinleri değerlendirmek ve teşhis testleri uygulamak.
- Sakinleri ani krizlerle ve sorunlarla başa çıkma yöntemleri konusunda bilgilendirmek.
- Sakinlere bakım ve destek hizmetleri sunmak.
- Psikiyatrik bozukluk emareleri gösteren sakinleri tespit edip psikiyatrik tedavi görmelerini tavsiye etmek.
- Sakinin zihinsel kapasitesi ile ilgili bir sorun mevcutsa, ilgili kişiyi değerlendirmeye tabi tutmak ve sığınma evi yöneticisi ile diğer ilgili hizmet sağlayıcıları durumdan haberdar etmek.
- Sakinler için münferit olarak vaka bazında planlar hazırlanması sürecine katılmak.

- Sığınma evinden ayrılan sakinlere yönelik olarak zamanlama, koşullar ve gerekli hizmetlere yönlendirme de dahil olmak üzere, ilgili bilgilerin kişinin dosyasına kaydedilmesi sürecine katılmak.
- Sığınma evinde gerçekleştirilen diğer faaliyetlere ve program geliştirme çalışmalarına katılmak.
- Vaka toplantılarına katılmak.
- Gerektiğinde haftalık personel toplantılarına katılmak.

4.3.4 SAKİNLERİN GENEL BAKIMI VE GÖZETİMİ

Sığınma evi personeli arasında, sakinlere 24 saat süreyle genel bakım ve hizmetleri sunan hizmetliler de yer almalıdır. Sığınma evi hizmetlileri, görevlerini sığınma evi yöneticisinin gözetimi altında ve bu kişinin desteğiyle yerine getirmektedirler.

Sığınma evi hizmetlileri

Tüm sığınma evlerinde, sakinlerin gözetiminden ve genel bakım ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumlu iki ya da daha fazla sayıda sığınma evi hizmetlisi görevlendirilmelidir. Sığınma evi hizmetlileri gün içerisinde sığınma evinin faaliyetlerini yerine getirecek, geceleri sığınma evinde mevcut olacak ve sığınma evi kuralları ile güvenlik prosedürlerine uyulmasını sağlayacaklardır.

Sığınma evi hizmetlilerinin sorumlulukları aşağıda açıklanmaktadır:

- Genel gözetim faaliyetlerinde bulunmak ve sakinlerin sığınma evi kurallarına ve yönetmeliklerine uymalarını sağlamak.
- Günlük rutin program çerçevesinde ve sığınma evi yöneticisinin vereceği talimatlar doğrultusunda günlük faaliyetleri organize etmek, yerine getirmek ve kolaylaştırmak.
- Sakinlerin giriş ve çıkışlarını kaydetmek.
- Önceden sığınma evi yöneticisi tarafından onaylanan tüm ziyaretçilerin giriş ve çıkışlarını kaydetmek.
- Sakinlerin tıbbi randevularını ve sakinlere uygulanan diğer prosedürleri kaydetmek.
- Sakinlerin tıbbi hizmetler ve diğer hizmetler için onay formunu kavrayıp imzalamalarını sağlamak.
- Sakinlerin güvenlik kurallarına ve talimatlarına uymalarını sağlamak.
- Sakinlerin ve personelin sığınma evinde temiz ve konforlu bir ortam yaratabilmek için ilgili kurallara uymalarını sağlamak.

- Sakinlerin birbirlerine saygılı ve nazik bir şekilde davranmalarını sağlamak.
- Sakinlerin aralarındaki sorunların çözümlenmesine yardımcı olmak ve sakinlerin şikayetlerini vakit kaybetmeden ve usulüne uygun bir şekilde sığınma evi yöneticisine iletmek.
- Genel temizlik, yıkama ve bakım işlerini gerçekleştirmek.
- Sarf malzemelerinin ve diğer malzemelerin stok miktarı azaldığında finansman sorumlusuna/satın alma sorumlusuna bilgi vermek.
- Gerekli onarım ve bakım işlemlerini sığınma evi yöneticisine bildirmek.
- Sorunlar, güvenlik riskleri veya olağandışı olaylar hakkında sığınma evi yöneticisine bilgi vermek.
- Sığınma evinde gerçekleştirilen faaliyetleri ve günlük olayları kaydetmek.
- Günlük vardiyalar ve gerçekleşen olaylar hakkında haftalık olarak rapor düzenlemek.
- Haftalık personel toplantılarına katılmak.

4.3.5 FİNANSAL GÖZETİM VE SATIN ALMA

Sığınma evi personeli arasında, temel sorumluluğu sığınma evinin mali işlerinin denetlenmesi ve satın almasının gerçekleştirilmesi olan bir personel yer almalıdır (mali işler sorumlusu veya finansman ve satın alma sorumlusu veya yardımcısı).

Finansman ve satın alma sorumlusu

Finansman ve satın alma sorumlusu, sığınma evi yöneticisinin gözetimi altında ve bu kişinin desteğiyle, sığınma evinde yapılan tüm harcamaların kayıtlarının usulüne uygun bir şekilde tutulmasından ve gerekli kalemlerin mevcut sığınma evi bütçesi dahilinde satın alınmasından sorumlu olacaktır.

Finansman sorumlusunun görevleri aşağıda açıklanmaktadır:

- Tüm harcamaların kayıtlarını ayrıntılı ve doğru bir şekilde tutmak.
- Sığınma evi kaynaklarının dikkatli ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak.
- Sığınma evinin faturalarının ve diğer harcamalarının bedellerinin gecikmeden ödenmesini sağlamak.
- Sığınma evinde hem derhal tüketilmek hem de stokta saklanmak üzere taze, konserve ve kuru gıda stoklarını, uygun giysileri ve

ayakkabıları, hijyen ve kişisel temizlik malzemelerini, seyahat çantalarını ve diğer gerekli malzemeleri bulundurmak.
- Gerekli sarf malzemelerini sığınma evi yönetimi ile istişare halinde satın almak (ya da bunların satın alınması ile bir başka kişiyi görevlendirmek ve satın alma işlemini denetlemek).
- Tüm harcamalara ilişkin haftalık mali raporları sığınma evi yöneticisine sunmak.
- Gerektiği takdirde personel toplantılarına katılmak veya gerektiği takdirde toplantılarda sığınma evi yönetimini temsil etmek.

4.3.6 DİĞER PERSONEL

Sığınma evinin kaynaklarına, ihtiyaçlarına ve hizmetlerin tesis içinde veya dışında sunulmasına bağlı olarak, sığınma evi personeli arasında doktorlar, öğretmenler, etkinlik koordinatörleri, tercümanlar ve diğer görevliler yer alabilecektir.

4.3.7 GÖNÜLLÜLERDEN FAYDALANMA

Bazı sığınma evlerinde, sakinlere sunulan hizmetlerin ve faaliyetlerinin sayısının ve türünün her geçen gün daha da artması nedeniyle, gönüllülerden yardım alınabilmektedir. Genel bir kural olarak, sığınma evinde sunulan hizmetleri ve faaliyetleri desteklemek amacı ile gönüllülerden yardım alınabilecektir; ancak, gönüllüler, normal koşullar altında, daimi personele verilen temel görevleri yerine getirmek amacıyla kullanılmamaktadır. Bazı sığınma evlerinde aşağıda belirtilen işlere yardımcı olmaları amacı ile gönüllüler etkin bir şekilde çalıştırılabilmektedir:

- Lisan becerileri;
- Bilgisayar becerileri;
- Tiyatro ve dans terapisi;
- Sanat ve el sanatları.

Gönüllülerin çalıştırılması, kesinlikle güvenlik konusuna, kaynaklara, gözetim kapasitesine, sakinlerin ihtiyaçlarına ve gönüllüler tarafından sunulan hizmetlerin sağladığı katma değere bağlı olarak değerlendirilmelidir. Gönüllüler tarafından gerçekleştirilen faaliyetler sırasında daima bir personelin hazır bulunması tavsiye edilmektedir. Güvenlik yönetmeliklerine ve kalite kontrolüne uygunluğun sağlanabilmesi amacı ile tüm gönüllüler:

- Çalışmaya başlamadan önce incelemeye tabi tutulmalı ve öz geçmişleri araştırılmalıdır;
- Sığınma evi kurallarını imzalamalıdırlar;
- Birer gizlilik anlaşması imzalamalıdırlar;
- İnsan ticareti ile mücadele konusunda başlangıç eğitimi almalıdırlar.

Çocuklarla çalışan gönüllüler, insan ticaretinin çocuk mağdurlarının özel ihtiyaçlarına ve haklarına yönelik özel eğitime ve bilinçlendirme çalışmalarına tabi tutulmalıdır.

4.4 Sığınma Evi personelinin yönetimi ve eğitimi

Sığınma evi yöneticisi daima, sığınma evi personeli yönetiminin aşağıda belirtilen hususlarının geliştirilmesinde ve gerçekleştirilmesinde asıl sorumluluğa sahip olmalıdır:

- Personelin eğitimi;
- Personel davranış kuralları;
- Personel çalışma programı;
- Personelin gözetimi;

4.4.1 EĞİTİM VE PERSONEL GELİŞİMİ PROGRAMLARI

Tüm personele, istihdam edilmelerinden itibaren ilk birkaç hafta boyunca, sığınma evi yöneticisinin koordinatörlüğünde, sığınma evi ve insan ticareti ile mücadele konularında genel bir alışma programı uygulanmalıdır. Alışma programına, çalışanın deneyimine bağlı olarak, mesleğe özel yönlendirme süreci ile uygun bir eğitim eşlik etmelidir.

Bu eğitime dahil edilmesi tavsiye edilen konular aşağıda açıklanmaktadır:

- İnsan ticareti olgusu;
- Palermo Protokolü'ne atıfta bulunmak suretiyle, bu alanda hukuktaki temel ilkeler ve insan ticareti mağdurlarının hakları ve insan ticareti ile mücadele konusunda ilgili ulusal yasalara genel bakış;
- Travma yaşamış mağdurların tedavisine ve kendilerini toparlamalarına yönelik olarak yapılacak müdahalelere ilişkin genel kılavuz ilkeler;

- İnsan ticareti mağdurlarının kendilerini toparlamalarına yardımcı olmak ve rehabilitasyon sürecini desteklemek amacı ile gerçekleştirilecek faaliyetler ve yapılacak müdahaleler;
- Travma yaşayan mağdurlarla iletişim kurma becerileri;
- Hizmetlerin sunulması konusunda birden çok alanı içeren bir yaklaşım ve ekip çalışması sergilenmesi;
- Temel danışmanlık ilkeleri;
- İnsan ticareti mağdurlarına ilişkin belirli danışmanlık ilkeleri;
- Bu alanda mevcut destek hizmetleri ve ihtisaslaşmış hizmetler hakkında bilgiler;
- Güvenlik ve kişisel güvenlik eğitimi;
- İlk yardım eğitimi.

Sığınma evi personelinin insan ticareti ile mücadele alanındaki ihtiyaçlarına ve gelişimine bağlı olarak, sığınma evi yöneticisi takip eğitimi ve özel ihtisas eğitimi düzenleyebilecektir.

4.4.2 SIĞINMA EVİ DAVRANIŞ KURALLARI/STANDART ÇALIŞMA USULLERİ

Tüm sığınma evleri, personeli için, bir Sığınma Evi Davranış Kuralları/Standart Çalışma Usulleri oluşturmalı ve uygulamalıdır. Davranış Kuralları, hizmet kuruluşunun insan ticareti ile mücadele politikalarına uygun bir şekilde hazırlanmalıdır. Tavsiye edilen temel ilkeler bu El Kitabının önceki bölümlerinde açıklanmıştır. Davranış Kurallarında, diğer prosedürlerin yanı sıra, sığınma evi personelinin Sığınma evi Güvenlik ve Gizlilik Kurallarına sıkı sıkıya uymaları gerektiği belirtilebilecektir (Personel Davranış Kuralları ve Personel Gizlilik Anlaşması örnekleri bu bölümün sonunda, I ve II sayılı eklerde yer almaktadır).

4.4.3 PERSONEL ÇALIŞMA PROGRAMLARI

Sığınma evi yöneticisi, haftada yedi gün, günde 24 saat boyunca sığınma evinde personel bulunmasını sağlayacak bir çalışma programı oluşturmalı ve uygulamalıdır. Sığınma evinde her an bir görevlinin bulunmasını sağlamak amacıyla, hastalık ya da acil durum nedeni ile görev başında bulunamayan personelin yerine alternatif personel görevlendirilmelidir.

Personel çalışma programının verimli olabilmesi için, personel ile sakin sayıları arasında uygun bir oran belirlenmelidir. Bu da mevcut sığınma

evi personeline, sığınma evinin kapasitesine, herhangi bir zamanda sığınma evinde bulunan sakin sayısına, sunulan hizmetlere ve sığınma evi personelinin mümkün olan en yüksek standartta hizmet sunma kapasitesine bağlı olacaktır. Personel/sakin oranı, güncelliğini ve etkinliğini koruduğundan emin olmak üzere düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

4.4.4 GÖZETİM

Haftalık personel toplantıları

Haftalık personel toplantıları, personel tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin ve sakin vaka dosyalarının gerektiği şekilde izlenmesine ve denetlenmesine yardımcı olacaktır. Düzenli olarak gerçekleştirilen haftalık personel toplantıları aşağıda belirtilen hususların görüşülüp tartışılmasına olanak sağlamaktadır:

- Vaka koordinasyonu;
- Vakanın kaydettiği ilerleme;
- Giriş yapan/ayrılan vakalar;
- Vakalarla ilgili sorunların çözüm yöntemleri ve vasıtaları;
- Etik konular;
- Diğer hizmet sağlayıcılarla ve insan ticareti ile mücadele konusundaki diğer aktörlerle ilişkiler;
- Sakinler ve/veya personel arasındaki anlaşmazlıklar veya şikayetler;
- Sığınma evi politikalarının ve prosedürlerinin değerlendirilmesi;
- Sakin anketlerinin gözden geçirilmesi;
- Sığınma evi ile ilgili olarak gerekli görülen diğer konular veya sorunlar.

Birebir toplantılar ve gözetim

Sığınma evi yöneticisi aşağıda belirtilen konuları görüşmek ve sağlamak amacı ile gerekli gördüğünde zaman zaman sığınma evi personeli ile birebir toplantılar düzenleyebilecektir:

- **Yönlendirme**. Sığınma evi personeli için belirlenen hedefler, mevcut koşullar ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek vasıtalar çerçevesinde gerçekçi ve ulaşılabilir olmalıdır.
- **Yetiştirme.** Sığınma evi yöneticisi sığınma evi personeline sürekli olarak hizmet içi eğitim vermeli, yetiştirilmelerine yardımcı olmalı ve görevlerinin yerine getirilmesi sırasında personeli teşvik etmelidir.

- **Geri bildirim.** Geri bildirim, personelin performansının değerlendirilmesine, onaylanmasına, teşvik edilmesine ya da eleştirilmesine, sığınma evinde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin tüm hususlarda iletişim kurulmasına ve mevcut koşulların ya da sığınma evi personelinin ve sakinlerinin karşılaştığı sorunların değerlendirilmesine ve alınacak önlemlerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır.
- **Danışmanlık.** Sığınma evinin herhangi bir personelinin davranışlarına ya da performansına veya herhangi bir sakinin davranışlarına ilişkin bir sorunla karşılaşılması durumunda, sığınma evi yöneticisi bu konuyu ilgili kişiyle görüşüp, bu kişiyi iyileşme sağlaması konusunda teşvik etmeli ve tavsiyelerde bulunmalıdır.
- **Disiplin.** Sığınma evi kurallarından ve yönetmeliklerinden herhangi birinin dikkate alınmaması veya ihlal edilmesi durumunda, sığınma evi yöneticisi gerekli önlemleri almalıdır. Mevcut kuralları, bu kuralların amacını ve bu kurallara uyulmasının neden hayati bir önem taşıdığını ilgili personele hatırlatmalıdır. Güvenlik yönetmeliklerinin ya da gizlilik yükümlülüğünün ihlaline yönelik davranışlarla en ciddi şekilde ilgilenilmelidir.

4.4.5 TÜKENME

Tükenme, uzun bir süre boyunca duygusal açıdan aşırı talepkar bir durum içinde bulunmanın neden olduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel yorgunluk halidir. İnsan ticareti mağdurları ile çalışan personel, kendilerine bakmaya ve işlerinde güvenli bir şekilde harcayabilecekleri duygusal enerji miktarını sınırlamaya teşvik edilmelidir. Yöneticiler, insan ticareti mağdurları gibi, travma yaşamış kişilere bakım ve hizmet sunan insanların karşılaştıkları stresin ikincil derecede stres bozukluklarına ve ikincil derecede travmaya neden olabileceğini hatırda tutmalıdır. Zaman içerisinde stresin sürekli olarak birikmesine izin verildiği takdirde "tükenme" hali oluşabilecektir.[1]

Tükenme halinin farkına varılması da dahil olmak üzere, personele sunulacak destek konusunda ayrıntılı bilgi için lütfen 5. Bölümde 5.15 sayılı paragrafa başvurunuz.

4.5 Mağdurlara Sığınma Evinde yardım sunma prosedürleri

Bu bölümün bundan sonraki kısımlarında, sığınma evi personeline, bir insan ticareti mağdurunun sığınma evine kabul edildiği andan, sığınma evinden ayrıldığı ana kadar geçen süre içerisinde gerçekleştirilen tüm faaliyetlere ilişkin olarak kılavuz ilkeler sunulmaktadır. Burada sunulan kılavuz ilkeler geçiş ve varış ülkelerinin yanı sıra menşe ülkelerde de gerçekleştirilen sığınma evi prosedürlerini içermektedir. Genellikle, sığınma evinin geçiş ülkede, varış ülkesinde veya menşe ülkede yerleşik olup olmadığına bakılmaksızın, aynı prosedürler geçerli olacaktır. Bu ortak prosedürler aşağıda açıklanmaktadır.

Prosedürlere ilişkin bu kılavuz ilkelerin bir kısmı kaçınılmaz olarak yönlendirme, geri dönüş ve yeniden entegrasyon prosedürleri ile çakışmakta ve birbirlerini tamamlamaktadır ve okuyucunun bu bölümün daha önceki kısımlarında yönlendirme, geri dönüşe ve yeniden entegrasyona ilişkin olarak açıklanan kılavuz ilkelere başvurması gerekmektedir. Sığınma evi prosedürleri ayrıca, mevcut koşullara ve mağdurların ihtiyaçlarına ve gereksinim duydukları yardım düzeyine bağlı olarak farklılık gösterebilecektir. Bu nedenle prosedürlerde ortaya çıkan farklılıklar kılavuz ilkelerde ele alınmaktadır.

Ek I: İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkelerin İncelenmesi

Tüm hizmet kuruluşu personeli, insan ticareti mağdurları ile mülakat yapmaya ve bu kişilere yardım sunmaya başlamadan önce, Ek I: İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler ve Ek II- Mülakat Kontrol Listesi adlı belgeleri dikkatli bir şekilde okuyup incelemelidir.

4.5.1 SIĞINMA EVİNDE MAĞDURLARLA ÇALIŞMAYA DAİR TEMEL KAVRAMLAR

Sığınma evi sakinlerine uygun bakım hizmetlerinin sunulmasını ve gerekli müdahalelerin yapılmasını sağlamak amacıyla, tüm sığınma evi personelinin insan ticareti olgusu ve insan ticaretinin mağdurlar ve hizmet sunumu üzerindeki etkileri hakkında doğru bilgilere sahip olması ve bu konuyu iyice kavraması gerekmektedir. Sığınma evi personeli insan ticaretinin ve insan ticareti sürecinin karakteristik özelliklerine aşina olmalıdır. Temel ilkeler, insan ticareti suçunun ve insan ticareti sürecinin unsurları ve kişilerin psikolojik, duygusal ve fiziksel sağlığı

üzerindeki etkileri bu El Kitabının diğer bölümlerinde açıklandığından burada tekrar edilmeyecektir. Tüm sığınma evi personelinin bu El Kitabında yer verilen kılavuz ilkeler hakkında bilgi sahibi olması önerilmektedir.

Temel kavramlar – personelin davranışları ve tavırları

Rehabilitasyon ve sosyal yeniden entegrasyon sürecinde sığınma evi personelinin mağdurlara yönelik davranışları ve tavırları büyük bir önem taşımaktadır. Sığınma evi personeli, insan ticareti mağdurları ile temaslarında aşağıda belirtilen hususları hatırda tutmalıdır:

- **Kabullenme**. Sakinlere anlayışlı bir şekilde davranılması gerekmektedir. Bunun için, mağdurun sorunu ile samimi bir şekilde ilgilenmek, mağduru ilgili bir şekilde dinlemek, mağduru kusurlu bulan ya da itham eden bir tepki vermemek ve karşılıklı saygı ortamının yaratılmasını teşvik etmek gerekmektedir.
- **Her bir mağdurun özgün bir birey olarak değerlendirilmesi.** Personel her bir sakinin niteliklerinin diğerlerinden farklı olduğunu kabullenmelidir. Her bir sakini anlamaya çalışmak ve ilgi gösterebilmek için, sakinlere duygularını ve sorunlarını ifade etme fırsatı tanınmalıdır.
- **Nesnellik.** Personel, olayları nesnel bir şekilde incelemeye çalışmalı ve kişisel görüşlerini ve yargılarını sığınma evi sakinleriyle aralarındaki iş ilişkisine yansıtmamalıdır.
- **Mağdurun enerji düzeyi:** Müdahaleler ilgili mağdurun fiziksel ve duygusal durumuna göre ayarlanmalıdır. Bunun için, uzun süreli sorgulardan kaçınılması ve sığınma evinde belirli bir sakin tarafından dile getirilen ve getirilmeyen hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.
- **Kontrollü duygusal bağlılık.** Personelin ifade edilen ve edilmeyen duygulara karşı hassas olması, insan davranışları hakkındaki bilgilerine dayanan bir yaklaşım göstermesi ve gerektiği şekilde tepki vermesi gerekmektedir. Sığınma evi personeli soğuk ya da ilgisiz görünmemeli, ancak kendisini karşısındakiyle çok fazla da özdeşleştirmemeli veya duygusal olarak aşırı derecede bağlanmamalıdır.

Temel kavramlar – güvene dayalı bir ilişki oluşturmak

Sığınma evi personeli insan ticareti suçunun, mağdurların güven ve itimat duygularını ciddi şekilde erozyona uğrattığını ve insan ticareti mağdurlarının güvenini kazanmak ve bu kişilerle normal bir ilişki kurmak için sabır, konsantrasyon ve beceri gerektiğini hatırda tutmalıdırlar.

Yeniden bir güven ve itimat ortamı oluşturmaya çalışılırken özen gösterilmeli ve iletişim kurmak için gereksiz baskılar uygulanmamalıdır. Sığınma evi personeli mağdurlar ile empati kurmalı, yargılayıcı olmamalı ve mağdurun aşırıya kaçmayacak şekilde bir duygu boşalması yaşamasını sağlamaya çalışmalıdır.

Mağdurlarla sığınma evinde yapılan toplantılarda, hem sözlü hem de sözlü olmayan empati kurma yöntemleri kullanılmalıdır. Sığınma evinde mağdurlarla çalışılırken aşağıda açıklanan teknikler yardımcı olabilecektir:

- Vakaya odaklanmak;
- Dikkatli bir şekilde dinlemek;
- Dürüstçe ve insani bir şekilde cevap vermek;
- Sakin, dikkatli ve ilgili olmak ve empati kurabilmek;
- Kontrol edici, üstünlük taslayıcı tavırlardan kaçınmak;
- Mümkün olan durumlarda karar verme inisiyatifini mağdura devretmek;
- İnsan ticareti mağdurlarına yardım sunma sistemini açıklamak;
- İnsan ticareti mağdurlarına sunulan kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmak
- Bireysel ihtiyaçları karşılayabilecek esnekliğe sahip olmak;
- Gerektiğinde mağdur ve kendisi için ilave yardım ve destek almak.

Sığınma evi personeli insan ticareti mağdurlarıyla etkin bir şekilde çalışabilmek için kendilerine özgü bir tarz geliştirmenin yanı sıra, ilgili mağdurun psikolojik ve fiziksel durumuna, içinde bulunduğu koşullara ve mağdurun çıkarlarına uygun müdahale yöntemleri geliştirmelidir.

4.5.2 SIĞINMA EVİNE VARIŞ

Sığınma evinde, gelmesi beklenen mağdurlar için önceden gerektiği şekilde hazırlık yapılmalıdır. Çoğu durumda, sığınma evinde mağdur gelmeden önce yapılması gereken hazırlıkların sorumluluğunu sığınma evi yöneticisi üstlenecektir; ancak, yönetici bu sorumluluğu diğer personele devretmek isteyebilecektir. (Mağdurlarla yapılacak mülakatla ilişkin en iyi uygulamalar bu El Kitabının İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler başlıklı I sayılı Ek'inde yer almaktadır. Ayrıca, insan ticareti mağdurlarına akıl sağlığı konusunda verilecek desteklere ilişkin ayrıntılı kılavuz ilkeler için 5. Bölümün 5.12.2 sayılı paragrafına başvurulabilecektir.)

4.5.3 İLK TOPLANTININ KİMİN TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLECEĞİNİN BELİRLENMESİ

Sığınma evinde mağdur ile ilk toplantının kimin tarafından gerçekleştirileceğini genellikle sığınma evi yöneticisi belirlemektedir. Bazı sığınma evlerinde ilk toplantıyı sığınma evi yöneticisi gerçekleştirebilecek, bazılarında ise bu görevi sığınma evi psikologu ya da sosyal hizmetler görevlileri üstlenecektir.

İlk toplantıyı gerçekleştirecek kişi aşağıda belirtilen niteliklere sahip olmalıdır:

- Yakınlık kurabilme becerisi;
- Gerekli ise, lisan becerisi;
- Mağdurun psikolojik sorunları olduğu biliniyor ise, psikoloji bilgisi;
- Mağdur bir çocuk ise, çocuklarla çalışma konusunda profesyonel deneyim.

Sığınma evinde çocuklarla gerçekleştirilecek mülakatlar ideal olarak, mağdur konumundaki çocukların psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimi ve davranışları konusunda özel eğitim almış, profesyonel yetkinliğe sahip kişiler tarafından yapılmalıdır. Mümkün olduğu takdirde, bu uzmanların, çocuk ile aynı ya da benzer bir kültürel geçmişe sahip olması ve aynı dili konuşması tavsiye edilmektedir.

Mağdur ile ilk toplantıyı gerçekleştiren kişi, mülakatın gerçekleştirildiği anda sığınma evinde mevcut tek personel olmamalıdır. İlk toplantıda, mağdur ile toplantıyı gerçekleştirecek kişinin hiç bölünmeden tüm dikkatini toplantıya vermesi gerekeceğinden, diğer sakinlerle ilgilenmek ve yardım sunmak için sığınma evinde bir personel daha bulunmalıdır.

4.5.4 TOPLANTININ ZAMANI VE YERİ

Mağdurun sığınma evine intikal edeceği tarihin ve saatin belirlenmesi ve teyit edilmesi genellikle sığınma evi yöneticisinin sorumluluğundadır. İlk toplantıyı gerçekleştirmekle görevlendirilen personel bu toplantı için kesintiye uğramayacak şekilde en az bir saat süre ayırmalıdır. Dolayısıyla, mağdurun sığınma evine intikalinin toplantıyı gerçekleştirmekle görevlendirilen personelin vardiyasının sonuna yakın bir saate denk gelmesinden kaçınılmalıdır.

Genel olarak, sığınma evi personeli ilk toplantıyı aynı anda birden çok mağdurla birlikte gerçekleştirmemeye gayret etmelidir. Sığınma evinin aynı anda birden çok mağduru kabul etmek durumunda kalması halinde, yeni sakinlerle birebir toplantılar gerçekleştirilebilmesi amacı ile sığınma evinde ilave personel bulundurulmalıdır.

Mağdurun ilk toplantıyı gerçekleştiren kişinin lisanında etkin bir şekilde iletişim kurma becerisine sahip olup olmadığı konusunda bir tereddüt mevcut ise, toplantının tercüme hizmetlerinin sunulabileceği bir saatte yapılması gerekmektedir.

Tüm sığınma evlerinin yönlendiren kuruluşlar ve yönlendiren diğer ortakları ile mağdurların sığınma evine varış saatlerine ilişkin politikalar üzerinde mutabakata varmış olmaları gerekmektedir. Mümkün olduğu takdirde, sığınma evleri yeni mağdur kabullerini sadece belirli çalışma saatleri arasında yapmalıdırlar (koşulların normal saatler dışında acil durumlarda kabul yapılmasını gerektirdiği haller dışında). Tüm sığınma evleri, mağdur için bir dosya hazırlamak, ilk güvenlik değerlendirmesini yapmak, mağdurla ilk toplantıyı kimin yapacağını belirlemek ve gerektiği takdirde diğer yardım sağlayıcıları hazır bulundurmak için gerekli süreyi sağlamak amacıyla, yeni sakinlerin varış tarihinin ve saatinin belirli bir süre öncesinden bildirilmesini öngören bir politikaya sahip olmalıdır.

4.5.5 İLK TOPLANTININ YERİ

İlk toplantı sığınma evinde mahremiyeti ve gizliliği olan bir alanda gerçekleştirilmelidir. Mülakatın gerçekleştirilmesi için ideal mekan, ferah, iyi aydınlatılmış, rahat ve konforlu mobilyalarla donatılmış, mahremiyeti, olan bir odadır. İdeal olarak, sığınma evinde, sığınma evi sakinleriyle gerçekleştirilecek özel toplantılar ve danışmanlık seansları için, sürekli olarak en az bir oda hazır bulundurulmalıdır.

Mağdurlarla ilk toplantılarda diğer personelin ya da sakinlerin kulak misafiri olmamaları gereken hassas ve gizli bilgiler görüşülecektir. Dolayısıyla, bu odanın sığınma evinin ortak kullanım alanlarından uzakta bulunması önerilmektedir. Mümkün olduğu takdirde ilk toplantılar sığınma evi personelinin odasında gerçekleştirilmemelidir. Toplantıyı gerçekleştiren personel toplantı sırasında, diğer personelin mevcudiyeti, çalan telefonlar gibi dikkat dağıtıcı olayları asgari düzeye indirmeye çalışmalıdır. Ayrıca, toplantı sırasında diğer sakinler odada bulunmamalıdır.

4.5.6 İLK TOPLANTININ AMAÇLARI

Sığınma evinde mağdurla yapılan ilk toplantının dört temel amacı bulunmaktadır:

- Yakınlık kurulması;
- Güvenliğin garanti edilmesi;
- Mağdura sığınma evi hakkında bilgi verilmesi ve mağdurun ortama alıştırılması;
- Mağdur hakkında, hizmet sunumunun ve bireysel bazda vaka hizmet planının temelini oluşturacak bilgiler elde edilmesi.

Yakınlık kurulması

Sığınma evinde mağdur ile gerçekleştirilecek ilk toplantıda mağdurla yakınlık kurulması amaçlanmaktadır. Tüm vakalarda, yakınlık kurulmasının amacı, mağdura, güvende olduğunun ve kendini toparlamasına yardımcı olmak isteyen insanların arasında bulunduğunun güvencesini vermektir. Sığınma evi personelinin mülakatı ne şekilde gerçekleştireceği mülakatı yapan kişinin tarzına, durum değerlendirmesine, mağdurun konuşma arzusuna ve durumuna ve mağdur hakkında mevcut olan bilgilere bağlı olarak farklılık gösterebilecektir.

Genellikle mülakatı gerçekleştiren kişi sığınma evinde sunulan hizmetleri açıklamaya başlamadan önce, kendisini ilk adıyla tanıtacak, sığınma evindeki konumunu ve görevini açıklayacak, mağdurun bir bardak su ya da bir fincan çay gibi, herhangi bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soracaktır.

Toplantı sırasında ilk toplantıyı gerçekleştiren kişi mağdurun fiziksel ve duygusal durumuna ve mağdurun konuşma sırasında verdiği tepkilere karşı tetikte olmalıdır. Bu El Kitabının diğer bölümlerinde açıklandığı şekilde, mülakat görevlisi, insan ticaretinin mağdur üzerindeki etkilerini dikkate alarak durumu kavramaya çalışmalı ve örneğin mağdur için endişe duyduğunu ve mağdurun hayatını yeniden kontrol etmek isteyecek cesareti gösterdiğini takdir ettiğini göstermek suretiyle mağdurun güvenini kazanmak için çaba göstermelidir.

Mağdurun güvenliğinin garanti edilmesi

Bu erken aşamada, mağdurun fiziksel ve duygusal güvenliğinin garanti edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Kendini toparlama sürecine

başarılı bir şekilde başlayabilmesi için, mağdurun temel fiziksel ve duygusal güvenliğinin garanti edilmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, ilk mülakatı gerçekleştiren kişinin, mağdura sığınma evinin, hem sakinlerin hem de personelin güvenliğinin ve ihtiyaçlarının karşılanmasının sağlanması amacı ile tasarlandığı konusunda güvence vermesi gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar insan tacirlerine ve suç ortaklarına karşı mağdurun güvenliğinin sağlanmasını, mağdurun fiziksel ve duygusal bağımsızlığının ve güvenliğinin sağlanmasını ve gıda, temel ihtiyaçlar, tıbbi bakım gibi hizmetleri ve diğer yardımları içermektedir. İlk temas kurulup gerekli güvenceler sağlandıktan sonra, mağdura sığınma evinin kuralları ve alışma süreci hakkında bilgi verilmelidir.

Mağdura sığınma evi /alışma süreci hakkında bilgi verilmesi

İlk tanışma gerçekleştikten ve mağdurun güvenliği ve rahatı sağlandıktan sonra, ilk toplantının ikinci bölümünün amacı mağdura sığınma evi ve sığınma evinde sunulan hizmetler hakkında bilgi vermektir.

Sığınma evinin temel amaçlarından biri de mağdurun kontrol, tercihte bulunabilme ve ortam hakkında fikir yürütebilme hissini geri kazanmasını da içeren kendini toparlama sürecine destek sağlamak olduğundan, yeni gelen mağdurlarla aşağıda belirtilen konuların görüşülmesi önem taşımaktadır.

- Mağdura sığınma evindeki haklarının ve sorumluluklarının açıklanması;
- Mağdurun rızasının alınması;
- Mağdurun sunulan hizmetlerin ve bireysel bazda bir hizmet planı oluşturulabilmesi için aktif katılımının ve karar vermesinin gerektiğinin bilincine varmasının sağlanması;
- Mağdur hakkında, hizmet sunumunun ve bireysel bazda vaka hizmet planının temelini oluşturacak bilgiler elde edilmesi.

4.5.7 SIĞINMA EVİ SAKİNLERİ – HAKLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sığınma evi sakinlerinin hakları

Mağdura sığınma evi sakinlerinin belirli haklara sahip olduğu, personel ve diğer sakinler tarafından kendisine saygı gösterileceği ve bu hakların toplantının sonunda sunulacak olan bilgilendirme paketinde yer aldığı açıklanmalıdır. Bazı kişiler mağdurların haklarını içeren belgeyi

bilgilendirme paketi ile birlikte toplantının başında sunmayı tercih etmektedirler; ancak, bu tür bir davranış aslında mağdurun toplantının geri kalan kısmı boyunca dikkatinin dağılmasına neden olacaktır. Bu nedenle, bu tür tüm belgelerin ilk toplantının sonunda sunulması tercih edilmektedir.

Bu toplantı sırasında, yeni sakinlere hakları açıklanmalı ve özellikle, rıza gösterme, gizlilik ve kendi geleceğini belirleme hakları vurgulanmalıdır. Sığınma evine kabul edilmesinin ön koşulu olarak mağdurun hizmet kuruluşuna sözlü ve yazılı rızasını belirtmiş olması gerekmektedir ve bunun suretleri mağdurun sığınma evi paketinde ve vaka dosyasında yer almalıdır. Ancak, mağdurun rıza gösterme hakkını tam olarak kavrayabilmesini sağlamak amacıyla, mağdurdan, mümkün olduğu ölçüde ve koşullara bağlı olarak, sığınma evi aracılığıyla alacağı tüm hizmetlere rıza gösterme hakkını kendi ifadesiyle belirtmesi istenmelidir.

Mağdura ayrıca sığınma evi şikayet prosedürü vasıtasıyla, sığınma evinde sunulan hizmetler veya gördüğü muamele hakkındaki şikayetlerini sığınma evi personeline bildirme olanağına sahip olduğu ve her türlü sorununu görüşmek ve uygun çözümler belirlemek amacı ile sığınma evi yöneticisiyle özel toplantılar yapabileceği belirtilmelidir.

Sığınma evi sakinlerinin haklarının özetlendiği yazılı bir belge yayınlanmalı ve bu belgenin kendi dillerinde yazılmış birer sureti tüm sakinlere sunulmalıdır.

Mağdurların, bu bölümün sonunda yer alan Ek III'te de açıklanan haklarına bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır:

Sığınma evi sakinlerinin hakları

Sığınma evinin tüm sakinleri;

- Saygı görecekler ve kültürlerine hassasiyet gösterilecektir;
- Gizlilik hakkına sahip olacaklardır;
- Mahremiyet hakkına sahip olacaklardır;
- Sunulacak hizmetlere ilişkin hedeflerin ve planların belirlenmesinde rol oynayacaklardır;
- Sunulan hizmetleri tamamen bilgilendirilmiş rıza göstermek suretiyle alma hakkına sahip olacaklardır;
- Sunulan hizmetlere ve bunların amaçlarına ilişkin olarak anladıkları bir dilde bilgilendirileceklerdir;
- Kişisel kayıtlarına makul ölçülerde erişme hakkına sahip olacaklardır;

Sakinlere, yukarıda belirtilen haklarından herhangi birinin ihlal edildiğinin düşünülmesi için bir sebebin bulunması ya da mağdurun sığınma evinde kendisine gösterilen muameleden ya da sunulan hizmetlerden rahatsızlık duyması için bir sebebin bulunması halinde, bu sorunların görüşülebilmesi için sığınma evi yöneticisinden özel bir toplantı talebinde bulunabilecekleri açıklanmalıdır.

Bu aşamada, mevcut koşullara ve psikoloğun mağdurun dosyası ve durumu hakkındaki görüşlerine bağlı olarak, mülakat görevlisi kısaca mağdurun kanuni haklarından bahsedebilecektir. Ancak, çoğu vakada kanuni haklar, mağdur en az bir gün dinlenip kendisini biraz toparladıktan ve sığınma evinde sunulan hizmetleri gözden geçirdikten ve sığınma evi personeli ile sunulacak hizmet planını görüştükten sonra açıklanmaktadır.

Sığınma evi sakinlerinin yükümlülükleri

Sığınma evi sakinlerinin, kendilerine, sığınma evi personeline ve sığınma evinde barınan diğer sakinlere yönelik birtakım yükümlülükleri yerine getirme görevi bulunduğunun açık ve net bir şekilde anlatılması büyük bir önem taşımaktadır.

Sakinlerin Uyması Gereken Kurallar'ın bir sureti bu aşama itibariyle mağdurlara verilmiş olmalı ve bu kurallar toplantıyı gerçekleştiren kişiyle birlikte irdelenmelidir. Tüm kuralların tek tek ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi gerekmese de, toplantıyı gerçekleştiren kişi, yeni sakinin bu kuralları ve bunlara uymakla yükümlü olduğunu iyice kavramasını sağlamalıdır.

Sığınma evi kurallarına ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır;

Sığınma evlerinin genel kuralları

- Diğer sakinlere ve sığınma evi personeline karşı saygılı ve nazik olunmalıdır.
- Sığınma evi personeli tarafından yüklenilen tüm ev işleri ve diğer görevler kabul edilmeli ve gerektiği şekilde yerine getirilmelidir.
- Tüm sakinler sığınma evinde yattıkları yerin düzenli ve temiz tutulmasından sorumludurlar.
- Sığınma evinin tüm eşyaları ve kaynakları özenli ve dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır.

- Sakinler, personele emanete verilmeyen tüm kişisel eşyalarından kendileri sorumlu olacaktır.
- Kalkma saati ve ışıkları söndürme saati de dahil olmak üzere sığınma evi programına uyulacaktır.
- Sığınma evinden ayrılmadan önce personelin onayının alınması gerekmektedir.
- Reçeteli tüm tedaviler uygulanacak ve sorumlu doktorların, psikologların ve sığınma evi personelinin tavsiyelerine uyulacaktır. Tüm ilaçlar reçetede belirtilen dozajlarda ve saatlerde alınacaktır.
- Tüm sığınma evi sakinleri kişisel temizliklerine azami derecede özen göstereceklerdir.
- Sığınma evi sakinleri bağırmayacak veya gürültü yapmayacaklardır.
- Sığınma evinin içerisinde sigara içilmesine izin verilmemektedir.
- Sığınma evinin yasaklı alanlarına (örneğin personel ofisi, tıbbi muayene odası) personelin açık izni olmadan girilmeyecektir.

Bu genel kurallar, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, insan ticaretinin çocuk mağdurlarına da uyarlanacaktır. Reşit olmayan çocuklara ilişkin kurallara bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:
- Kişisel bakım ve temizliğe önem vermek;
- Yatağını yapmak ve çevreyi tertipli tutmak gibi ev işlerini yapmak.
- Diğer kişilerin haklarına ve mallarına saygı göstermek.
- Diğer sakinlerle, personelle ve diğer kişilerle işbirliği yapmak.
- Tüm programlı faaliyetlere katılmak.

Genel Kurallar açıklandıktan sonra, yeni sakine, bu kuralların kendi lisanında yazılmış bir suretinin vaka dosyasında mevcut olduğu ve sığınma evinde de basılı bir suretinin bulunduğu bilgisi verilmelidir. Mağdurun herhangi bir nedenle o ana kadar bu kuralların bir suretini imzalamamış olması ya da sığınma evinin elinde imzalı bir suretin bulunmaması halinde, mağdurdan ilk toplantının sonunda bu kuralların bir suretini imzalaması istenecektir. (Sığınma evi kurallarının bir örneği bu bölümün sonunda Ek IV'de yer almaktadır.)

Sığınma evi güvenlik kuralları

Genel kurallar hakkında gerekli açıklamaların yapılmasının ardından, mülakatın güvenlik kurallarının derinlemesine açıklanacağı bölümüne geçilmelidir. Mülakatı gerçekleştiren kişinin güvenlik kurallarını mağdurla birlikte tek tek irdelemesi ve mağdurun bu kuralları anladığından ve bunlara uyma yönündeki istekliliğinden emin olması gerekmektedir.

Mağdura açıklanması gereken güvenlik kurallarının örnekleri aşağıda yer almaktadır:

- Sığınma evinde hiçbir şekilde uyuşturucu, alkol, silah ve kaçak olarak sığınma evine getirilecek hiçbir madde bulundurulmasına izin verilmemektedir.
- Sığınma evinde hiçbir şekilde cep telefonu ya da çağrı cihazı bulundurulmasına izin verilmemektedir. Bu tür cihazlar, sığınma evine girerken, emanette tutmaları için sığınma evi personeline verilmeli ve sığınma evinden ayrılırken geri alınmalıdır.
- Sığınma evine hiçbir şekilde önceden bildirilmeyen ve kontrole tabi tutulmayan ziyaretçi kabul edilmeyecektir.
- Acil durumlar ve sığınma evi personelinin sığınma evi yöneticisine danıştıktan sonra izin verdiği haller dışında hiçbir şekilde yerel, ulusal veya uluslararası telefon görüşmesi yapılmayacaktır.
- Sığınma evinin adresi veya sığınma evi sakinlerinin ya da personelinin kişisel bilgileri hiç kimseye ifşa edilmemelidir.
- Herhangi bir mağdurun tam adı veya diğer kişisel bilgileri hiçbir sakine veya personele açıklanmamalıdır. Aksi açıkça belirtilmediği müddetçe mağdurların sadece ilk isimleri kullanılmalıdır.
- Sığınma evi personelinin, sakinin aile üyeleri ya da yakınları veya sığınma evi dışındaki diğer kişilerle temas kurulması konusunda açıkladıkları güvenlik talimatlarına kesinlikle uyulmalıdır.
- Mağdurlar sığınma evinin dışında bulundukları süre içerisinde, sığınma evi personelinin, sakinin davranışları ve sığınma evi dışındaki diğer kişilerle temas kurulması konusunda açıkladıkları güvenlik talimatlarına kesinlikle uymalıdırlar.
- Şüpheli görülen temaslar ve faaliyetler derhal sığınma evi personeline bildirilmelidir.

Güvenlik kurallarının açıklanmasının ardından, mağdura bu kuralların kendi lisanında yazılmış bir suretinin vaka dosyasında mevcut olduğu ve sığınma evinde de basılı bir suretinin bulunduğu bilgisi verilmelidir. Mağdurun herhangi bir nedenle o ana kadar bu kuralların bir suretini imzalamamış olması ya da sığınma evinin elinde imzalı bir suretin bulunmaması halinde, mağdurdan ilk toplantının sonunda bu kuralların bir suretini imzalaması istenecektir.

Mülakatı gerçekleştiren kişinin, mağdurun bu kuralları tamamen anladığına ve bunlara uymaya istekli olduğuna kanaat getirmesi halinde, sığınma evi tarafından sunulan yardımların ve hizmetlerin açıklanmasına geçilmelidir.

4.5.8 SIĞINMA EVİNDE SUNULAN YARDIM VE HİZMETLER

İlk toplantı sırasında sunulacak bilgi miktarının çok fazla olması ve mağdurun kendisine sunulacak hizmetleri iyice anlamasının, rıza göstermesinin ve bunlara katılmasının sağlanması gerektiğinden, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ilk toplantıda bu hizmetlerin sadece özet şeklinde açıklanmasını ve ertesi gün ayrıntılı bir şekilde irdelenmesini tavsiye etmektedir. Mağdura, kendisine sunulabilecek hizmetleri ve bunların açıklamalarını içeren bir listenin bilgilendirme paketinde yer aldığı ve bunların ertesi gün sığınma evi personeliyle birlikte ayrıntılı bir şekilde irdeleneceği açıklanmalıdır.

Bu hizmetlerin mağdurun anlayabileceği bir dille yazılmış bir listesi sığınma evinde incelemeye hazır bulundurulmalıdır. Bu listede aşağıdaki bilgiler yer alabilecektir:

- Evine sevk;
- Yemekler;
- Temel malzeme paketi;
- Tıbbi bakım;
- Danışmanlık;
- Psikolojik bakım;
- Hukuki bilgiler;
- Gerektiği takdirde uzmanların nezaretinde bakım;
- Mağdurların kendilerini toparlamalarına yönelik faaliyetler.

Geçiş ve varış ülkelerinde faaliyet gösteren sığınma evleri ayrıca mağdurların geçici ikamet izni almalarına ve/veya Yardım alarak Gönüllü Geri Dönüş programlarına dahil edilmelerine yardımcı olmalı ve aşağıda belirtilen hususlarda destek sunmalıdırlar:

- Kimlik ve seyahat belgeleri;
- Evine sevk;
- Varışta kalacak güvenli bir yer temini;
- Geri dönüş sonrası hizmetleri ve yeniden entegrasyon olanakları için yapılması gereken yönlendirmeler.

Menşe ülkelerde faaliyet gösteren sığınma evleri tarafından sunulan yeniden entegrasyon hizmetleri aşağıda belirtilen konularda yardım ve bilgi sunulmasını da içerebilecektir:

- Aile ile arabuluculuk ve danışmanlık hizmetleri;

- Kimlik ve sosyal yardım belgeleri;
- Tıbbi bakım;
- Psikolojik bakım ve psikiyatrik destek;
- Hukuki destek;
- Eğitime ve mesleki eğitime yönelik destek;
- İş bulma konusunda yardım sunulması;
- Küçük işletme veya mikro kredi programları;
- STK ortakları;
- Yeniden entegrasyon sürecinin izlenmesi.

İnsan ticareti mağdurlarıyla birlikte yeniden entegrasyon planlarının oluşturulması ve uygulanması konusunda ayrıntılı bilgi için lütfen 3. Bölümün 3.2 sayılı paragrafına başvurunuz.

4.5.9 MAĞDURLA AYRINTILI GÖRÜŞME

Tüm hizmet kuruluşu personeli, insan ticareti mağdurları ile mülakat yapmaya ve bu kişilere yardım sunmaya başlamadan önce, Ek I: İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler ve Ek II- Mülakat Kontrol Listesi adlı belgeleri dikkatli bir şekilde okuyup incelemelidir.

Sığınma evi tarafından sunulan hizmetler hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, daha fazla bilgi edilebilmek amacı ile mağdurla daha ayrıntılı bir görüşme yapılması gerekmektedir.

İlk toplantının bu bölümünün amacı aşağıda açıklanmaktadır:

- Mağdur hakkında daha fazla ve daha geniş kapsamlı bilgiler elde etmek;
- Mağdura hikayesini anlatma fırsatı vermek;
- Mağdurun acil ihtiyaçlarını ve kaygılarını belirlemek.

Mağdurdan daha ayrıntılı bilgi almak

Toplantıyı gerçekleştiren kişi, sığınma evi personelinin verilen bilgileri tamamlamasına ve teyit etmesine olanak sağlamak amacı ile mağdurdan gerekli bilgileri almaya çalışmalıdır. Sürecin bu erken safhasında, verilen bilgilerin kafa karıştırıcı ve çelişkili unsurlar, zorluklar ve kısıtlamalar içerebileceği hatırda tutulmalıdır. İlgili kişinin fiziksel ve zihinsel durumu ve sığınma evine vardığı anda içinde bulunduğu koşullar, bu kişinin belirli soruları yanıtlama kabiliyetini ve isteğini

etkileyebilecektir. Mağdur yorgunluktan bitap düşmüş, kafası karışmış, konsantrasyonunu kaybetmiş ve korkmuş olabilecek ve belirli ayrıntıları tutarlı bir şekilde hatırlamakta ya da açıklamakta güçlük çekebilecektir. Bu belirtilerden herhangi birinin mevcut olması halinde, mülakat görevlisi mülakata devam etme ya da mağdura dinlenip sakinleşmesi için zaman tanıyıp mülakatı ileri bir tarihe erteleme kararı verebilecektir.

Mülakat görevlisi, bir mağdurun sorularını yanıtlamamasının ya da kişisel bilgileri verme konusunda istekli olmamasının olası nedenleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır: Bu nedenler aşağıda belirtilen hususları da içermektedir:

- Utanç ve mahcubiyet;
- Polisle muhatap olmaktan korkması;
- Kolluk kuvvetleriyle daha önce muhatap olması.

Mülakat görevlisi aşağıda belirtilen yöntemlerden faydalanarak mağdura itimat telkin etmeye çalışabilecektir:

- Sunulan yardımın amacını mağdura net ve nazik bir şekilde hatırlatmak;
- Mağdura, koruyucu bir ortamda bulunduğu güvencesini vermek;
- Mağdura tüm bilgilerin gizli tutulacağı güvencesini vermek.

Tüm bu girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanması halinde, mülakat görevlisi esnek olmalı ve toplantıya aynı gün daha ileri bir saatte ya da ertesi gün, muhtemelen sığınma evi psikologundan ya da sığınma evi yöneticisinden yardım alarak ya da bu kişilere danışarak devam edilmesinin daha uygun olup olmayacağını değerlendirmelidir.

Mağdura başından geçenleri anlatma fırsatı verilmesi

Mülakat görevlisi, daha fazla bilgi edinebilmek ve olayı kafasında netleştirebilmek amacıyla mağdura başından geçenleri anlatmasını teklif edebilecektir. Bu teklif sadece mağdur hakkında daha fazla bilgi edinilmesini sağlamayacak, aynı zamanda mağdura özel önem taşıyan veya kendisine acı veren olaylar ya da ayrıntılar hakkında konuşma fırsatı da verecektir. Hikayesini anlatması, mağdurla konuştuğu kişi arasında bir bağ oluşturarak, mağdurun mülakat görevlisine yakınlaşmasını sağlayacak ve böylelikle mülakat görevlisine güven duyması için bir zemin hazırlayacaktır.

Mağdurun yaşadıklarının tüm ayrıntılarını açıklaması gerekli değildir ve tavsiye de edilmemektedir. Bu ayrıntıların düzeyi, mağdurun sığınma

evine gelmeden önce kaç kez ve ne şekilde sorgulandığına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir.

Mağdurların deneyimlerini kendi sözcükleriyle ifade etmelerine olanak sağlanması büyük bir önem taşımaktadır ve mülakat görevlisi:

- İfade edilen çeşitli duyguları fark edebilmeli;
- Mağdura desteklendiğini hissettirebilmeli;
- Yargılayıcı tavır ve davranışlar içine girmemelidir.

Mağdurun ihtiyaçlarının belirlenmesi

Acil ihtiyaçlar

Mağdurun kendi belirleyeceği olaylar veya konular hakkında rahatça ve serbestçe konuşmasına olanak sağladıktan sonra mülakat görevlisi, mağdur için aciliyeti olan hususları belirlemeli ve mağdurun acil bir ihtiyacı olup olmadığını öğrenmelidir. Mülakat görevlisi mağdurun sorunlarının önemini ve sunulan yardımın ve hizmetlerin, mağdurun istekleri, menfaatleri ve katılımı doğrultusunda belirlenip uygulandığını vurgulamalıdır. Mağdurun en önemli kişisel ihtiyaçlarını ve sorunlarını o ana kadar bildirmiş olması halinde, mülakat görevlisi, örneğin bu ihtiyaçları ve sorunları yeniden dile getirip mağdurdan bunların önemini açıklamasını isteyerek, bunların önemini teyit etmelidir.

Bazı durumlarda mülakat görevlisinin, öncelikli alanları anlayabilmek ya da tespit edebilmek için mağdurun ruh halini daha iyi bir şekilde kavraması gerekebilecektir. Bu süreçte mülakat görevlisinin deneyim düzeyi mağdura yardımcı olacaktır. Örneğin geçiş ve varış ülkelerinde bulunan mağdurların öncelikleri genellikle insan tacirlerinden ve cezai yaptırımlardan korunma ve eve dönme arzusu gibi konulara odaklanmaktadır. Menşe ülkelerde ise, mağdurun öncelikleri genellikle aile fertleri ile ilk karşılaşacakları ana, bu kişilerin gösterecekleri tepkilere, yaşadıkları insan ticareti deneyiminin toplum tarafından bilinmesi korkusuna ve sağlık durumlarına odaklanmaktadır.

Bu önceliklerin mağdura teyit ettirilmesinin ardından, mülakat görevlisinin dile getirilen sorunları değerlendirmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda mağdur tarafından dile getirilen sorunlar mantıklı veya tutarlı olmayacaktır. Bu tür durumlarda, mülakat görevlisi bir yandan mağdurun ifade ettiği genel duygularını değerlendirirken, diğer yandan mağdurun sorunlarının pratik unsurlarını belirlemeye çalışması gerekmektedir.

Kriz durumu ile acil durumların birbirinden ayırt edilmesi

Bir mağdurun acil ihtiyaçları belirlenirken, kriz durumları ile acil durumlar arasındaki ayrımın yapılabilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Her iki durum da aciliyet ve ilgilenme ihtiyacı içerse bile, bu aciliyet, özellikle, aniden ortaya çıkan bir tehlikeyi ya da acil müdahale veya tedavi gerektiren bir sağlık sorununu içeren ve geciktirilmeye tahammülü olmayan acil durumlarda akut bir hal almaktadır.

Sık rastlanan fiziksel travma belirtilerinin tıbbi acil durumlardan ayırt edilmesi

Çoğu vakada hizmet kuruluşu personeli ve sığınma evi yöneticisi acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duyan mağdurların, sığınma evine kabul edilmeden önce gerekli bakımı almalarını sağlayacaktır. Ancak, sığınma evi personeli, daima, insan ticareti mağdurlarında sık rastlanan fiziksel belirtilere ve ilgili kişinin acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duyduğunu işaret eden belirtilere karşı tetikte olmalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarının genel olarak gösterdikleri fiziksel tepkiler bu El Kitabının 5. bölümünde ele alınmaktadır. İlk mülakatı gerçekleştiren kişinin bu belirtileri fark edebilmesi, bunları vaka dosyasına kaydetmesi ve mağdurun genel sağlık durumu hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeye çalışması gerekmektedir. Kişinin acil tıbbi müdahaleye ihtiyaç duyduğunu işaret eden herhangi bir belirtinin mevcut olması halinde, mülakat görevlisi bu durumu mağdura açıklamalı ve tıbbi konsültasyon için sığınma evi doktoruna ya da sağlık görevlisine müracaat etmelidir.

Psikolojik kriz durumunun psikolojik acil durumlardan ayırt edilmesi

Sığınma evine yeni gelen bir mağdurun normal tıbbi bakım programı dışında psikolojik bakıma ihtiyaç duyup duymadığının ya da acil psikolojik veya psikiyatrik müdahale gereksinimi bulunup bulunmadığının belirlenebilmesi için, mülakat görevlisinin psikolojik kriz durumu ile acil müdahale gerektiren psikolojik acil durum arasındaki ayrımı yapabilecek yetkinliğe sahip olması gerekmektedir.

Kriz: Sığınma evine gelen insan ticareti mağdurlarının birçoğu, yaşadıkları stres ve bundan kaynaklanan psikolojik denge bozukluğu nedeniyle, normal tepki mekanizmalarının karşılaştığı zorluklarla yardım almadan başa çıkmakta yetersiz kaldığı psikolojik bir kriz yaşamakta veya başlarından geçenler nedeniyle tamamen paralize bir durumda bulunmaktadır. Sürekli bir bakım, danışmanlık hizmeti ve destek gerektiren bu durum birkaç gün sürebileceği gibi birkaç ay boyunca da

devam edebilmektedir. Bu durum genellikle, aşırı derecede anksiyete ya da heyecan veya depresyon ve bozguna uğramışlık duygusu ile kendini göstermekte, mağdurun günlük rutin faaliyetlerini normal bir şekilde yerine getirmesini engellemekte ya da bu faaliyetleri yerine getirmesini tamamen olanaksız kılmaktadır.

Uygun kriz müdahalesi, ileri düzeydeki değerlendirmeleri, danışmanlık hizmetlerini ve mağdurun uyum işlevselliğinin en kısa zamanda önceki düzeyine ulaşması amacı ile tasarlanmış diğer müdahaleleri içermektedir.

Acil durum: Öte yandan psikolojik bir acil durum, kişiye zarar vermesini önlemek amacı ile acil müdahale gerektiren akut bir durumdur.

Acil durumlar nelerdir?

- İntihara teşebbüs riski – mağdurun kendisine zarar verme isteğini dile getirmesi veya ima etmesi;
- Diğer insanlara fiziksel zarar verme riski – mağdurun diğer kişilere zarar verme isteğini veya olasılığını dile getirmesi veya ima etmesi;
- Mağdurun muhakeme yeteneğinin ciddi bir şekilde zarar görmüş olduğuna veya tehlike içinde bulunduğuna dair belirtiler göstermesi (örneğin, hezeyan, bunama, akut psikotik buhranlar).

Yukarıda belirtilen durumlardan herhangi birinin mevcudiyeti ya da mevcudiyetine inanmak için herhangi bir nedenin bulunması halinde, mülakat görevlisi derhal sığınma evi psikologuna, sığınma evi psikiyatrına, sığınma evi doktoruna veya sığınma evi yöneticisine danışmalıdır. Bu tür psikolojik acil durumlarda ne şekilde davranılması gerektiği hakkında ayrıntılı talimatlar, bu El Kitabının 5. Bölümünün 5.12.2 sayılı paragrafında yer almaktadır.

Mağdur, reşit olmayan bir çocuk ise, acil bakım sağlanması amacı ile derhal çocuğun kanuni vasisi veya ilgili çocuk koruma kurumu durumdan haberdar edilmelidir.

İlk mülakatta acil bakım gerektiren herhangi bir durumun tespit edilmemesi ya da gerekli acil bakımın daha önce yapılmış olması halinde, mülakat görevlisi, mağdur ile gerçekleştirilen ilk toplantının son aşamasına geçmelidir.

4.5.10 İLK TOPLANTININ SONA ERDİRİLMESİ

Mağdur ile yapılan ilk toplantının son aşamasında, mülakat görevlisi;

- Mağdura bilgilendirme paketini sunmalı;
- Mağdurun kuralları ve onay formlarını imzalamasını sağlamalı;
- Bundan sonra atılacak adımları özetlemelidir.

Sığınma evi bilgilendirme paketi

Sığınma evinin tüm sakinlerine, mağdurun anlayabileceği bir dilde yazılmış, ilgili tüm bilgileri içeren bir sığınma evi bilgilendirme paketi verilmelidir. Bu paket aşağıda belirtilen kalemleri içermelidir:

- Hizmetleri sunan kuruluş hakkında bilgiler
- Sunulan hizmetler hakkında bilgiler
- Onay formu örneği
- Sığınma evi kuralları
- Güvenlik kuralları

Mağdurun kuralları ve onay formlarını imzalamasının sağlanması

Mağdura bilgilendirme paketini verdikten sonra, mülakat görevlisi aşağıda belirtilen belgelerin imzalanmış suretlerini mağdurdan almalıdır:

- Onay formu
- Genel sığınma evi kuralları
- Sığınma evi güvenlik kuralları

Mağdurun bu belgeleri imzalamayı reddetmesi durumunda, mülakat görevlisi, bu belgelerin her birini imzalamak suretiyle tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza göstermeyen hiç kimsenin sığınma evinde kalamayacağını açıklaması gerekmektedir. Mağdurun buna rağmen imzalamayı reddetmesi durumunda, mülakat görevlisi mağdurun imzalamayı reddetmesinin nedenlerini öğrenmeye çalışmalıdır. Mağdurun bu davranışının nedenlerinin ve amacının öğrenilebilmesi için, sığınma evi yöneticisinden ya da sığınma evi psikologundan yardım alınması tavsiye edilmektedir. İlgili kişinin sığınma evinde kalmak istemediği için belgeleri imzalamayı reddetmesi halinde, sığınma evi personeli, mağduru, isteği hilafına sığınma evinde kalmaya ya da belgeleri imzalamaya zorlayamaz ve zorlamamalıdır.

Tüm sığınma evlerinde, sığınma evinde kalmak istemeyen kişilere, diğer hizmetlerin ve yardımların, günlük bazda, dışarıdan sunulup

sunulamayacağının belirlenmesine yönelik yazılı bir politika bulunması gerekmektedir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında, bu politika ve bu tür yardımların sağlanması için gerekli koşullar mağdura bildirilmelidir.

Mağdurun sığınma evinde kalmak veya sığınma evinde kalmadan diğer hizmetlerden faydalanmak istememesi halinde, mülakat görevlisi, mağdura, ortak STK'lar, hükümetler arası kuruluşlar ya da resmi kurumlar tarafından sunulan yardımlar da dahil olmak üzere, kendisine sunulabilecek diğer yardım seçeneklerini içeren bir liste vermelidir. Mağdurun bu yardımlardan biri veya birkaçı ile ilgilenmesi durumunda, sığınma evi veya hizmet kuruluşu personeli, mağdura alternatif yardım sunulmasını kolaylaştırmak için ellerinden gelen tüm çabayı göstererek gerekli yönlendirme işlemlerine başlamalı ve gerekli temasları kurmalıdır.

Mağdurun vakasının son durumu ve yönlendirme işlemlerine ilişkin girişimler mağdurun vaka dosyasına kaydedilmelidir.

Bundan sonra atılacak adımların özetlenmesi

Bilgilendirme paketini aldıktan ve gerekli formları imzaladıktan sonra mağdura süreçte bundan sonra atılacak adımlar hakkında bilgi verilmelidir. Bu adımlar genellikle mağdur tarafından talep edilen yardımlara ve mağdurun bulunduğu ülkenin bir menşe ülke, geçiş ülke ya da varış ülkesi olmasına bağlı olarak farklılık gösterebilecektir.

Mağdur tarafından sorulan soruların yanıtlanması

Bilgilendirme paketi mağdura sunulduktan ve rıza göstermesine ilişkin olarak sorduğu sorular yanıtlandıktan sonra, mülakat görevlisi, sığınma evi, sığınma evinde uygulanan politikalar ve ilgili hizmetlerle ilgili soruları ve mağdurun yanıtlamış olduğu sorulara ilişkin olarak yöneltebileceği soruları elinden geldiğince yanıtlamaya çalışacaktır. Mülakat görevlisinin belirli soruları ne şekilde yanıtlaması gerektiği konusunda tereddütte kalması halinde, bu soruları not etmesi ve diğer personele danıştıktan sonra bu konularda mağduru bilgilendirmesi gerekmektedir.

4.5.11 TEMEL İHTİYAÇ PAKETİ VE İLK NEKAHAT SÜRESİ

İlk toplantının ardından, mağdura sığınma evi gezdirilmeli, temel maddi ihtiyaçlar paketi verilmeli (kişisel temizlik ve hijyen malzemeleri ve gerektiği takdirde mevsime uygun giysiler) ve yatacak bir yer gösterilmelidir. Mümkün olduğu takdirde, mağdura, kişisel eşyalarını

muhafaza edebileceği kilitli bir dolap tahsis edilmesi memnuniyetle karşılanacaktır.

Mağdurun erkenden yatakhanesine dönerek dinlenmeye çekilmesine izin verilmelidir. Sığınma evi personeli daima sakinlerin sığınma evi programına uymalarını sağlamaya çalışacaktır; ancak, sığınma evine yeni gelen bir sakinin normal programa adapte olabilmesi için birkaç gün geçmesi gerekebileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Mağdur, büyük bir ihtimalle daha önce bu tür bir sığınma evinde ve düzenli bir programa tabi olarak yaşamamıştır ve gece geç saatlere kadar uyanık kalmaya ve gündüzleri de geç saatlere kadar uyuma alışkanlığına sahiptir. Programda küçük değişiklikler yapılması ve günlük egzersizler sakinin normal saatlere uyum sağlamasına yardımcı olacaktır.

Çoğu durumda, yeni sakinler yatak odalarını diğer sakinlerle paylaşacaklardır. Mağdura gösterilen odada birden çok boş yatak bulunmakta ise, mağdura istediği yatağı seçme şansı tanınabilecektir. Sığınma evi personeli yeni bir mağdurun geleceğini birkaç saat öncesinden diğer sakinlere bildirilmelidir.
Bazı vakalarda sığınma evi personeli, diğer sakinlerden, yeni gelen kişi için bir yer hazırlamaları talebinde bulunmanın, bu kişiler arasında bir yoldaşlık duygusu oluşmasını ve yardımcı olma arzusunun uyanmasını sağladığını gözlemlemektedir. Sığınma evinde farklı uyruklara sahip sakinlerin bulunması halinde, aynı uyruğa sahip kişiler aynı odayı paylaşmak istemektedirler. Ancak, personel, bu kişilerin birbirleriyle geçinme becerilerini de dikkate almalı ve sakinleri, en uygun ve en rahat edebilecekleri şekilde yerleştirmeye çalışmalıdır.

Sığınma evinde yeterli alanın bulunması halinde, her sakinin kendisine ait bir odada tek başına kalması mümkün olabilecektir; ancak, insan ticareti mağdurları genellikle bir odada tek başlarına kalmaya alışık değillerdir ve odayı diğer sakinlerle paylaşmaları kendilerini daha rahat ve güvende hissetmelerini sağlayacaktır. Sığınma evi personeli mümkün olduğunca bu konudaki tercihini öğrenmek için mağdura danışmalıdır.

4.6 Çocuklar için dikkate alınması gereken özel hususlar

(Reşit olmayan çocukların bakımına ve bu çocuklarla yapılan mülakatla ilişkin ayrıntılı bilgi için lütfen 5. Bölümde, 5.6 sayılı paragrafa başvurunuz.)

İnsan ticaretinin çocuk mağdurları mümkün olduğunca aynı yaştan ve cinsiyetten çocuklarla bir arada barındırılmalı ve yetişkinlerin arasına

karıştırılmamalıdır. Sığınma evi personeli savunmasız durumdaki ve özellikle cinsel istismara maruz kalmış çocuklarla çalışma konusunda özel eğitim almalıdır. Sığınma evi personeli ayrıca, refakatsiz ve mağdur durumuna düşürülmüş reşit olmayan çocukların barındırılmasına ilişkin yereli ulusal ve uluslararası standartlara da başvurmalıdır. Sığınma evi personeli daima koşulları ve çocuğun yüksek yararını dikkate almalıdır.

4.7 Sığınma evinde sunulan yardım ve hizmetler

Sığınma evlerinde kalan mağdurlar 3. Bölümün 3.23 sayılı paragrafında açıklanan yeniden entegrasyon hizmetlerine de ihtiyaç duyabileceklerdir. Bu tür hizmetleri doğrudan sunacak durumda olmayan sığınma evleri, tesislerinde kalan mağdurları bu tür hizmetleri almaları için diğer kuruluşlara yönlendirebileceklerdir. Bundan sonraki kısımda bu hizmetlerin ne şekilde sunulması gerektiği tekrarlanmamaktadır; ancak, sığınma evleri tarafından sunulan yardımların ve hizmetlerin tabi olduğu özel koşullar açıklanacaktır. Sığınma evi personeli, yardım edilen kişi ile birlikte, sığınma evinin tüm sakinleri için bireysel bazda bir vaka hizmet planı hazırlamalıdır.

Sığınma evi tarafından sunulan hizmetler aşağıda belirtilen hususları içerebilecektir:

- Danışmanlık;
- Tıbbi bakım
- Psikolojik bakım;
- Psikiyatrik bakım;
- Hukuki yardım;
- Mağdurların kendilerini toparlamalarına yönelik faaliyetler;
- İlave Yeniden Entegrasyon Hizmetleri (eğitim, mesleki eğitim, gelir getirici faaliyetler, işe yerleştirme, mali destek);
- Kimlik ve Seyahat Belgeleri ve Yardım Alarak Gönüllü Geri Dönüş (AVR) yardımı;
- Hareket öncesi yardım.

Sığınma evleri tarafından sunulan yardım ve hizmetler aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

4.7.1 DANIŞMANLIK

Bireysel danışmanlık ve grup danışmanlığı hizmetleri sığınma evleri tarafından sunulan önemli hizmetler arasında yer almaktadır. Bireysel danışmanlık hizmetleri 3. Bölümde, 3.2.3.2 sayılı paragrafta açıklanmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına ruh sağlığı desteği sunulması konusunda ayrıntılı bilgi almak için 5. Bölümün 5.12.2 sayılı paragrafına da başvurulmalıdır. Ayrıca birçok sığınma evinde, mağdurlara yönelik grup danışmanlığı ve eğitimi seansları düzenlenmektedir. Grup danışmanlığın amacı mağdurlara, kişisel ve toplumsal becerilerini, özellikle duygularını etkin bir şekilde ifade etme becerilerini geliştirebilecekleri güvenli ve destekleyici bir ortam sunmaktır.

Grup seansları, aktif öğrenmeyi destekleyecek ve mağdurları sorunlarını çözmeye çalışmaya ve sorunları hakkında konuşmaya teşvik edecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu seanslarda mağdurlara, benzer deneyimleri ve zorlukları paylaşan başka insanların da bulunduğunu öğrenme ve bu kişilerin sorunlarını çözmek için uyguladıkları yöntemleri öğrenerek kendileri hakkında bilgi sahibi olma fırsatı verilmektedir.

Grup danışmanlığı seanslarına katılım kesinlikle gönüllülük esasına dayanmalı ve mağdurların özel ihtiyaçlarına, yaşlarına ve kültürel alışkanlıklarına göre uyarlanmalıdır.

Grup danışmanının/liderinin görevi

Grup danışmanının veya liderinin görevi, grup içerisinde üretken ve saygılı bir iletişim kurulmasını sağlamaktır. Grup danışmanı, seansın konusunu ve hedeflerini açıklamak suretiyle, grubu bir dereceye kadar yönlendirecek, ancak tartışmaların grup üyeleri tarafından yönlendirilmesine de olanak sağlayacaktır. Grup danışmanı ortak fikirlere dikkat çekebilecek ve gerektiğinde geri bildirim ve destek sunabilecektir.

Grup danışmanı her bir oturuma başlarken katılımcılara, grup tartışmalarının içeriğinin gizli olduğunu hatırlatacaktır. Ancak, mağdurlar hakkında hassas bilgiler, özellikle de kişisel hukuki konulara ilişkin bilgiler içeren konulardan ve tartışmalardan kaçınılmalı, bu konular birebir toplantılarda ele alınmalıdır.

Grup seanslarında ele alınan konular

Grup seanslarında ele alınan konular, insan ticareti mağdurlarına ilişkin çok çeşitli hususları içerebilmektedir. Danışmanlar, eğitim unsuru içeren konulara odaklanan seanslar organize etmeye gayret göstermelidirler.

Mağdurların birçoğunun sosyal ve fiziksel esenliklerine ilişkin endişelerini dile getirmeleri nedeniyle, aşağıda belirtilen konuların bu seanslara dahil edilmesi düşünülmelidir:

- Aile ilişkileri;
- Öz saygı;
- Depresyon,
- Anksiyete;
- Stres azaltma,
- Beslenme;
- Hijyen;
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar (STD) ve HIV/AIDS

4.7.2 TIBBİ BAKIM

Mağdurun fiziksel ve ruhsal sağlığı, kendini toparlayabilmesi için kritik bir önem taşımaktadır. Tüm sığınma evleri kendi bünyelerinde ya da yönlendirmek suretiyle dışarıda, insan ticareti mağdurları için tıbbi bakım hizmetleri sunmalıdırlar. Sığınma evinde sunulacak tıbbi olanaklar ve/veya sağlık personeli, her bir sığınma evinin sahip olduğu kaynaklara bağlı olarak belirlenecektir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), mağdurlara sığınma evi bünyesinde veya dışarıda, sığınma evi personeli olmayan doktorlar vasıtasıyla tıbbi bakım hizmetleri sunan sığınma evlerinin, bu doktorlarla, mağdurlara tıbbi hizmetler sunulması konusunda yazılı bir hizmet anlaşması yapmalarını tavsiye etmektedir. Hem kamu sağlık kuruluşları veya özel sağlık kuruluşları hem de sağlık alanında faaliyet gösteren STK'lar tarafından sunulan tıbbi bakım hizmetlerine ilişkin hizmet anlaşmalarında, hizmetin sunulmasına ilişkin koşullar, bakım standartları, gizlilik konusu ve sunulan hizmetlerin ücret tarifeleri de belirtilmelidir.

İlk toplantı sırasında ve daha sonra, hizmet planının hazırlanması amacı ile sığınma evi personeliyle yapılan toplantılarda, sığınma evinde barındırılan tüm sakinlere, bir tıbbi tedavi yolu tavsiye edilmelidir.

Sığınma evi personeli ayrıca aşağıda belirtilen hususları da sakinin anlayabileceği bir dilde açıklamalıdır:

- Sığınma Evi Bilgilendirme Paketinde tıbbi bakım hizmetlerine ilişkin olarak sunulan bilgiler;
- Tıbbi muayene ve tedavi formları;
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve HIV konularını da içerecek şekilde, muayene öncesi ve sonrası danışmanlık seansları;
- Tedavi programları ve tedavi kayıt defteri;
- Gerçekleştirilen muayenelerin ve uygulanan tedavinin tıbbi kayıtları.

Tıbbi yardımlara ilişkin kılavuz ilkeler bu El Kitabının 5. Bölümünde açıklanmaktadır.

4.7.3 PSİKOLOJİK BAKIM

Tüm sığınma evleri, ihtiyaç duyan insan ticareti mağdurları için, kendi bünyelerinde ya da yönlendirmek suretiyle dışarıda, psikolojik değerlendirme ve bakım hizmetleri sunmalıdırlar. Sığınma evinde bir psikologun görevlendirilmesi, sığınma evinin sahip olduğu kaynaklara ve ihtiyaçlara bağlı olarak belirlenecektir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), mağdurlara sığınma evi bünyesinde veya dışarıda, sığınma evi personeli olmayan psikologlar vasıtasıyla psikolojik bakım hizmetleri sunan sığınma evlerinin, bu psikologlarla, mağdurlara psikolojik bakım hizmetleri sunulması konusunda yazılı bir hizmet anlaşması yapmalarını tavsiye etmektedir. Hem kamu sağlık kuruluşları veya özel sağlık kuruluşları hem de sağlık alanında faaliyet gösteren STK'lar tarafından sunulan tıbbi bakım hizmetlerine ilişkin hizmet anlaşmalarında, hizmetin sunulmasına ilişkin koşullar, bakım standartları, gizlilik konusu ve sunulan psikolojik hizmetlerin ücret tarifeleri de belirtilmelidir.

Çocuklara yönelik psikolojik bakım hizmetleri, travma yaşamış ve risk altında bulunan çocuklara psikolojik destek sunulması konusunda özel uzmanlığa ve deneyime sahip profesyonel kişiler tarafından sunulmalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarına ruh sağlığı desteği sunulması konusunda ayrıntılı bilgi almak için 5. Bölümün 5.12.2 sayılı paragrafına da başvurulmalıdır.

4.7.4 PSİKİYATRİK BAKIM

Tüm sığınma evleri ihtiyaç duyan insan ticareti mağdurlarının psikiyatrik değerlendirme ve bakım hizmetlerine yönlendirilmesi ya da bu tür hizmetlerin sunulması konusunda politikalar geliştirmelidir. Sığınma evinde bir psikiyatristin görevlendirilmesi, sığınma evinin sahip olduğu kaynaklara ve ihtiyaçlara bağlı olarak belirlenecektir. Bir hekim ya da bir psikolog gibi bir meslek mensubunun bir mağduru resmi kanallarla bir psikiyatriste yönlendirip yönlendiremeyeceği, yerel uygulamalara bağlı olarak belirlenecektir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), mağdurlara sığınma evi bünyesinde veya dışarıda, ayakta veya yatarak, sığınma evi personeli olmayan psikiyatrlar vasıtasıyla psikiyatrik bakım hizmetleri sunan sığınma evlerinin, bu psikiyatrlarla, mağdurlara psikiyatrik bakım hizmetleri sunulması konusunda yazılı bir hizmet anlaşması yapmalarını tavsiye etmektedir. Hem kamu sağlık kuruluşları veya özel sağlık kuruluşları hem de sağlık alanında faaliyet gösteren STK'lar tarafından sunulan tıbbi bakım hizmetlerine ilişkin hizmet anlaşmalarında, hizmetin sunulmasına ilişkin koşullar, bakım standartları, gizlilik konusu ve sunulan psikiyatrik hizmetlerin ücret tarifeleri de belirtilmelidir.

Çocuklara yönelik psikiyatrik bakım hizmetleri ile ilgili olarak, psikiyatrik konsültasyon ve tedavi için rızalarını almak amacı ile sığınma evi personeli çocuğun vasisi veya ilgili çocuk koruma kurumu ile irtibat kurmalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarına ruh sağlığı desteği sunulması konusunda ayrıntılı bilgi almak için 5. Bölümün 5.12.2 sayılı paragrafına da başvurulmalıdır

4.7.5 HUKUKİ YARDIM

Çoğu vaka ile ilgili olarak sığınma evi bünyesinde hukuki yardım sunulabilmektedir. Sığınma evi personeli içerisinde hukukçular bulunmuyor ise, sığınma evleri, özel sektörde veya kamu sektöründe faaliyet gösteren veya kar amacı gütmeyen bir hukuk hizmetleri sağlayıcısı ile sığınma evi sakinlerine hukuki yardım sunulması konusunda bir anlaşma yapmalıdırlar. Sığınma evi personeli en azından aşağıda belirtilen bilgileri, sakinlerin anlayabileceği bir dilde yazılı olarak sunmalıdır:

- İnsan ticareti mağdurların sığınma evinin faaliyet gösterdiği ülkedeki statüleri hakkında hukuki bilgiler (Sığınma Evi Bilgilendirme Paketi)
- İnsan ticareti mağdurlarına ilişkin uluslararası standartlara ilişkin bilgiler (Sığınma Evi Bilgilendirme Paketi)

Reşit olmayan küçüklere hukuki yardım sunulurken, sığınma evi personeli daima, reşit olmayan çocuklara ilişkin ayrı bir hukuki rejim bulunduğunu ve reşit olmayan küçüklerin hukuki yardımı uluslararası normlara uygun bir şekilde almaları gerektiğini hatırda tutmalıdır.

İnsan ticareti mağdurlarına hukuki yardım sunulması konusunda ayrıntılı bilgi için lütfen 3. Bölümün 3.2.3.4 sayılı paragrafı ile 6. Bölümün 6.5 sayılı paragrafına başvurunuz.

4.7.6 MAĞDURLARIN KENDİLERİNİ TOPARLAMALARINA YÖNELİK FAALİYETLER

Sığınma evleri, katılmak isteyen ve katılabilecek durumda olan sakinleri için, kendilerini toparlamalarına yönelik yeterli düzeyde günlük faaliyetler planlamalıdır. Mağdurların kendilerini toparlamalarına yönelik bu tür faaliyetler sakinlere aşağıda belirtilen fırsatları sunacaktır:

- Sığınma evinin diğer sakinleri ile birlikte çalışma;
- Can sıkıntısı ile mücadele etme ve dikkatini alternatif, yapıcı işlere yoğunlaştırma;
- Enerji düzeyini artırmak suretiyle ve fiziksel egzersizler vasıtasıyla uyku saatlerini düzenleme;
- Gerçekleştirilen faaliyetlerin yardımıyla beceriler geliştirme ve öz saygılarını artırma.

Mağdurların kendilerini toparlamalarına yönelik faaliyetler aşağıda örneği verilen çeşitli pratik görevleri de içerebilecektir:

- Yemek mönülerinin planlanması (beslenme);
- Alışveriş listeleri (bütçe yapma);
- Sofra kurma (tertiplilik ve görünümle iftihar etme);
- Yemek pişirme (beslenme, görünümle iftihar etme, kendine ve başkalarına bakabilme);
- Temizlik (ev işleri becerisi).

Bu faaliyetler ayrıca çeşitli fiziksel egzersizleri de içerebilmektedir, örneğin;

- Jimnastik;
- Aerobik;
- Yoga;
- Grup sporları.

Sanata ve el sanatlarına yönelik faaliyetler, sakinlerin becerilerini geliştiren ve memleketlerindeki çocuklara ve aile fertlerine vermek üzere hediyeler yapmalarını sağlayan, tedavi edici niteliğe sahip faaliyetlerdir.

Yaşlarına ve gelişim seviyelerine uygun, gelişimlerini destekleyecek düzenli faaliyetlere katılmalarını sağlamak amacı ile insan ticaretinin çocuk ve ergenlik çağında bulunan mağdurlarına yönelik olarak, kendilerini toparlamalarını sağlayacak özel faaliyetler ve eğitim faaliyetleri tasarlanmalıdır.

4.7.7 İLAVE YENİDEN ENTEGRASYON HİZMETLERİ

Sığınma evi sakinleri sığınma evi personeli tarafından sunulabilecek olan veya olmayan ilave yeniden entegrasyon yardımına ihtiyaç duyabileceklerdir. Sığınma evleri, mağdurların ihtiyaçlarını mağdurlarla birlikte değerlendirmeli ve sığınma evi tarafından sunulamayan hizmetlerin sunulması için diğer kuruluşlarla işbirliği yapmalıdır. Bu tür hizmetler arasında, eğitim sistemine geri dönüş, mesleki eğitim, mikro işletme yardımı, gelir getirici faaliyetler, işe yerleştirme ve mali yardımlar yer almaktadır. Bu tür yardımların sunulmasına ilişkin ayrıntılı bilgiler 3. Bölümün 3.2.3 sayılı paragrafında yer almaktadır.

4.7.8 KİMLİK VE SEYAHAT BELGELERİ VE GEÇİŞ ÜLKELERİ İLE VARIŞ ÜLKELERİNDE BULUNAN MAĞDURLARA GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞ YARDIMI SUNULMASI

Çoğu vakada, geçiş ülkelerde ve varış ülkelerinde, gerekli kimlik belgelerinin ve seyahat belgelerinin temini konularında mağdurlara yardımcı olmak ve sığınma evi sakinlerine geri dönüş yardımı sunmak hizmet kuruluşu personelinin sorumluluğunda olacaktır. Bu tür vakalarda sığınma evi personeline düşen görevler aşağıda belirtilmektedir:

- İlgili prosedürleri sorumlu kişi ile birlikte koordine etmek;
- Gerekli bilgileri sığınma evi sakininden temin etmek;

- Sığınma evi sakinini bürokratik işlemlerin gidişatı ve tamamlanması için gereken tahmini süre hakkında bilgilendirmek;
- Yardım sunulan süreye ve sığınma evi sakininin esenliğine uygun bir şekilde, bireysel bazda vaka hizmet planlarının oluşturulmasını sağlamak;
- Geri dönüş sonrası takip hizmetleri için gereken yönlendirmelerin yapılması da dahil olmak üzere, hareket öncesi hazırlıkları ve yardımları sunmak.

4.8 Vaka bazında hizmet planı hazırlama

Sığınma evi personeli her bir mağdur için bireysel bazda bir vaka hizmet planı hazırlamalıdır. Mağdurla yapılan ilk toplantının ardından, mülakat görevlisi, sığınma evi yöneticisi ve ilgili diğer personel ile bir toplantı düzenleyerek en uygun yardım yöntemini müzakere edecektir. Her bir mağdur için hazırlanacak hizmet planının boyutu ve kapsamı mağdurun durumuna, acil ihtiyaçlarına, sığınma evinin sahip olduğu kaynaklara, mağdurun sığınma evinde tahmini kalış süresine ve mağdurun rızasına bağlı olarak belirlenecektir. Hizmet planının hazırlanması sırasında yapılan ilk öneriler mağdur ile görüşülüp değerlendirilecektir.

Tüm mağdurlar için, vaka hizmet planı aşağıda belirtilen unsurları içermelidir:

- Mağdura teklif edilen ve sunulan yardımın belgelendirilmesi;
- Mağdur tarafından kabul edilen ve alınan yardımın belgelendirilmesi;
- İmzalanmış onay formları;
- Mağdurun sığınma evinden ayrılmadan önce ulaşması gereken kısa vadeli hedefleri;
- Mağdurun hedeflerine ve vakanın geneline ilişkin ilerleme raporları;
- Mağdurun kaydettiği genel ilerlemeye ilişkin günlük notlar;
- Mağdur ayrılmadan önce doldurulması gereken sığınma evi belgeleri;
- Mağdurun aile fertleriyle veya arkadaşlarıyla yaptığı haberleşmelere ilişkin belgeler;
- Geri dönüş sonrası bakım hizmetlerine ilişkin öneriler ve yönlendirmeler.

Çocuklara ve ergenlik çağındaki insanlara yönelik vaka hizmet planları, kanuni vasilerine veya ilgili çocuk koruma kurumuna danışılarak hazırlanmalıdır. Tüm vakalarda, çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine gereken önem verilerek, çocuğun görüşleri ve istekleri de dikkate

alınmalıdır. Yardım planının karar verme ve hazırlık sürecine katılım düzeyi, çocuğun fiziksel ve psikolojik yaşına bağlı olarak belirlenecektir.

En uygun yardım yöntemi ve kaydedilen ilerlemeler, genellikle mağdurlar yapılan birebir danışmanlık seanslarında görüşülecektir.

4.9 Sığınma evinden ayrılma

Çoğu vakada, sakinlerin sığınma evinden uygun ve sorunsuz bir şekilde ayrılmalarının sağlanmasından ve gerekli ayrılma prosedürlerinin uygulandığının teyit edilmesinden sığınma evi yöneticisi sorumlu olacaktır. Bu görevlere ilaveten, sığınma evi yöneticisi veya sığınma evinin diğer bir personeli, ayrılma için bir kontrol listesi hazırlamalıdır. Kontrol listesi örneği, bu bölümün sonunda, Ek V Ayrılma Prosedürleri Formunda yer almaktadır.
Bir sığınma evi ortamında yardım almış olan mağdurlara, sığınma evi tarafından sunulan hizmetlerin kalitesi ve uygunluğu hakkında geri bildirimde bulunma fırsatı verilmelidir. Sakinlere bireysel danışmanlık ve hizmet planı hazırlama seansları sırasında sunulan hizmetlere ilişkin olarak sorulan sorulara ek ilaveten, sığınma evi personeli ayrıca sakinlerden, sığınma evinden ayrılmadan önce yazılı bir geri bildirimde bulunmalarını talep edebilecektir. Bu amaçla sakinlere, sığınma evinden ayrılmalarından bir veya iki gün önce, ayrıldıkları gün geri alınmak üzere, her ayın sonunda, bir personel toplantısında personel tarafından gözden geçirilmek üzere dosyalanacak olan bir ayrılma anketi verilebilecektir. Sığınma Evi Sakinleri Ayrılma Anketi örneği bu bölümün sonunda Ek VI'da yer almaktadır.

4.10 Kayıt Yönetimi

Tüm sığınma evlerinde, sığınma evi kayıtlarının ve sakinlerle personele ilişkin tüm verilerin toplanmasına, muhafazasına ve kullanımına ilişkin yazılı politikalar, prosedürler ve talimatlar bulunmalıdır.

Tüm sığınma evi kayıtları, hizmet kuruluşunun güvenlik prosedürlerinin yanı sıra kişisel verilerin toplanmasına, muhafazasına ve ifşasına ilişkin ulusal ve uluslararası kılavuz ilkelere uygun bir şekilde işlenmelidir.

Kişisel verileri içersin ya da içermesin, mağdurlara ve personele ilişkin, kağıt üzerindeki tüm kayıtlar, artık bunlara ihtiyaç kalmadığında, gizli atık olarak imha edilmeli ve bir kağıt imha makinesinden geçirilmelidir

(Veri güvenliği hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen 1. Bölümün 1.2 sayılı paragrafına ve 5. Bölümün 5.17 sayılı paragrafına başvurunuz.)

Not

[1] S. Kahill'den uyarlanmıştır, "Interventions for Burnout in the Helping Professions: A Review of the Empirical Evidence," (Yardım Mesleklerine Tükenmeye Yönelik Müdahaleler: Empirik Kanıtların Gözden Geçirilmesi) *Canadian Journal of Counseling Review,* 22:3 (1988).

Ek I: Personel Davranış Kuralları Kılavuz İlkeleri

ÖNSÖZ

Bu bölümde kuruluşun tabi olduğu ilkeler veya kuruluşun misyonu da yer alabilecektir. Bu bölümde ayrıca davranış kurallarının neden gerekli olduğuna dair bir açıklamaya da yer verilebilecektir: personelin davranışlarının kuruluşun hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmasını sağlamak; kuruluşun itibarını korumak; kuruluşun personelinden beklenen davranış standartlarının ve profesyonellik düzeyinin belirtilmesi ve birleştirilmesi.

Temel değerler ve kılavuz ilkeler

Kuruluş, bu bölümde, bağlı olduğu değerleri açıklayabilecektir. Örneğin temel insan haklarına, sosyal adalete ve tüm insanların onuruna ve değerine saygı, tüm davranışlarında dürüstlük, doğruluk ve ahlak ilkelerine bağlılık, hoşgörülü davranma ve davranılmasını sağlama, ırk, cinsiyet, din, renk, tabiiyet, medeni durum, cinsel tercihler, yaş, fiziksel maluliyet veya siyasi görüş gözetmeksizin herkese anlayış ve saygı göstermek ve/veya kuruluşun kaynaklarını sorumluluk bilinci içerisinde kullanma taahhüdü.

Standartlara bağlılık

Bu bölümde, personelin davranış kurallarına uyacaklarını taahhüt ettikleri bir beyana yer verilecektir.

Ayrımcılık yapmama

Bu bölümde kuruluş, personelinin, ırk, cinsiyet, din, renk, tabiiyet, medeni durum, cinsel tercihler, yaş, fiziksel maluliyet veya siyasi görüş gözetmeksizin herkesin insanlık onuruna, kıymetine ve eşitliğine her zaman saygı göstereceğini taahhüt ettiği bir beyana yer verebilecektir.

Tacizden ariyet

Bu bölümde kuruluş, personelinin, her türlü tacizden kaçınacağını taahhüt ettiği, kuruluşun da tacizden ari bir çalışma ortamı sağlama taahhüdünde bulunduğu bir beyana yer verebilecektir. İşyerinde veya iş ile ilgili, cinsel veya cinsiyete ilişkin taciz de dahil olmak üzere her türlü ayrımcılık, taciz ve fiziksel ve sözlü istismar yasaklanabilecektir. Personel, diğer personeli tehdit etmemeleri, korkutup sindirmemeleri ve doğrudan ya da dolaylı olarak diğer personelin resmi görevlerini yerine getirmelerine hiçbir şekilde müdahale etmemeleri konusunda uyarılabilecektir. Personele, resmi görevlerini sevmedikleri mesai

arkadaşlarının işlerine halel getirecek şekilde kişisel amaçlarla kullanamayacakları açık ve net bir şekilde belirtilebilecektir.

Cinsiyet eşitliği

Bu bölümde kuruluş, kadın ile erkek eşitliğini sağlama ve cinsiyet eşitliğinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasına katkı sağlama taahhüdünde bulunabilecektir.

Menfaat çatışması

Personel, menfaat çatışmasının hangi durumlarda ortaya çıktığı ve potansiyel bir menfaat çatışması ile karşı karşıya kalan personelin ne şekilde davranması gerektiği konularında bilgilendirilmelidir. Resmi görevi kapsamında, doğrudan veya dolaylı olarak maddi bir çıkara sahip olduğu bir işletmeyi ya da başka bir konuyu ilgilendiren bir hususla ilgilenmek durumunda kalan bir personelin atması gereken adımlar bu bölümde açıklanabilecektir.

Bu bölümde ayrıca, personelin, herhangi bir resmi işlemi ya da görevi yerine getirmesini, geciktirmesini veya yerine getirmemesini sağlamak amacı ile diğer bir personele veya üçüncü bir şahsa, herhangi bir jestte bulunma, hediye, para veya şahsi menfaat temin etme sözü vermemeleri veya bu tür bir taahhütte bulunmamaları gerektiği açıkça belirtilebilecektir. Aynı şekilde, personel, herhangi bir resmi işlemi ya da görevi yerine getirmeleri, geciktirmeleri veya yerine getirmemeleri için diğer bir personelden veya üçüncü bir şahıstan, herhangi bir jest, hediye, para veya şahsi menfaat talep ve kabul etmemeleri yönünde uyarılabilecektir.

Personel ayrıca, resmi görevlerini veya resmi görevleri sırasında edindikleri bilgileri, kendileri, aileleri, arkadaşları ve kayırdıkları diğer insanlar için, parasal olsun veya olmasın, kişisel menfaat temin etmek amacı ile kullanmamaları yönünde de uyarılabilecektir.

Kuruluşun mal varlıklarının ve eşyalarının kullanılması

Kuruluş bu bölümde, kuruluşun mal varlıklarının ve eşyalarının kullanımını düzenleyen kuralları açıklayabilecektir.

Personel-yönetim ilişkileri

Kuruluş bu bölümde, yönetim-personel ilişkileri hakkındaki ilkelere yer verebilecektir. Örneğin, bir saygı ortamı oluşturulmasının önemi, personelin çıkarlarını korumak amacı ile dernek veya sendika kurma ya da mevcut derneklere veya sendikalara katılma hakkı ve kendilerini ilgilendiren konulara personelin dahil edilmesinin ve bu konularda personele danışılmasının önemi gibi hususlar açıklanabilecektir.

Basın ile irtibat kurma

Kuruluş bu bölümde, basın ile irtibat kurulması konusuna ilişkin kuralları ve yönetmelikleri açıklayabilecektir- örneğin kuruluşu basın nezdinde kimlerin temsil edebileceği, ifşa edilmesine izin verilen ve verilmeyen bilgiler vb. Bu bölümde ayrıca insan ticareti ile mücadele konusundaki yararlanıcılara ilişkin olarak basın ile hangi konularda irtibat kurulabileceği de açıklanabilecektir.

Bilgilerin kullanılması ve korunması

Bu bölümde kuruluş, bilgilerin dağıtımına ilişkin kuralları ve yönetmelikleri, gizli bilgilere ilişkin kuralları ve benzeri hususları açıklayabilecektir. Bu bölümde ayrıca, insan ticareti ile mücadele konusundaki yararlanıcılara ilişkin bilgilerin korunması konusunda personelin önemi ve sorumlulukları da açıklanabilecektir.

Güvenlik

Bu bölümde, özellikle insan ticareti ile mücadele konusundaki yararlanıcılara yardım hizmetleri sunan kişiler tarafından uyulması gereken kurallar ve yönetmelikler yer alabilecektir. Güvenlik kurallarına ilişkin bazı örnekler bu El Kitabının 4. Bölümünün II, III ve IV sayılı Eklerinde yer almaktadır.

Personelin kişisel davranışları

Bu bölümde kuruluş, personelden beklenilen kişisel davranış standartlarını açıklayabilecektir. Bu davranış kuralları, insan ticareti gibi, ulusal veya uluslararası yasaları veya insan hakları standartlarını ihlal eden faaliyetlere karıştığından şüphelenilen kişilerle yakınlık kurmak gibi hususları da içerebilecektir.

Sığınma evi dışındaki çalışmalar ve faaliyetler

Bu bölümde kuruluş, öğretmenlik yapma, konuşmacılık yapma, yayımlanacak kitap veya makale yazma, siyasi faaliyetlerde bulunma gibi, sığınma evi dışındaki çalışmalara ilişkin kuralları açıklayabilecektir.

Dış kaynaklardan hediye, ödül ve para kabulü

Kuruluş bu bölümde, hediye ve ödül kabulüne ve bunların ne şekilde rapor edilmesi gerektiğine ilişkin kuralları açıklayabilecektir.

Ek II: Personel Gizlilik Anlaşması

Sığınma evinin, sakinlerinin ve personelinin korunması açısından gizliliğin korunmasının önemini kavramış bulunmaktayım.

Sakinlere ait bilgileri gizli tutmam ve acil durumlarda kişisel bilgileri ilgili sakinin veya amirimin izni olmadan ifşa etmemem gerektiğinin bilincindeyim.

Sakinlere veya sığınma evinin işletilmesine ilişkin bilgileri, basın ile kurulacak her türlü iletişimin niteliği, amacı ve sınırları hakkında amirimden açık bir şekilde izin istemeden ve bu izni almadan basın ile görüşmeyeceğim.

Sakinlerle ilgili hususları kamuya açık alanlarda görüşüp tartışmayacağım.

Sığınma evinin adresini gizli tutacağım.

Personele veya sığınma evinin işletilmesine ilişkin hususları kamuya açık alanlarda görüşüp tartışmayacağım.

Gizliliğe ilişkin soruları ya da sorunları ilk amirime yönlendireceğim.

Gizlilik politikasının kasten ihlalinin, iş akdimin askıya alınması ya da feshi de dahil olmak üzere, aleyhimde disiplin işlemleri yapılmasına neden olabileceğini kavramış bulunmaktayım.

Personelin imzası	Sığınma evi yöneticisinin imzası

Ek III: Sığınma Evi Sakinlerinin Hakları

Bu sığınma evinin tüm sakinleri aşağıda belirtilen haklara sahiptir:

- Saygı görmek ve onur kırıcı muamelelere maruz kalmamak;
- Gizlilik;
- Mahremiyetlerine saygı gösterilmesi;
- Sunulacak hizmetlere ilişkin hedeflerin ve planların belirlenmesinde rol alma;
- Kültürel hasiyetlerine saygı gösterilmesi;
- Sunulan hizmetleri tamamen bilgilendirilmiş rıza göstermek suretiyle alma hakkı;
- Sunulan hizmetlere ve bunların amaçlarına ilişkin olarak anladıkları bir dilde bilgilendirilme;
- Kişisel kayıtlarına makul ölçülerde erişme hakkı.

Yukarıda belirtilen haklarından herhangi birinin ihlal edildiğinin düşünülmesi için bir sebebin bulunması halinde, bu sorunların derhal görüşülebilmesi için sığınma evi yöneticisinden özel bir toplantı talebinde bulunulabilecektir.

Ek IV: Sığınma Evlerinin Genel Kuralları

- Diğer sakinlere ve sığınma evi personeline karşı saygılı ve nazik olunmalıdır.
- Sığınma evi personeli tarafından yüklenilen tüm ev işleri ve diğer görevler kabul edilmeli ve gerektiği şekilde yerine getirilmelidir.
- Tüm sakinler sığınma evinde yattıkları yerin düzenli ve temiz tutulmasından sorumludurlar.
- Sığınma evinin tüm eşyaları ve kaynakları özenli ve dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır.
- Personele emanete verilmeyen kişisel eşyalardan sığınma evi sorumlu olmayacaktır.
- Kalkma saati ve ışıkları söndürme saati de dahil olmak üzere sığınma evi programına uyulacaktır.
- Sığınma evinden ayrılmadan önce personelin onayının alınması gerekmektedir.
- Doktorların, psikologların ve sığınma evi personelinin tavsiye ettikleri tüm tedaviler uygulanacaktır.
- İlaçlar reçetede belirtilen dozajlarda ve saatlerde alınacaktır.
- Tüm sığınma evi sakinleri kişisel temizliklerine azami derecede özen göstereceklerdir.
- Sakinler sığınma evi içerisinde bağırmayacak veya gürültü yapmayacaklardır.
- Sığınma evinin içerisinde sigara içilmesine izin verilmemektedir.
- Sığınma evinin yasaklı alanlarına (örneğin personel ofisi, tıbbi muayene odası) personelin açık izni olmadan girilmeyecektir.

Bu genel kurallar, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, insan ticaretinin çocuk mağdurlarına da uyarlanacaktır. Reşit olmayan çocuklara ilişkin kurallara bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

- Kişisel bakım ve temizliğe önem vermek;
- Yatağını yapmak ve ortalığı tertipli tutmak gibi ev işlerini yapmak.
- Diğer kişilerin haklarına ve mallarına saygı göstermek.
- Diğer sakinlerle, personelle ve diğer kişilerle işbirliği yapmak.
- Tüm programlı faaliyetlere katılmak.

Ek V: Mağdurların Sığınma Evinden Ayrılmalarına ilişkin olarak Personelin Sorumlulukları

Personel:
Sakin:
Ayrılma tarihi ve saati:

Bu belge aşağıda belirtilen prosedürlerin sığınma evi personeli tarafından yerine getirildiğini teyit etmek amacı ile düzenlenmiştir:

Seyahat prosedürleri ve sonraki adımlar sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakine açıklanmış ve ilgili sakin, ayrılmasıyla ilgili tüm prosedürleri ve gerekli adımları anladığını teyit etmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakin Sığınma Evi Ayrılma Formunu İmzalamış ve Formun bir sureti kendisine verilmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakinden sığınma evi tarafından sunulan hizmetlere ilişkin isimsiz anket formunu doldurması talep edilmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakine aşağıda belirtilen belgeler teslim edilmiştir:

- "Seyahat Etmeye Uygundur" belgesinin teyidi;
- Kişisel sağlık ve tıbbi tedavi kayıtları;
- İlgili vaka dosyasındaki belgeler (imzalamış olduğu onay formları da dahil olmak üzere);
- Ayrıldıktan sonraki hizmetleri sunacak olan kuruluşların irtibat bilgileri.

Sakinin sığınma evinde kaldığı süre boyunca personel tarafından muhafaza edilen tüm kişisel eşyaları ve parası iade edilmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakin diğer tüm giysilerini ve şahsi eşyalarını almıştır.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakin mevcut hava ve seyahat koşullarına uygun giysilere ve ayakkabılara sahiptir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakine şahsi eşyaları için yeterli sayıda seyahat çantası verilmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakine yemek paketi verilmiştir.

Sığınma evinden ayrılmak üzere olan sakin sığınma evine ait tüm eşyaları teslim etmiştir.

Sığınma evi personelinin imzası Tarih

Ek VI: Sığınma Evi Sakinleri Ayrılma Anketi

SIĞINMA EVİNDEN AYRILAN KİŞİLER İÇİN İSİMSİZ ANKET

Bu anketin amacı sığınma evinin, tüm sakinlerine en uygun ve optimum hizmetleri sunabilmesini sağlamak amacı ile burada kalan kişilerin görüşleri, izlenimleri, fikirleri ve önerileri hakkında bilgi toplamaktır.

Bu isimsiz anket bu ay içerisinde toplanan diğer anketlerin arasına yerleştirilecektir. Her ayın sonunda, personel, sığınma evi tarafından sunulan hizmetlerin değerlendirilmesi, gözden geçirilmesi ve gerekli değişikliklerin yapılması amacı ile anketleri inceleyecektir.

Aşağıda yer alan soruları yanıtladığınız için teşekkür ederiz:

Sığınma evinde makul ve adil bir şekilde muamele gördüğünüzü düşünüyor musunuz?
Daima Genellikle Nadiren Hiçbir zaman

Personelin sunulan hizmetler hakkında yeterli bilgi verdiğini düşünüyor musunuz?
Daima Genellikle Nadiren Hiçbir zaman

Personelin vakanızın statüsü hakkında yeterli bilgi verdiğini düşünüyor musunuz?
Daima Genellikle Nadiren Hiçbir zaman

Personelin isteklerinizi ve görüşlerinizi dikkate aldığını düşünüyor musunuz?
Daima Genellikle Nadiren Hiçbir zaman

Sığınma evinde size sunulan, aşağıdaki hizmetler hakkında yapmak istediğiniz herhangi bir yorum var mı?

- Sığınma evinde barınma olanağı/tesisler
- Yemekler
- Tıbbi bakım
- Danışmanlık
- Hukuki yardım
- Mağdurun kendisini toparlamasına yönelik faaliyetler/mesleki faaliyetler/eğitim faaliyetleri

Sığınma evi tarafından sunulan hizmetlerden memnun musunuz?

Sığınma evine ya da sunulan hizmetlere ilişkin herhangi bir değişiklik yapma imkanınız olsaydı neyi değiştirmek isterdiniz?

Sığınma evi hakkında başka yorumlarınız ya da önerileriniz var mı?

5

Sağlık ve İnsan Ticareti

5. Sağlık ve İnsan Ticareti

5.1. Giriş

Yakın zamana kadar, insan ticareti ile mücadelede sağlanan desteğin büyük bir kısmı, bilgi alışverişine, cezai ve adli işbirliğine ve geri dönüş ve yeniden entegrasyon yardımına odaklanmıştı. Ancak, son birkaç yıl içerisinde, bir dizi protokol[1] ve deklarasyon[2] ile yayınlanan çalışmalar, insan ticaretine ilişkin ciddi sağlık sorunlarıyla da ilgilenmek gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu belgeler, sağlık bakımına ilişkin asgari standartların belirlenmesi ve insan ticaretine maruz kalmış kişilerin ve insan ticaretinden etkilenen toplumların sağlık gereksinimlerini tam anlamıyla karşılayacak ihtisaslaşmış hizmetlerin sunulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

İster işgücü sömürüsü, ister cinsel sömürü isterse diğer sömürü türleri nedeniyle insan ticaretine maruz kalmış kişiler, sağlıkla ilgili bir dizi sorunla karşılaşmaktadır. İnsan tacirlerinin elinde tutsak kaldıkları süre boyunca, fiziksel sağlıkları, üreme sağlıkları ve ruhsal sağlıkları üzerinde çok uzun bir süre devam edebilen etkiler bırakan fiziksel şiddete, cinsel sömürüye, psikolojik istismara, kötü yaşam koşullarına ve çok çeşitli hastalıklara maruz kalmaktadırlar[3].

Bu sağlık sorunlarının bilincinde olarak, Budapeşte Deklarasyonu'nda (Ek I) "insan ticareti ile ilgili sağlık ve kamu sağlığı sorunları ile daha fazla ilgilenilmesi" gerektiği vurgulanmıştır. Bu deklarasyonda özellikle, insan ticaretine maruz kalmış kişilere "güvenli ve şefkatli bir ortamda, eğitim görmüş profesyoneller tarafından (...) cinsiyetlerine, yaşlarına ve kültürlerine uygun, geniş kapsamlı, uzun süreli sağlık ve bakım hizmetleri sunulması" önerilmektedir. Bu amaçla, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ruh sağlığına ilişkin hizmetlerin sunulmasına yönelik olarak asgari standartlar belirlemiştir[4].

SAĞLIK HAKKI

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre "sağlık, sadece hastalık ve sakatlık halinin olmayışı değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir" ve "ırk, din, siyasi görüş, ekonomik veya sosyal statü ayrımı gözetmeksizin, ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardına sahip olmak, tüm bireylerin temel haklarından biridir"[5].

Sağlık ve insan hakları ile insan ticaretine maruz kalmış kişilerin sunulan sağlık bakımı hizmetlerinden faydalanma hakları arasındaki ilişki, insan

haklarına ilişkin çeşitli belgelerde vurgulanmaktadır[6, 7, 8, 9]. Bu konuda kesin bir örnek vermek gerekirse, "2000 yılında yayınlanan, İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü'nde" insan ticaretinin bireyin sağlığı üzerindeki etkilerinin çok boyutlu olduğu kabul edilmekte (bedensel, psikolojik ve sosyal) ve bu nedenle kişinin sağlığını kazanması için birden çok alanda hizmet sunulmasını öngören bir yaklaşım benimsenmesi tavsiye edilmektedir.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler sağlık haklarına sahiptir. İlgili politikalarda ve uygulamalarda, bireyin haklarına her açıdan saygı gösterilmeli, ayrımcılık yapılmamalı ve bu konuya ilişkin uluslararası sözleşmelerde ve diğer belgelerde yer verilen ilkeler yansıtılmalıdır[10].

BÖLÜMÜN ÖZETİ

Bu bölümde, insan ticaretine maruz kalmış kişilere sağlık bakım hizmetleri sunulmasına ilişkin kılavuz ilkeler açıklanmaktadır. Standart tıbbi protokollere, mevcut araştırmalara, insan ticaretine maruz kalmış kişilerle ilgilenen kuruluşların güncel uygulamalarına ve ilgili alanlarda (örneğin göçmenlerin ve mültecilerin sağlığı, kadınlara yönelik şiddet, çocukların istismarı) uygulanan sağlık stratejilerine dayalı bilgiler sunulmaktadır.

Bu bölüm, bu El Kitabının diğer kısımlarıyla birlikte okunmalıdır.

ASGARİ BAKIM STANDARTLARI

Birçok ülkede, insan kaynaklarının, lojistik kaynakların ve maddi kaynakların maddi açıdan ulaşılabilirliği ve bulunabilirliği ulusal sağlık makamlarının kapasitesini aşmaktadır. En iyi uygulamaların belirlenmesi için gösterilen çabalar kapsamında, insan ticaretine maruz kalmış kişilere sağlık bakım hizmetleri sunulmasına ilişkin standartların da oluşturulması gerekmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım hizmeti sunan kuruluşlar, insan ticaretine maruz kalmış kişilere sağlık bakım hizmetleri sunulmasına ilişkin asgari standartların belirlenmesi amacıyla, bu durumda etkilenen ülkelerin hükümetleri ile işbirliği içerisinde çalışabilecektir.

5.2 İnsan Ticaretinin Sağlık Boyutu

İnsan ticaretinin sağlık boyutu hakkında yapılan bir çalışmada sağlık gereksinimleri üç gruba ayrılmıştır.[11] Bu ayrım aşağıda belirtilen unsurlara dayanmaktadır:

- İnsan ticareti sürecinin aşamaları;
- Marjinalleşme ve savunmasızlık düzeyleri;
- Risk, istismar ve sağlık üzerindeki etkileri.

İNSAN TİCARETİ SÜRECİNİN AŞAMALARI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlık riskleri ve ihtiyaçları insan ticareti sürecinin beş aşamasına göre belirlenebilmektedir.[12, 13] Bu aşamalar aşağıda açıklanmaktadır:

- Hareket öncesi;
- Seyahat ve geçiş;
- Varış;
- Gözaltına alınma, sınır dışı edilme ve suç delilleri;
- Entegrasyon ve yeniden entegrasyon.

Hareket öncesi aşaması, kişinin fiziksel olarak bir insan ticareti senaryosunun içine düşmesinden önceki dönemi ilgilendirmektedir. Kişinin bu duruma düşecek kadar aciz ve savunmasız olduğunu göstermekte ve hareket anında mevcut beden ve ruh sağlığını yansıtmaktadır; bu etkenler, insan ticareti süreci boyunca kişinin sağlığını ve sağlığa yönelik tüm davranışlarını etkilemektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler genellikle, erişimi zor ve yetersiz kaynaklara sahip, sağlık sistemleri zayıf bölgelerden çıkmaktadır; bu nedenle bu kişilerin sağlık sorunları hiçbir zaman teşhis veya tedavi edilmemiştir. Dolayısıyla, tıbbi değerlendirmeler yapılırken ve bakım müdahaleleri planlanırken kişinin hareket öncesindeki sağlık geçmişinin dikkate alınması büyük bir önem taşımaktadır.

Seyahat ve geçiş aşaması ise, kişinin bulunması ile başlayan ve varış noktasına ulaşması ile sona eren dönemdir. Bu aşama, kişinin, hayatını tehdit eden ve üzerinde çok az kontrol sahibi olabildiği ya da hiçbir şekilde kontrol edemediği bir tehlike içerisinde bulunmasına, genellikle çok tehlikeli sevk yöntemlerine, yüksek riskli sınır geçişlerine, tutuklanmalara, tehditlere, sindirme yöntemlerine ve şiddete, tecavüze ve diğer şekillerde cinsel istismara maruz kalmasına neden olacak

şekilde aldatıldığını ilk olarak fark ettiği dönem olması nedeniyle "ilk travma" anı olarak da bilinmektedir.

Varış aşaması, bireyin çalışmaya başlatıldığı ve zorlamaya, şiddete, sömürüye, borç batağına ve diğer şekillere istismara maruz kaldığı dönemdir. İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin insan ticareti vakasından kurtulmadan önce tıbbi yardım veya başka bir destek alabildiğine nadiren rastlanmaktadır. Bu kişilerin birçoğu eşitli enfeksiyonlar kapmakta, yaralanmalara, hastalıklara ve yetersiz sağlık bakımı nedeniyle çeşitli komplikasyonlara maruz kalmaktadır.

Gözaltına alınma, sınır dışı edilme ve suç delilleri aşaması, bireyin, ceza yasalarını veya göç yasalarını ihlal ettiği iddiasıyla polis veya göçmen işleri yetkili makamları tarafından gözaltına alındığı ya da insan taciri, sömüren bir işveren ya da istismar eden diğer kişiler aleyhine davalarda işbirliği yaptığı dönemdir. Bazı gözaltı merkezlerinde koşullar son derece ağırdır ve beden sağlığı açısından ciddi riskler oluşturmaktadır. Ayrıca, hemen hemen sadece yetkili makamlarla irtibat kuruyor olması da (örneğin tutuklanma, delil sunma, davalarda ifade verme) kişinin ruh sağlığı üzerinde yan etkilere neden olabilecek ve bu etkiler psikolojik destekle azaltılabilecektir.

Entegrasyon ve yeniden entegrasyon aşaması uzun vadeli ve çok boyutlu bir süreci içeren ve ancak kişi herhangi bir ülkenin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yaşamının aktif bir üyesi olunca sona eren bir dönemdir.[14] İnsan tacirlerinin elinden kurtulmuş olması, kişinin doğrudan sağlığına kavuşmasını sağlayacak bir yola girmesini otomatik olarak garanti etmemektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler genellikle, anksiyete, tecrit hissi, saldırgan duygular ya da davranışlar, kendi kendini suçlama veya diğer kişilerin kendisini suçladığını düşünme, gerekli kaynaklara erişim sağlamakta ve destek sağlayan kişilerle iletişim kurmakta güçlük çekme ve olumsuz davranışlar (örneğin aşırı miktarda sigara içme, içki içme, uyuşturucu kullanma) gibi duygu ve davranışlar içerisinde olacaklardır.
Kişinin önceden sahip olduğu sağlık sorunları ve ailesi ve/veya toplum ile yeniden entegrasyon sırasında karşılaşacağını tahmin ettiği zorluklar, bu sorunların düzeyini daha da artıracaktır.

MARJİNALLEŞME VE SAVUNMASIZLIK DÜZEYLERİ

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlık riskleri ve ihtiyaçları, aşağıda belirtilenler gibi diğer hassas gruplara bakılarak belirlenebilmektedir:

- göçmenler ve mülteciler;
- şiddete, işkenceye, cinsel istismara, çocukluğunda bedensel ve/veya cinsel istismara maruz kalmış kişiler;
- çocuk fahişeler de dahil olmak üzere fahişeler;
- sömürülen işçiler.

Çok çeşitli şekillerde istismara ve sömürüye maruz kalan ve bedensel, psikolojik ve sosyal durumları nedeniyle marjinalleşen, insan ticaretine maruz kalmış kişiler, yukarıda belirtilen diğer grupların savunmasızlıklarından ve sağlığa ilişkin özelliklerinden bir kısmını paylaşmaktadırlar. Sağlık ve insan ticareti hakkındaki bilgilerin son derece az olduğu dikkate alınarak, mevcut literatürün gözden geçirilmesi suretiyle bu gruplar üzerinde araştırma yapılması ve bu kişilere yardım sunmak üzere geliştirilmiş modellerin incelenmesi faydalı olacaktır[15, 16]. Bu bilgiler, insan ticaretine maruz kalmış kişilere uygun sağlık hizmetleri sunulmasına ilişkin zorluklarla başa çıkmakta faydalı olabilecektir.

RİSK, İSTİSMAR VE SAĞLIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İnsan ticareti ile ilgili risklerin, istismarların ve bunların sağlık üzerindeki etkilerinin büyük bir kısmı aynı anda ortaya çıkabilecek veya birbirleriyle çakışabilecektir. Bunlardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır:

- fiziksel istismar/beden sağlığı;
- cinsel istismar/üreme sağlığı;
- psikolojik istismar/ruh sağlığı;
- zorla uyuşturucu veya alkol kullanımı/madde bağımlılığı;
- sosyal kısıtlamalar ve manipülasyon/ sosyal esenlik;
- ekonomik sömürü ve borç batağı/ekonomik esenlik;
- hukuki güvensizlik/hukuki güvenlik
- istismar düzeyindeki çalışma ve yaşama koşulları/iş ve çevre sağlığı, ve
- marjinalleşmeye ilişkin riskler/sağlık hizmetlerinden faydalanma

5.3 Bakım Hizmetleri Sunulmasına İlişkin Etik İlkeler ve Güvenlik İlkeleri[17]

(Bkz Ek I: İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler) Aşağıdaki metinde "insan ticaretine maruz kalmış kişi"lere atıfta bulunulduğunda, insan ticaretine maruz kalmış kişinin refakatsiz bir

küçük ya da kanuni bir vasiye ihtiyaç duyan bir yetişkin olması durumunda, bu ifade "insan ticaretine maruz kalmış kişi ve/veya kanuni vasisi" olarak anlaşılacaktır.

Tüm profesyoneller, bakım hizmeti sundukları insan ticaretine maruz kalmış kişilerin esenliğinin sağlanması için, etiğe ve güvenliğe ilişkin temel ilkelere uymak koşuluyla, gereken tüm desteği ve hizmetleri sunmakla yükümlüdürler. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin aldığı tüm profesyonel hizmetlerin, bu kişilerin kendilerini toparlama sürecinin bir parçası olduğu dikkate alındığında, bu hizmetlerin özel profesyonel beceri gerektirdiği ortaya çıkmaktadır. Bu hizmetlerin alınması sırasında yaşanan olumlu deneyimler kişinin diğer insanlara olan güvenini ve öz güvenini artırmakta, geleceğe yönelik umutlarını güçlendirmektedir. Olumsuz deneyimler ise, bireylerin utanç duymalarına, kendilerini suçlamalarına, kendilerini çaresiz ve umutsuz hissetmelerine neden olmaktadır.

- Çocuklara (18 yaşın altındakiler) ve zihinsel engelliler gibi özel yardıma muhtaç kişilere ilişkin olarak, aşağıda açıklanan ilkeler ilgili diğer prosedürlerle birlikte değerlendirilmelidir (örneğin, refakatsiz küçükler ve bir vasiye veya kanuni temsilciye ihtiyaç duyan kişiler için).
- Bu bölümde yer verilen tüm kılavuz ilkeler, insan ticaretine maruz kalmış ehliyetli kişiler (zihinsel ve fiziksel olarak kavrama, iletişim kurma ve hayatları hakkında karar verme yetisine sahip yetişkinler) için olduğu kadar çocuklar ve yukarıda açıklandığı şekilde, özel yardıma ihtiyaç duyan yetişkinler için de eşit derecede geçerlidir.
- Sağlık görevlileri/diğer profesyoneller, daima çocuğun veya özel ihtiyaçları olan yetişkinin yüksek yararına uygun şekilde ve iyi niyetli davranacaklardır.

ZARAR VERMEME

"Zarar vermeme," tıbbi etiğe ilişkin birçok kılavuzun ilk ilkesidir. İnsan ticareti ile bağlantılı ciddi riskler, mağdurlarının birçoğunun kırılgan bir durumda bulunduğu ve travma riskinin artması olasılığı göz önüne alındığında, bu temel ilke ne kadar vurgulansa azdır. Zarar verme potansiyelinin değerlendirilmesi ve yapılacak herhangi bir mülakatın, muayenenin veya izlenecek bir prosedürün, bireyin durumunun önceye nazaran daha kötüye gitmesine neden olacağına inanmak için bir neden mevcut ise, bunların o anda gerçekleştirilmemesi, tüm sağlık görevlilerinin etik sorumluluğunun gereğidir. Aksine bir kanıt bulununcaya kadar, tüm bireylerin ve vakaların, zarar verme yönünde

ciddi bir potansiyelin mevcut olduğu düşünülerek ele alınması gerekmektedir.

BİREYİN EMNİYETİNİN, GÜVENLİĞİNİN VE RAHATININ SAĞLANMASI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle konuşmaya başlamadan önce, kişinin kendisini emniyette ve güvende hissettiğinden emin olunması hayati bir önem taşımaktadır. Bireyin emniyetine ilişkin riskler daha önce başka amaçlarla gözden geçirilmiş olsa da, destek hizmeti sunan kişiler mutlaka, kişinin o anda kendini emniyette hissedip hissetmediğini ve kendisini daha fazla emniyette hissetmesi için yapılabilecek herhangi bir şey olup olmadığını sormalıdırlar.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere acil bir tıbbi bakım ihtiyacı duyup duymadıklarının sorulması büyük bir önem taşımaktadır. Fiziksel ve psikolojik belirtiler, özellikle, kişi bir mülakatta iken ya da bir hizmet kuruluşunda bulunurken olduğu gibi, kendisini baskı altında hissettiğinde akut bir hal almaktadır. Destek hizmeti sunan kişiler özellikle aşağıdaki soruları sormalıdırlar:

- "Şu anda kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"
- "Şu anda herhangi bir ağrı ya da rahatsızlık hissediyor musunuz veya bir doktora ya da hemşireye görünmenizi gerektirecek herhangi bir sağlık sorununuz var mı? (destek hizmeti sunan kişi bir doktor ise; "…rahatsızlık hissediyor musunuz veya başlamadan önce bana anlatmak istediğiniz herhangi bir sağlık sorununuz var mı?

5.4 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Bir İnsanın Dünyaya Bakış Açısını Anlamak: Bakımı Etkileyen Hususlar

Sağlık bakım hizmetleri sunan kişiler, geçmişte yaşamış oldukları istismarların ve şu andaki ya da gelecekteki koşullardan kaynaklanan stresin insan ticaretine maruz kalmış kişiler üzerindeki etkilerini kavramalıdırlar. Sağlık bakım hizmeti sunan kişinin tüm iyi niyetine ve gayretlerine rağmen, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin verecekleri tepkiler, personelin işini yapmasını önleyerek, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin iyileşmelerinin önünde bir engel teşkil edebilecektir.

Dikkat: İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin sergilediği tüm duygu ve davranışların geçmişte yaşadığı travmanın bir tezahürü olduğu varsayılmadan önce, belirli davranışların, algılanan ya da gerçek bir

tehlikeye karşı bir öz savunma mekanizması olabileceğinin dikkate alınması gerekmektedir. Bireyin gösterdiği anksiyetenin, konuşmaya istekli olmamasının ya da strese bağlı olarak verdiği diğer tepkilerin, insan tacirleri tarafından misilleme yapılmasından ya da diğer insanların (örneğin aile fertleri, sığınma evinde kalan diğer sakinler, eski iş arkadaşları) kendisine zarar vermesinden veya davranışlarını tasvip etmemesinden korkması gibi, o an itibariyle mevcut olan fiili tehditlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığının derhal tespit edilmesi kritik bir önem taşımaktadır.

TERÖRE MARUZ KALMAK

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin anlattıkları olaylar, insan tacirleri, işverenler ve muhabbet tellalları tarafından kişileri kontrol altında tutmak amacı ile kullanılan taktiklerin, işkenceciler, aile içi şiddet uygulayan kişiler veya çocukları istismar eden kişiler tarafından uygulanan taktiklere yakın olduğunu göstermektedir.[18]

- **Terör uygulamak**: sürekli olarak acımasız bir şekilde korku salmak;
- **Yalan söylemek ve aldatmak**: bireyin kendisi hakkındaki algılamasına duyduğu güvenin ve etrafındaki dünyaya bakış açısının sarsılması;
- **Öngörülemeyen ve kontrol edilemeyen koşulların sürekliliği**: bireylerin dengesini bozmak ve dünya hakkındaki önceki algılamalarına dayanarak olayları planlama ve tahmin etme yeteneklerini köreltmek, yaşama ilişkin olarak önceden benimsemiş oldukları stratejilerden vazgeçerek sadece hayatta kalabilmeyi amaçlayan savunma stratejileri geliştirmelerini sağlamak.
- **Tüm karar verme yetilerini ortadan kaldırmak**: bireyin esenliğinin ya da hayatta kalabilmesinin sadece insan tacirini hoşnut tutmasına ve insan tacirinin iki dudağının arasında çıkacak bir söze bağlı olduğu hissini uyandırmak, ve
- **Duygusal manipülasyon**: sevgi ve bağlılık gibi duygularını manipüle ederek bireyi kontrol altında ve kendisine yakın tutmak (insan taciri ile duygusal bir ilişki içinde olan bireyler söz konusu ise). Bu manipülasyon genellikle, insan tacirinin, insan ticareti faaliyetinin bazı özelliklerini, hile ile olumluymuş gibi göstererek, insan ticaretine maruz kalmış kişinin düşüncelerini istediği yönde etkileme çabalarını içermektedir. Örneğin, yapacağı seyahatin veya gireceği işin evlerine, kendilerine bağımlı olan aile fertlerine daha fazla para göndermelerini sağlayacağının, toplumsal veya dini vecibelerini yerine getirmelerine yardımcı olacağının, hayalini kurdukları daha iyi bir hayatı yaşamalarına olanak sağlayacağının anlatılması.

Tüm bu şiddetin, zorlamaların ve psikolojik manipülasyonun amacı, kişinin kimlik duygusunu ve başkaları ile olan bağlarını ortadan kaldırarak kişiyi kendisine bağımlı ve itaatkar kılmaktır.

Kişi ilk olarak "son derece ağır yaşam koşullarına" maruz bırakılmakta ve ölümün son derece yakın olduğunu hissetmeye zorlanmaktadır[19]. İnsan taciri, kişinin, güvenliğinin kontrolünün artık kendi elinde değil, insan tacirinin elinde olduğunu anlamasını sağlamaktadır.

İkinci aşama, "fiziksel tükenmeyi" içermektedir. Bireyler kendilerine hiç vakit ayırmadan uzun süre çalışmaya zorlanmakta ve böylelikle insan tacirlerinin onları kontrol etmeleri kolaylaşmaktadır. Dinlenme ve kendini toparlama fırsatı bulamayan birey yorgunluktan bitkin hale düşmekte, savunma stratejileri planlamak veya tasarlamak için fırsat bulamamakta ve sadece aldığı komutlara ve algıladığı tehditlere uygun bir şekilde davranmaya odaklanabilmektedir.

Bireyin bağımlılığını garanti eden son unsur ise kontrol ve tecrit altında tutmaktır[20]. Tutsak alan-tutsak ilişkisinin yaşandığı bir ortamda, insan ticaretine maruz kalmış kişi hemen hemen sadece insan taciri ile irtibat kurabilmekte ve hem dünyayı hem de kendisini insan tacirinin oluşturduğu çarpık bir evren üzerinde algılayabilmektedir. Böylece, bir kişi olmaktan çıkmakta, sadece insan tacirinin taleplerinin bir yansıması haline dönüşmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin büyük bir çoğunluğu yaşamış oldukları insan ticareti deneyimine, şuursuz ve kontrolsüz bir şekilde, sadece psikolojik ve fizyolojik tepkilerle veya başa çıkma mekanizmaları ile yanıt vermektedir.

"İnsan ticaretinin kişilerin ruh sağlığı üzerindeki psikolojik etkileri hakkında ayrıntılı bilgi almak için bu bölümün Özel Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar hakkındaki 5.5 ve 5.8 başlıklı paragraflarına ve Klinik Kılavuz İlkeler başlığı altındaki Ruh Sağlığı kısmına başvurunuz.)

KORKU

Bir insan ticareti deneyiminin ardından verilen tepkilerin büyük bir çoğunluğu kişinin geliştirmiş olduğu hayatta kalma stratejilerine bağlı olsa da, kişi içinde bulunduğu ana ve geleceğe ilişkin endişeleriyle bağlantılı tepkiler de verebilmektedir.

Memleketlerinin dışında bulunan insan ticaretine maruz kalmış kişiler, bir göçmen ya da mülteci konumunda bulunan bir insanın maruz kaldığı her türlü sorunla karşılaşabilmektedir. Bunların arasında yabancılaşma

hissi, dil ve kültür engelleri, ikamet, kalma ve geri dönüş ile ilgili endişeleri ve hizmet sağlayıcıya bağımlı olma ve aşırı derecede güvenmek zorunda kalma gibi duygular da yer almaktadır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler ayrıca davranışlarının potansiyel veya fiili olarak toplum tarafından tasvip edilmemesinden veya başlarına gelenlerden dolayı duydukları utançtan kaynaklanan bir stres yaşamaktadırlar. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin bir hayat kadını olarak çalışmaya zorlanmış ve cinsel istismara maruz kalmış olmaları, vaat edilen geliri elde etmeden ve borçlarını ödemeden dönmüş olmaları nedeniyle, aileleri ya da yaşadıkları toplum tarafından reddedilmeleri veya tecrit edilmeleri sık rastlanılan olaylardır.

TEPKİSEL DAVRANIŞLAR VE DESTEKLEYİCİ TEPKİLER

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışan tüm uzmanlar, bu kişilerin sergiledikleri davranışları neden sergilediklerini anlamaya çalışmalıdır. Böylelikle, en iyi ne şekilde yardımcı olabileceklerini ve insan ticaretine maruz kalmış kişilerin neden yardım ve bakım almayı reddettiklerini, randevularına gitmediklerini veya ilaçlarını almadıklarını anlayabileceklerdir. Her bir birey insan ticaretine farklı tepki vermektedir. Çoğu kişi travmanın ve yaşadıkları bozgunun etkisi altında görünürken, bazıları bağımsız ve kendinden emin davranışlar sergileyebileceklerdir. Her iki durumda da, yardım konusunda aynı ilkeler geçerlidir. Her durumda, daima, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin haklarına saygı gösterilmeli, bu kişilere birer birey muamelesi yapılmalı ve mümkün olan en iyi bakım hizmeti sunulmalıdır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım sunulmasında, hizmetle ilgili zorlukların en önemlileri arasında, bireyin başkalarına ve kendisini duyduğu güvenin azalmış olması ve yaşamının kontrolünü elinde bulundurmadığını düşünmesi yer almaktadır. Kişinin daha önce kendi bedeninin ve bedeninin başına gelenlerin kontrolünü yitirmiş olması (örneğin cinsel istismar, zorla güvenli olmayan ortamlarda çalışma vb.), özellikle bir tıbbi muayene sırasında, bedeninin kontrolünü bir sağlık görevlisinin eline terk etmek üzere olan bireyler için anlamlıdır.

Bir hizmet ortamında güven esastır; ancak, insan ticaretine maruz kalmış bir kişi için, başka bir kişiye güvenmek ve bu kişiden yardım kabul etmek, yaşamının bir kısmının kontrolünü o kişinin ellerine teslim etmek anlamını taşımaktadır. Burada yaşanan paradoks, yardımı reddetmenin (ve çoğu durumda kendisine zarar verebilecek davranışlarda bulunmanın), kararı veren kişi kendisi olduğu için, bireye, kontrolü elinde bulundurduğu ve bir başkasının kendi adına hareket

etmesine izin vermediği hissini yaşatmasıdır. Aşağıdaki tabloda insan ticaretine maruz kalmış kişilerde en sık rastlanılan duygulardan bir kısmı vurgulanmakta, bu tepkilerin hizmetlerin sunulmasını ne şekilde etkileyebileceği açıklanmakta ve hizmet sağlayıcının sergileyebileceği destekleyici davranışlara yönelik tavsiyelerde bulunulmaktadır.

Bu bölümün Özel Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar hakkındaki 5.5, 5.7.1 ve 5.8 başlıklı paragraflarına ve Klinik Kılavuz İlkeler başlığı altındaki Akıl Sağlığı ve HIV/AIDS kısımlarına başvurunuz.

Hizmet Ortamında İnsan Ticaretinde Sık Rastlanan Tepkilere Verilen Destekleyici Tepkiler[21]

İnsan ticaretinde sık rastlanan tepkiler	Tepkilerin bir hizmet ortamında tezahürü	Olumsuz davranışlara verilebilecek destekleyici tepkiler
Korku, güvensizlik duygusu, anksiyete	İnsanlarla tanışmaktan, dışarıya çıkmaktan veya yalnız kalmaktan kaçınma; titreme, sarsılma, kalbin hızlı atması; uyuma güçlüğü çekme ve kabus görme; kişinin sükunetini korumakta veya yoğunlaşmakta güçlük çekmesi	Güvenlik önlemleri almak; alınan güvenlik önlemlerini açıklamak ve bu konuda güvence vermek; mekanın gizliliği ve güvenliği; dışarıdaki randevularına giderken kişiye refakat etmek.
Diğer insanlara güvenmeme	Hizmet sağlayıcıya ve yapılan yardım tekliflerine ihtiyatlı yaklaşma; bilgi vermekten imtina etme; yanlış bilgi verme; destek hizmeti sunan kişilerle, sığınma evinin diğer sakinleriyle, programda yer alan diğer kişilerle, ailesiyle ilişkilerinde zorluklar yaşama.	İlişkilerin oluşturulmasında sabır ve sebat göstermek; koşulsuz bir şekilde pratik yardım ve moral desteği sunma; bir şeye ihtiyaç duyup duymadığını ve iyi olup olmadığını düzenli olarak sormak.
Kendine güvenmeme, öz saygının azalması	Pasiflik hissi, karar almakta veya aldığı kararlara güvenmekte zorluk çekme; geleceğe yönelik plan yapmakta zorluk çekme; diğer insanlara ve harici etkilere aşırı hassasiyet gösterme ve aşırı tepkiler verme;	Küçük görevler vermek, kısa vadeli hedefler belirlemek, kısa vadeli başarıları desteklemek, başarıları değerlendirmek.
Kendini suçlama, suçluluk ve utanç duygusu	Göz temasında bulunmaktan kaçınma; kendini ifade etmekte güçlük çekme; olayların ve duygularının ayrıntılarını hatırlamakta zorlanma; fiziksel muayenelere, grup terapilere veya diğer terapi türlerine karşı direnç gösterme.	Başına gelenlerin kendi suçu olmadığını telkin etme, insan ticaretinin birçok insanı mağdur eden bir suç olduğunu ve kendilerinin yalnız olmadığını hatırlatma; son derece zor koşullarda cesaret ve dayanıklılık gösterdiğini hatırlatma.
Kendisine ve diğer insanlara karşı öfke duyma	Destek hizmeti sunan kişilere ve diğer insanlara (örneğin sığınma evinde kalan diğer sakinlere ve ailesine) karşı düşmanca davranışlar veya şiddet uygulama; kendine bedensel zarar verme; kendini toparlama ve iyileşme sürecini sabote etme; aşırı tepki verme; katılma konusunda isteksizlik gösterme; diğer insanları suçlayıcı şekilde davranma; uzlaşmaz ve nankör tavırlar sergileme.	Sabır; düşmanca davranışları sakin karşılamak; öfke veya düşmanca tavırlar sergilememek veya hayal kırıklığına uğrandığını hissettirmemek; kişinin güvenliğinin sağlanması için makul ve orantılı önlemler almak; diğer kişilerin güvenliğinin sağlanması için makul ve orantılı önlemler almak;
Hafızada boşluklar, çözülme	Geçmişte yaşanan olayların ayrıntılarını veya belirli kesitlerini hatırlayamamama; geçmişte yaşanan olayları değiştirerek anlatma; soruları yanıtlamakta isteksizlik.	Kişiyi yargılamamak veya ayıplamamak; kişiyi baskı altında tutmamak veya zorlamamak; unutmanın bazı kişiler için önemli olabileceğini hatırda tutmak.
Tecrit, yalnızlık hissi	Üzüntü, depresyon, diğer insanlardan ve faaliyetlerden kopma, bezginlik; içine kapanma veya bencilce davranma; hiç kimsenin kendisini anlayamayacağını düşünme.	Ailesiyle veya arkadaşlarıyla telefonla görüşmesini (ya da başka bir şekilde irtibat kurmasını) teklif etme; birebir faaliyetlere veya grup faaliyetlerine katılması için fırsatlar yaratma; planlanmış faaliyetler veya görevler.
Bağımlılık, itaatkarlık veya savunmaya geçme hali	Karar verememe veya karar vermede isteksizlik gösterme; karşıdakini memnun etme arzusu; kolayca etki altına alınma; kişisel tercihlerini belirtmekte güçlük çekme; düzenli olarak şikayet etme; yardım ve tavsiyeleri reddetme veya kabul etmeye direnç gösterme	Küçük görevler vermek; sınırlı hedefler belirlemek; kişiye yeteneklerini ve kapasitesini hatırlatmak, kişinin iyiliği için tüm sorumluluğu üstlenmek suretiyle kişinin bağımlılık hissini desteklememek (yardım almak isteyip istemediklerine ve bu yardımı ne zaman ve ne şekilde almak istediklerine kişinin karar vermesini sağlamak).

5.5 Özel Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bu bölümde, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım sunulurken özel olarak dikkat edilmesi gereken hususlar ve prosedürler açıklanmaktadır. Bu bölümde, kültürel yetkinlik konusunun açıklanması (yani bakım hizmetlerinin sunulması sırasında kültürel hususlara hassasiyet gösterilmesi), belirli hassasiyetlerin ve kişinin cinsiyetine bağlı ihtiyaçların vurgulanması, HIV/AIDS hakkında bilgi verilmesi, madde bağımlılığı konusuna dikkat çekilmesi ve sağlık görevlisi-hasta ilişkisinin karmaşık yönlerinin açıklanması amaçlanmaktadır.

5.5.1 KÜLTÜREL YETKİNLİK

"Kültürel yetkinlik" ifadesi, tıbbi ve tıbbi olmayan bağlamlarda, genellikle, etnik, ırksal, ulusal, sosyal ve dilsel faktörlerin sağlık bakım hizmetlerini ve hastalarla hizmet sağlayıcılar arasındaki ilişkileri ne şekilde etkilediğini belirtmek amacı ile kullanılmaktadır. Kültürel yetkinlik kazanmak, yukarıda belirtilen tüm hususlara ilişkin olarak, kültürel farklılıkların bilincine varmayı, bu farklılıkları kabullenmeyi ve bunlara karşı duyarlı olmayı öğrenmeyi içermektedir. Bu farklılıklara duyarlı ve uygun bir şekilde tepki verilmesi sadece bakım hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulmasının hayati bir önem taşıyan bir unsuru değil, aynı zamanda, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi gibi, insan hakları konusunda uluslararası kabul görmüş belgelerin getirdiği bir yükümlülüktür[22].

Kültürel yetkinlik, "kültürler arası iletişimi ve diğer kişilerle uygun/etkin etkileşimi artıran bilgi, davranış ve becerilerin karmaşık bir şekilde entegrasyonsi" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kavram aşağıda belirtilen hususları içermektedir:

- Kültürün diğer insanların inançları ve davranışları üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibi olmak;
- Kişinin kendi kültürel özellikleri ve önyargıları ve bunların diğer kişiler üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olması.
- Sosyo-politik, çevresel ve ekonomik bağlamın belirli bir durum üzerindeki etkilerini kavramak[23].

Sağlık görevlilerinin, müşterilerin ve bakım hizmetleri sunulan ortamların çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, kültürel yetkinliğe sahip olmak zaman ve kaynaklar açısından ciddi bir yatırım gerektirebilecektir. Neredeyse tamamen öğrenilmesi gereken (ya da öğrenme süreci ile

desteklenmesi gereken) davranışların, tavırların, bilgilerin ve becerilerin edinilmesini ve hem yönetimin hem de personelin ilgi ve istek duymasını gerektirmektedir.

Stres, kendisini farklı şekillerde hissettirmekte ve değerlendirilmesi ya da anlaşılması güç davranışlar olarak ortaya çıkabilmektedir. Yanlış anlaşılmalar hatalı teşhis konulmasına neden olabilmektedir.

Akıl sağlığı alanında teşhis ve destek işlemleri sırasında, psikolojik tepkilerin kültürel ve toplumsal etkenlere bağlı olarak şekillendiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Bireylerin travmaya neden olan olayları deneyimleme ve bunlara tepki verme şekilleri, öz geçmişleri ve kültürleri ile bağlantılıdır. Ailesinin, cemiyetinin ve toplumunun travmayı ne şekilde deneyimlediği ve ne şekilde tepki verdiği, insan ticaretine maruz kalmış bir kişinin vereceği tepkiler üzerinde büyük bir etkiye sahip olacaktır.

Belirli bir toplumun kavramsal modelleri, başka bir kültüre veya geçmişe sahip bireylerin çektikleri acıları anlayıp gerektiği şekilde karşılık vermeleri için yeterli veya uygun olmayabilecektir. Batı dünyasında yaygın olan destek stratejileri, diğer insanların travmaya neden olan olaylara gösterdikleri yaklaşımla kıyaslandığında, tamamen yabancı ve hatta kırıcı olarak algılanabilecektir. Örneğin, bireylerden yaşadıklarını anlatmalarının istenmesi ya da bireylerin yaşadıklarını hatırlamaya teşvik edilmesi, unutmanın geçmişte yaşanan zorluklarla başa çıkmak için normal bir yöntem olarak kullanıldığı veya özel hayata ait ya da utanç verici ayrıntıların aile ortamı dışında açıklanmasının kabul edilebilir bir davranış olmadığı kültürlerden gelen insanlar için bir teselli kaynağı olmayacaktır. [24]

Birçok kültürde, danışmanlık hizmeti almak, olumsuz ve hatta tehlikeli çağrışımlara neden olabilmektedir. Örneğin psikiyatrinin akıl ve ruh sağlığı hastanelerinde tedavi görmeyi çağrıştırdığı veya "bir kişinin zihninin manipüle edilmesinin" doğaya aykırı olduğuna inanan bir kültüre ait kişiler, danışmanlık çalışmalarına şiddetle itiraz edebilecek, bu çalışmalardan korkabilecek veya bu çalışmalara katılmak bu kişilerin strese girmesine neden olabilecektir. Sağlık görevlileri, uygun yardımı sunabilmek için, müşterilerinin kültürleri ve dinleri hakkında bilgi edinmeye çalışmalıdırlar.

Sağlık görevlilerinin "Memleketinizde olsaydınız şu anda yaşamakta olduğunuz sorunlara ya da duygulara ne şekilde tepki verirdiniz" şeklinde sorular sormaları faydalı olabilecektir. Böylelikle, destek hizmeti sunan kişiler bireylerin, dini kurumları, dini simgeleri, geleneksel

üfürükçüleri ziyaret etmek ya da dini ayinler gerçekleştirmek gibi çeşitli kaynaklara erişim sağlamalarına yardımcı olabileceklerdir.

Gerekli kültürel yetkinliğe sahip olabilmek için, farklı milliyetlere mensup, insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışmak zorunda olan bireylerin, görevlerini yerine getirirken karşılaşacakları farklı milliyetlere ve kültürlere ilişkin kalıplarını, klişelerini, önyargılarını veya peşin hükümlerini tespit etmek ve törpülemek için öz değerlendirmede bulunmaları gerekmektedir. En sık rastlanan ön yargıların bir kısmı ekonomik ve sosyal sınıfla ilgilidir; örneğin maddi açıdan avantajlı olan ya da bunlar kadar avantajı olmayan kişiler veya eğitimli ya da daha az eğitimli kişiler. Destek hizmeti sunan kişilerle sağlık görevlilerinin hizmet sundukları kişilerden daha avantajlı bir ekonomik ve sosyal sınıfa ait olmaları olasılığının yüksekliği göz önüne alındığında, bu avantajların yoksul ve eğitimsiz çevrelerden gelmiş olmaları mümkün olan müşterilerine karşı tavırlarını ve davranışlarını ve bu kişilere uyguladıkları tedavi yöntemlerini ne şekilde etkilediğinin değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış herkese saygılı davranılmalı ve bu kişilerle, açık ve net bir şekilde iletişim kurulmasını ve kişinin söylenenleri anlamasını sağlayacak bir şekilde konuşulmalı, ancak kesinlikle küçümseyici bir tarzda konuşulmamalıdır.
Kültürel yetkinliğin geliştirilmesinde önemli bir diğer adım da, kişinin çalıştığı kültürel grupların geleneksel iyileştirme yöntemleri ve inançları hakkında bilgi sahibi olması ve bunlara saygı göstermesidir. Destek hizmeti sunan kişiler bu yaklaşımları, mümkün ve uygun olduğu takdirde, tedavi planlarına entegre etmelidirler.

Ayrıca, mümkün olduğu müddetçe, kültürel arabuluculardan faydalanılabilecektir. Kültürel arabulucular, hem göçmenin hem de hakim kültürün motivasyonlarını, örf ve adetlerini ve geleneklerini anlayan arabuluculardır. [25] Bu kişiler hizmet alan kişinin sağlık görevlisini, sağlık görevlisinin de bu kişiyi daha iyi bir şekilde anlamasına yardımcı olabileceklerdir.

Tüm bireylerin esenliğinin sağlanması açısından, kültürel yetkinliğe sahip hizmetlerin sunulması merkezi bir konumda bulunmaktadır. Farklı kültürlerden oluşan bir ortamda insan ticaretine maruz kalmış kişilerle ve birbirleriyle saygı çerçevesi içerisinde etkin bir şekilde çalışabilmelerini sağlamak için gerekli davranışları, tavırları, bilgiyi ve becerileri edilebilmeleri amacı ile personelin eğitime tabi tutulması tavsiye edilmektedir.

5.5.2 TRAVMA VE HAFIZA

İnsan ticaretine bağlı olarak travma yaşamış bireylerin, isimler, tarihler ve yerler de dahil olmak üzere, olayların ayrıntılarını hatırlayamamaları oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bireylerin aradan zaman geçtikçe olayları farklı bir şekilde hatırlamalarına da oldukça sık rastlanmaktadır. Hafıza kaybı özellikle "ilk travma"[26] anına, yani bireyin tehlikeyi ilk kez fark ettiği döneme ilişkin olarak akut bir hal almaktadır; bu dönem, resmi görevlilerin ve diğer kişilerin hakkında en fazla bilgi edinmek istedikleri dönemdir (örneğin seyahat organizasyonları, insan tacirlerinin isimleri, giriş kapıları vb.).

Travmanın yaşandığı anda ortaya çıkan ve algılamayı ve hafızayı engelleyen fizyolojik ve psikolojik tepkiler, bireylerin yaşadıkları olayları daha sonra hatırlamalarını ve ayrıntılı bir şekilde anlatmalarını önleyebilecektir. Bir tehlike ile karşılaşıldığında fizyolojik olarak "savaş veya kaç" tepkisi verilmekte ve bu sırada beyin, seçici dikkati veya algılamaların filtre edilmesini engelleyen kimyasal maddeler salgılamaktadır.[27] Bir travma yaşarken, birey, yoğunlaşmayı ve gözlem yapmayı bırakmakta, sadece, algılanan bir sonraki tehdide hızlı bir şekilde tepki verebilmek için her türlü uyarıcıya karşı son derece uyanık olmaktadır. Otonom sinir sisteminin fizyolojik tepkisinden kaynaklanan bilgi kaybı, ileride çözülmeye neden olabilecek kendi kendini suçlama duygusuyla birleşince, kişinin olayları ve ayrıntılarını hatırlama yeteneğini önemli ölçüde etkilemektedir.

İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin, olayları hatırlayamaması ya da hatırladıklarında değişiklik yapması, bu kişinin yalan söylediği veya işbirliği yapmak istemediği anlamına gelmemektedir. Hafıza ile ilgili sorunlara karşı sabırlı olunmalı ve bireylerin olayları ve yaşadıklarına ilişkin ayrıntıları, ilk anlattıklarından farklı bir şekilde anlatmaları ya da eklentiler yapmaları engellenmemelidir; çünkü bu arada geçen zaman içerisinde kişi daha önce hatırlayamadığı hususları hatırlayabilecektir.

5.5.3 BİYOLOJİK CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet sağlık ve sağlık bakımı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Biyolojik cinsiyetin, yani erkek veya dişi olma şeklindeki biyolojik gerçeğin, ve toplumsal cinsiyetin, yani erkekliği ve dişiliği belirleyen kültürel tanımın, sağlığın iyileştirilmesine ilişkin etkin faaliyetlerin tasarlanmasına önemli bir rol oynadığı hatırdan çıkarılmamalıdır.[28] Toplumsal cinsiyete hassasiyet gösteren bir yaklaşım aynı zamanda haklara da hassasiyet göstermekte ve ayrımcılık

yapmama ilkesini ve kadınlarla erkeklerin eşit şekilde muamele görme haklarını gözetmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler arasında kadınların sayısı belki daha fazladır; ancak, erkekler, ergenlik çağındaki erkekler ve oğlan çocukları da insan ticaretine ve cinsel şiddete, istismara ve sömürüye maruz kalmakta ve bu davranışlardan kaynaklanan sağlık sorunları yaşamaktadırlar.

Mümkün olduğu takdirde, kadınlara, kız çocuklarına ve ergenlik çağındaki kızlara, kadın bir sağlık görevlisi tarafından muayene edilme seçeneği sunulması önem taşımaktadır. Kadın sağlık görevlisinin bulunmaması halinde, fiziksel muayene sırasında bir kadın hazır bulunmalıdır. Aynı şekilde erkeklere ve ergenlik çağındaki erkeklere, erkek bir sağlık görevlisi tarafından muayene edilme seçeneği sunulmalıdır.

Toplumsal ve politik bağlamda, genellikle kadınların hakları tanınmamakta ya da göz ardı edilmektedir.

Kadınlara yönelik şiddet

Kadınlara yönelik insan ticareti kadınlara yönelik şiddetin ciddi ve geniş ölçekte kabul görmüş bir şeklidir. "Kadınlara yönelik şiddet" ifadesi, ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan, toplumsal cinsiyete dayalı bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamını taşımaktadır. Aşağıda belirtilen unsurları içermekle birlikte bunlarla sınırlı değildir:

- Aile içinde meydana gelen dövme, kız çocukların cinsel istismarı, evlenirken verilen başlıkla ilgili şiddet, evlilik içi tecavüz, cinsel organların mutilasyonu ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dahil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulanması;
- Toplum içinde meydana gelen tecavüz, cinsel istismar, çalışma hayatında, öğretim kurumlarında ve diğer yerlerde cinsel taciz, kadın satışı ve zorla fuhuş da dahil, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet;
- Nerede meydana gelirse gelsin, devlet tarafından işlenen veya hoş görülen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.[29]

Kadınlara yönelik şiddet zorla kısırlaştırmayı, zorla kürtaj yaptırmayı, hamileliği önleyici aletlerin zorla kullandırılmasını ve yeni doğmuş kız çocukları töre gereği öldürülmesi gibi faaliyetleri de içermektedir.

Kadınlara yönelik şiddet genellikle kendilerine yakın kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Araştırmalar, kadınların yüzde 10'u ila yüzde 50'sinin birlikte yaşadıkları kişiler tarafından dövüldüklerini ya da fiziksel saldırıya uğradıklarını göstermektedir.[30] Bir kadının fiziksel ve ruhsal sağlığının doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi ve yeniden entegrasyon planlaması için gelecekte uygulanmak üzere güvenli ve sağlıklı seçenekler sunulabilmesi için ilgili kadının, aile içi şiddet de dahil olmak üzere, geçmişte şiddete maruz kalıp kalmadığının araştırılması faydalı olacaktır. Aile içi şiddet birçok kadın için hassas bir konudur. Geçmişte yaşanılan istismarlar genellikle, ruh sağlığı eğitimi almış görevlilerin veya deneyimli doktorların, kadınların tıbbi geçmişini araştırmaları sırasında ortaya çıkmaktadır. Görevliler bu tür bir sorgulamadan kaynaklanabilecek strese karşı hazırlıklı olmalıdırlar.

Cinsel şiddet

Cinsel şiddet, "ev ve iş ortamı da dahil olmak ancak bunlarla sınırlı kalmamak üzere, her türlü ortamda, mağdur ile ilişkisi her ne olursa olsun, herhangi bir kişinin zor kullanmak, zarar verme tehdidinde bulunmak ya da fiziksel güç kullanmak suretiyle herhangi bir cinsel harekette bulunması, cinsel harekette bulunmaya teşebbüs etmesi, istenmeyen cinsel yorumlarda ya da yakınlaşmalarda bulunması ya da kadın cinselliğinin ticaretini yapması" anlamını taşımaktadır.[31] İnsan ticareti bağlamında ise, cinsel istismar, zorla çalıştırmak için insan ticaretine maruz bırakılan kadınlara yönelik olanlar da dahil olmak üzere, son derece yaygındır. Cinsel şiddet ve kişinin rızası olmadan gerçekleştirilen cinsel davranışlar arasında "zorla fuhuş, zorla pornografiye maruz bırakmak, zorla hamile bırakmak, zorla kısırlaştırmak, zorla kürtaj yaptırtmak, zorla kölelik yaptırtmak ve zorla evlendirmek" gibi faaliyetler yer almaktadır.[32]

Cinsel saldırı, ruh sağlığı desteğini ilgilendiren ciddi toplumsal ve kişisel etkilere neden olmaktadır. Cinsel şiddete gösterilen psikolojik tepkilere, cinsel olmayan travmalara gösterilen tepkilerden farklı şekillerde yaklaşmak gerekmektedir. Cinsel şiddete maruz kalmış kişilere gösterilecek yaklaşımın, yaşamış olduğu bu deneyimin mağdurun derin bir kişisel zarar görmesine, damgalanmasina, öz saygısı üzerinde son derece olumsuz bir etki yaratmasına ve hatta yaşama arzusunu bile

etkilemesine neden olabileceği göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekmektedir.

Cinsel istismardan ve fuhuştan kaynaklanan damgalanmış olma duygusu, ruh sağlığına ilişkin olarak sunulacak desteği ve kişinin ruh sağlığını yeniden kazanmasını önemli ölçüde engellemekte ve kişinin iletişim kurmasını ve açıklamalarda bulunmasını, öz saygısını kazanmasını ve affedici olmasını önlemektedir. Bu tür olaylar genellikle kişinin ailesinin ve içinde yaşadığı toplumun tepkisine ve hatta kişiyi dışlamasına neden olmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalan ve özellikle fuhuşa zorlanan kadınlar, genellikle kendilerine yöneltilen cinsel saldırılardan dolayı suçlanmaktadırlar. Cinsel istismarın ve fuhuşun neden olduğu, hissedilen ve gerçek damgalanma duygusu, kadınların yardım talebinde bulunma isteklerini de etkilemektedir. Hizmet sağlayıcılar, cinsel şiddetin ve istismarın kişinin öz saygısını kaybetmesine ve kendi kendini koruma ve hayatta kalma güdüsü geliştirmesine neden olabileceğini dikkate almalı ve insan ticaretinin kadın mağdurları için harici kaynaklardan destek, yardım ve barınma talebinde bulunurken alabilecekleri olumsuz sosyal tepkiye hazırlıklı olmalıdırlar.

Cinsel şiddet mağdurlarıyla çalışmak, hoş görülü ve anlayışlı olmayı gerektirmektedir. Cinsel şiddet mağduru bir kişi, kendisi ve hayatı üzerindeki tüm kontrolü bırakmaya zorlanmış olacaktır. Bu kadınlar, polisle veya sağlık görevlileriyle karşılaştıklarında da benzer bir şekilde, kontrolü yitirecekleri hissine kapılabilmektedirler. Sorgulamaya ya da muayeneye maruz kalmak, kadın mağdurun teslimiyet, çaresizlik, utanç ve kendini suçlama hislerini şiddetlendirerek travmayı artırabilecektir. Bu nedenle, güvenlerini kazanmak amacı ile bu kişilere sempati ve nezaketle yaklaşılması büyük bir önem taşımaktadır. Yaşadıkları sıkıntılara ilişkin olarak, öz saygılarını ve güvenlerini bir dereceye kadar geri kazandıktan ve kendilerine yardımcı olmayı teklif eden insanlara güvenebilmeye başladıktan sonra elde edilecek bilgiler, teşhis ve tedavi işleminin daha iyi bir şekilde gerçekleştirilmesini ve dolayısıyla bu kişilerin sağlıklarına kavuşmalarını kolaylaştıracaktır.[33]

Mahremiyet haklarına saygı göstermek ve tevazu

Belirli durumlarda, görevlinin, kadın mağdurun tıbbi muayenelerden ve cinsellik konusundan utanmasına ve ketum davranmasına anlayış ve saygı göstermesi gerekecektir. İnsan ticaretine maruz kalmış bir kadının, jinekolojik muayenenin standart bir prosedür olduğunu ve sorulan soruların rutin muayene usulünün bir parçası olduğunu anlamasına

yardımcı olmak için görevlinin sabır göstermesi gerekecektir. İnsan ticareti mağduruna, yaşamış olduğu deneyim nedeniyle mimlenmediği ve kendisine farklı bir muamele yapılmadığı anlatılmalıdır. Kadın mağdura, kendisinin bu konudaki tek vaka olmadığının ve tıbbi personelin benzeri birçok vakada çalıştığının açıklanması ve gerekli anlayış gösterilerek mağdurun rahatlamasına ve kendisine yardımcı olunabilmesi için sorulması gereken soruları cevaplamasına olanak sağlanması gerekebilecektir. Ayrıca, insan vücudunun hassas ve karşıdaki kişiyi utandırması muhtemel işlevleri ve organları hakkında konuşulurken mağdurun kültürel bağlamında aşina olduğu ifadelerin ve üslubun kullanılması da gerekebilecektir.

5.5.4 AYRIMCILIK VE KADININ GELENEKSEL ROLÜ

Sağlık görevlileri, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik önyargıları ve toplumsal ve kültürel klişeleri ile yüzleşmeye hazırlıklı olmalıdırlar. Örneğin, kadınlar, özellikle mağdur edilmiş kadınlar, kendilerine inanılmayacağından korktukları için, olayları ya da sağlık durumlarını ifşa etmeyebilecekler ya da hafifleterek anlatabileceklerdir. Kadın mağdurlar, kendi sağlıkları hakkında bilgi alma haklarını kullanmayabilecekler veya bir sağlık görevlisinin, özellikle erkek bir sağlık görevlisinin makamına ve bilgisine saygı göstererek, tıbbi bilgileri anlama kapasitelerini veya bilgilendirilme gereksinimlerini hafife alabileceklerdir.

Beslenme ve hijyen; üreme sisteminin genel fonksiyonları ve jinekolojik bakım; cinsel sağlık, güvenli cinsel yaşam, doğum kontrolü ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (belirtileri ve uzun vadede doğurabileceği riskler de dahil olmak üzere) gibi konular hakkında gerekli sağlık bilgileri ve eğitim malzemeleri sunulmalıdır. Sağlık görevlileri, sağlık bilincinin artırılmasına yönelik uygun faaliyetlerin geliştirilmesine yardımcı olmalıdırlar. Kadınlar, erkekler, cinsel tercih açısından azınlık gruplar ve çocuklar için farklı faaliyetler düzenlenmelidir.

Sağlık görevlileri daima, sağlıkla ilgili hizmetlerin herhangi bir ayrımcılık yapılmadan sunulmasını ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin sağlığı ve kendini toparlaması dışında herhangi bir hususun dikkate alınmamasını ve bilgi edinme hakkı ve bilgilendirilerek tercihte bulunma hakkı da dahil olmak üzere, kişinin tüm haklarının konsültasyon ve tedavi dönemi boyunca eksiksiz bir şekilde tanınmasını sağlamaya çalışmalıdırlar.

Birçok ülkede düşük sosyal ve ekonomik statüye sahip olmaları, kadınların normal bir iş ve toplum hayatına katılma şanslarını azaltmakta ve kendilerini savunmak için gerekli kaynaklara erişimlerini kısıtlamaktadır. Birçok kültürde, ailenin kızının anne babasına bakması beklenmektedir. Evlerinden uzakta vaat edilen istihdam olanağının kazandırması beklenen parayı kazanamadan geri dönen kadınlar derin bir suçluluk ve utanç duygusuna maruz bırakılabilecektir. Özellikle, sözde iş fırsatından faydalanabilmesi için gerekli paranın aile tarafından ödendiği durumlarda, aile üyeleri tarafından, ailenin şerefine leke sürdüğü gerekçesiyle kınanabilmekte, cezalandırılabilmekte ve misillemeye tabi tutulabilmektedirler.

Bazı toplumlarda, ailenin şerefini lekeledikleri gerekçesiyle, kadınların, aile bireyleri tarafından dışlanması ve hatta öldürülmesi kültürel, sosyal ve yasal olarak kabul edilebilir bir durumdur. Mağdurun, bu tür bir ortama döndüğü takdirde, kendisine yönelik olarak şiddete başvurulabileceğinden endişe etmesi (ya da bu tür bir riskten şüphelenmek için diğer nedenlerin mevcut olması) halinde, mağdurla birlikte alternatif düzenlemeler değerlendirilmeli ve mağdurun isteği doğrultusunda hareket edilmelidir.

5.5.5 CİNSEL SAĞLIK VE ÜREME SAĞLIĞI

Kadınlara yönelik insan ticareti cinsel sağlık ve üreme sağlığı üzerinde ciddi derecede olumsuz etkilere sahiptir. İnsan ticaretine maruz kalan kadınların cinsel sağlıkları ve üreme sağlıkları genellikle maruz kaldıkları cinsel istismar nedeniyle zarar görmektedir. İnsan ticaretine maruz bırakılma nedeni zorla fuhuş yaptırılmak olmayan kadınlar bile, genellikle cinsel istismara ve sömürüye maruz kalmaktadırlar. Cinsel sağlığın ve üreme sağlığının bozulması, sosyal, psikolojik ve fiziksel etkilere neden olmaktadır ve bu rahatsızlıkların profesyonel bir şekilde ve gerekli özen gösterilerek tedavi edilmesi gerekmektedir. İnsan ticaretine ve cinsel istismara maruz kalan kadınlar genellikle, HIV de dahil olmak üzere, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar kapmaktadır. Bu tür enfeksiyonlara yakalanmış olup olmadıklarının tespiti gönüllülük esasıyla, bu kadınların tümüne teklif edilmeli ve uygun görüldüğü takdirde, test öncesi ve sonrası danışmanlık hizmetleriyle desteklenmelidir (HIV/AIDS başlıklı bölüme başvurunuz). Test ve sonuçların raporlanması işlemleri hızlı ve gizli bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Sağlık görevlileri aşağıda belirtilen hususlarda, kadınlara, anlayabilecekleri bir dilde ve kültürel olarak kabul edilebilecek bir şekilde gerekli bilgileri sunmalıdırlar:

- Cinsel sağlık, güvenli cinsel davranış ve doğum kontrolü;
- Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, belirtileri ve uzun vadede neden olabileceği riskler;
- Üreme sağlığı, doğum öncesi ve sonrası bakım;
- Test öncesi ve sonrası danışmanlık bilgileri de dahil olmak üzere HIV/AIDS;
- Genel üreme fonksiyonları ve jinekolojik bakım;
- Kadın sünneti (uygun olduğu durumlarda);
- Sağlık ve cinsel ifade hakkı.

Gerekli görüldüğü takdirde, kilit paydaşlar, işbirliği içerisinde çalışarak kadınların üreme sağlığı ve cinsel sağlık hakkındaki bilgilerini ve kendi geleceklerini belirleme olanaklarını artırmak amacı ile gerekli bilgileri uyarlamalıdır Üreme sağlığıyla ilgili olarak özel olarak dikkat edilmesi gereken bazı kilit hususlar aşağıda açıklanmaktadır.

Hamilelik

Sağlık görevlileri, bireylerin kendilerine sunulacak bakım hizmetlerine ilişkin kişisel kararlarına saygı duymalı ve doğum öncesi dönemde, doğum sırasında ve doğum sonrası dönemde gerekli yardımı ve desteği sunmalıdırlar. Bu hizmetler insan ticareti sürecinin tüm aşamalarında sunulmalıdır. İnsan ticareti ile mücadele koruma ve yardım programının bütçe kısıtlamaları ve yerel yasal kısıtlamalar dahilinde, mümkün olan azami yardım sunulmalıdır.

İnsan ticaretine maruz kalmış hamile kadınlar:

- hassasiyetle ve yargılayıcı olmayan bir tutum ile muamele görmeli;
- gerekli muayeneleri ve bakımları nedensiz biçimde geciktirilmemeli;
- uygun ve yeterli danışmanlık, bakım ve izleme desteği sunulmalı;
- özellikle hamilelik veya doğumla ilgili olarak, dönüş ülkesindeki hizmetlerin yetersiz kalabileceği komplikasyonların teşhis edilmiş olması halinde, seyahatin veya geri dönüşün perinatal risklere neden olabileceği durumlarda bulundukları ülkeden çıkarılmamalıdırlar.

Kadın mağdurun hamileliğini sonlandırmak istemesi halinde, ev sahibi ülkede sahip olduğu seçenekler bildirilmeli, danışmanlık hizmeti sunulmalı ve geciktirilmeksizin uygun sağlık hizmetlerine

yönlendirilmelidir. WHO (Dünya Sağlık Örgütü) emniyetsiz bir şekilde yapılan kürtajlar nedeniyle her yıl yaklaşık 200.000 kişinin hayatını kaybettiğini ve gelişmekte olan ülkelerdeki ölüm oranının gelişmiş ülkelere kıyasla daha yüksek olduğunu tahmin etmektedir (her 100.000 kürtajda 330 ölüm vakası).[34]

Doğum kontrolü

Sağlık görevlileri, insan ticaretine maruz kalmış kişilere mevcut doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgi vermeli ve WHO ve UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) tarafından belirlenmiş uluslararası standartlara uygun şekilde hazırlanmış, doğum kontrol yöntemi seçenekleri, yöntemleri ve teknikleri hakkında kültürel açıdan sakınca doğurmayacak bilgileri içeren sağlık malzemelerini paylaşmalıdırlar.

Çoğu ülkede kadınların hamileliklerine ilişkin herhangi bir seçim yapma imkanları yoktur veya çok düşüktür. Dolayısıyla, doğum kontrolü konusu, kadının zorlama veya şiddet tehdidi altında bulunmadan bilgi edinme hakkına ilişkin daha geniş bir çerçevede ele alınmalıdır.[35]

Kısırlık

Üreme sağlığı konusunda en sık rastlanan sorunlardan biri de kadınların, cinsel şiddet içeren insan ticareti deneyiminin kısır kalmış olmalarına yol açması korkusudur. Kısırlık hakkındaki uydurma hikayelerin ve gerçeklerin açıklanarak birbirlerinden ayırt edilmesi ve enfeksiyonlara ya da yaralanmalara yönelik gerekli tıbbi prosedürlerin uygulanması büyük bir önem taşımaktadır.

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı, insan ticaretinin en önemli sonuçları arasında yer alsa da insan ticaretine maruz kalmış kadınların tıbbi yardıma gereksinim duydukları tek alan değildir ve her zaman kadınların en öncelikli endişeleri arasında yer almamaktadır. İnsan ticaretinin sağlık üzerindeki etkilerini değerlendirirken, politikaların saptanmasında rol oynayan kişiler ve sağlık görevlileri genellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı üzerine odaklanmakta (örneğin cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, genital travma) ve bu kadınların yaşayabilecekleri diğer sağlık komplikasyonlarını göz ardı etmektedirler.

5.5.6 CİNSEL TERCİH AÇISINDAN AZINLIK GRUPLAR

Bu kategoride, transseksüeller, erkeklerle cinsel ilişkin kuran erkeler ve kadınlarla cinsel ilişki kuran kadınlar yer almaktadır. Cinsel tercih

açısından azınlık gruplar, nüfusun, marjinal ve geleneksel olarak dışlanan bir kesimini oluşturduklarından, özel ilgiye ve savunmasız durumlarına ve sağlık ihtiyaçlarına hassas bir şekilde yaklaşan uygulamaların geliştirilmesine gereksinim duymaktadırlar. Bu kişilerin maruz kaldığı ayrımcılık ve marjinalleşme ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yapabilmektedir. Bu kişilerin, dinlenildiklerini ve yargılanmadıklarını hissettirecek bir şekilde kabul edilmeleri, saygı ve ilgi görmeleri gerekmektedir. Cinsel tercih açısından azınlık grupların hakları, insan haklarına ilişkin uluslararası belgelerde belirlenen temel haklar arasında yer almaktadır.[36]

Cinsel tercih açısından azınlık grupların, ayrımcılığa, zulme, şiddete ve cinsel kimlikleri ile ilgili cinsel şiddete maruz kalmaları oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bazı ülkelerde, lezbiyenliklerini "tedavi" etmek amacı ile, kadınlara ailelerinin rızasıyla tecavüz edilmektedir. Homoseksüeller de (ya da homoseksüel olduğundan şüphelenilen erkekler) genellikle tecavüze, aşağılayıcı sözlere ve hareketlere, dayağa ve hatta cinayete maruz kalmaktadırlar.

Bireyin kimliğini değiştirmek için hiçbir teşebbüste bulunulmamalıdır. Dolayısıyla, bir bireyin biyolojik açıdan erkek olması, ancak kendisini kadın kimliğiyle tanımlaması durumunda, sağlık görevlisi tüm görüşmelerinde bu kişiye kadın muamelesi yapacaktır. Tıbbi tedavi açısından ise, bireyin hem biyolojik hem de transseksüel özellikleri dikkate alınmalıdır. Transseksüeller hormon tedavisi görüyor olabilecektir. Birey aldığı ilaçların adını veya dozajını bilmeyebilecektir. Bireyin özel ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve gerekli hormonların reçetelerinin temini sağlık görevlilerinin sorumluluğu altındadır.

5.5.7 İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KADINLARIN ÇOCUKLARI

İnsan ticaretine maruz kalan kadınların önemli bir kısmı bekar annelerdir ve çocukları genellikle memleketlerinde yaşamaktadır. Ancak, bazı durumlarda, kadınlar insan ticaretine maruz kaldıktan sonra doğum yapmakta ve çocuk annesinin insan ticaretine maruz kaldığı ülkede yaşamaktadır. Bu durum özellikle, annenin, bir polis baskınında ya da göçmen bürosunun baskınında yakalanıp çocuğunu arkada bırakmak zorunda kaldığı hallerde hem anne hem de çocuk için ciddi bir sorun olmaktadır. Annelerin çocukları için duydukları endişe mutlaka dikkate alınmalıdır; çünkü özellikle bazı durumlarda mağdurların, insan tacirlerinin çocuklarına misilleme yapmalarından korkmaları için ciddi nedenler bulunmaktadır. Çocukları memleketinde bulunuyor ise, kadın mağdurun memleketindeki ailesi ile irtibat kurmasına fırsat verilmelidir.

Çocukların anneleri ile aynı ülkede yaşamaları durumunda ise, hizmet sağlayıcı, çocuğun esenliğinin sağlanması konusunda polis yetkililerine ya da sosyal hizmetler gibi diğer yetkili makamlara başvurulması konusunda çocuğun annesine danışmalıdır.

5.6 Çocuklar ve Ergenler

Çocuklar ve ergenler yetişkinlerle benzer amaçlarla ve aynı iş kollarında çalıştırılmak amacı ile insan ticaretine maruz bırakılmaktadırlar (örneğin fabrika işçiliği, ev işleri, fuhuş için veya gelin olarak). Bu kişiler daha çok, çocuklara özgü şekillerde sömürülmektedirler (örneğin çocuk pornografisi, deve jokeyi, dilencilik, madencilik ve organ bağışı).[37] İnsan ticareti deneyimi sırasında çocuklar normal ve sağlıklı bir şekilde gelişme potansiyellerine zarar veren fiziksel ve psikolojik ortamlara maruz bırakılmaktadır.

Çocuklar küçük yetişkinler değillerdir

İnsan ticaretinin çocuk mağdurlarına yardımcı olan sağlık görevlileri, çocukları küçük yetişkinler olarak değerlendirmemeli ve bu tür zor koşullar altında bulunan çocukların özel ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmalıdır.[38]

İnsan ticaretinin sağlık üzerindeki etkileri, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan gelişmekte oldukları bir zamanda istismara maruz kalmış olmaları nedeniyle, gençler üzerinde son derece yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Ergenler, karmaşık bir dünyaya ve kendilerinin bu dünyadaki görevlerine ve yerlerine ilişkin bir anlayış geliştirmektedirler. Bu dönemde edinilen davranış modellerini bir yetişkin olarak yaşadıkları süre boyunca uygulamaktadırlar ve ergenler henüz maruz kaldıkları riskin boyutunu tam olarak kavrayacak durumda değillerdir. Travmaya ve zayıf düşmelerine neden olan insan ticareti deneyimi, özellikle ergenlik çağında ve ergenlik çağı öncesi dönemde bulunan çocukların, zaten zor ve karmaşık olan ve kimliklerini (cinsel kimliklerini ve diğer kimliklerini) belirledikleri ve öz saygılarını oluşturdukları gelişim evrelerini iyice güçleştirmektedir.

5.6.1 İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ ÇOCUKLARIN VE ERGENLERİN BAKIMI

Çocukların ve ergenlerin yaşlarına ve belirli gereksinimlerine uygun sağlık koşulları ve sağlık hizmetleri edinme hakları, sadece hayatta kalabilmeleri ve esenliklerinin sağlanması için gerekli olmayıp aynı zamanda, çocuğun yüksek yararının en yüksek önceliğe sahip olması gerektiğini öngören, Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) gibi, insan haklarına ilişkin çeşitli belgelerde belirtilen temel insan hakları arasında yer almaktadır.[39] Sağlık görevlileri, bu sözleşmede ve çocukların, özellikle de insan ticaretine maruz kalmış çocukların haklarını ele alan diğer uluslararası belgelerde ve kılavuz ilkelerde belirtilen standartlara uymalıdırlar.[40]

Çocuk, Ergen ve Genç İnsan Tanımı[41]

Çocuk Hakları Sözleşmesi – UNFPA, WHO, UNICEF

Çocuk	0-18 yaş
Ergen	10-19 yaş
Gençlik	15-24 yaş
Genç insan	10-24 yaş

Çocuk, ergen ve yetişkin tanımları kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Bir ergenin bir yetişkinin görevlerini ve sorumluluklarını üstlenmiş olması genellikle o kişinin ait olduğu kültürü yansıtmaktadır. Ancak, çocuk ve ergen sağlığı yönetimi açısından, ilgili ülkedeki veya bölgedeki kültürel ve hukuki tanımlar, ancak, sağlık tedavisinin uygulanmasına, bilgilendirilmiş rızasının alınmasına, tıbbi vaka yönetimi protokollerine ve benzeri bakım standartlarına ilişkin olarak, uluslararası kabul görmüş normlarla çelişmediği müddetçe dikkate alınmalıdır. Bir kişiye herhangi bir ilacın çocuk dozunun mu yoksa yetişkin dozunun mu verilmesi gerektiği belirlenirken, kültürel ilişkilendirmeye yer yoktur.

Çocuklara ve ergenlere bakım hizmetleri sunulurken;

- Saygılı davranmayı ve katılımı teşvik eden yaklaşımlar geliştirilmelidir;
- Geçmişte yaşadıkları deneyimlerin çocuklara ve ergenlere ne tür karmaşık yollardan zarar verdiği anlaşılmaya çalışılmalıdır;
- Hizmetler, her bir yaş grubunun ihtiyaçlarını karşılayacak ve ilgili çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun şekilde tasarlanmalı ve asla yetişkinler için hazırlanmış programların izlenmesiyle yetinilmemelidir;

- Geçmişte yaşadıkları travmanın etkisini azaltacak ve sağlıklı gelişim modellerini teşvik edecek stratejiler uygulanmalıdır.

Katılım

Uluslararası standartlar, çocuklara, kendilerini ilgilendiren tüm konularda görüşlerini serbestçe dile getirme hakkı tanınmasını ve "görüşlerinin ilgili çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine uygun bir şekilde dikkate alınmasını" öngörmektedir (CRC, Madde 12)[42]. Bu haklara daima saygı gösterilmelidir. Bu kural pratikte, sağlık muayeneleri veya prosedürleri gerçekleştirilirken, sağlık görevlilerinin çocuğun, kendi esenliğini ilgilendiren konularda alınacak kararlara iştirak etmesine olanak sağlamak amacıyla, çocuğu anlayabileceği bir düzeyde tam olarak bilgilendirmeleri anlamını taşımaktadır. Sağlık görevlileri çocuğu dinlemeli ve menşe ülkelerine dönüş olasılığına ilişkin kararlar da dahil olmak üzere, görüşlerini ve kararlarını ciddiye almalıdır.

Çocuğu veya ergeni temsil etmesi için kanuni bir vasi tayin edilebilecektir.

Dikkat: Bazı durumlarda çocuğun kanuni vasisi, çocukları istismar eden bir ebeveyn veya akraba ya da çocuğu insan tacirine "satan" kişi olabilecektir. Bu nedenle, destek hizmeti sunan kişinin, çocuğun vakasına ilişkin ayrıntıları aile üyelerine açıklamadan önce, çocuğa, duyarlı bir şekilde, yaşadığı istismar deneyimine ilişkin sorular sorarak insan taciri ile ne şekilde karşılaştığını öğrenmeye çalışması çok büyük bir önem taşımaktadır. Çocuğun ailesinin yanında iken istismar edildiğine ya da aile üyelerinin bakımına verildiği takdirde (ya da daha önce ikamet ettiği yere iade edildiği takdirde) istismar edileceğine inanmak için bir neden mevcut ise, destek hizmeti sunan kişi, hukuki tavsiye almalı ve yetkin bir sosyal hizmet görevlisinin ya da çocuk psikolojisi uzmanının yardımına başvurmalıdır.

(Bu konuda ayrıca 3. Bölümde Reşit Olmayan Çocukların Geri Dönüşü başlıklı 3.1 sayılı paragrafa başvurunuz.)

Çocuk ve ergen sağlığı uzmanları

İnsan ticaretine maruz kalmış çocuklara ve ergenlere yönelik bakım hizmetleri, yetişkinlerin ihtiyaçlarından belirgin bir şekilde farklı olan özel ihtiyaçlarının[43] bilincinde olan eğitimli profesyoneller tarafından sunulmalıdır. Bu hizmetlerin sunulması çocuk gelişimi ve ergen sağlığı

konularında eğitim almış, konuya vakıf kişiler tarafından sunulmalıdır. Eğer halihazırda mevcut değilse, çocuk istismarı konusunda eğitim almış profesyoneller istihdam edilmelidir.

Çocuklara bilgi sunmak ve çocuklarla mülakat yapmak

Çocuğun hayatının tehlikede olduğu acil durumlar dışında, gerekli onay usulüne uygun bir şekilde alınmadan hiçbir tıbbi muayene veya prosedür uygulanmamalıdır.

Tüm mülakatlarda uygulanan genel kılavuz ilkelere ek olarak (örneğin, güvenliğin sağlanması, bilgilendirilmiş rıza, gizlilik- ayrıca bkz. Ek I: İnsan Ticareti Mağdurlarının Bakımına ve Bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara İlişkin Etik İlkeler ve Ek II- Mülakat Kontrol Listesi) çocuklara bilgi sunulurken ve çocuklarla mülakat yapılırken aşağıda yer alan ilkeler de uygulanmalıdır:

- Mülakat öncesinde çocuğun yaşadıkları hakkında mümkün olduğu kadar fazla bilgi edinilmeli ve çocuğa açık ve arkadaşça bir şekilde yaklaşılmalıdır (çocuğun aşina olduğu bir konudan bahsedilmesi çocukla yakınlık kurulmasına yardımcı olacaktır).
- Görüşme için güvenli ve rahat bir ortam yaratılmalıdır (çocukla yakınlık kurabilmek için bu ortamda oyuncaklar, kitaplar, oyunlar vb. bulunmalıdır).
- Çocukla yakınlık kurabilmek için insan ticareti deneyimi ile ilgili olmayan konulardan bahsedin veya bu tür konularla ilgilenin (örneğin çocuğun aşina olduğu konulardan bahsedin, oyun oynayın).
- Görüşme için yeterli vakit ayırın, aceleye getirmeyin.
- Ortamın basit ve gayrı resmi olmasını sağlayın (bir sorgu havası yaratmayın ve yanıt almak için çocuğa baskı yapmayın).
- Uygun ve çocuğun anlayabileceği bir dil kullanın (çocuğun kullandığı ifadeleri kullanın).
- Konuları çocuğu kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde anlatın (mümkün olduğu takdirde görsel yardımcılardan faydalanın).
- Ortamın basit ve gayrı resmi olmasını sağlayın (bir sorgu ortamı yaratmayın ve cevap almak için ısrar etmeyin).
- Açık uçlu sorularla başlayarak çocuğun kendi hikayesini anlatmasına olanak sağlayın. “O şahıs seni istismar etti mi?” gibi yönlendirici sorulardan kaçının ve daha çok “O şahıs ne yaptı?” gibi açık sorular sorun.
- Çocuğun bildiği her şeyi anlattığına dair emareler mevcutsa, ayrıntılar için çocuğu zorlamayın. Ancak, çocukların, doğru soru sorulmadığı

takdirde, aradığınız bilgileri aktarmayacağını ve sadece mülakat görevlisinin duymak istediğini düşündükleri yanıtlar vereceklerini hatırdan çıkarmayın.

- Mülakatı, çocuğun mülakatta çok iyi olduğunu ve konuşmak istediği takdirde her zaman kendisiyle konuşmaya hazır olduğunuzu belirterek sonlandırın.[44]

5.6.2 ÇOCUKLARIN BÜYÜMESİ VE GELİŞİMİ VE İSTİSMARIN ETKİLERİ

Çocukların gelişimi fiziksel, bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal, mizaca veya ince ya da kaba motor becerilerine yönelik bir olgunluk düzeyini ifade etmektedir. İstismar ve kronik stres, çocuğu fiziksel olarak etkilemekte, öğrenmesini, büyümesini ve psikolojik gelişimini engellemektedir.[45] İnsan ticaretine maruz kalmış çocuklar, sürekli olarak tehdit ve tehlike altında bulundukları bir ortamda yaşamışlardır. Bu tür kronik bir istismar ve stres ile karşılaşan çocuklar ve ergenler, hayatta kalma mücadelesine uygun olan, ancak, herhangi bir tehdidi içermeyen ortamlara uygun olmayan bir kişilik geliştirmektedirler.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, istismar edilen çocuklar genellikle kendilerini tehlikeli kişilerle ilişki kurmaya ve onlara güvenmeye mecbur hissetmektedirler. Güvenleri istismar edilen çocuklar kendi kendini yönetme becerisi geliştirme ve yakınlık kurma konularında güçlükler yaşamaktadırlar. Sorumluluğu yetişkinlerin üstlendiğini ve her şeyin en iyisini onların bildiğini düşünen çocuklar, çoğunlukla kendilerinde bir sorun olduğunu ve yaşanan olumsuzluklardan ya da yaptığı kötü şeylerden kendilerinin sorumlu olduklarını varsaymaktadır. İstismarın çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri bağlılık hissinin kaybedilmesi, öz saygının azalması ve daha az sayıda sosyal ilişki kurma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, aşırı derecede cinsellik veya son derece saldırgan davranışlar, madde kullanımı, çözülme, kendine zarar verme ve stres ve anksiyete ile mücadele etmek amacı ile geliştirilen diğer fonksiyon bozuklukları da gözlemlenebilmektedir.[46]

Sağlık görevlileri, çocuğun gelişim düzeyini dikkate alan ve çocuklarla ergenlerin aktif ve anlamlı bir yaşam sürebilmelerine yardımcı olacak sağlığı teşvik eden stratejiler, programlar ve faaliyetler geliştirmekle ve uygulamakla sorumludurlar. Bunların, beslenmeye ilişkin, fiziksel, psikolojik gelişmeye ilişkin ve eğitsel ihtiyaçları da dahil olmak üzere, çocukların çeşitli ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir.

Çocuğun önceden aile tarafından istismar ve ihmal edilmesi ve insan ticareti

İnsan ticaretine maruz kalan çocuklar genellikle şiddet içeren, fiziksel veya psikolojik olarak zararlı veya istikrarsız ortamlardan gelmektedirler. Yanlış yönlendirilerek insan ticareti kapsamında istismar edilmiş olması, çocuğun dünya, diğer insanlar ve kendisi hakkındaki olumsuz ve zararlı algılamalarını teyit etmektedir.

Sığınma evlerinden ve insan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik destek programlarından elde edilen ampirik bulgular, insan ticaretine maruz kalan çocukların büyük bir bölümünün, çocuğu istismar eden aileler, boşanma, ayrılma ya da ebeveynlerden birinin vefatı gibi nedenlerle tek ebeveynin bulunduğu haneler, yetimhaneler ya da çocuk bakım evleri, mülteci merkezleri gibi sağlıklı olmayan ailelerden ya da ortamlardan geldiğini ya da evden kaçıp sokaklarda yaşamakta olduğunu göstermektedir. Bazı durumlarda çocuğun yakın aile fertleri tarafından satıldığına ya da insan ticaretine maruz bırakıldığına da rastlanmaktadır.

Çocuğun sağlık ihtiyaçlarının belirlenebilmesi, yetki sahibi kişileri ne şekilde algıladıklarının öğrenilebilmesi ve entegrasyon ve yeniden entegrasyon planlamasına ilişkin seçeneklerin değerlendirilebilmesi için, çocuğun ev ortamında karşılaştığı riskler hakkında bilgi sahibi olunması büyük bir önem taşımaktadır. Savaş, suç, siyasi zulüm, doğal afetler veya salgın hastalıklar gibi olayların etkisinde bulunan ülkelerde, çocuğun annesi ve babası ölmüş ya da kayıp olabilecektir ve insan ticaretine maruz kalan çocuğun bir yetim olması da mümkündür. HIV yaygınlığının % 40'lara vardığı ve birçok insanın AIDS nedeniyle hayatını kaybettiği bölgelerde, anne babası bulunmayan tüm bir çocuk neslinin insan ticaretine maruz kalabilmesi mümkündür.

Çocukların cinsel istismarı

İnsan ticaretine maruz kalan yetişkinler gibi çocukların da insan ticareti deneyimi öncesinde veya bu deneyim sırasında ya da hem bu deneyimin öncesinde hem de bu deneyim sırasında cinsel olarak istismar edilmiş olması mümkündür. Cinsel istismarın yaygınlık düzeyine ilişkin olarak 20 ülkede yapılan çalışmalar, kız çocuklarının yüzde 7'si ila % 36'sının, oğlan çocuklarının ise yüzde 3'ü ila yüzde 29'unun cinsel olarak istismar edildiğini göstermektedir.[47] İnsan ticaretine maruz kalan çocukların, doğrudan fuhuş amacı ile çalıştırılmasalar bile cinsel olarak istismar edilmeleri son derece yaygındır.

Çocukların cinsel olarak istismarı, sağlıkları üzerinde, hem kısa vadede hem de uzun vadede, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, cinsel organların zarar görmesi, gelecekte cinsel riskler üstlenme, madde kullanımı, sağlıklı cinsel ilişki kurma zorluğu, depresyon ve intihar gibi çeşitli olumsuzluklara neden olabilmektedir.[48] Cinsel istismar çocukların, özellikle ergenlik öncesi dönemde bulunan çocuklarla ergenlerin vücutlarına, değerlerine ve diğer insanlarla kurdukları ilişkilerine yönelik algılamalarını etkilemektedir. (bkz. Özel Olarak Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar hakkındaki 5.5 ve 5.8 başlıklı paragraflar). Cinsellik ve cinsel ilişki ile şiddet ve zorlamayla tanışmaları, henüz cinsiyetlerine ve cinselliklerine ilişkin anlayışlarını ve davranışlarını keşfetme ve geliştirme döneminde bulunan ergenlerin ileride zarar verici ilişkiler kurmalarına ve zarar verici davranışlarda bulunmalarına neden olacaktır.[49]

Suçluluk duygusu, suça ortak olduklarına inanmaları, kendilerini istismar eden kişiyi korumak istemeleri, kendilerini istismar eden kişinin kimseye herhangi bir ifşaatta bulunmaması yönündeki uyarıları ve reddedilmekten ya da misillemekten korkmaları, çocukların uğradıkları cinsel istismar hakkında bilgi vermekten kaçınmalarına neden olabilecektir. Çocuklarla cinsel istismar konusundaki konuşmalar, istismar konusunda çocuklarla konuşma teknikleri üzerine eğitim almış profesyoneller tarafından gerçekleştirilmelidir. Yeterli kaynakların ve deneyimli uzmanların bulunmadığı yerlerde, bu tür görüşmeler, çocuğun halihazırda ileri derecede yakınlık kurmuş olduğu bir kişi tarafından, son derece dikkatli bir şekilde yapılmalıdır.

5.6.3 ÇOCUKLARA UYGUN ORTAM

Uygun ruh sağlığı bakımının ve desteğinin belirlenmesinde yaş kritik bir faktördür. İstismar edildikleri bir ortamın içinde bulunan çocuklar, anlam verme sistemlerini ve davranışlarını karşılaştıkları dünyaya uyacak şekilde adapte etmektedirler. Travma ve şiddet konularında uzmanlaşmış bir kişinin belirttiği gibi, istismar hallerinde çocuk "güvenilir olmayan bir insanda güvenilecek bir yön, güvensiz bir ortamda güvenlik, ürkütücü şekilde belirsiz bir durumda kontrol hissi ve çaresizlik içinde güç bulmak için çaba gösterecektir. Kendi kendine yetmesi mümkün olmadığından, yetişkinlerin sunmaları gerektiği halde sunmadıkları bakımı ve korumayı, elinin altında bulunan tek yöntem olan, henüz olgunlaşmamış bir psikolojik savunma sistemi ile telafi etmeye çalışacaktır".[50]

Öğrenme ve eğitim çocuk gelişiminin temel taşlarından biridir. Mümkün olan en kısa süre içerisinde, eğitim sınıfları veya kurslar oluşturmak ya da çocukları yerel okullara yazdırmak (güvenli ve uygun olduğu takdirde) suretiyle çocuğun öğrenmesi için gerekli ortam oluşturulmalıdır. Mümkün ve uygun olduğu takdirde akran danışmanlığı ve akran eğitimi tekniklerinin kullanılması düşünülmelidir.

5.7 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilerin Bakımında Ruh Sağlığına İlişkin Hususlar

5.7.1 RUH HASTALIKLARI

En iyi şekilde, bölünmemiş bir bütün üzerindeki noktalar olarak görüntülenebildiklerinden, ruh sağlığı ile ruh hastalıklarının tanımlanması kolay değildir. WHO, ruh sağlığı kavramlarının aşağıda belirtilen unsurları içerdiğini savunmaktadır:
(...) bir kişinin zihinsel ve duygusal potansiyelinin, esenliğine, öz yargısına, özerkliğine, yetkinliğine, nesiller arası bağımsızlığına ve kendini gerçekleştirmesine ilişkin öznel algılaması. Kültürel açıdan ruh sağlığının tam anlamıyla tanımlanması hemen hemen imkansızdır.[51]

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ruh sağlığını, en geniş haliyle anlaşılabilecek biçimde, yani sadece ruhsal bozukluğun bulunmamasından daha geniş bir anlam taşıyacak ve psikiyatrik bakım ifadesine eş anlamlı olmayacak şekilde tanımlamıştır. Ruhsal sağlığının anlaşılabilmesi ve bu konunun ele alınabilmesi için belirli bir yöntem olarak "psiko-sosyal bir yaklaşım" belirlenmiştir. Psiko-sosyal bir yaklaşım belirlenmesi sosyal ve kültürel faktörlerle "ruh" ya da daha genel olarak ruh sağlığı arasında bir bağ olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bireyin işlevselliğinin anlaşılabilmesi için, bireyin kendi bağlamında, yani aile, cemiyet veya kültür ortamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Psiko-sosyal yaklaşım ayrıca, bir kişinin veya grubun ruh sağlığının, bu kişinin ya da grubun etrafını saran faktörler üzerinde değişiklik yapmak suretiyle etkilenmesinin mümkün olduğunu da öngörmektedir.[52]

Ruh sağlığı ve insan ticareti üzerindeki araştırmalar henüz son derece sınırlıdır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin psikolojik tepkileri hakkında bilinenler çoğunlukla insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışan kuruluşların ellerindeki bilgilere, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin kendilerine ve son derece sınırlı miktardaki nitel araştırmaya dayanmaktadır.

5.7.2 İNSAN TİCARETİ BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK ZORLAMA VE İSTİSMAR

Psikolojik zorlama ve istismar insan ticaretinin belirleyici işaretleridir ve insan tacirleri tarafından, bireyleri manipüle etmek ve etkin bir şekilde rehin tutmak için uygulanan temel taktikler arasında yer almaktadır. Psikolojik kontrol taktikleri arasında aşağılama ve tehdit etme, yalan ve aldatma, duygusal manipülasyon ve güvensiz, belirsiz ve kontrol edilmesi mümkün olmayan olayların yaratılması yer almaktadır. Bu tür psikolojik istismar, genellikle kalıcı ve aşırı düzeyde olup, bireyin psikolojik ve fiziksel savunma mekanizmasını tahrip edecek şekilde uygulanmaktadır. Birey ilk olarak "son derece ağır yaşam koşullarına" zorlanmaktadır ve bu süreçte ölüm ihtimali gerçeğe son derece yaklaşmakta ve birey kişisel güvenliği üzerindeki kontrolünü kaybedip kendisini insan tacirinin eline teslim ettiğini hissetmektedir. İkinci aşama "fiziksel tükenmeyi" içermektedir. Bireyler, saatlerce ve günlerce çok uzun süreler boyunca çalışmakta ve böylelikle sahiplerinin kendilerini rahatlıkla kontrol etmeleri (ve gelirlerini artırmaları) mümkün olmaktadır. Dinlenmeye hiç vakit bulamayan birey, güçten düşmekte ve herhangi bir seçeneği değerlendirme ya da savunma stratejileri geliştirme imkanı bulamamaktadır. Kontrol altına alma ve tecrit, bireyi bağımlı kılma sürecinin son unsurlarıdır. Tutsak alan-tutsak ilişkisinin yaşandığı bir ortamda, insan ticaretine maruz kalmış kişi hemen hemen sadece insan taciri ile irtibat kurabilmekte ve hem dünyayı hem de kendisini insan tacirinin oluşturduğu çarpık bir evren üzerinde algılayabilmektedir.[53]

5.7.3 PSİKOAKTİF MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler genellikle bir şekilde madde kullanımına alışmakta ve zaman içerisinde kimyasal bağımlılık kazanabilmektedir. Uyuşturucu ve alkol, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin kaçırılmasında ve/veya kontrol altına alınmasında insan tacirleri tarafından sık sık başvurulan bir yöntemdir. Bağımlılık yapan maddeler sadece bireylerin daha itaatkar bir hale getirilmesi amacını taşımamakta, aynı zamanda bağımlı hale gelen insan ticaretine maruz kalmış kişinin tedarikçi olarak insan tacirine bağımlı olmasını sağlamaktadır. Uyuşturucu maddeler, fuhuşa zorlanmış bir kadının ilk müşterisinin karşısında daha teslimiyetçi bir tavır sergilemesini sağlamak amacı ile de kullanılabilmektedir. Yasal veya yasa dışı uyuşturucu maddeler, bireyin gün içerisinde daha uzun bir süre ve daha fazla çalışmasını (konu fuhuş ise daha fazla müşteri almasını), istismar edici koşullara ve davranışlara karşı daha dayanıklı olmasını, aşağılayıcı

veya tiksinti uyandıran tavırlara tahammül edebilmesini veya kişilerin içinde bulundukları durumun yarattığı travmaya ve strese bir önlem olarak kendilerini uyuşturmalarını sağlamak amacı ile zorla veya gönüllü olarak tüketilebilmektedir.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışan sağlık görevlileri, bireylerin kimyasal bağımlılık kazanmalarının arkasındaki nedenlerin bilincinde olmalı ve bu bağımlılığı gösteren işaretleri ve belirtileri bilmelidirler. İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin kimyasal bağımlılık sorunu olduğunu belirtmesi ya da personelin bu tür bir sorunun varlığından şüphelenmesi halinde, birey gerekli eğitime sahip tıbbi personele yönlendirilmelidir.

5.7.4 BİR HİZMET SAĞLAYICININ BAKIMI ALTINDA İKEN SIK RASTLANAN STRES KAYNAKLARI

İnsan ticaretinden kurtulmuş olmak ve bir hizmet sağlayıcının bakımı altında bulunmak birçok açıdan psikolojik rahatlık sağlasa da yeni gerginliklere neden olabilecektir. Sık rastlanan stres kaynaklarından bazıları aşağıda açıklanmaktadır.

Kolluk kuvvetleriyle yapılan mülakatlar. Polis görevlileriyle ya da göçmen işleri yetkilileriyle yapılan görüşmeler insan ticaretine maruz kalmış kişiler için birçok açıdan streslidir. Bu kişilerin büyük bir kısmı haklı olarak, zanlı durumunda olduklarından veya tutuklanabileceklerinden ya da kendilerine inanılmayacağından korkmakta, zorlayıcı ve yoğun bir niteliğe sahip soruşturmalar ve kovuşturmalar nedeniyle endişelenmekte, geleceklerini etkileyecek doğru ve yanlış cevaplar bulunduğunu düşünmekte (örneğin göçmen statüsü, insan tacirleri tarafından misilleme yapılması), hafızalarında boşluklar yaşamakta veya önemli ayrıntıları hatırlayamamakta ve önceki deneyimlerine dayanarak ve haklı olarak kolluk kuvvetleri görevlilerinden korkmakta ve şüphelenmektedirler (bu korku genellikle yolsuzlukla ilgili veya tehlikeli görevlilerle yaşamış oldukları deneyimlerden ya da bunlara ilişkin canlandırmalardan kaynaklanmaktadır).

Görevliler, toplantının amacını, sorulması muhtemel soruların niteliğini ve bu toplantının geleceğini etkileyebileceği ve etkileyemeyeceği yönlerini açıklayarak, bireyleri kolluk kuvvetleri ile yapacakları toplantılara hazırlamalıdırlar.

Mahkemede ifade vermek ve suç delilleri sunmak. İfade vermek için beklemek ve insan tacirleri aleyhine ifade vermek, insan ticaretine

maruz kalmış kişiler için en stresli olaylar arasında yer almaktadır. Bu deneyimler, kendini ne kadar toparlamış olursa olsun, insan ticaretine maruz kalmış kişinin yeniden travma yaşamasına neden olabilecektir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişileri davalara hazırlamaları için kalifiye bireyler belirlenmelidir. Mümkün olduğu takdirde ve yerel yasalara uygun olarak, duruşma salonunda ifade verirken mağdurun yanında kalifiye bir görevli bulunmalı ve sorulan soruları kavramasına yardımcı olmalıdır (özellikle agresif ve suçlayıcı savunma taktiklerine karşı).

Göçmenlik başvurusu süreci. Ülkede yasal bir statüye sahip olmamaları, insan ticaretine maruz kalmış kişileri huzursuz etmekte ve geleceğe yönelik fiziksel ve psikolojik yatırım yapmalarını önlemektedir. Bireyin istikrarını azaltmakta ve kendi hayatlarını kontrol edemedikleri izlenimini güçlendirmektedir.

Aileleri veya çocukları ile görüşme. Evlerine, sevdikleri kişilere telefon etmek bir yandan kişiyi rahatlatmakta, ancak öte yandan da bazı kişilerin evlerinden uzakta bulunmaları nedeniyle kendilerini üzgün, yalnız ya da suçlu hissetmelerine neden olmaktadır. Bazı durumlarda aile üyeleri, kişiye karşı sert ve suçlayıcı bir tavır takınabilmektedir. Görevliler, bu tür konuşmaların son derece duygusal olabileceğini bilmeli ve yakınlarıyla irtibat kurduktan sonra bireyi destekleyebilmek amacı ile yanında bulunmalıdır.

Tıbbi prosedürler, test sonuçları. Tıbbi prosedürlerden geçmek ve tıbbi testlerin sonucunu almak, özellikle bir sağlık bakım sisteminden ya da klinik tesislerden faydalanan Batı tarzı tıbbi uygulamalara aşina olmayan kişilerin huzursuz olmalarına yol açabilmektedir. Ortamın ve prosedürlerin resmiyeti, kendisine söylenenleri ya da neler olup bittiğini anlayamama korkusu veya testlerin sonuçlarının kötü çıkması endişesi, bireyin yanında, neler olup bittiğini anlatarak bu korkuları hafifletecek destek görevlilerinin bulunmasını gerektirmektedir.

Mülteci merkezlerinde/sığınma evlerinde sorun yaşama veya sıkılma. Sığınma evleri birçok nedenden dolayı strese yol açabilmektedir (travma geçirmiş çeşitli insanların bir arada yaşamaları, farklı etnik ve kültürel kökene sahip insanların yan yana yaşamaları, hareketlerine ve davranışlarına kısıtlamalar getirilmesi, zamanın yavaş akması ve sıkılmaları vb). Bireyler boş vakitlerini geçirmek ve geçici bir durumda yaşamanın yarattığı gerginliği hafifletmek amacı ile sağlıklı olmayan yöntemlere başvurabilmektedirler (sigara içmek, sorun çıkarmak, programdan ayrılmak). Görevliler, güvenlik sorunlarını da dikkate almak suretiyle, sakinlerin mümkün olduğu ölçüde fiziksel faaliyetlere katılmalarını (örneğin dışarıda yürüyüş yapmak, egzersizler yapmak) ve

düzenli olarak zihinsel faaliyetlerle meşgul olmalarını ve eğlenmelerini (örneğin eğitim veya eğlence faaliyetleri, kitap okuma, radyo dinleme, oyun oynama) sağlamak suretiyle bu sorunları önlemeye çalışmalıdırlar. Sığınma evlerinde sunulabilecek faaliyetler hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için lütfen 4. Bölüme başvurunuz.

Geri Dönüş. Eve geri dönüşü beklemek, misilleme yapılmasından korkan, ailelerini hayal kırıklığına uğrattığını düşünen ya da bir iş bulup bulamayacaklarının veya kendilerini ve ailelerini geçindirecek düzeyde bir gelir elde edip edemeyeceklerinin endişesini taşıyan insan ticaretine maruz kalmış kişilerin korkmasına, endişelenmesine, strese girmesine, üzülmesine ya da öfkelenmesine neden olabilecektir. Memleketlerine geri gönderilecek bireylere psikolojik destek sunan kişiler, bireylerin evlerine geri dönme hazırlıklarına yardımcı olmak için mümkün olduğunca çok vakit ayırmalıdırlar. Bu tür yardımlar arasında, bireyin geri dönüşe ilişkin duygularını anlamaya çalışmak (birey genellikle karmaşık duygular içerisinde olabilecektir), bireyin kiminle birlikte yaşayacağına, ne tür bir işte çalışacağına karar vermesine yardımcı olmak da yer almaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin büyük bir çoğunluğuna, ruhsal ve bedensel sağlık ihtiyaçlarını karşılayacak destek hizmetlerinin belirlenmesinde yardım edilmesi de gerekebilecektir (ayrıca bu Bölümün 5.13 ve 4.14 sayılı paragraflarına da başvurunuz).

Geri dönüşten kaynaklanan stres, birey yola çıktıktan sonra, uçakla veya trenle seyahat ederken ya da aktarma beklerden daha akut bir hal alabilecektir. Bireylerin, alkol sipariş ederek sarhoş olmak suretiyle streslerini azaltmaya ya da kendilerini uyuşturmaya çalışmaları sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Bireylerin, uçakta (ya da diğer ulaşım vasıtalarında) içki içmenin kişiyi cezbedebileceği, ancak sarhoş oldukları takdirde hava yollarıyla sorun yaşayabilecekleri (bazı durumlarda tehlikeli davranışlar nedeniyle kişi aleyhine ceza davası açılabilmektedir) ve varış noktasında yardım almalarının zorlaşabileceği konularında ikaz edilmeleri gerekmektedir.

5.8 HIV ve AIDS

HIV ve AIDS konusunda, sağlık bakım hizmetlerini sekteye uğratan ve hem hastalar hem de hizmet sağlayıcılar için gereksiz stres yaratan çok sayıda yanlış bilgi bulunmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin HIV'e maruz kalma konusunda savunmasız olmaları nedeniyle, bakım hizmeti sağlayıcılarının HIV ile AIDS'in biyolojik, psikolojik ve sosyal etkileri hakkında bilgi sahibi olmaları büyük bir önem taşımaktadır. (Lütfen Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) bu El Kitabının Sağlık

hakkındaki bölümünün sonundaki okuma listesinde yer alan HIV/AIDS hakkındaki Yazılı Görüşüne başvurunuz).[54]

HIV VE AIDS HAKKINDA NELERİ BİLMEMİZ GEREKİYOR?

AIDS'e neden olan HIV virüsü bulaşan insan sayısı hala artmaya devam etmektedir. Ait olduğu sosyal sınıf, tabiiyeti, ırkı, dini ya da cinsel tercihi ne olursa olsun herkese HIV virüsü bulaşabilmektedir. Herkesin HIV ve AIDS hakkında bilgi sahibi olması, kendisini ve diğer insanları korumayı öğrenmesi gerekmektedir. Şefkatli ve anlayışlı bir ortam oluşturmak ve ayrımcılıkla ve korkuyla mücadele edebilmek için en iyi yol HIV ve AIDS hakkında doğru bilgiler sunmaktır.

HIV NEDİR?

- HIV'in açılımı İnsan İmmün Yetmezlik Virüsüdür.
- HIV kan vasıtasıyla ve cinsel yolla bulaşmaktadır.
- Kendisine HIV bulaşan kişiler hayatları boyunca bu virüsü taşımaktadırlar. Sağlıklı görünseler ve kendilerini sağlıklı hissettiklerinde bile virüsü diğer insanlara bulaştırabilmektedirler.
- HIV enfeksiyonu kalıcı bir enfeksiyondur ve henüz tedavisi ya da aşısı yoktur.
- HIV enfeksiyonu AIDS değildir, ancak AIDS'e yol açabilmektedir.

AIDS NEDİR?

- HIV vücuda girdiğinde normal koşullarda bizi enfeksiyonlardan koruyan bağışıklık sistemine zarar vermektedir.
- AIDS, HIV enfeksiyonundan kaynaklanan olası hastalıklar grubu (sendromu) olan Kazanılmış İmmün Yetmezlik Sendromu ifadesinin kısaltmasıdır.[55]
- HIV taşıyan insanların çoğu eninde sonunda AIDS'e yakalanacaktır; ancak, bağışıklık sisteminin enfeksiyonlarla eskiden olduğu gibi mücadele edemez hale gelecek kadar zayıflaması ve AIDS hastalığının başlaması bazı insanlarda uzun bir süre, hatta yıllar sürebilmektedir.[56]

HIV NE ŞEKİLDE BULAŞIR?

- HIV'in en yaygın bulaşma yolu bu virüsün bulaşmış olduğu bir kişiyle yapılan korunmasız cinsel ilişkidir.
- Bu virüs ayrıca enjeksiyonlar, örneğin bir şırınganın bir kereden fazla kullanılması vasıtasıyla da bulaşabilmektedir. Bağışlanan kanların sistematik olarak test edilebildiği ülkelerde nadiren görülse de, HIV ayrıca HIV virüsü taşıyan kan veya kan ürünleri vasıtasıyla da bulaşabilmektedir.
- HIV virüsü taşıyan hamile kadınlar, bu virüsü hamilelikleri ya da doğum sırasında veya emzirmek suretiyle bebeklerine geçirebilmektedirler.
- İğne, bıçak ve jilet gibi sterilize edilmemiş kesici aletler kana temas ettikleri takdirde HIV virüsünü bulaştırabilmektedir.

HIV, bu virüsü taşıyan insanlarla günlük hayatın normal akışı içerisinde yapılan temaslarla bulaşmamaktadır.[57] HIV, bu virüsü taşıyan bir insanla aynı tuvaletin veya duşun kullanılması vasıtasıyla, el sıkışarak, aynı tabakların veya diğer mutfak eşyalarının ya da aynı telefonun kullanılması ya da giysilerin paylaşılması vasıtasıyla bulaşmamaktadır. Ter, gözyaşı, hapşırık, öksürük veya idrar vasıtasıyla da bulaşmamaktadır. HIV, sivrisinekler veya böcek tarafından ısırılmak suretiyle de bulaşmamaktadır. Bu virüsü taşıyan biriyle kucaklaştığı için HIV'e yakalanmış kimse bulunmamaktadır.

HIV'E KARŞI KORUNMA YÖNTEMLERİ

HIV'in cinsel temas yoluyla bulaşması, aşağıda açıklanan tedbirlerle önlenebilmektedir:

- penetratif cinsel ilişkiden kaçınma;
- sadece, HIV virüsü taşımayan ve başka bir kişi ile cinsel ilişkiye girmeyen tek bir kişi ile cinsel ilişki kurarak;
- düzgün şekilde prezervatif kullanmak suretiyle;
- kan alma sürecinde kullanılan iğnelerin, şırıngaların ve diğer aletlerin daha önce kullanılmamış veya sterilize edilmiş olması.

HIV TESTİ

Bir kan testi yaptırmak suretiyle, kişi HIV virüsü taşıyıp taşımadığını öğrenebilecektir. HIV virüsü taşıdığını bilen kişiler, sağlıklarına gerektiği

şekilde dikkat etmek ve gelecek hakkında daha bilinçli kararlar vermek suretiyle kendilerini ve eşlerini koruyabileceklerdir.

Kişinin HIV pozitif olduğunu bilmesi, stresin ve belirsizliğin artması, ilişki kurmakta ve bu ilişkileri korumakta güçlük çekme, eğer bu durumu bir başkası ile paylaşmamış ise, bir sırrı muhafaza etmenin omuzlarına yüklediği ağırlık ve eğer durumu başkaları ile paylaşmış ise, utanma veya ayrımcılığa maruz kalma gibi çeşitli olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Ayrıca kişinin HIV pozitif olması, örneğin göç ve serbest dolaşım, istihdam ve sağlık sigortası konularında bir dizi kısıtlamaya maruz kalmasına neden olabilecektir.

Dolayısıyla, HIV testi yaptırma kararı dikkatle değerlendirilmeli ve bu testin yaptırılması gönüllülük esasına dayanmalıdır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), deneyimlerine dayanarak, gerekli danışmanlık hizmetleri uygun ve doğru bir şekilde sunulduğu takdirde, insan ticaretine maruz kalmış olan ve Uluslararası Göç Örgütü'nden (IOM) en geri dönüş ve yeniden entegrasyon yardımı alan kadınların ve çocukların birçoğunun HIV testi ve yaptırmak istediğini ve bunun yanı sıra, tıbbi muayene ve üreme sağlığı muayenesi yaptırdığını ve psikolojik danışmanlık aldığını belirtmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin gönüllü olarak HIV testi yaptırmalarını desteklemektedir.

Bazı menşe ülkeler geri dönüş yapan insan ticaretine maruz kalmış kişilerin HIV statüsünün bildirilmesini talep etmektedir. Bu tür durumlarda, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ilgili bireye danışılmasını, ancak HIV testinin geri dönüş sürecinde yer almayan bir kuruluş tarafından gerçekleştirilmesini tavsiye etmektedir. Böylelikle hizmet sağlayıcı, tıbbi bilgileri ifşa etmek suretiyle gizliliği ihlal etmiş olmayacak ve kabul eden ülkenin yetkili makamlarının bu konuda bilgilendirilmiş olmasından sorumlu tutulmayacaktır.

Benzer şekilde, harici kuruluşların da bireyin HIV statüsünü menşe ülkeye bildirmekle yükümlü olmaları nedeniyle, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) bu tür durumlarda HIV testinin geçiş ülkede veya varış ülkesinde yaptırılmamasını ve kişinin memleketine geri döndükten sonra HIV testi yaptırmaya teşvik edilmesini önermektedir. Geri dönüşte yapılacak HIV testi için uygun bir şekilde test öncesi ve test sonrası danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

TEST ÖNCESİ VE TEST SONRASI HIV DANIŞMANLIĞI

HIV testi yapılmadan önce profesyonel danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. HIV testi öncesinde kişinin bilgilendirilmiş rızasının da alınması gerekmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler ve test sonucu negatif çıkan kişiler de dahil olmak üzere, tüm bireylere test sonrası danışmanlık hizmeti de sunulmalıdır. Test sonucu HIV pozitif çıkan kişilere, yetkin ve hassas bir şekilde, gereken süre boyunca ve gerektiği kadar seans yapmak suretiyle, test sonrası danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

Test öncesi ve test sonrası HIV/AIDS danışmanlığı hizmetleri sunulmasının amaçları aşağıda açıklanmaktadır:

- Tüm göçmenlerin/insan ticaretine maruz kalmış kişilerin test sonuçlarının anlamını tamamen kavramalarını sağlamak.
- Test sonucu HIV pozitif çıkan kişilerin bu virüsü diğer insanlara bulaştırmamaları gerektiğinin bilincine varmalarını sağlamak.
- Test sonucu HIV pozitif çıkan kişilerin bu virüsü diğer insanlara bulaştırmamak için ne tür önlemler almaları gerektiğini öğrenmelerini ve bilmelerini sağlamak.[lvii]

(*Lütfen 2006 senesinde yayınlanacak olan Göç Sağlık Değerlendirmesi Bağlamında Uluslararası Göç Örgütü (IOM) HIV/AIDS Danışmanlığı ve Testleri kaynağına başvurunuz.)*

HIV TEDAVİSİ

HIV virüsü taşıyan kişiler sadece sağlıklarına dikkat etmek suretiyle, özel bir tıbbi müdahaleye gerek kalmaksızın yıllarca sağlıklı bir şekilde yaşayabilmektedirler; örneğin, besin değeri yüksek gıdalar tüketmek, yeteri kadar dinlenmek, hijyen kurallarına uymak, faal olmak ve bir meşgaleye sahip olmak. HIV pozitif olduklarını bilen kişiler, enfeksiyonlar ve HIV ile ilgili diğer sorunlar için gerektiği şekilde tedavi görebileceklerdir.

1996 yılında çok etkin antiretroviral tedavinin (ART) uygulanmaya başlanmasıyla, özellikle gelişmiş ülkelerde, HIV enfeksiyonun ilerleyen safhalarında önemli değişiklikler kaydedilmiştir ve ART'nin kısa bir süre içerisinde gelişmekte olan ülkelerde uygulanabileceği de ümit edilmektedir. Tedavi hakkında bilgi sahibi olan ve bu tedaviyi uygulayan kişi sayısı da hızla artmaktadır. Hastanın takip altında tutulmasını gerektiren ve uzun süreli olarak uygulanması gereken bu tedavi ciddi yan etkilere neden olabilmektedir. Ayrıca bu tedavinin gerektiği şekilde

uygulanmaması, HIV virüsünün ilaçlara karşı direncini artırabilmekte ve tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir.

ÇOCUKLARIN HIV/AIDS HASSASİYETİ

Çocukların sosyal konumu, tecavüze uğramaları ve cinsel tacize maruz kalmaları riskini artırmakta ve bu durum onları HIV enfeksiyonuna karşı savunmasız hale getirmektedir. Dünyanın tüm bölgelerinde, HIV/AIDS korkusu erkeklerin, HIV virüsü taşımaları olasılığının daha düşük olduğunu düşündüklerinden, cinsel ilişki için genç kadınları tercih etmelerine yol açmıştır. Çeşitli ülkelerde, bir bakire ile cinsel ilişkiye girmenin HIV'i, AIDS'i ve cinsel yolla bulaşan diğer enfeksiyonları tedavi ettiği yönünde hurafeler bulunduğu bildirilmektedir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklara, özellikle cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları mükerrer olarak kapmaları ve/veya bu enfeksiyonların tedavi edilmemesi durumunda, HIV virüsü bulaşması riski son derece yüksektir.

Çocuklara, çocuklarla çalışma konusunda eğitim almış bireyler tarafından, yaşlarına uygun test öncesi ve test sonrası HIV danışmanlığı hizmetleri sunulmalıdır. Yetişkinlerde olduğu gibi, tüm HIV testleri gönüllülük esasına dayanmalı ve çocuğun gerektiği şekilde bilgilendirilmiş rızasına tabi olmalıdır (lütfen bu bölümün 5.6 sayılı paragrafına başvurunuz).

VİRÜSÜN ANNEDEN ÇOCUĞA BULAŞMASI

Günümüzde, doğum öncesinde anneye gerekli tedaviyi uygulamak suretiyle, HIV'in anneden çocuğuna geçmesi riskini önemli ölçüde azaltmak mümkündür. Tüm vakalarda, hamile bir kadının HIV testi sonucunun pozitif çıkması durumunda, sağlık görevlileri, bu tedavinin kadına teklif edilmesini sağlamalıdırlar. Pratikte, bu durum, kadının geri dönüş yapacağı yerde bebeği güvenli bir şekilde doğurması olasılığının çok düşük olması halinde, hizmet sağlayıcıların, doğumun, kadının ve bebeğin gerekli tedaviyi alabilecekleri bir yerde gerçekleşmesini sağlamak amacı ile diğer seçenekleri (hukuki çözümler de dahil olmak üzere) araştırmaları gerektiği anlamını taşımaktadır.

5.9 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Yardımı Sunulmasına İlişkin Tıbbi ve Hukuki Hususlar

İnsan ticareti sürecinin tıbbi ve hukuki boyutu, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım hizmeti sunan tüm sağlık görevlilerinin hatırda tutmaları gereken önemli bir hususdur. Bu konuda, mağdurların hukuki hakları ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği seçenekleri hakkındaki, Kolluk Kuvvetleri ile İşbirliği başlıklı 6. Bölümde daha ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu kısımda, mağdurlara kolluk kuvvetleri ile işbirliğinde bulunmalarının ya da insan tacirleri aleyhine dava açmalarının tavsiye edilmesi amaçlanmamaktadır. Bu kısımda amaç, gönüllü olarak kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunmayı tercih etmesi halinde, sağlık hizmeti sağlayıcısının insan ticaretine maruz kalmış kişiye sunacağı yardıma ilişkin temel ilkelerin ve bu süreçte oynayacağı rolün açıklanmasıdır. Sağlık çalışanları, tıbbi-hukuki süreçteki görevlerini kavrayıp yerine getirerek bu tür hukuki işlemlere önemli katkılar sağlayabileceklerdir. Bu nedenle, sağlık çalışanlarının, insan ticaretine ilişkin tıbbi-hukuki delillerin sağlanması ile ilgili olarak aşağıda yer alan ilkeleri bilmeleri gerekmektedir:

- Tıbbi kayıtlardan elde edilen tüm deliller (geçmiş, muayene, laboratuvar, röntgen ve diğer teşhis sonuçları ve tedavi) kesinlikle gizli tutulmalı ve kolluk kuvvetlerine ancak insan ticaretine maruz kalmış kişinin izni alınarak verilmelidir.
- Mahkemeler de tıbbi bilgileri talep edebileceklerdir. Hizmet sağlayıcı personeline, bu tür delilleri savcılık makamı için çalışan resmi müfettişlere ya da insan taciri olduğu iddia edilen kişinin avukatına teslim etmesi talimatı verilebilecektir. Dolayısıyla, sağlık görevlisinin insan ticaretine maruz kalmış kişiyi, tıbbi kayıtlarının ve bilgilerinin kullanılabileceğinden haberdar etmesi ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin hukuki işlemlere yardımcı olmayı reddetmesi durumunda, tıbbi bilgileri, davada insan taciri aleyhine kullanılmak amacı ile vermeyi reddetmesi gerekmektedir.
- Bazı durumlarda hizmet sağlayıcının sağlık personeli, mahkemede bilirkişi olarak ifade vermek amacı ile çağrılabilecektir. Hizmet sağlayıcı, tıbbi delillerin toplanması için (insan ticaretine maruz kalmış kişinin rızası ile) harici bir adli tıp uzmanı ile anlaşmak ve bilirkişi olarak mahkemeye bu kişiyi sunmak suretiyle, bu riskli ifadenin verilmesini önlemeye çalışmalıdır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişi tarafından destek talebinde bulunulduğu takdirde, hizmet sağlayıcının sağlık personeli insan ticaretine maruz kalmış kişinin harici uzman ile yapacağı toplantılarda veya bu kişinin gerçekleştireceği muayenelerde, hem insan ticaretine maruz kalmış

kişiye hem de uzmana destek sağlamak amacı ile daima hazır bulunmalıdır.

- Mahkemeye ya da kolluk kuvvetleri yetkililerine doğrudan kendileri ifade vermeseler de, hizmet sağlayıcının personeli (tercihen insan ticaretine maruz kalmış kişi ile ilişki içerisinde olan sağlık çalışanları veya sosyal hizmet görevlileri); insan ticaretine maruz kalmış kişinin rızasını almak suretiyle, psikolojik destek sunmak ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin söz konusu yetkili makamlarla işbirliği yaparken kendisini daha rahat hissetmesine yardımcı olmak amacıyla, katıldığı tüm duruşmalarda ve kolluk kuvvetlerinin temsilcileri ile yapılan soruşturma toplantılarında insan ticaretine maruz kalmış kişiye daima refakat edecektir.

Mahkemelerin hizmet sağlayıcının personelinin duruşmaya katılması ya da mahkemeye tıbbi bilgiler sunulması talimatı vermesi mümkün olduğundan, hizmet sağlayıcının sağlık çalışanları adli tıp konusunda temel bilgiye ve eğitime sahip olmalıdırlar. Bu personel, vakanın geçmişinin ilgili hususlarını belirleme (tecavüz ve hapsetme gibi), fiziksel muayenede ilgili emareleri tespit edebilme (örneğin darp belirtileri, yumuşak doku veya kemik yaralanmaları, kötü beslenme vb.), yapılan teşhisi teyit edebilmek amacı ile temel laboratuvar testleri ve röntgen incelemeleri talebinde bulunma ve ilgili kayıtları tutma (örneğin, lezyonların, yaraların, yaralanmaların belgeleri ve fotoğrafları da dahil olmak üzere, tıbbi muayene sonuçlarını içeren vaka dosyaları) bilgi ve becerisine ve yetkinliğine sahip olacaktır. Sağlık çalışanı ayrıca, soruşturma sırasında talep edilmesi halinde, çeşitli testler yapılmasına olanak sağlamak amacıyla, vakayla ilgili faydalı biyolojik örnekler almasını sağlayacak temel eğitime sahip olmalıdır. Adli tıp uzmanlarından, insan ticaretine maruz kalmış kişi namına, davaya yardımcı olmaları amacı ile tavsiyeler alınabilecektir.

5.10 Doktor-Hasta ilişkisi

Sağlık görevlileriyle (örneğin hemşireler, doktorlar, psikologlar ya da sosyal hizmet görevlileri) müşteri/hasta arasındaki ilişkide bir güç dengesizliği bulunmaktadır. Bu dengesizlik genellikle hastaların soru sormakta, görüşlerini dile getirmekte, sağlık görevlilerinin fikrini sormakta veya sağlıkları ile ilgili kararlar vermekte isteksiz davranmalarına neden olmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlık görevlilerine duydukları saygı, kendilerini sömüren kişilerin kontrolü altında bulundukları süre içerisinde yetki sahibi kişilere yönelik olarak geliştirdikleri duygularla daha da pekiştirilebilmektedir.

Ayrıca, yardım alan bireylerin, özellikle de esenliklerinin ve hatta yaşamlarının diğer kişilerin tavsiyelerinin koşulsuz bir şekilde kabul edilmesine bağlı olduğunu düşünen kişilerin, karşısındaki insanları hoşnut tutmayı ve "sorun çıkarmamayı" hedeflediklerine ve söylenenleri yaptığı ve iyi hal ve davranışlar sergilediği müddetçe kendisine yardım sunulmaya devam edileceğini düşündüklerine sıkça rastlanılmaktadır.

Yetki ve sorumluluk sahibi bir kişi rolünü üstlenmek ve bilgileriyle otoritelerini ortaya koyacak bir şekilde davranmak sağlık görevlilerinin yabancı oldukları bir tutum değildir. Sağlık görevlileri otoriter veya emir veren bir ses tonuyla değil, bilgilendiren ve karşıdaki kişiye itimat telkin eden bir ses tonuyla konuşmaya özen göstermelidirler. Hastanın anlayacağı bir dille ve terminolojiyle konuşmalı ve hastanın yaptığı değerlendirmeleri düzenli olarak teşvik etmeli ve desteklemelidirler. Ayrıca, bir muayene yaparken veya bir prosedürü uygularken sağlık görevlileri, ne yaptıklarını, yaptıkları uygulamanın amacını ve ne kadar süreceğini adım adım açıklamak suretiyle hastayı desteklemeli ve rahatlatmaya çalışmalıdırlar. En etkin sağlık görevlileri, hastanın, sağlık durumunu ve önerilen tedaviyi anlamasına yardım eden sağlık görevlileridir.

Hasta-doktor ilişkisinde mevcut bir başka sorun da tıbbi muayenelerin birçok kişi için korkutucu, bedensel mahremiyetini ihlal eden ve hatta aşağılayıcı bir deneyim olmasıdır. Dünyanın dört bir köşesinde, hayatında hiç muayene olmamış insanlar bulunmaktadır. Bazı bölgelerde doktor hastaya dokunamamakta ve sadece belirtileri değerlendirerek bir tedavi yöntemi önermekte ya da reçete yazmaktadır. Bu bölgelerde bir kadının hayatı boyunca hiç pelvik muayeneye girmemiş olması ve hatta bu muayenenin jinekolojik değerlendirmenin rutin bir parçası olduğunu bilmemesi son derece doğaldır. Özellikle cinsel istismara maruz kalmış çocuklar, ergenler ve kadınlar için, vücutlarına müdahale eden bu tür bir muayene, ihlalin sürdürülmesi olarak değerlendirilebilecektir. Bu nedenle kadınlara ve kızlara kadın sağlık görevlisi tarafından muayene edilme seçeneği sunulmalıdır. Bu seçeneğin fiilen sunulabilmesi için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.

Sağlık görevlilerinin (ya da bireye birincil düzeyde destek sunan kişinin) gerekli zamanı ayırarak, gerçekleştirilen tüm prosedürlerin amacını ve içeriğini insan ticaretine maruz kalmış kişiye ayrıntılı bir şekilde anlatmaları hayati bir önem taşımaktadır. Her türlü prosedürün içerdiği adımların hem tıbbi muayene *öncesinde* hem de muayene *sırasında* açıklanması faydalı olacaktır.

5.11 İnsan Ticareti Projelerinde Sağlık Bileşenlerinin Tasarlanması

İnsan ticareti ile mücadele konusunda sunulan tüm koruma ve yardım hizmetlerinin sağlık konusunda müdahaleler içereceği varsayılmalı ve projenin tasarım, işe başlama ve uygulama aşamaları bu varsayım doğrultusunda planlanmalıdır. Ancak, her bir projenin sağlık bileşeninin gereklilikleri bir diğerinden farklı olacak ve ülkeler arasında da farklılık gösterebilecektir.

Sağlık projesini geliştiren kişi -gerçekleştirilecek faaliyetlerin niteliği göz önüne alındığında bu kişinin bu görevin gerektirdiği yetkinliğe ve bilgiye sahip bir sağlık görevlisi olması gerekmektedir- aşağıda açıklanan genel faaliyetleri gerçekleştirmelidir. Bu liste sadece bilgi vermek amacı ile sunulmuş olup, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM), dünyanın dört bir köşesinde gerçekleştirdiği yerleştirmeye ilişkin sağlık değerlendirmelerinde uyguladığı planlama sürecinin ilgili bölümlerinden uyarlanmıştır.

İnsan ticareti ile mücadelede koruma ve yardım projelerinin sağlık bileşeninin tasarımı ve uygulanması sürecinde kullanılacak kontrol listesi aşağıda sunulmaktadır:

- İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin sahip oldukları ve geçiş geçiş sırasında ya da varış ülkesinde etkileşim içerisine girmeleri muhtemel olan nüfusun demografisinin (yaş ve cinsiyet dağılımı da dahil olmak üzere) ve hastalık epidemiyolojisinin (özellikle TB (tüberküloz), hepatit, sıtma, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS gibi, halk sağlığı açısından önemli hastalıkların) araştırılması ve analiz edilmesi.
- Gerekli izinlerin alınmasını ya da alınması için gereken sürecin başlatılmasını sağlamak; örneğin ilgili Sağlık Bakanlığından (faaliyet ruhsatı), yerel sağlık makamlarından (kamp veya revir için ya da kliniklerden ve laboratuvarlardan faydalanabilmek amacı ile belediyelerden), ulusal sağlık makamlarından (kamu sağlığı raporlama gereklilikleri), ilgili göçmen işleri makamlarından, güvenlik makamlarından ya da diğer resmi kurumlardan vb.
- Sığınma evinde öngörülen sayıda insan ticaretine maruz kalmış kişinin barındırılması ve bu kişilere tıbbi bakım hizmetleri sunulması için her an yeterli ve uygun tesisler ve gerekli alan bulunmasını sağlamak amacı ile sığınma evi dahilinde ve haricinde gerekli olacak yerel tesislerin ve malzemelerin tespiti/belirlenmesi: yeterli derecede mahremiyet sunan ve gerekli ekipmana sahip klinik muayene

alanları, sağlık geçmişi ve mülakat, fiziksel muayene ve ilgili prosedürler (örneğin, boy, kilo ve flebotomi), sıcaklığa duyarlı maddelerin soğutucuda ve soğuk zincirde muhafazası (örneğin ilaçlar, aşılar, reaktifler vb.) (ayrıca bu bölümde alan yönetimi hakkındaki kısma da başvurunuz).

- Gerek duyabilecek bireyler için yerel olarak yönlendirilebilecekleri hizmetlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi. Hastaneler, klinikler ve diğer tıbbi hizmetlerle sevk/nakil protokollerinin oluşturulması (raporlama ilkeleri, maliyetler ve ücretler, davranış kurallarına ilişkin standartlar, vaka yönetimi uygulamalarının kalitesi vb.).
- İlaçlar ve tıbbi malzemeler için bir satın alma planı oluşturulması (aşılar, kişisel temizlik ve hijyen malzemeleri, sığınma evi temizlik ve sarf malzemeleri vb.).
- Haberleşme, e-postalar, tıbbi bilgilerin emniyetli bir şekilde muhafazası, veri analizi gibi hususlar da dahil olmak üzere, tıbbi dokümantasyon ve kayıt yönetimi gerekliliklerinin belirlenmesi.
- İnsan ticaretine maruz kalmış kişinin varış sonrası acil tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak amacı ile geri dönüş mahallinde (genellikle geçiş veya menşe ülke) faaliyet gösteren ilgili sağlık makamlarıyla iletişim bağlantıları kurulması.

5.12 İnsan Ticaretinde Sık Rastlanan Klinik Koşullara İlişkin Vaka Yönetimi Kılavuz İlkeleri

Aşağıda yer alan bölüm tüm dünyada rutin tıbbi uygulamaları içermektedir; ancak burada, sağlık görevlisinin bireyin insan ticareti sürecinin öncesindeki sağlık durumunu bilmesini veya öğrenmesini önleyecek engeller ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin sağlık durumuna ilişkin olarak hangi hususların öngörülmesi gerektiği hakkındaki bilgi düzeyinin düşüklüğü göz önünde bulundurularak ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin sağlığına kavuşması sürecinde ele almak üzere bu kişinin sağlık durumunun belgelenmesini sağlamak amacıyla sürekli olarak tetikte bulunulması gerektiğinin vurgulanması büyük bir önem taşımaktadır.

Sağlık muayenesi, kişinin ayrıntılı sağlık geçmişini (aile içinde istismar veya insan ticareti öncesinde mevcut olan diğer koşullar/yaşanan diğer olaylar da dahil olmak üzere), komple fiziksel muayeneyi ve kişinin ruh sağlığının ilgili sağlık görevlisi tarafından muayene edilmesini içermektedir. Gerçekten gerekli olmadıkça ruhsal sağlık testleri yapılmamalıdır.

Görevli, insan ticaretine maruz kalmış ve cinsel istismar veya tecavüzle karşılaşmış bir kişide beklenebilecek cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen hamilelik ve kürtaj girişiminden kaynaklanan komplikasyonlar gibi karmaşık belirtiler ve işaretler hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

(Ayrıntılı bilgi için lütfen *MHS Medical Manual* (MHS Tıp Rehberi) (2001 baskısı), sf. 30-33'e başvurunuz.)

Okuyucunun, vaka yönetimi kılavuz ilkelerinin WHO tarafından gerçekleştirilen güncellemelerini bu kuruluşun internet sitesi (www.who.int) vasıtasıyla incelemesi tavsiye edilmektedir. Vaka yönetiminin ayrıntılı bir şekilde açıklandığı diğer tıp kitaplarına ek olarak, bulaşıcı hastalıkların vaka epidemiyolojisi ve vaka yönetiminin uygulanmasına ilişkin kılavuz ilkeler hakkında son derece faydalı iki kaynak aşağıda açıklanmaktadır:

- *WHO Recommended Strategies for the Prevention and Control of Communicable Diseases*, (Bulaşıcı Hastalıkların Önlenmesine ve Kontrol Altına alınmasına ilişkin WHO tarafından Önerilen Stratejiler) WHO/UNAIDS, 2001, Cenevre.
- *Control of Communicable Diseases Manual, American Public Health Association* (Bulaşıcı Hastalıkların Kontrol Altına Alınmasına ilişkin Rehber-Amerikan Halk Sağlığı Birliği) (17nci baskı; 2000).

5.12.1 CİNSEL YOLLA BULAŞAN ENFEKSİYONLAR (STI)

Özellikle insan ticaretinde sık rastlanılan cinsel sömürü nedeniyle, bel soğukluğu ve klamidiyoz gibi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara insan ticaretine maruz kalmış kişilerde sıklıkla rastlanmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar arasında HIV de yer almaktadır.

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara (STI) ilişkin vaka yönetimi, koruma ve tedavi ilkelerine dayanabilmekte ve uygun ve güvenilir laboratuvar tesisleri mevcut ise, STI'ler için serolojik tarama da önerilebilmektedir. Ancak, yeterli kaynaklara sahip olmayan ve yapılan teşhisi teyit edecek laboratuvar hizmetlerinin sunulmadığı hizmetlerde, bazı STI'lerin tedavisi için sendromik bir yaklaşım uygulanmalıdır. Bu konuda referans alınması gereken standartlar, insan ticareti ile mücadelede koruma ve yardım programlarının uygulandığı her yerde bulundurulması gereken iki temel belgede toplanmıştır. Bunlar "Sexually Transmitted Diseases Treatment Guidelines (Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıkların Tedavisine ilişkin Kılavuz

İlkeler) – 2002, MMWR Recommendations and Reports (MMWR Tavsiyeleri ve Raporları), 3 Mayıs 2002/51 (RR06/) ve "WHO Recommended Strategies for Prevention and Control of Communicable Diseases" (Bulaşıcı Hastalıkların Önlenmesine ve Kontrol Altına alınmasına ilişkin WHO tarafından Önerilen Stratejiler) (Copyright 2001, WHO, Cenevre) adlı belgelerdir.

5.12.2 RUH SAĞLIĞI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin gösterdikleri psikolojik tepkiler çok çeşitli faktörlere, özellikle de kişinin öz geçmişine, geçmişte yaşadığı olaylara ve çoğu durumda, içinde bulunduğu duruma ilişkin korkularından ve belirsizliklerden kaynaklanan strese bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Geçmişte yaşanan olaylara ilişkin olarak, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin büyük bir çoğunluğunun başından, insan ticaretine maruz kalmadan önce de travmaya ve istismara yönelik olaylar geçmiş olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. İnsan ticareti vakasından önceye dayanan bu olaylar insan ticareti sırasında karşılaşılan stres faktörlerini pekiştirmekte ve yeniden entegrasyon safhasında ciddi etkiler yaratmaktadır. Memleketlerinden uzakta bulunan kişiler için bu faktörler göçle bağlantılı tipik duyguları ve gerginlikleri (örneğin lisan engelleri ve kültürel engeller, yabancılaşma, yalnızlık, önceki destek ağının kaybedilmesi vb.) ve güncel belirsizlikleri (örneğin ikamet statüsü, idari prosedürler) de içerebilmektedir. Varış ülkesinde ya da memleketlerinde bulunan bireyler için, insan ticaretiyle bağlantılı travmanın etkileri, ailelerinin ne şekilde tepki vereceği, bir iş bulup bulamayacakları ya da kaçmaları veya borçlarını ödememiş olmaları nedeniyle insan tacirlerinin misilleme yapıp yapmayacağı gibi güncel endişelerle birleşmektedir.

İnsan ticareti deneyimine her bireyin vereceği tepkiler birbirinden farklı olmakla birlikte, aşağıda belirtilenler gibi ortak tepkiler de bulunmaktadır:

Psikosomatik tepkiler

- Ağrı, acı, baş ağrısı, boyun ağrısı, sırt ağrısı, mide ağrısı, mide ve bağırsak sistemiyle ilgili sorunlar;
- Titreme, terleme, kalp çarpıntısı;
- Uyuma düzeninde veya iştahta sağlıksız değişiklikler;
- Bağışıklık sisteminin baskılanması ve ilgili komplikasyonlar (örneğin soğuk algınlığına ve gribe daha kolay yakalanma) ve

- Riskli davranışların artış göstermesi (sigara içme, alkol ve uyuşturucu kullanma, cinsel riskler alma).

Dikkat: Somatik şikayetlerin her zaman strese karşı gösterilen tepkilerden kaynaklandığı varsayılmamalıdır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler genellikle fiziksel sıkıntılara katlanmak zorunda bırakıldıklarından ya da kasten yaralandıklarından, fiziksel belirtiler daima ciddiye alınmalı ve gerektiği şekilde değerlendirilmelidir.

Psikolojik tepkiler

- Ümitsizliğe ve çaresizliğe kapılmak, intihar düşüncesi;
- Belirli bir neden olmaksızın çok şiddetli ve kontrol edilmeyen öfke;
- Hafıza kaybı, geçici çözülmeli buhranlar, hayal aleminde yaşamak gibi şuur dalgalanmaları, ve
- Tecrit ve içine kapanma, daimi güvensizlik gibi, diğer insanlarla ilişkilerinde tutarsızlık.

Dikkat: İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin düşmanca ve saldırgan davranışlarda bulunmaları sık rastlanılan bir durumdur. Böyle bir durumla karşılaşan görevlilerin, kızgınlık, hayal kırıklığı ya da kişiyi dışarı çıkartma veya reddetme gibi doğal tepkileriyle mücadele etmeleri büyük bir önem taşımaktadır. Bireyin bu davranışlarının kişisel olmadığını hatırınızdan çıkarmayın.

Yukarıda açıklanan psikosomatik ve duygusal tepkilerin birçoğu, anormal bir olay karşısında verilecek normal tepkiler olarak değerlendirilebilse de (travmaya neden olan insan ticareti deneyimi), bu tepkiler özel itinaya ve bakıma ihtiyaç duyacak ruhsal bir rahatsızlığın belirtileri de olabileceklerinden, ciddiye alınmalıdır.

Bazı bireyler duygudurum bozukluğu, anksiyete, uyum bozukluğu, Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve psiko-aktif madde bağımlılığı bozukluğu gibi çeşitli ve ciddi ruhsal rahatsızlıklara sahip olabileceklerdir.

Psikiyatrik teşhis ve etiketleme

Psikiyatrik teşhise ve özellikle de travmadan kaynaklanan belirtilere ilişkin iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüş, herhangi bir kişiye, fark edilen bir durumun teşhisinin önerilmesinin, bu kişinin psikolojik deneyim açısından kendisini daha az dışlanmış (örneğin anormal veya

suçlanmayı hak eden) veya tecrit edilmiş hissetmesini sağlayacağını savunmaktadır. Fark edilen bir durumun teşhisi, bazı bireylerin, son derece sınırlı bir şekilde kontrol edebildikleri duygulara ve davranışlara yönelik suçluluk duygularının veya hayal kırıklıklarının bir kısmından kurtulmalarını sağlamaktadır. İnsanlar ciddi travma yaşadıklarında, sadece fiziksel olarak değil aynı zamanda ruhsal olarak da hastalanabileceklerdir ve her iki tür rahatsızlıkla da eşit derecede ilgilenilmesi gerekmektedir. Pratikte, bazı ülkelerde, fark edilen bir durumun teşhis edilmesi bireyin büyük bir ihtiyaç duyduğu kamu kaynaklarına erişebilmesine olanak sağlamaktadır.

Öte yandan, diğer görüş, genellikle anormal koşullara gösterilen normal tepkiler olarak algılanan davranışların patolojik davranışlar olarak değerlendirilmesinin bireyin kısa ya da uzun vadede utanç duymasına veya damgalanmasına neden olabileceğini savunmaktadır. Bu durum da kişinin kendisi hakkında yanlış değerlendirmeler yapmasına, kimlik yanılsaması yaşamasına ya da bireyin, anormal, güvenilmez veya diğer insanlarla aynı işlevlere sahip olma kapasitesinden yoksun olduğu şeklinde bir algılamanın oluşması halinde, marjinalleşmesine neden olabilecektir.

Ruh sağlığı desteği nedir?

Ruh sağlığı desteği, çeşitli şekillerde verilebilmekte, zaman içerisinde değişiklik göstermekte ve genellikle mevcut kaynaklara ve yerel örf ve adetlere bağlı olmaktadır. Etkin olabilmeleri için, destek stratejilerinin bireyin ihtiyaçlarına, içinde bulunduğu duruma (örneğin mevcut diğer destek kaynakları, kalma süresi vb.), kişisel profiline (örneğin yaş, cinsiyet, kültür vb.) ve kişiliğine göre uyarlanması gerekmektedir. Sunulan yardım bütünsel bir yaklaşıma sahip olmalı, ruh sağlığının çok boyutlu yapısını yansıtmalı (örneğin beden sağlığı, sosyal ve ekonomik esenlik) ve çeşitli alanlarda destek sağlamalıdır (örneğin duygulara, eğitime, istihdama yönelik). İnsan ticaretine maruz kalmış kişinin şu anda yaşadığı travma büyük ölçüde geçmişteki deneyimlerinden kaynaklanıyor olsa da sunulacak desteğe ilişkin yaklaşımlar sadece geçmişteki deneyimleri ve bunlarla ilgili anıları dikkate almakla yetinmemeli, aynı zamanda bireyin sağlıklı ve ümit verici bir geleceğe doğru güvenle ilerleyebilmesine yardımcı olmalıdır.

Batı tarzı ya da modern psikolojik yaklaşımların, psikolojik stresle mücadele için yegane ya da en iyi standartlar olduklarının düşünülmemesi büyük bir önem taşımaktadır. Ruhsal sağlık desteği bir psikoterapist ya da sosyal hizmet görevlisi ile gerçekleştirilecek seanslar

vasıtasıyla sunulabildiği gibi, toplumsal gelişim projelerine, eğitim, öğretim ya da kültürel uyum programlarına katılım, bir görevin üstlenilmesi, yeni ilişkiler kurma ya da mevcut ilişkileri geliştirme şeklinde de sunulabilecektir.

Sığınma evlerinde görev yapan ya da insan ticaretine maruz kalmış kişilerin oluşturdukları gruplarla çalışan destek görevlileri, resmi bir yapıya sahip faaliyetlere ek olarak, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik, bu kişilerin resmi olmayan bir şekilde konuşarak duygularını ve endişelerini paylaşabilecekleri, gayrı resmi veya belirli bir konuyu içeren toplantılar düzenlenmesinin terapi açısından ciddi faydalar sağladığını belirtmektedir.

Bununla birlikte, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım hizmetleri sunan uzmanlar, kendilerine yakın olan kişilerin (ailesi, arkadaşları ve cemiyeti) sunacağı ilgi ve anlayışın, kişinin dayanıklılığını artıran en önemli etken olduğunu belirtmektedirler. İnsan ticaretinden kaynaklanan ruhsal sağlık sorunları, genellikle uzun süre devam etmektedir ve sunulacak en iyi destek, uzun vadeli ve bireyin zor zamanlarında sunulabilmesi mümkün olan destektir. Ancak, bireylerin bir yardım programına çok kısa bir süre için katıldıkları durumlarda bile (memleketlerine geri gönderilmeleri veya kalabilecekleri bir tesis bulunmaması nedeniyle), ruh sağlığına yönelik yardım sunmak mümkün olabilecektir.

Ruh sağlığı desteği kimler tarafından sunulabilir?

Hizmet sağlayıcının, insan ticaretine maruz kalmış kişiye yardımcı olması amacı ile eğitimli bir sağlık görevlisini temin edebildiği ilk fırsatta, bireyin ruh sağlığının incelenmesinin sağlanması için gereken tüm çaba gösterilmelidir. Ruh sağlıkları ciddi bir şekilde bozulmuş (insan ticareti sürecine ya da önceden mevcut olan bir ruhsal rahatsızlığa bağlı olarak) bireylerin ve acilen ihtisas sahibi bir kişinin ilgilenmesine gereksinim duyan kişilerin tespit edilebilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle, kendilerine veya başkalarına zarar verme riski taşıyan ya da ruh halleri nedeniyle kendilerine bakacak durumda olmayan (örneğin giyinmeyen, yemek yemeyen, psikotik tepkiler veren vb.) kişiler, durumlarının istikrara kavuşması için ilaç tedavisine ve hatta hastanede yatarak tedaviye ihtiyaç duyabileceklerdir. Dolayısıyla, teşhisin doğru bir şekilde yapılabilmesi için, hizmet sağlayıcının yardım sunacağı, insan ticaretine maruz kalmış tüm kişilerin, ruh sağlığı konusunda eğitim almış bir sağlık görevlisine görünmeleri hayati bir önem taşımaktadır. Bu yardımın sunulacağı ortamda mevcut kaynaklara bağlı olarak, bu kişi, ruh sağlığı

konusunda eğitim almış bir pratisyen hekim, bir psikiyatrist, klinik psikolog, psikiyatri servisi hemşiresi ya da psikiyatri konusunda eğitim almış bir sosyal hizmet görevlisi olabilecektir. Bireyin ciddi bozukluklar sergilemesi halinde, bu profesyoneller, vakayı bir uzmana yönlendirmeli ya da tedaviye (ilaç tedavisine) başlamalıdırlar. Not: Yukarıda belirtilen tüm sağlık görevlileri ilaç reçetesi düzenleme yetkisine sahip değildir. Reçete düzenleme yetkisine sahip olmayan görevliler, vakayı bu yetkiye sahip bir uzmana sevk etmelidirler.

Ruh sağlığı konusunda kısa süreli veya örgün olmayan eğitim kursları (örneğin üç haftalık eğitim) ya da "danışmanlık", personelin birincil teşhis sorumlusu olmasını ya da psikoterapi veya tıbbi tedavi uygulamasını sağlamayacaktır.

Bir hizmet sağlayıcının bakımı altında bulunan ve mütehassısların acil psikiyatrik müdahalesini gerektirecek durumda olmayan kişilerin, psikologlar, psikiyatristlar, hemşireler ya da ruh sağlığı konusunda eğitilmiş sosyal hizmet görevlileri tarafından sunulan ruh sağlığı desteğinden faydalanmaları mümkün olabilecektir. Ayrıca, ruh sağlığı veya psiko-sosyal yardım konularında kısa süreli ya da örgün olmayan eğitim almış kişiler de gerekli terapi ortamının sağlanması (diğer personele gerekli duyarlılığın kazandırılması da dahil olmak üzere) ve insan ticaretine maruz kalmış tüm kişilere psiko-sosyal yardım sunulması konularında önemli rol oynamaktadırlar.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere destek (ruhsal sağlık desteği) sunulurken her bireyin bir vaka sorumlusuna bağlanması tavsiye edilmektedir. Vaka sorumlusu bir sosyal hizmet görevlisi, psikolog ya da hemşire olabileceği gibi, psiko-sosyal danışmanlık konusunda eğitim almış bir kişi de olabilecektir. Vaka sorumlusu sağlık destek ekibinin bir üyesi olacak ve bu bölümde bahsedilen sağlık desteği sorumlusunun koordinasyonu altında çalışacaktır. Vaka sorumlusunun görevleri aşağıda açıklanmaktadır:

- insan ticaretine maruz kalmış kişinin bilgi almak ve taleplerini iletmek için kimle irtibat kurması gerektiğini bilmesini sağlamak;
- insan ticaretine maruz kalmış kişinin, kendisini, karşılaştığı hizmet ve prosedür labirentinde kaybolmuş hissetmemesini sağlamak;
- bilgilerin kesintiye uğramamasını ve kaybolmamasını sağlamak;
- personelin aynı işi mükerrer olarak yapmasını önlemek;
- insan ticaretine maruz kalmış kişinin ayrı bilgiyi tekrar tekrar almasını önlemek;
- güven kazanma ve ilişki kurma sürecinin desteklenmesini sağlamak.

Ruh sağlığı desteğinin aşamaları

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik ruh sağlığı desteği hakkında bir şablon bulunmamaktadır. Ancak, ruh sağlığı alanında çalışan kişiler ve travma yaşamış ve atlatmış kişilerle çalışan profesyoneller tarafından, iyileşme modelleri ve yardım stratejileri önerilmektedir. Sonuç olarak, bir insan ticareti deneyimi yaşamış ve bu durumdan kurtulmuş kişilere yönelik tüm psikolojik desteğin amacı, bu kişilerin yaşamış oldukları insan ticareti deneyimini aşarak kendileri için bir hayat oluşturma becerilerini geliştirmektir.

İyileşme bireysel bir süreçtir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bireyin dayanıklılığını ve etrafındaki dünyaya sağlıklı bir şekilde adapte olabilme yeteneğini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır (örneğin travmanın ciddiyet derecesi ve süresi, kişilik özellikleri, sunulan desteğin kalitesi vb.). Travma geçirmelerine neden olan olaylar yaşamış kişilere yardım sunulmasına ilişkin geniş ölçekli çeşitli stratejiler belirlenmiştir.

1. Aşama: Güvenliğin sağlanması. İyileşmeye yönelik ilk adım kişinin güvenliğini ve hem gücünü hem de kendi bedenini kontrol etmesi de dahil olmak üzere, kontrol hissini yeniden kazanmasını sağlamaktır. Birey kendini emniyette hissetmediği müddetçe diğer faaliyetlerde hiçbir ilerleme kaydedilemeyecektir.

2. Aşama. Hatırlama ve kederlenme. Teoride bu aşama, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin, başlarına gelenleri hatırladıkları ve kaybettikleri değerler için kederlendikleri süreçtir (hem psikolojik hem de fiziksel olarak). Ancak, bazı bireylerin bu aşamaya tam olarak gelmeleri için gereken süre, hizmet sağlayıcı ile temas içerisinde oldukları dönemden daha uzun olabilecektir. Geçmişte yaşadığı dehşet verici olayların ayrıntılarıyla ne zaman ve ne şekilde yüzleşmek istediğini, daima bireyin kendisinin belirlemesine olanak sağlanmalıdır.

3. Aşama: Normal yaşama yeniden bağlanma. İyileşme sürecinin son aşaması, toplumla entegrasyon veya yeniden entegrasyon ve diğer insanlarla ilişki kurma ve kurulmuş olan ilişkileri tazeleme sürecini içermektedir. Bu süreç uzun bir zaman alabilecektir. Eğitimi, mesleki faaliyetleri ve ekonomik hususları da içeren psiko-sosyal destek kişinin kaydedeceği ilerlemenin ayrılmaz bir parçasıdır.

Ruh sağlığı destek stratejilerinin ortak özellikleri ve bu stratejiler hakkında verilecek kararlar

Travma ile etkin mücadelenin ortak özellikleri aşağıda açıklanmaktadır:

- Mağduru suçlamaktan kaçınmak;
- destekleyici bir ortam sunmak;
- istismarı kişiyi mağdur eden bir suç olarak değerlendirmek;
- travmatik tepkilere ilişkin bilgi sunmak;
- belirtilerin iyileşme kaydedeceğine yönelik bir beklenti içerisinde olunduğunu göstermek.

Tedavi stratejilerine ilişkin kararlar, insan ticaretine maruz kalmış kişinin katılım gösterme isteği ve kalma süresi tarafından yönlendirilmelidir. Aşağıda belirtilen faktörler de dikkate alınmalıdır:

- tedavinin hedefleri (örneğin fonksiyonel açıdan ilerleme kaydedilmesi, ciddi düzeydeki yıkıcı davranışların ya da eşlik eden bozuklukların tedavisi);
- eşlik eden rahatsızlıklar (önceden mevcut olan bozukluklar, ciddi patolojiler);
- madde/alkol kullanımı veya bağımlılığı;
- Ruh sağlığı sorunlarının ciddiyet derecesi, örneğin kendisi veya diğer insanlar için risk teşkil etme, kendine bakabilme yeteneği vb.
- eş zamanlı sağlık sorunları

Sunulacak ruh sağlığı desteğinin türünün belirlenmesinin en iyi yolu, ruh sağlığı deneyimine sahip bir sağlık görevlisinin bireye de danışarak karar vermesidir. Çeşitli ortak Batı tarzı psikolojik destek terapileri hakkındaki açıklamalar için, Ek II'ye başvurunuz. Son olarak, ruh sağlığı desteğinin en önemli unsurlarından biri de insan ticaretine maruz kalmış kişilere, etraflarındaki kişiler tarafından yapılan muamele tarzı ve bu kişilerin tercihlerine gösterilen saygının düzeyidir.[lviii]

5.12.3 HİJYEN VE TEMİZLİK KOŞULLARI

Yoksulluk ve sağlığa aykırı barınma koşulları ya da kişisel temizliklerine yönelik kısıtlamalar nedeniyle, insan ticaretine maruz kalmış kişilerde, kötü hijyen ve temizlik koşullarından kaynaklanan sağlık sorunlarına rastlanabilmektedir. Bireyin cildinde, kulağında, saçlarına ve gözlerinde bakteriyel enfeksiyon, viral enfeksiyon veya mantar enfeksiyonu olup olmadığının kontrol edilmesi ve gerektiğinde uygun tedavinin sunulması

önem taşımaktadır. Bu tür sorunlar arasında, uyuz, bitlenme, mantar, konjonktivit ve diğer rahatsızlıklar da yer almaktadır. Uygun olmayan mekanlarda çok sayıda kişinin bir arada yaşamasının yanı sıra, kirli sular ya da gıdalar da, kimyasal veya fiziki yabancı maddelerin insan tüketimi için kabul edilebilir standartlardan yüksek olması nedeniyle, tifo ve şigelloz gibi gastrointestinal hastalıklara, bağırsak parazitlerine ve diğer rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Ayrıca, hastalık taşıyıcı hayvanların taşıdığı sıtma, dengue humması, sarı humma gibi hastalıklar da temizlik koşullarının uygun olmadığı ve çok sayıda insanın bir arada yaşadığı ortamlarda bulaşabilmektedir.

WHO Recommended Strategies for Prevention and Control of Communicable Diseases (WHO, 2001) (Bulaşıcı Hastalıkların Önlenmesine ve Kontrol Altına alınmasına ilişkin WHO tarafından Önerilen Stratejiler) adlı yayında, temizlik ve kişisel temizlik koşullarının yetersiz olduğu ortamlardan, su kalitesinden ya da gıdaların kirlenmesinden kaynaklanan çeşitli hastalıklarla mücadele hakkında kılavuz ilkeler yer almaktadır. Bir diğer standart kaynağı ise, Amerikan Halk Sağlığı Birliği tarafından yayınlanan *Control of Communicable Diseases Manual* (Bulaşıcı Hastalıkların Kontrol Altına Alınmasına İlişkin Rehber-) (17nci baskı; 2000) adlı yayındır.

5.12.4 TÜBERKÜLOZ (TB)

Şu ana kadar araştırmalardan elde edilen kanıtlar yeterli olmasa da tüberkülozun (TB) insan ticareti sürecinin önemli etkilerinden biri olduğu varsayılmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin, insan ticaretine maruz kalmadan önce düşük bir sosyo-ekonomik statüye sahip olduğu ve insan ticareti sürecinde de çok sayıda mağdurun uygun olmayan ortamlarda bir arada yaşadığı, kötü beslenmeden etkilendikleri ve uyuşturucu madde kullandıkları göz önüne alındığında, bu anlaşılabilir bir sonuçtur. Ayrıca, TB'nin HIV'e eşlik eden bir hastalık olduğunun bilinmesi de insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışılırken dikkate alınması gereken diğer faktörlerden biridir.

5.12.5 İŞ SAĞLIĞI

İş sağlığına ilişkin sorunlara, işgücü sömürüsü ya da eğlence sektöründe çalıştırmak amacı ile gerçekleştirilen insan ticareti vakalarında sıklıkla rastlanmakla birlikte, bu sorunlar, insan ticaretine maruz kalmış kişinin bulunduğu ortamda, sağlığa ilişkin olarak, iş hayatından veya diğer nedenlerden kaynaklanan tehlikelerin mevcut olduğu diğer insan ticareti

vakalarında da ortaya çıkabilmektedir. Standart tıp kitaplarında, WHO tarafından yayınlanan kılavuz ilkelerde ve göçmen işçilerin iş güvenliğine ve sağlığına yönelik olarak ILO tarafından yayınlanan kaynaklarda, bu sorunların birçoğunun önlenmesine ve tedavisine yönelik yeterli düzeyde vaka yönetimi stratejisi yer almaktadır.

İş sağlığı sorunları aşağıda yer alan kategorilerde bulunan sorunları içermektedir:

- yumuşak doku yaralanmaları: örneğin kesikler, yaralar, delikler, ezilmeler, berelenmeler, sıyrıklar, çürükler, tecavüz ve sadistçe davranışlar nedeniyle cinsel organlara verilen zararlar;
- kemik ve kas yaralanmaları: örneğin çıkıklar, kırıklar, burkulmalar, vücut parçalarının kopması ve hem kas dokusu hem de iskelet sistemi ile ilgili çeşitli bozukluklar;
- kimyasal yanıklar ve kurdeşen gibi bulaşıcı olmayan rahatsızlıklara ilaveten, yukarıda belirtilen, kötü temizlik/kişisel temizlik koşullarından kaynaklanan bulaşıcı hastalıklar da dahil olmak üzere, cilt rahatsızlıkları; yara izi bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir (karın bölgesinde, organların özellikle böbreklerin, vücuttan alındığına işaret eden yara izleri);
- işitme/görme kaybı/hasarı;
- kan hastalıkları (örneğin anemi, lösemi);
- belirli sektörlerden kaynaklanan solunum yolu rahatsızlıkları (örneğin silikoz gibi pnömokonyoz türleri ve akciğer kanseri);
- bruselloz ve salmonelloz gibi belirli bulaşıcı hastalıklarla, insan ticareti sırasında bireylerin evcil/vahşi hayvanlarla temasından kaynaklanan (örneğin mezbahalarda, tavuk çiftliklerinde, kemik/et işleme tesislerinde, kasaplarda, tabakhanelerde vb.) insanların maruz kaldığı diğer hastalıklara yakalanma riski.

Bu konuda ayrıca, ILO tarafından yayınlanan *Children at Work:Health and Safety Risks*[lix] (Çalışan Çocuklar: Sağlık ve Güvenlik Riskleri) adlı kitabın okunması tavsiye edilmektedir.)

5.12.6 AŞIYLA ÖNLENEBİLEN HASTALIKLAR

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin dezavantajlı toplumlarda yaşayan insanlar olabileceklerini göz önünde bulundurarak, sağlık görevlisi, kişinin herhangi bir aşı kaydına sahip olmayabileceğini, aşı karnesinin tamamlanmamış olabileceğini ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin kendisine uygulanan bağışıklık kazanma programları hakkında herhangi

bir bilgiye sahip olmayabileceğini hatırda bulundurmalıdır. Bu nedenle, insan ticaretine maruz kalmış kişilere sunulan sağlık hizmetleri arasında bağışıklık kazandırma hizmetleri de yer almalıdır.

5.12.7 BESLENME, YARALANMALAR, AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI, KRONİK HASTALIKLAR

Bu sağlık sorunları genellikle insan ticareti ile ilişkilidir ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile IOM'nin dünyanın dört bir köşesinde faaliyet gösteren operasyon ortakları tarafından gerçekleştirilen çeşitli insan ticareti ile mücadele operasyonlarında, bu tür rahatsızlıkların mevcudiyeti rapor edilmiştir. Göçmen işçilerde sık görülen bazı rahatsızlıklar insan ticaretine maruz kalmış kişilerde de ortaya çıkmaktadır; ancak insan ticareti sürecinin benzersiz niteliği ve ağır çalışma koşulları bu hastalıkların daha ciddi bir şekilde tezahür etmesine neden olmaktadır. Örneğin, yetersiz ve kötü beslenme hem insan ticaretine maruz kalmış kişilerde hem de genel anlamda göçmen işçilerde görülen bir sorundur. Uygun beslenme olanaklarının sunulmaması, yorgunluktan tükenmelerine neden olan ağır çalışma koşulları ve cinsel sömürü, aynı anda birden çok hastalığın ve enfeksiyonun kişiye etki etmesi ve madde bağımlılığı, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin kötü beslenmelerine neden olan etkenler arasında yer almaktadır. Kötü beslenme ayrıca, insan ticaretine maruz kalmış çocuklarda gelişim bozukluklarına, anemi gibi kan hastalıklarına, dermatolojik rahatsızlıklara ve diş ve ağız sağlığı ile ilgili sorunlara da neden olabilmektedir.

İnsan ticaretinin en önemli unsurlarından bir olan zorlama ve uygulanan sömürü faaliyetleri, yol açtıkları nörolojik bozukluklara ve diğer olumsuzluklara ek olarak, genellikle kas dokusu ve iskelet sistemi ile ilgili çeşitli bozukluklara ve ortopedik sorunlara (özellikle, çalıştırmak amacı ile insan ticaretine maruz bırakılan kişilerde), yumuşak doku hasarlarına (cinsel organlara verilen zararlar da dahil olmak üzere) ve diğer travmalara da (mermi veya bıçak yaraları, çürükler, çatlaklar ve yarı çıkıklar da dahil olmak üzere) neden olmaktadır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerde solunum yolları hastalıkları ve gastrointestinal rahatsızlıklar gibi diğer kronik hastalıklar, endokrin (örneğin şeker hastalığı, tiroid bezi bozuklukları), nefrik, hepatik ve diğer metabolik rahatsızlıklar ve cilt hastalıkları ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu sorunlar insan ticareti sürecinden önce mevcut olabilecekleri gibi bu süreçte şiddetlenmiş/hızlandırılmış olmaları mümkündür. İnsan ticareti sürecinde bakım hizmetlerine erişim sağlanamaması, insan ticaretine

maruz kalmış kişilerin, kronik rahatsızlıklarının erken teşhisini ve ikincil ve üçüncül müdahalelerle önlenebilmesini engellemektedir. Dolayısıyla, kişinin hizmet sağlayıcının bakımı altına girdiği tarih itibariyle, bu sorunlar iyice komplike bir hal almış ve gelişimleri bir hayli ilerlemiş olmaktadır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerde rastlanan kronik rahatsızlıklara ilişkin vaka yönetimi ilkelerinin ayrıntılı bir şekilde açıklanması bu El Kitabının kapsamı dışındadır. Hatırda tutulması gereken önemli ilkelerden biri, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin muhtemelen daha önce sağlık bakım hizmetlerine erişim sağlamamış oldukları ve hizmet sağlayıcının bakımı altında bulunmalarının, bu kişilere, belki de hayatlarında ilk kez yeterli, duyarlı ve destekleyici bakımdan yararlanma fırsatı sağlayacağıdır.

5.13 İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişiler İçin Sağlık Planlaması

Bu bölümün, bir yardım programına dahil olan insan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik sağlık planlamasına ilişkin kılavuz ilkeleri sunarak yönlendirme ve yardım konusunun ele aldığı 3. Bölümü tamamlayıcı bir niteliğe sahip olması amaçlanmıştır. Projeleri geliştirmek için ihtiyaç duyulan sağlık ve tıbbi planlama gereklilikleri hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen Sağlık konulu bu bölümün ilerleyen sayfalarında yer alan ve klinik süreçlerle altyapının (örneğin ekipman, sarf malzemeler, sevk/destek hizmetleri, tıbbi refakatçi sarf malzemeleri vb.) belirlendiği klinik kılavuz ilkeler ve prosedürler kısmının ilk bölümüne başvurunuz.

Sağlık bakım hizmetlerinin ayrıntılı bir şekilde tasarlanabilmesini ve elde mevcut olan tıbbi bilgilerin, hizmet sağlayıcı ve varış, geçiş ve menşe ülkelerinde faaliyet gösteren ortak kuruluşları arasında gerektiği şekilde aktarıldığının ve koordine edildiğinin bireye açık ve net bir şekilde anlatılabilmesini sağlamak amacı ile bir yardım programına dahil olan insan ticaretine maruz kalmış her bir kişi için bir stratejik sağlık planı hazırlanması hayati bir önem taşımaktadır. Bu kriterler başından itibaren dikkate alınmalı ve yansıtılmalıdır.
Aşağıda, insan ticaretine maruz kalmış bir kişi için bir sağlık planı geliştirilirken atılması gereken temel adımlar açıklanmaktadır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişinin hizmet sağlayıcının bakımı altında kaldığı süre boyunca, bu kişinin sağlığına yönelik bakım hizmetlerinden (tıbbi vaka dosyaları da dahil olmak üzere) sorumlu olacak **bir sağlık desteği sorumlusu belirlenmesi**. Bu kişi, tıp, sağlık bakımı, psikoloji veya

sağlıkla ilgili sosyal çalışmalar konularında eğitim almış olmalıdır. Tüm saha ofislerinde, bu kişinin görevine ilişkin sorumlulukları yazılı olarak açık bir şekilde belirtilmelidir (sorumluluklarının sınırı da dahil olmak üzere). Sağlık desteği sorumlusunun yardım ettiği insan ticaretine maruz kalmış kişinin dilini konuşmaması durumunda, eğitimli ve duyarlı bir tercüman görevlendirilmesi için gerekli ayarlamalar yapılmalıdır (Bkz. Ek I: İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler, 18 Tercüman Temini). Sağlık desteği sorumlusu, hizmet sağlayıcının personeli ile kolluk kuvvetleri gibi harici kurumlar arasında, özellikle, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin tıbbi, sosyal ve hukuki bakımları üzerinde karar vermek amacı ile proaktif bir şekilde irtibat sağlama konusunda birincil derecede sorumluluk üstlenmelidir.

İlk mülakatın ve ilk sağlık planlaması toplantısının düzenlenmesi. İnsan ticaretine maruz kalmış kişi ile mümkün olan en erken zamanda, ilk mülakatın ve sağlık planlama toplantısının yapılması gerekmektedir. Bu ilk mülakatın ve planlama toplantısının amaçları aşağıda açıklanmaktadır:

- kişinin acil sağlık ihtiyaçlarının belirlenmesi (bu görev, giriş sırasında yapılan ilk mülakat sırasında da yerine getirilmiş olmalıdır).
- ortak kuruluşlar tarafından sunulacak yardımlar da dahil olmak üzere, sunulması mümkün olan ve olmayan sağlık hizmetleri ve tıbbi hizmetler açıklanmalıdır. Bu hizmetlere ilişkin sınırlamalar da açıklanmalı, bedensel sağlık bakımı, yaptırılması mümkün olan klinik testler, ruhsal sağlık bakımı, sosyal destek vb. hakkında ayrıntılı bilgi verilmelidir. (Bkz. Ek I: İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler, 5 Bilgi Temini).
- bireye tüm bu hizmetlerin ücretsiz olarak ve sadece bireyin rızasının alınması koşuluyla sunulduğunun ve tüm bilgilerin son derece gizli tutulduğunun açıklanması.
- bireye şiddet, cinsel istismar ya da prezervatif kullanımı gibi hassas sorular sorulduğu durumlar da dahil olmak üzere, her bir vakaya ilişkin yeniden entegrasyon mülakatlarını ve değerlendirmelerini yönetmeli ya da bu mülakatlarda ve değerlendirmeler sırasında hazır bulunmalıdır. Kişinin sahip olduğu bedensel ve psikolojik sağlık sorunlarının, bireyin sağlığına yönelik bakım hizmetlerine ilişkin istekleri ve bireyin ilgili saha ofisinin bakımı altında kalacağı tahmini sürenin belirlenmesi.
- kişilere, sunulacak bakım hizmetleri hakkında bilgi vermek ve mümkün olduğu takdirde yapılacak tıbbi muayenelerin, klinik

testlerin ve danışmanlık seanslarının tahmini zaman çizelgesini önermek.

Diğer görevlilerle konsültasyon yapmak ve birlikte program hazırlamak. Sağlık desteği sorumlusu insan ticaretine maruz kalmış kişinin vakasına ilişkin ayrıntıları sunmak ve bir ön bakım planı hazırlamak amacı ile bakım hizmeti sunacak diğer kişilerle irtibat kurma sorumluluğunu üstlenecektir (mümkün olduğu takdirde bu kişilerin tümüyle birden gerçekleştirilecek ortak bir toplantıda). Bu "sağlık komitesinde" baş doktor, psikolog ve sosyal hizmet görevlisi yer alacaktır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin bir an önce memleketlerine gönderilmesinin planlandığı çoğu vakada uygun bakım hizmetlerinin belirlenmesinde zaman önemli bir faktör olacaktır. Belirli durumlarda (örneğin hamilelikten kaynaklanan komplikasyonlar, HIV statüsü, evde şiddet vb., lütfen aşağıdaki bölüme başvurunuz), sağlık komitesinin kişinin geri dönüşünü geciktirme önerisinde bulunması gerekebilecektir. Zaman çizelgesinin tıbbi öncelikleri yansıtmasını sağlamak ve aynı saatte birden çok randevu verilmesini önlemek amacıyla, sağlık desteği sorumlusu tıbbi, klinik ve danışmanlık randevularını almalıdır.

Dikkat: Bireyin acil tıbbi ilgiye gereksinim duyduğu ya da menşe ülkede gerektiği şekilde tedavi edilmesi mümkün olmayan ve tedavi edilmeyecek olan sağlık sorunlarına sahip olduğu durumlarda, (örneğin, yeterli tıbbi eğitimi almış profesyonellerin bulunmaması nedeniyle, mali nedenlerle, damgalanma korkusu nedeniyle vb.) bireyin sağlığından sorumlu kişiler, bireye, halihazırda içinde bulunduğu ortamda sunulacak bakım hizmetlerine yönelik sağlıklı ve doğru kararlar vermeli ve ilgili bireye ve kişinin seyahatine/geri dönüşüne ilişkin zamanlamanın planlanmasından sorumlu kişilere (kolluk kuvvetleri ve göçmen işleri yetkilileri de dahil olmak üzere) tavsiyelerde bulunmalıdırlar. İlgili makamlara, geri dönüşün bireyin sağlığını tehlikeye atacağı koşullar altında bireyi iade etmenin hem etik olmadığı hem de temel insan haklarının ihlali anlamını taşıyacağı ve geri dönüşün gönüllülük ve emniyet ilkelerine dayanmasının esas olduğu açıklanmalıdır.

Güncel bilgiler sunmak ve tıbbi konularda rızasını talep etmek amacı ile insan ticaretine maruz kalmış kişiyle ikinci bir sağlık planlaması toplantısı düzenlemek. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiyle yapılacak bu ikinci toplantının temel amacı teklif edilen bakım planının açıklanması ve önerilen bakım hizmetlerinin sunulabilmesi için kişinin rızasının talep edilmesidir. Sağlık desteği sorumlusu bu toplantıda, bireyin rızasının alınmasına yönelik prosedürü eksiksiz bir şekilde uygulamalı, önerilen bedensel ve psikolojik bakım hizmetleri hakkında geniş kapsamlı bilgiler sunmalı (Bkz. İnsan Ticaretine Maruz Kalmış

Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler, 5 Bilgi Temini ve 6 Bireyin Bilgilendirilmiş Rızasının Talep Edilmesi) ve bireyin sorabileceği sorulara ve dile getirebileceği endişelerine cevap vermelidir. Bireyler, bazı durumlarda ortak kuruluşların tesislerinde ya da harici bir bakım merkezinde (örneğin hastane, kamu sağlık kliniği) gerçekleştirilebilecek testlere veya prosedürlere yönelik olarak bireyin rızasının alınması amacı ile ikinci bir prosedür ve dokümantasyon uygulanabileceği konusunda uyarılmalıdır.

Tıbbi sonuçların mümkün olan en kısa süre içerisinde raporlanması. Herhangi bir tıbbi testin veya prosedürün sonuçları çıktığı anda, sağlık desteği sorumlusu bu sonuçları bireye açıklamak ve bireyle bu sonuçlar üzerinde görüşmek amacı ile özel bir toplantı organize etmelidir.

5.14 Yardım Programlarından Ayrılacak Kişiler İçin Sağlık Planlaması

Bireyi bakım programından ayırmadan önce, bireyin, sağlık durumu hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olmasının ve bakım altında kaldığı dönem boyunca tespit edilen sağlık ihtiyaçlarını karşılamayı sürdürmeye hazırlıklı olmasının sağlanması gerekmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin bir ev ortamına geri dönüşleri ve yeniden entegrasyonları ya da yeni bir ortamla entegrasyonları öncesinde gerçekleştirilmesi tavsiye edilen faaliyetler aşağıda sıralanmaktadır:

Birey programdan ayrılmadan önce bir sağlık brifingi sunmak. İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişi yardım programından ayrılmadan önce, sağlık desteği sorumlusu, bu kişiye, sağlık durumuna ve uygulanan tıbbi tedaviye ilişkin tüm belgeleri sunmalı, tercihen, temel teşhis belgeleri ve temel bilgiler insan ticaretine maruz kalmış kişi hizmet sağlayıcının bakımı altında kaldığı süre içerisinde bu kişinin diline tercüme edilmiş olmalı ve kişinin sağlık koşullarını, sunulan tedaviyi ve kişinin o andaki sağlık durumunu özetlemelidir.

Bu brifing sırasında sağlık desteği sorumlusu,

- bireyin geçişteki ve o andaki sağlık durumunu ve aşağıda belirtilen hususları açıklamalıdır:
  - hizmet sağlayıcının ya da ortak kuruluşunun bakımı altında kaldığı süre boyunca tespit edilen sağlık sorunları ve bunların önem derecesi;

- uygulanan tıbbi tedavi ve gerçekleştirilen prosedürler ve hizmet sağlayıcı ve/veya ortak kuruluşu tarafından gerçekleştirilen tedavinin sonuçları, ve
- kişinin halen devam etmekte olan sağlık sorunları, kişi bakım programından ayrıldıktan sonra uygulanması tavsiye edilen tedavi yöntemleri ve bu sağlık sorunlarının tedavi edilmemesinin doğurabileceği riskler.

- sürdürülmesi ya da sevk edilmesi gereken tıbbi tedavi için gerekli olan tıbbi kayıtların ve diğer belgelerin suretlerini sağlamalıdır.
- bireyin bir tedavi sürecine başlamış olması halinde, tavsiye edilen tedavinin tamamlanması için gerekli yazılı ve sözlü talimatları vermelidir (bu tedavinin tamamlanmasının neden önemli olduğu ve tamamlanmadığı takdirde kişinin karşılaşabileceği riskleri açıklamalıdır). Bireylerin, hizmet sağlayıcı tarafından sunulmayan ilave ilaç tedavisine ihtiyaç duydukları durumlarda, bireylerin bu ilaç tedavisine erişebilmelerini sağlamak amacı ile bir reçete temin etmeli veya yeterli dokümantasyonu sağlamalıdır (örneğin reçete, bireyin sevk edildiği doktora ya da bakım merkezine tavsiyelerde bulunmak).
- Bireyin söylenenleri anladığından emin olmak ve bireyin hizmet sağlayıcının bakımından ayrıldıktan sonra (pratikte, psikolojik ve mali olarak) sağlık ihtiyaçlarını karşılamaya ne derece hazır olduğunu değerlendirmek amacı ile söylediklerini tekrar etmelidir.

Başka bir hizmet sağlayıcıya nakledilen kişilere sunulacak tıbbi bakım ve psikolojik destek hizmetlerinin takibini ve sevkini temin etmek. Bireyler, bir hizmet sağlayıcıdan başka bir hizmet sağlayıcıya nakledildiklerinde, birey ayrılmadan **önce**, bireye ait tıbbi bilgiler kodlanmalı ve elektronik ortamda aktarılmalıdır. (Ancak, bu işlemin gerçekleştirilmiş olması, personeli, tıbbi kayıtların suretleri çıkartıp bireye sunma sorumluluğundan kurtarmayacaktır). Ayrıca, bireyin vakası ile ilgilenen sağlık desteği sorumlusu, kabul eden kuruluş ya da sağlık görevlileri ile iletişim kurarak, bireyin durumu ve bakım ihtiyaçları hakkındaki tüm bilgileri sağlamakla yükümlüdür. Bu işlem insan ticaretine maruz kalmış kişinin varışından **önce**, kesinlikle kişinin rızası alınmak suretiyle ve bu El Kitabının diğer bölümlerinde tavsiye edilen prosedürlere uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Bakım hizmetinden ayrılan kişilere sunulacak tıbbi bakım ve psikolojik destek hizmetlerinin takibini ve sevkini temin etmek. Hizmet sağlayıcı hem ayrılan bireylerin geri dönecekleri ülkede/ülkelerde, hem de geçici (veya kalıcı) ikamet statüsüne sahip olan bireyler için, yerel olarak, sağlıkla ilgili mevcut kaynaklara ilişkin irtibat bilgilerini toplamakla yükümlüdür. Bu irtibat bilgileri kişinin ana dilinde hazırlanmalıdır. İrtibat

bilgilerinin sunulmasının yanı sıra, tıbbi personelin, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin sevk edileceği kuruluşla ya kişilerle doğrudan temas kurmak suretiyle (telefon veya mektup vasıtasıyla) harici kuruluşlara yönlendirme işlemini kolaylaştırması son derece önemlidir. Bu işlem insan ticaretine maruz kalmış kişinin bilgilendirilmiş rızası alınarak gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca, özellikle, bireyin menşe ülkesi dışında bir ülkede kalacağı durumlarda, hizmet sağlayıcıda görev yapan bir kişinin, ilgili kuruluşu/merkezi bulmasına yardımcı olmak, idari prosedürlerin gerçekleştirilmesi sırasında kişiye yardım etmek ve bu savunmasız kişilerin aşina olmadıkları kişi veya kuruluşlardan tek başlarına yardım talebinde bulunmaya giderken yaşayabilecekleri stresi azaltmak amacıyla, ilk ziyaretinde bireye eşlik etmesi faydalı olacaktır. Harici hizmetler için herhangi bir ödeme yapılmasının gerekmediği durumlarda (kamu sağlık sistemleri), bu hususun bireye açık bir şekilde anlatılması gerekmektedir.

Kişisel kaynakların değerlendirilmesinde yardımcı olmak (örneğin aile fertleri ya da harici kişiler). Bir bireyin destek ağının kalitesi, bireyin gücünü ve dayanıklılığını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bakımı altından çıktıktan sonra bireye en çok faydası dokunabilecek ortamın belirlenmesinde yardımcı olmak, hizmet sağlayıcının sorumlulukları arasındadır. Çoğu vakada, bu işlem, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin aile üyeleriyle veya hayat arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin değerlendirilmesini de gerektirebileceğinden, kaynakların gözden geçirilmesi işlemi, birincil psiko-sosyal destek hizmetini sunan personel (psikolog, terapist, sosyal hizmet görevlisi) tarafından gerçekleştirilmelidir. Bazı vakalarda bu işlem, istismarın gerçekleştiği ilişkilerin ortaya çıkarılmasını da gerekebilecektir (fiziksel veya duygusal olarak).

Dikkat: Çocuklara ve genç insanlara ait vakalarda, aile ilişkilerinin değerlendirilmesi son derece büyük bir önem taşımaktadır. Bir çocuğun evine iadesine karar verilirken, çocuğun esenliği (yani "yüksek yararı") ilk ve en yüksek önceliğe sahip olmalıdır. Personelin, çocuğun, iade edileceği ortamda zarar görmesi ihtimallinin mevcut olup olmadığını değerlendirmesi gerekmektedir (örneğin yeniden insan ticaretine maruz bırakma, fiziksel istismara maruz bırakma). Personel ayrıca, çocuğun ailesinin, çocuğun gerekli bakımı alabilmesini sağlayacak maddi imkanlara ve sorumluluk bilincine sahip olmalarını temin etmek için neler yapılabileceğini de değerlendirmesi gerekmektedir; yapılması gereken bu işlemler arasında, çocuk doktorlarıyla, sosyal hizmet görevlileriyle veya psikologlarla gerekli temasın kurulmasının

kolaylaştırılması/sağlanması da yer almaktadır. Çocuğun ya da gencin daha önce şiddete veya istismara maruz kaldığının ya da ihmal edildiğinin belirlenmiş olması halinde, hizmet sağlayıcılar, çocuk için en iyi hareket tarzının belirlenebilmesini sağlamak amacı ile çocuk, devletin sosyal hizmetler birimi ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmalıdırlar.

Bireylerin, geri dönüşlerinden önce ailelerinin bir üyesiyle irtibat kurması konusunda hizmet sağlayıcıya rıza göstermiş oldukları bazı vakalarda, hizmet sağlayıcı, insan ticaretine maruz kalmış kişinin ihtiyaçlarını, kişi henüz geri dönmeden önce kilit destek kaynaklarına bildirebilmiştir. Bireyler tarafından talep edilmesi halinde, hizmet sağlayıcı, aşağıda belirtilen amaçlarla, bireyin belirli bir aile üyesiyle ya da başka bir kişiyle irtibat kurabilecektir:

- aile üyelerinin ya da irtibat kurulan bu diğer kişinin bireyin yaşadığı deneyimin niteliğini kavramasına yardımcı olmak;
- yaşananların bir suç olduğunu, ilgili kişinin bunda bir kusuru bulunmadığını ve bu kişinin suçlanmaması gerektiğini açıklamak;
- alınması gerekebilecek güvenlik önlemleri hakkında tavsiyelerde bulunmak;
- kişinin ileriki dönemde ne tür duygu ve davranışlar içerisinde bulunabileceğini açıklamak, ve
- aile üyelerinin sunabilecekleri destek hakkında bilgi vermek.

Kişinin rızası alınmadan ve söylenmesini istediği ve istemediği hususları teyit etmesi sağlanmadan, insan ticaretine maruz kalmış kişinin ailesi, hayat arkadaşı ya da arkadaşları ile hiçbir şekilde irtibat kurulmamalıdır.

SEYAHATE UYGUNLUK VE TIBBİ REFAKATÇILAR

Geçiş bir noktada ya da varış noktasında geri dönmeye hazırlanan bireyler için bir seyahate uygunluk değerlendirilmesi yapılmalı, bu değerlendirme ayrıca kişinin menşe ülkesinde, yeniden entegrasyon safhasında da gerçekleştirilmelidir. Bu değerlendirme insan ticaretine maruz kalmış kişinin ve diğer yolcuların düzgün, düzenli ve emniyetli bir şekilde seyahat etmeleri ilkelerine uygun bir şekilde yapılmalıdır. Refakatsiz küçüklerin geri dönüşleri bu El Kitabının Yönlendirme ve Yeniden Entegrasyon başlıklı 3. Bölümünde özetlenen vasilik ve etik ilkeler doğrultusunda ve bu bölümde daha önce bahsedilen ilkelere ve dikkat notlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Tıbbi refakatçi ihtiyacı (özellikle havayolu ile seyahat sırasında) değerlendirilmeli ve bu bölümde izleyen sayfalarda yer alan klinik kılavuz ilkeler kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanan standart prosedürlere uygun bir şekilde tıbbi refakatçi görevlendirilmelidir.

5.15 Personel ve Sağlık

Bu kısımda, hizmet sağlayıcının ve ortak kuruluşlarının personelinin iş sağlığına ilişkin ihtiyaçları değerlendirilmektedir. Bu kısımda ayrıca, personelin sağlığının, davranışlarının ve beceri düzeyinin, bakım sorumlulukları altında bulunan, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin esenliğini doğrudan etkilediği belirtilmektedir.[lx]

Bu kısımda incelenen konular arasında, güvenlik, stres ve diğer mesleki sağlık riskleri (ve bunların azaltılmasına yönelik önlemler), personelin seçimi ve desteklenmesi gibi hususlar yer almaktadır.

5.15.1 STRES

İşten kaynaklanan stres, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım hizmetleri sunan personel gibi, yüksek risk taşıyan ve kişiyi yüksek baskı altında tutan kişiler için dikkate alınması gereken bir husustur. Stres, algılanan tehditlere karşılık verilen fizyolojik bir tepkidir ve bireyleri, karşılaştıkları hadise ile derhal ilgilenip riski azaltabilmek amacı ile davranışlarını değiştirmeye itmektedir. Düzenli ya da uzun süreli "stres kaynakları" veya kümülatif stres ile karşılaşıldığında, bu davranışlar yerleşmekte ve genellikle fiziksel ya da psikolojik belirtiler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür tepkiler birey tehdit altında iken faydalı olabilmekte ve hatta hayat kurtarabilmektedir; ancak söz konusu tehdit ortadan kalktıktan sonra genellikle sağlıksız ve kişiyi zayıflatıcı bir etkiye sahip olmaktadır.

Çok çeşitli ve önemli stres kaynakları bulunmaktadır. Destek personeline ilişkin temel stres kaynakları aşağıda açıklanmaktadır:

- Güvenliğe ilişkin endişeler;
- İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin ihtiyaçlarının aciliyeti, düzeyi ve kapsamı;
- Özellikle yüksek iş hacmine ya da sınırlı kaynaklara sahip ofislerde personelin toplam iş yükü;

- Özellikle bir bireyin bir yardım programına alınmaya "uygun" olup olmadığının belirlenmesi de dahil olmak üzere, ki bu karar bazı insanlar için bir ölüm kalım meselesidir, verilen kararların yükü.
- Örneğin bireylerin programdan ayrılmaları, bocalamaları, sunulan yardımlara zayıf tepkiler vermeleri ya da beklentileri karşılamamaları durumunda, kendi kendini suçlama, hayal kırıklığı ve öfke;
- Yardım ettikleri insan ticaretine maruz kalmış kişilerden agresif, nankörce ya da öfkeli tepkiler almak;
- Sık sık birbiriyle çatışan yükümlülükler üstlenmek; örneğin insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım etmek ve kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmak, çeşitli kısıtlamalara (hukuki, mali) bağlı olarak çalışmak;
- Çok küçük bir etki yaratabildiğini ya da diğer sistemlerin (örneğin kolluk kuvvetleri, mahkemeler) başarısız olduğunu düşünmek;
- Sorunlarını ya da karşılaştığı baskıları diğer insanlara anlatmakta isteksizlik ya da bunu yapamama (örneğin beceriksiz görünmekten korkma ya da iş için yeterli niteliklere sahip olmadığının veya başarısız olduğunun düşünülmesinden korkması, zorlandığını anlattığı takdirde işini kaybedeceğinden korkması, kişinin bu sorunları kendi başına çözmesi gerektiğini düşünmesi ya da işyerinde duyguların dışavurumunun kültürel normlara uygun olmaması)[lxi]
- Sorunlarından bahsedebileceği ya da üzerindeki yükü paylaşabilecek kimsenin bulunmadığını düşünmesi;
- İş dışındaki insanların, örneğin aile üyelerinin, arkadaşlarının, içinde bulunduğu cemiyetin ya da kamuoyunun, yaptığı işi onaylamaması ya da yardım sunulan "kişilerden" hoşlanmaması (örneğin hayat kadınları, belirli azınlık gruplar).[lxii]

Yapılan bir araştırma, stresle ilişkili en sık rastlanan fiziksel belirtilen yorgunluk ve uyuma güçlüğü olduğunu göstermiştir. Ancak, alınan bu cevapların, "stres" terimine ve bireylerin işlerine ilişkin olumsuz duygularını veya sorunlarını ifade etmelerine ilişkin sınırlı ve kültürel merkezli bir yaklaşımı yansıtıyor olmaları da mümkündür.[lxiii]

Savunmasız insanlarla çalışırken, destek personelinin yardım etme kapasitelerini (bireylerin tepki verme konusundaki sınırlamalarını) ve kendi ihtiyaçlarını hatalı bir şekilde değerlendirmesi mümkün olmaktadır. Aşırı derecede çalışan ve kendilerinden çok şey beklenen bireyler, kendilerinin işyerinde psikolojik destek alma ihtiyaçlarını fark edemeyebilmektedirler. En kıdemli profesyoneller bile insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışırken çaresizlik, hayal kırıklığı, başarısızlık, kaygı ya da öfke gibi duyguları çok yoğun bir şekilde yaşayabilmektedir.

Klinik psikiyatr Stuart Turner, işkence görmüş insanlara destek hizmeti sunulmasına ilişkin olarak aşağıda belirtilen yorumda bulunmuştur:

> (...) dikkate alınması gereken en az iki kişi bulunmaktadır. Hastanın ihtiyaçlarına ilaveten (...) sağlık görevlisinin ihtiyaçları da (...) dikkate alınmalıdır. En zor durumlar, doktor ya da psikiyatr, yaşanan işkencenin ayrıntıları ve işkence gören kişinin tepkisi ile bunaldığında ortaya çıkmaktadır. Bu durum zaman zaman sorunlu, hatta zarar verici bir tepkiye neden olabilmektedir.[lxiv]

Stuart Turner, terapistlerde en sık rastlanılan duyguları özetlemektedir. Bu duygular çaresizlik, tümgüçlülük ve ilgilenilen kişinin sorunlarının itilmesi ya da bu sorunlarla karşılaşmaktan kaçınma şeklinde ortaya çıkmaktadır.[lxv]

Destek personelinin geçmişte fiziksel şiddete ya da cinsel istismara maruz kalmış olması ya da şu anda istismara dayalı bir durum içerisinde bulunması olasılığının da değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle, çatışma ortamı ya da çatışma sonrası ortam içinde bulunan yerlerde, toplumsal ya da siyasi kargaşa yaşanan bölgelerde, şiddete maruz kalan insan sayısı oldukça yüksektir. Ayrıca, aile içi şiddet hemen hemen tüm ülkelerde ve kültürlerde yaşanmaktadır. Bir destek personelinin geçmişte istismara ya da ayrımcılığa maruz kalmış olması bu kişinin insan ticaretine maruz kalmış kişinin hikayesinden farklı şekillerde etkilenmesine neden olabilecek ve hatta işini aksatmasına yol açabilecektir. Mümkün olduğu takdirde, destek personelinin geçmişte yaşadığı istismarı açıklamasını sağlamanın yollarının araştırılması faydalı olabilecektir. Kişisel deneyimlerini konuşmak ve yönetimin ya da meslektaşlarının desteğini almak ve onlardan anlayış görmek bazı kişiler için bir rahatlama ve güç kaynağı olabilmektedir; ancak bazı kişiler, bu tür konuşmaların mahremiyetlerinin ihlali anlamını taşıdığını düşünmekte ve kişisel işlerine davetsiz müdahale olarak algılamaktadır.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle çok yakın bir şekilde çalışmasalar dahi, konumları ve görevleri ne olursa olsun, hizmet sağlayıcının personeli olan herkesin gösterdiği tüm tepkilerle ilgilenilmeli ve bunlara gerektiği şekilde yanıt verilmelidir.

5.15.2 PERSONELİN DESTEKLENMESİNE VE STRESİN AZALTILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere hizmet sunmak amacı ile istihdam edilen personel dikkatli bir şekilde seçilmeli, desteklenmeli ve yönetilmelidir. Etik ilkeler ve güvenlik ilkelerinin ele alındığı bir önceki bölümde vurgulanan ya da belirtilen kriterler arasında değinildiği şekilde, bir sağlık görevlisinin insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım etmesine izin verilmeden önce sahip olması gereken temel değerler ve davranışlar, bu kişinin saygı, gizlilik, onur ve yararlanıcısının yüksek yararının korunması ilkelerine uymasını da içermektedir. Personelin sağlığına yönelik risklerin azaltılması ve esenliklerinin sağlanması amacı ile destek önlemlerinin iyileştirilmesi, önleme çabalarının müdahale ve tepki mekanizmalarına entegre edildiği çok katmanlı bir yaklaşım uygulanmasını gerektirmektedir. Personel sağlığı ve stresi hakkında kısa bir süre önce yapılan bir çalışmada, çalışma koşullarının stres kaynağı olduğu belirlenmiştir.[lxvi] Yönetimin, işten kaynaklanan stresi önleyecek ya da azaltacak şekilde personeli destekleyecek önlemler alması gerekmektedir. Bu önlemler, ortama, personelin ihtiyaçlarına ve kültürel çeşitliliğe uygun olmalı ve personel ile birlikte belirlenip uygulanmalıdır.

Stresin önlenmesi

İşten kaynaklanan stresin azaltılması veya önlenmesi ve personelin sahada fiziksel ve psikolojik esenliğinin sağlanması amacıyla, hem yönetim hem de personel tarafından alınılabilecek birtakım kilit önlemler bulunmaktadır. Bu önlemler arasında aşağıda belirtilenler de yer almaktadır:

- Yönetim ile personel, işbirliği içerisinde, tüm personelin mümkün olan azami ölçüde güvende olmasını ve kendilerini güvende hissetmesini sağlamalıdır. Strese karşı alınabilecek ilk ve en önemli önleyici tedbir budur.
- Yönetim düzenli olarak personelden, ihtiyaç duydukları anda sağlık ve stres ile ilgili sorunlarını ve endişelerini paylaşmalarını talep etmeli ve personelin sorunları ile endişelerinin kapsamının farkına varmalıdır.
- Yönetim, personelin tüm yükü tek başlarına kaldırma yükümlülüğünü üstlenmemelerini ve münferit vakalar için kişisel olarak sorumluluk hissetmemelerini sağlamak amacıyla, vakalara ilişkin kararda (örneğin uygunluk) sorumluluk yükünü personelin üzerinden kaldıracak usule ilişkin önlemleri ve diğer tedbirleri almalıdır. Bu

tedbirler arasında görev ve sorumluluk tanımının iyileştirilmesi ve personelin sorumluluk sınırlarının vurgulanması da yer alabilecektir.

- Personel, yapabileceklerinin ve yardım ettikleri kişilerin dayanıklılığının bir sınırı olduğunu fark etmelidir. Çözümlenmesi mümkün olmayan bazı durumların ortaya çıkması doğal kabul edilmelidir.
- Personel ve yönetim, ofis içinde kültürel farklılıkları kabullenmenin yollarını belirlemek amacı ile işbirliği yapmalıdır.
- Personel ve yönetim, fiziksel ofis alanını, çalışmayı kolaylaştıracak ve stresi azaltacak bir şekilde tasarlamalıdır.
- Personel ve yönetim, işleri, izin ve tatiller için yeterli süre ayrılmasına olanak sağlayacak şekilde organize etmeli ve yönetim, ayrılan bu zamanın gerçekten bu amaçla kullanılmasını sağlamalıdır.

Stresin tedavisi

Bu bağlamda tedavi, işten kaynaklanan stresle mücadele edilmesi veya bu tür stresin azaltılması anlamını taşımaktadır. Stresle başa çıkmak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin değerlendirilmesinde, personelin büyük bir çoğunluğu, bu konuda, arkadaşlarından veya meslektaşlarından da yardım almak suretiyle, kendi imkanlarıyla mücadele ettiklerini belirtmiştir. Personelin, sorunları tartışmak ve işten kaynaklanan stresi kontrol altına alabilmek için sadece kendi kişisel kaynaklarına ve imkanlarına ya da sadece bu amaçla meslektaşları ile yapacakları görüşlerle yetinmek zorunda kalmamasının sağlanması önem taşımaktadır.

Yüksek stres yaratan mesleklerde çalışan personelin amirleri, özel olarak "stres yönetimini" hedefleyen programları ve teknikleri belirlemeli ve desteklemelidir. Stresin giderilmesini amaçlayan programların temel amacı, **stresin kişileri yüksek baskı altında tutan, son derece zorlu koşullar içeren bir işe karşı gösterilen normal bir tepki olarak algılanmasını** ve dolayısıyla, kimsenin, işin üzerlerinde oluşturduğu baskıya tepki vermekten utanmaması veya bu konuları işyeri ortamında tartışmaktan kaçınmaması gerektiğini vurgulamak olmalıdır. Stres yönetimi programlarının uygulanması bu mesajın vurgulanmasına ve insanların işten kaynaklanan stresi saklama külfetinden kurtulmasına yardımcı olmaktadır. Bu programların, etkin olabilmeleri için, kültürel değerleri ve uygulamaları dikkate almaları gerekmektedir. Stres yönetimi programları uygulamak isteyen ofisler, önerilen stres azaltıcı faaliyetlerin, ofis yerleşim planlarının ve ofis politikalarının personelin ihtiyaçlarını karşıladığından ve ortama uygunluğundan emin olmak amacı ile iş sağlığı uzmanlarına danışmalıdır.

5.15.3 DESTEK SAĞLANMASI VE TÜKENMENİN FARK EDİLMESİ

Personeline, insan ticaretine maruz kalmış kişilerle etkin bir şekilde çalışmalarına olanak sağlayacak kaynakları ve destek ağlarını sunmak esas itibariyle yöneticinin görevidir. Çalışanlar, sağlıklarına dikkat etmeye ve işyerinde emniyetli bir şekilde harcayabilecekleri duygusal enerji miktarını sınırlandırmaya teşvik edilmelidir. Yöneticiler, insan ticaretine maruz kalmış kişiler gibi travma yaşamış kişilere bakım ve hizmet sunan bireylerin karşılaştıkları stresin, ikincil stres bozukluklarına ve ikincil travmaya neden olabileceğini hatırdan çıkarmamalıdırlar.[lxvii]

Stresin uzun bir süre devam etmesine izin verildiği takdirde, zaman içerisinde "tükenme" oluşabilecektir. Tükenme, duygusal olarak yıpratıcı bir durum içerisinde uzun bir süre bulunmanın neden olduğu bedensel, duygusal ve zihinsel yorgunluktur.

Personelin gösterdiği tükenme belirtilerine karşı önlem alabilmek için, Yöneticiler ve personelin diğer amirleri, aşağıda belirtilen beş farklı kategoride yer alan belirtileri fark edebilmelidirler:

- Fiziksel belirtiler: yorgunluk ve fiziksel tükenme, bitkinlik, uyuma güçlükleri, baş ağrısı, nezle ve grip gibi çeşitli somatik sorunlar;
- Duygusal belirtiler: hırçınlık, anksiyete, suçluluk duygusu, depresyon, çaresizlik hissi.
- Davranışsal belirtiler: Saldırganlık, vurdumduymazlık, kötümserlik, olumsuzculuk.
- İşle ilgili belirtiler: Başarının düşüklüğü, devamsızlık, işe geç gelme alışkanlığı.
- Toplumsal belirtiler: Zayıf iletişim ve yoğunlaşma zorluğu, sakinlerden ya da mesai arkadaşlarından uzaklaşma.

Bu belirtilerin farkına varan bir yönetici ya da amir, aşağıda belirtilen müdahalelerde bulunmayı planlamalı ve bu müdahaleleri gerçekleştirmelidir:

- Personelin sığınma evi sakinlerin sunduğu desteğin bir benzerinin personele sunulması: duygusal ilgi, rahatlatma, teşvik, tavsiye ve uygulamada yardım.
- Personele sınırların ve gerçekçi beklentilerin hatırlatılması.
- Programlar ve sorumluluklarda gerekli uyarlamaların yapılması.

- Harici bir psikologdan danışmanlık hizmeti almalarının önerilmesi ve bu hizmetin sunulmasının organize edilmesi.
- Haftalık toplantılar sırasında personeli duygularını ve düş kırıklıklarını dile getirmeye teşvik etmek ve pozitif stratejiler ve çözümler üretmeye odaklanmak.

5.15.4 KAN YOLUYLA BULAŞAN PATOJENLERDEN KAYNAKLANAN MESLEK RİSKİ

Kan, HIV ile Hepatit B ve C virüslerinin (HBV ve HCV) tek kaynağıdır ve bu nedenle çok önemlidir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) personeli, kan yoluyla bulaşan patojenlere ilişkin statülerini bilmedikleri bireylerin kanlarına ya da diğer vücut sıvılarına temas edebilmektedir. Hepatit B virüsünün bulaşma potansiyeli HIV'den daha yüksek olsa da, bu virüslerin işyerinde bulaşma vasıtaları birbirine benzemektedir. Her iki virüs de işyeri ortamında, deri altına enjeksiyon, yani iğne batmasıyla ve açık yaralarla ya da cildin veya mukoz dokuların çatlak, sıyrık, iltihaplı ya da yangılı kısımları ile temas yoluyla bulaşmaktadır. HCV'nin bulaşması konusundaki dokümantasyon daha zayıf olmakla birlikte, bu virüsün işyerinde temel bulaşma kaynağı deri altına enjeksiyondur.

Kan yoluyla bulaşan patojenlere yönelik enfeksiyonla mücadele çalışmaları, kişilerin kana temas etmelerini önlemeye ve Hepatit B virüsüne karşı yeterli düzeyde bağışıklık kazandırmaya odaklanmalıdır. İş sağlığına yönelik tehlikelere maruz kalan tüm personele temas sonrası koruyucu setler temin edilmelidir.

5.15.5 PERSONELİN EĞİTİMİ

Eğitim, hizmet sunumunun hayati önem taşıyan bileşenlerinden biridir. Hiçbir personelin, yeterli düzeyde eğitim almadan en yüksek başarım standartlarına ulaşması beklenmemelidir. Eğitim için değerlendirilmesi gereken önemli alanlardan bazıları aşağıda açıklanmaktadır:

- İnsan ticareti: niteliği, dinamiği, tanımı, şekiller, nedenleri, şiddet ve sömürü türleri, sonuçları (özellikle sağlık üzerindeki), mağdurlar, failler, utanma duygusu;
- Güvenlik önlemleri;
- Personelin görevleri ve sorumlulukları, bu görevlerin ve sorumlulukların sınırları;
- İnsan hakları, sağlık, ayrımcılık, üreme sağlığı, çalışma, göç vb.;

- İlgili hurafeler ve gerçekler de dahil olmak üzere, HIV/AIDS;
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı;
- Kadınlara yönelik şiddet;
- Travma ve sonuçları;
- Kültür, örf ve adetler ve uygulamalar (en sık yardım sunulan toplulukların belirlenmesi amacı ile).

Personel, işi hakkında ne kadar çok bilgi sahibi olursa, kendilerini o kadar iyi hissedecek, sunduğu hizmetlere duyduğu güven o oranda artacak ve insan ticaretine maruz kalmış kişilere daha iyi bir şekilde yardım edebilecektir.

5.16 Sağlık Hizmeti Sunan Ortaklar

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere birincil düzeyde hizmet sağlayan ve kendi bünyesinde yeterli kapasiteye sahip olmayan kuruluşlar için, harici hizmet sağlayıcılarla çalışma zorunluluğu doğacaktır. Bu kısımda, hizmet sağlayıcıya, insan ticaretine maruz kalmış kişilere çeşitli tıbbi hizmetler sunan harici ortakların değerlendirilmesi, belirlenmesi ve bu kuruluşlarla çalışma konularında yardımcı olacak, sağlıkla ilgili bilgiler sunulmaktadır. Gerek duyulan tüm tıbbi kaynakların eksiksiz bir şekilde temin edilebilmesini ve harici hizmet sağlayıcıların, hastaları ve tıbbi acil durumları kabul etmeye hazırlıklı olmalarını ve bu konuda bilgilendirilmelerini sağlamak amacı ile mümkün olan en kısa süre içerisinde, yetkin ortak kuruluşlar tespit edilmelidir. Sağlık hizmetlerine ve tıbbi hizmetlere ilaveten, en azından aşağıda belirtilen hizmetlerin de sunulması gerekebilecektir:

İlk tıbbi muayene için asgari gereklilikler:

- **Tıbbi geçmiş ve aile geçmişi**. Bu bölümün önceki kısımlarında açıklanan tüm gerekli önlemlere, en iyi uygulamalara ve kılavuz ilkelere uygun olarak.
- **Fiziksel muayene**. Bu bölümde yer alan ilgili kılavuz ilkelere uygun olarak.
- **Ruh sağlığı.** Bir mütehassısın acil olarak ilgilenmesine gereksinim duyan kişilerin belirlenmesi amacı ile ruh sağlığı durumunun incelenmesi.

Ek olarak sunulabilecek tıbbi muayeneler de belirtilebilecektir:

1. **Laboratuvar testleri/radyolojik testler.** Göğüs röntgeni, kan ve idrar analizi, diğer laboratuvar testleri (insan ticaretine maruz kalmış kişinin bilgilendirilmiş rızasını almak ve test öncesi ve test sonrası gönüllü danışmanlık hizmetleri sunmak suretiyle HIV testi yaptırılması da dahil olmak üzere).
Çoğu senaryoda, öz finansman kaynaklarına ve bu tür hizmetleri sunup sunmadıklarına bağlı olarak, ilk muayeneler çerçevesinde, laboratuvar testleri ile radyolojik testlerin ortak kuruluşlar tarafından sunulması mümkün olabilecek ya da olamayabilecektir.
2. **İhtisas kuruluşlarına sevk.** Kişinin geçmişine, fiziksel muayeneye ya da laboratuvar testlerine yönelik belirgin herhangi bir bulgunun araştırılması, teyit edilmesi ya da buna yönelik önlemler alınması için gerektiği takdirde ve psikiyatri, üreme sağlığı, cerrahi sevk ya da diğer sevkler de dahil olmak üzere.
3. **Tıbbi bilgiler.** Yukarıda belirtilen işlemlerden elde edilen bulgulara, yapılan teşhise (ya da farklı geçici teşhisi), yapılması tavsiye edilen diğer araştırmalara ya da gözlemlere, tavsiye edilen tedaviye ve bu tedavinin izlenmesine ve hastanın durumunun kaydettiği ilerlemeye ilişkin olarak hizmet sağlayıcıya gönderilecek raporlar ve geri bildirimler.
4. **Zaman zaman sığınma evinde ya da evde ziyaret (talep üzerine).** Gerektiğinde ve vaka bazında, muayene, reçete düzenleme, tedavi, izleme, takip faaliyetleri (örneğin enjeksiyon yapma, fizyoterapi, danışmanlık vb.) ve tıbbi müdahale için başka kuruluşlara yönlendirme amacı ile.

Harici hizmet sağlayıcıların belirlenmesi ve bu kuruluşlarla etkin bir şekilde çalışılabilmesi için gerçekleştirilmesi gereken çeşitli kilit faaliyetler bulunmaktadır. Örneğin;

1. **Hizmet değerlendirmesi yapmak.** Harici bir hizmet sağlayıcı tarafından sunulan hizmetlerin uygun ve yeterli olup olmadığının belirlenmesi amacıyla bu hizmetler hakkında toplanması gereken bilgi kategorileri aşağıda belirtilen bileşenleri içermektedir.

Bu bilgiler, tartışmalar, bakım uygulamalarının gözlemlenmesi, ilgili alanda faaliyet gösteren diğer profesyonellerle ya da eski hastalarla görüşme gibi çeşitli yöntemlerle toplanabilecektir.

- **Hizmet yelpazesi.** Hangi hizmetler sunulmaktadır ve bu hizmetler insan ticaretine maruz kalmış kişilerin ihtiyaçları ile ilgili midir?
- **Kapasite.** Her bir hizmet için kadrolarında bulunan personel sayısı; mesai saatleri; her gün/hafta, farklı hizmetler için kaç adet hastayı tedavi edebilmektedirler?

- **Kalite.** Kuruluş ne kadar zamandır faaliyet göstermektedir; kullandıkları ekipman güncel standartlara uygun mudur; hasta bakımı ve klinik yönetim standartları uluslararası standartlara uygun mudur? (gizliliğe ilişkin standartlar, hastalarla etik ilişkiler, kurumun akreditasyonu ve kurumun personelinin ilgili ülkenin sağlık bakım kuruluşlarının ve bunların personelinin tabi olduğu düzenleyici makam tarafından düzenlenen ruhsatlara sahip olup olmadığı)
- **Personel.** Personelin eğitimi ve deneyimi; personel şu anda yaptıkları ya da yapacakları işte kaç yıl deneyimli; hizmet sağlayıcının müşterilerine hizmet sunma sorumluluğunu asıl olarak hangi personel üstlenecek?
- **Eğitim ihtiyaçları.** Hizmet sağlayıcının, sağlık bakımı standartlarını bu El Kitabında belirtilen düzeye çıkarmak amacı ile ortak kuruluşun personelini eğitmesi mümkün ve uygun olabilecek midir (gerekli süre, çaba ve maliyetler de dahil olmak üzere)?
- **Sınırlamalar.** Normal koşullar altında sağlık bakımının ilgili alanıyla bağlantılı olup da sunamadıkları herhangi bir hizmet var mıdır; gerekli şekilde müdahale edemedikleri herhangi bir komplikasyon bulunmakta mıdır? Uymaları gereken herhangi bir kısıtlama bulunmakta mıdır (mali, cinsiyetle, yaşla etnik kökenle ilgili)?
- **Güvenilirlik.** Mesai ve kabul saatlerine uyulmakta mıdır? Sözleşmede yazılı olanın dışında "ekstra" ya da "banko altından" herhangi bir ödeme yapılması gerekecek midir (yolsuzluğun had safhada olduğu bölgelerde); yapabileceklerini söyledikleri her şeyi gerçekten yapabiliyorlar mı?
- **Hizmet hızı**. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler çeşitli hizmetler için hızlı bir şekilde randevu alabilecek midir; test sonuçlarının alınması normalde ne kadar sürmektedir?
- **Lisan ve kültür.** Profesyonel tercümanlara erişim sağlayabilmekte midirler (bu hizmet, tıbbi hizmetlerin devletleştirildiği gelişmiş ülkelerde daha yaygın olarak sunulmaktadır); kültürel arabulucu temin etmek imkanları bulunmakta mıdır?

2. **Kuruluşun ve personelin davranışlarının kontrol edilmesi.** Hizmet sağlayıcının insan ticaretine maruz kalmış kişilere sunulacak hizmetleri etkileyebilecek ayrımcı politikalara veya uygulamalara sahip kuruluşlarla ortaklık yapması kabul edilemez bir durumdur. Çoğu durumda, ortak kuruluşların, özellikle kadınlara karşı şiddet ve cinsel istismar konularında eğitilmeleri ve duyarlılaştırılmaları gerekecektir (lütfen yukarıdaki açıklamalara başvurunuz.)

3. **Sıkı gizlilik standartları talep edilmelidir.** Gizliliğin önemi nedeniyle, seçilen ortak kuruluşun hem resmi politikaları hem de uygulamaları açısından, hasta dosyalarının ve bilgilerinin gizliliğini sağlayacak

tedbirleri almış olması gerekmektedir. Özellikle, önceleri, HIV de dahil olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklara ilişkin test sonuçları pozitif çıkan bireyler için, kamuoyuna duyurma, yatan hasta yönetimi ve partneri bilgilendirme gibi koşullara uyulmasını öngören ülkelerde, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin haklarının ihlal edilmediğinden emin olmak için gerekli izleme yapılmalıdır. Gizlilik standartları mümkün olduğu takdirde, hizmet sözleşmelerine eklenmelidir. Gizliliğin ihlali halinde, ortaklık sözleşmesinin feshedilmesi gerekebilecektir.

4. **Eğitim sunma ve duyarlılaştırma**. Tüm ortak kuruluşlara hizmet sağlayıcı personeline sunulan eğitim ve duyarlılaştırma kurslarına karıtmaları teklif edilmelidir.

5. **Bilgi paylaşımı yöntemleri belirlenmesi.** İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler, ister hizmet sağlayıcının isterse ortak kuruluşunun elinde bulunsunlar, tıbbi dosyalarına ve sağlık dosyalarına erişim hakkına sahiptirler. Hizmet sağlayıcı, personelinin sonuçları bireye bildirmekle yükümlü olduğu durumlarda, bireyin tıbbi dosyalarında yer alan bilgilere, "bilmesi gerektiği kadar ilkesi" çerçevesinde erişim sağlayabilmelidir.

5.17 Sağlık Bilgi Sistemi Yönetimi

İnsan ticareti mağdurlarının kişisel verilerinin yönetimi hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen 1. Bölümün 12. kısmına başvurunuz.

Bu kısım, sağlığa ilişkin bilgi sistemine ve bu sistemin insan ticaretine maruz kalmış kişilere hizmet sunulması sırasında yönetilmesine odaklanmaktadır. Sağlık bilgileri ile tıbbi bilgilerin ne şekilde işlendiği, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin doğru bir şekilde teşhis ve tedavi edilmesi, sağlık verilerinin hizmet sağlayıcılar arasında etkin bir şekilde iletilmesi, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlık durumları ve ihtiyaçları hakkında eksiksiz bir şekilde bilgilendirilmeleri, tıbbi kayıtlarının ve sağlık kayıtlarının suretlerini eksiksiz bir şekilde alabilmeleri ve toplanan bilginin gizliliğinin sağlanması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Bu kısımda, hizmet sağlayıcının bakımı altında bulunan, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlığına ilişkin bilgilerin yönetilmesi hakkındaki temel hususların açıklanması amaçlanmıştır.

5.17.1 SAĞLIK VERİLERİ VE VERİ YÖNETİMİ

Sağlık verilerinin tanımlanması

Sağlık verileri, insan ticaretine maruz kalmış kişinin bedensel, ruhsal ve toplumsal sağlığına ilişkin tüm kayıtları içermektedir. Sağlık bilgi sistemi, sağlık verilerinin toplanmasına, organize edilmesine, muhafaza edilmesine ve iletilmesine ilişkin usulleri ve yöntemleri içermektedir.

Bir sağlık bilgi sisteminin oluşturulması ve uygulanması

Tercihen programın yönetim bilgi sistemleri (MIS) geliştirilirken, program faaliyetlerinin fiilen başlamasından önce ve mümkün olan en kısa süre içerisinde bir sağlık bilgi sistemi (HIS) oluşturulmalıdır. Verileri toplamak, girmek ve yönetmek amacı ile istihdam edilen kişiler bu sistemi kullanmak üzere eğitilmelidir.

Vaka dosyalarının güvenliği: Kodlama ve gizlilik

Güvenlik ve gizlilik nedenleriyle ve hayati önem taşıyan bilgilerin kaybolmasını ve yerlerinin değiştirilmesini önlemek amacıyla, belgeler daima itinalı ve dikkatli bir şekilde kullanılmalıdır.

Bireyin adı sadece, bireyi bir kod numarası ile ilişkilendiren ve ilgili kuruluşta bu işle sorumlu olan yegane kişi tarafından emniyetli bir şekilde muhafaza edilen ana kod sayfasında kullanılmalıdır.

Diğer tüm belgelerde, bireyler bir kod numarası ile tanımlanmalıdır. Belgelerin birbirlerinden ayrılması halinde, kod numaraları, dosyanın tüm sayfalarının üst kısmında yer almalıdır.

5.17.2 VAKA DOSYASI BİLGİLERİNİN GÜVENLİĞİNE VE EMNİYETİNE İLİŞKİN KILAVUZ İLKELER

- Vaka dosyaları sadece kimlik kod numaralarıyla tanımlanmalıdır. Bireylerin adlarını kimlik kod numaralarıyla ilişkilendiren ana dosyalar, emniyetli bir yerde muhafaza edilmeli ve buraya sadece sağlık desteği sorumlusu erişim sağlayabilmelidir.
- Kodlanmış vaka dosyaları (yani isim taşımayan dosyalar), emniyetli bir yerde muhafaza edilmeli ve buraya sadece ilgili dosya ile çalışma yetkisine sahip personel erişim sağlayabilmelidir.
- Personelin kendi arasında ya da personel ile ortak kuruluşlar arasında vakalara ilişkin olarak kurulacak tüm iletişim sadece

"bilmesi gerektiği kadar" ilkesi doğrultusunda ve insan ticaretine maruz kalmış kişinin rızası alınmak suretiyle gerçekleştirilecektir.

- Vaka dosyaları asla başlarında bir görevli olmadan masalara, çalışma masalarına, ortak kullanım alanlarına vb. bırakılmayacaktır.
- İnsan ticaretine maruz kalmış kişi tarafından özel olarak izin verildiği durumlar dışında, vakalara ilişkin bilgiler asla ofis dışındaki kişilere ifşa edilmemelidir.
- Personelin kendi arasında ya da personel ile ortak kuruluşlar arasında vakalara ilişkin olarak kurulacak iletişim asla kamuya açık alanlarda gerçekleştirilmeyecektir (koridorlarda, bekleme salonlarında, kapısı açık olan bir ofiste, diğer sakinlerin huzurunda, lokantada veya kafede vb.)
- İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin dosyasına ilişkin olarak asla insan ticaretine maruz kalmış diğer bir kişi ile görüşülmeyecektir. Belirli vakalarda ve terapi amaçlı olarak, insan ticaretine maruz kalmış kişinin yaşadığı deneyime benzeyen bir vakadan örnekler verilmesi gerektiği takdirde, isimlerin ve kişisel bilgilerin, örnek verilen vakanın tespit edilmesinin mümkün olmayacağı şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.
- Personel, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yönelik olarak gerçekleştirdikleri işlere ilişkin ayrıntıları, meslektaş destek eğitimleri sırasında ya da personel toplantılarında açıklayabilecektir. Bir (ruh sağlığı) sağlık çalışanları ekibinin, ekipte yer alan kıdemli bir sağlık çalışanının ve hatta, bu amaçla görevlendirilen bir sağlık profesyonelinin gözetimi altında düzenli eğitsel toplantılar yapması son derece yaygın bir uygulamadır (özellikle, psikoterapistlerde gözetim işlevinin ekip üyeleri dışında bir kişi tarafından gerçekleştirilmesi daha uygun olacaktır). Sağlık ekibinin, personelin sorularını/ sorunlarını meslektaşlarıyla paylaşabildikleri bu tür "personel toplantıları", "turları" ya da "eğitsel toplantılar" gerçekleştirmesi uygulaması yaygınlaştırılmalıdır. Sağlık ekibinin üyelerinin bu tür toplantılar ya da eğitsel toplantılar gerçekleştirmeleri işin kalitesini artırmakta, birden çok alanı içeren tutarlı ve uyumlu bir yaklaşım sergilenmesini sağlamakta ve işten kaynaklanan strese ilişkin sorunları azaltmaktadır. Bu tür meslektaş destek eğitimleri ya da personel toplantıları sırasında paylaşılan bilgiler gizli tutulmalıdır.
- Personelin vakayı ve vaka hakkındaki ayrıntılı bilgileri, insan ticaretine maruz kalmış kişinin ailesiyle ya da arkadaşlarıyla paylaşmaları yasaktır. Kişinin, reşit olmayan çocuklara ait vakayı, çocuğun aynı zamanda aile üyesi olan vasisi ile paylaşması gerektiği durumlarda, çocuk hakkındaki bu bilgilerin ifşasının çocuğu tehlikeye

düşürüp düşürmeyeceği ya da çocuğun zarar görmesine neden olup olmayacağı, çocuğa danışılmalıdır.
- Yukarıda açıklanan ilkeler tercümanlar için de geçerli olup, hizmet sağlayıcının, sözleşmeli olsun olmasın, tam zamanlı personeli olan herkese sıkı sıkı tembih edilmelidir (ve hizmet sözleşmelerine eklenmelidir).

5.17.3 BAKIM HİZMETİ SAĞLAYICILARI ARASINDA BİLGİ PAYLAŞIMI

Vaka dosyası bilgilerinin paylaşımı çeşitli riskler içerse de, insan ticaretine maruz kalmış bir kişiye yardım eden sınırlı sayıda kilit personelin, uygun güvenlik ve gizlilik prosedürlerini uygulayarak kendi aralarında bilgi paylaşmalarının sağlayacağı fayda, getirebileceği riskten daha fazladır. Sosyal hizmet görevlilerinin, psikologların, hekimlerin ve yönlendirme hizmetlerinin kendi aralarında bilgi paylaşmaları, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin daha önce sunmuş oldukları bilgileri tekrar etmeleri gerekliliğini azaltmakta (ki bu bilgilerin bir kısmı çok güçlü duyguları canlandırabilmektedir) ve insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardımcı olan bireylerin sağlık ve toplumsal refah konularında ve hukuki konularda işbirliği yapmalarına ve proaktif bir şekilde destek sunmalarına yardımcı olmaktadır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişi, bu uygulamanın amacı konusunda bilgilendirilmeli ve rızası alınmalıdır. Kuruluşlar, insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım hizmeti sunan çeşitli kişiler ya da kuruluşlar arasındaki bilgi paylaşımına yönelik uygun kriterler ve prosedürler belirlemelidirler.

Dikkat: Kodlama sisteminin (bireylerin isimleri yerine kodlar kullanılması) kullanılması halinde bile, bireyin kimliğinin, temel verilerinden (demografik bilgiler, etnik köken, tabiiyet, doğum tarihi, ailesine ilişkin bilgiler, insan ticareti sürecine ilişkin bilgiler vb.) faydalanılarak tespit edilmesi mümkün olabilecektir. Bu tür temel bilgiler, bireyin asıl vaka dosyasında mevcut olacağından ve destek görevlileri ile doktorların bu dosyaya erişim sağlaması mümkün olacağından, bu bilgilerin kişinin tüm sağlık kayıtlarında tekrarlanması gereksiz ve basiretsiz bir davranış olacaktır.

Elektronik ortamda (e-posta sistemi ve internet) yapılan veri alışverişlerinde/dosya paylaşımlarında şifreleme sistemlerinden faydalanılmalıdır. Bu konuda nispeten basit ve sorunsuz sistemler son derece yaygın bir şekilde kullanılmakta ve piyasada kolaylıkla bulunabilmektedir.

5.17.4 İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERİN KENDİ SAĞLIK KAYITLARINA ERİŞİM HAKLARI

İnsan ticaretine maruz kalmış tüm kişilere, tüm tıbbi kayıtlarının suretlerini edinme hakkına sahip oldukları bildirilmelidir. Bu kişiler, kendilerine yardım eden hizmet sağlayıcıdan ayrılmadan önce bu belgelerin birer suretini almalıdırlar. Tıbbi kayıtların harici bir sağlık kuruluşunda bulunması durumunda, (örneğin kamu sektörüne ait hastaneler, özel sektöre ait hizmet sağlayıcılar vb.) hizmet sağlayıcının personeli, tüm bu kayıtların suretlerini temin etmesi konusunda bireye yardımcı olmakla sorumludur. Bireyler ayrıca, insan tacirlerine ya da kendilerini sömüren veya istismar eden diğer kişilere karşı ceza veya hukuk davaları açabilmeleri için gerek duyabilecekleri adli tıp muayenesi raporunun da bir suretini edinme hakkında sahiptirler. Ayrıca, memleketlerine geri dönen bireylerin geri dönüş sonrası uygun sağlık bakım hizmetlerinden faydalanabilmelerini sağlamak amacıyla, hizmet sağlayıcı, başhekim tarafından düzenlenen tıbbi raporun özetinin bireye kendi dilinde hazırlanmış bir suretini verebilmek amacı ile gerekli çeviri kaynaklarından faydalanmalıdır.

Notlar

[1] Birleşmiş Milletler (2000). Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek, İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü. G.A. Res. 55/25, Ek II, 55 U.N. GAOR, Supp. (No. 49), 60, U.N. Doc. A/45/49 (Vol. I).

2 İnsan Ticaretinin Önlenmesine ve İnsan Ticareti ile Mücadeleye ilişkin Brüksel Deklarasyonu. URL: http://www.belgium.iom.int/STOPConference/Conference%20Papers/brudeclaration.pdf;Avrupa Konseyi'nin Cinsel Sömürü Amaçlı İnsan Ticaretine Karşı Eylemlerle İlgili R(2000) 11 sayılı Tavsiye Kararı (19/5/2000); Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da Kamu Sağlığı ve İnsan Ticareti Hakkında Bölgesel Konferans, Budapeşte, Macaristan, 19-21 Mart. (2003).Budapeşte Deklarasyonu (2002). http://www.iomskopje.org.mk/CT/pdf/budapest_dec.pdf. Budapeşte Deklarasyonu insan ticareti mağdurlarının sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çok boyutlu bir yaklaşım getirmekte ve ilk kurtarma safhasında ve rehabilitasyon safhasında, sağlığa yönelik farklı önceliklerin bulunduğunu vurgulayan standartlaştırılmış bir protokol oluşturulmasını öngörmektedir.

[3] Zimmerman, C., K. Yun, I. Shvab ve ark. (2003). Health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study. (Kadınlara ve Ergenlere Yönelik İnsan Ticaretinin Neden Olduğu Sağlık Riskleri ve Sonuçları. Avrupa'da Gerçekleştirilen Bir Çalışmadan Elde Edilen Bulgular). Londra: Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi) http://www.lshtm.ac.uk/hpu/new_papers.htm

[4] Bu konu iki farklı Uluslararası Göç Örgütü (IOM) yayınında ele alınmaktadır: *The Mental Health Aspects of Trafficking in Human Beings, Training Manual* (Budapeşte, 2004) (İnsan Ticaretinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, Eğitim Kılavuzu) ve *The Mental Health Aspects of Trafficking of Human Beings, A Set of Minimal*

Standards (Budapeşte, 2004) (İnsan Ticaretinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, Asgari Standartlar)

[5] Constitution of the World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü Tüzüğü) . http://policy.who.int/cgibin/om_isapi.dll?hitsperheading=on&infobase=basicdoc&record={9D5}&softpage=Document42

[6] Birleşmiş Milletler (2000). İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü.

[7] Avrupa Birliği (1997). *The Hague Ministerial Declaration on European Guidelines for Effective Measures to Prevent and Combat Trafficking in Women for the Purpose of Sexual Exploitation Section III.*
(Cinsel Sömürü Amaçlı Kadın Ticaretini Önleme ve Savaşımda Koruyucu Etkin Önlemler İçin Avrupa Yönlendirici İlkeleri Lahey Bakanlar Bildirgesi Bölüm III.)

[8] Eylül 2002 İnsan Ticaretinin Önlenmesine ve İnsan Ticareti ile Mücadeleye İlişkin Brüksel Deklarasyonu, 13. Bölüm

[9] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İnsan Haklarına ve İnsan Ticaretine ilişkin Uluslararası Kılavuz İlkeler, 6. Kılavuz İlke

[10] Örnekler arasında şu belgeler de yer almaktadır: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi; Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi; Çocuk Hakları Sözleşmesi; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi; İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fuhuş Yoluyla Sömürüsünün Kaldırılması Hakkında Sözleşme; ve göçmen işçilere yönelik olarak Uluslararası Çalışma Örgütleri tarafından yayınlanan çeşitli Belgeler.

[11] Zimmerman, C., K. Yun, I. Shvab ve ark (2003). "Health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study". (Kadınlara ve Ergenlere Yönelik İnsan Ticaretinin Neden Olduğu Sağlık Riskleri ve Sonuçları. Avrupa'da Gerçekleştirilen Bir Çalışmadan Elde Edilen Bulgular). Londra: Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi. Bu kısmın büyük bir bölümü LSHTM çalışmasından alınmıştır. http://www.lshtm.ac.uk/hpu/new_papers.htm

[12] Zimmerman, C., K. Yun, I. Shvab ve ark. (2003). "Health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study". (Kadınlara ve Ergenlere Yönelik İnsan Ticaretinin Neden Olduğu Sağlık Riskleri ve Sonuçları. Avrupa'da Gerçekleştirilen Bir Çalışmadan Elde Edilen Bulgular). Londra: Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi.

[13] Gushulak, B. ve D. MacPherson (2000). "Health issues associated with the smuggling and trafficking of migrants". (Göçmen kaçakçılığı ve ticareti ile bağlantılı sağlık sorunları). Journal of Immigrant Health, 2. Cilt, No. 2, 2000.

[14] Avrupa Konseyi Mülteciler ve Sürgünler (ECRE) ECRE Görev Gücü'nden uyarlanmıştır, Gaunt, S., ve ark. (yay. haz.) (1999) Good Practice Guide on the Integration of Refugees in the European Union (Mültecilerin Avrupa Birliğine Entegrasyonsine yönelik İyi Uygulamalar Kılavuzu): http://www.ecre.org/erfproject/good_practice/intro.pdf

[15] Bollini, P. ve H. Siem (1995). "No real progress towards equity: Health of migrants and ethnic minorities on the eve of the year 2000" (Eşitliğe yönelik gerçek bir ilerleme yok: 2000 yılı arifesinde göçmenlerin ve etnik azınlıkların sağlığı). Social Science & Medicine 41(6), 819-828.

[16] Dünya Sağlık Örgütü (2003). *International Migration, Health and Human Rights.*
(Uluslararası Göç, Sağlık ve İnsan Hakları).
http://www.who.int/hhr/activities/en/intl_migration_hhr.pdf

[17] Zimmerman, C. ve C. Watts (2003). *WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women*. (WHO İnsan Ticaretine Maruz Kalan Kadınlarla Yapılan Mülakatlara ilişkin Etik ve Güvenlik Tavsiyeleri). Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi ile Dünya Sağlık Örgütü: Londra.

[18] Zimmerman, C. (2004). "Trafficking in women: Conceptualizing and measuring health risks and consequences."(Kadın Ticareti: Sağlık risklerinin ve sonuçlarının kavramlaştırılması ve ölçülmesi). Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi, Sağlık Politikası Bölümü, PhD Tezi: Londra.

[19] Tchomarova, M. (2001). "Trafficking in women – personal, psychological and social problems in (non)-united Europe" (Kadın ticareti-Birleş(me)miş Avrupa'da kişisel, psikolojik ve toplumsal sorunlar). *Trafficking in Women*, Animus Association Foundation/La Strada, Editör. 2001: Sofya, Bulgaristan.

[20] Tchmorova, M. (2000). *Trafficking in Women: Questions and Answers*. Sofya: Animus Foundation/La Strada.

[21] Zimmerman, C. (2004). "Trafficking in women: Conceptualizing and measuring health risks and consequences"(Kadın Ticareti: Sağlık risklerinin ve sonuçlarının kavramlaştırılması ve ölçülmesi). Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi, Sağlık Politikası Bölümü, PhD Tezi. Londra.

[22] Madde 2, 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200A (XXI) sayılı Genel Kurul Kararı ile Kabul edilen ve imzaya, onaya ve erişime açılan ve 27. maddesi uyarınca 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

[23] Lipson, J. G. ve ark. (1995). *Promoting Cultural Competence in and through* Nursing Education: A Critical Review and Comprehensive Plan for Action (Lenburg, C.B., Ed.) Washington, D.C.: American Academy of Nursing.

[24] Summerfield, D. (1999). "A critique of seven assumptions behind psychological trauma programmes in war-affected areas" (Savaştan etkilenen bölgelerde uygulanan psikolojik travma programlarının ardındaki yedi varsayımın eleştirisi). *Social Science and Medicine 42*, 1465-1471.

[25] Brussa, L. (yay. haz.) (1999). *Health Migration Sex Work: The Experience of TAMPEP*. Amsterdam: Tampep International Foundation.

[26] Zimmerman, C., K. Yun, C. Watts, I. Shvab, L. Trappolin, M. Treppete, F. Bimbi, S. Jiraporn, L. Beci, M. Albrecht, J. Bindel, ve L. Regan, 2003. "The health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study" (Kadınlara ve ergenlere yönelik insan ticaretinin neden olduğu sağlık riskleri ve sonuçları. Avrupa'da gerçekleştirilen bir çalışmada elde edilen bulgular). Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi ve Avrupa Komisyonu Daphne Programı. Londra.

[27] Skosnik, P. (2000). "Modulation of attentional inhibition by norepinephrine and cortisol after psychological stress" (Psikolojik stres sonrası dikkat ketlemesinin norepinefrin ve kortizol ile modülasyonu). *International Journal of Psychophysiology,36* (1), 59-68.

[28] WHO. (2002). "WHO Toplumsal Cinsiyet politikası: Toplumsal cinsiyet perspektiflerinin WHO'nun çalışmalarına entegrasyonu". [çevrimiçi belge] URL http://www.who.int/gender/mainstreaming/ENGwhole.pdf

[29] Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995).

[30] Watts, C. ve C. Zimmerman (2002). "Violence against women: Global scope and magnitude" (Kadınlara yönelik şiddet: Küresel kapsamı ve boyutu). *Lancet*, *359*, 1232-37.

[31] Jenkins ve ark.

[32] Coomaraswamy R. Kadınlara yönelik şiddete ilişkin özel Raportör tarafından sunulan ön rapor: nedenleri ve sonuçları. New York, NY, Birleşmiş Milletler, 1997 (rapor numarası E/CN.4/1997/47).

[33] Kelly, L. (2000). "VIP guide: Vision, innovation and professionalism in policing violence against women and children" (VIP kılavuzu: Kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin denetiminde vizyon, yaratıcılık ve profesyonellik). Avrupa Konseyi Polis ve İnsan Hakları 1997-2000 Programı. Strasbourg: Avrupa Konseyi. http://www.cwasu.org/resources.htm

[34] Her yıl kürtaj olan 46 milyon kadının yüzde 78'i gelişmekte olan ülkelerde, yüzde 22'si ise gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. Romanya, Küba ve Vietnam dünyada bildirilen en yüksek kürtaj oranlarına sahiptir (her 1.000 kadından 78-83'ü). Bu oran Şili'de ve Peru'da da binde 50'inin üzerindedir. Kaynak: Alan Guttmacher Enstitüsü (2003). Kürtaj tüm dünyada artıyor. [çevrimiçi temel veriler] URL http://www.agi-usa.org/pubs/fb_0599.html#13

[35] Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Enformasyon ve Politika Departmanı. Nüfus ve Kalkınma: Nüfus ve Gelişme Konulu Uluslararası Konferansta Kabul Edilen Eylem Programı, Kahire, 5-13, Eylül 1994. New York: Birleşmiş Milletler, 1995. Par 96.

[36] İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, G.A. res. 217A (III), U.N. Doc A/810, 71 (1948).

Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi; , G.A. res. 2200A (XXI), 21
U.N. GAOR Supp. (No. 16), 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, yürürlüğe giriş tarihi: 23 Mart 1976. Çocuk Hakları Sözleşmesi, G.A. res. 44/25, ek, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49), 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989), yürürlüğe giriş tarihi: 2 Eylül 1990.Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi; G.A. res. 34/180, 34 U.N. GAOR Supp. (No. 46), 193, U.N. Doc. A/34/46,yürürlüğe giriş tarihi: 3 Eylül 1981.

[37] *Trafficking in Unaccompanied Minors for Sexual Exploitation in the European Union* (Avrupa Birliği'nde Refakatsiz Küçüklerin Cinsel Sömürü Amacı ile Ticareti), Mayıs 2001, IOM-Stop Programı 2000.

[38] Bkz. Grondin, D. (2003). "The trafficked children and associated health issues" (İnsan ticaretine maruz kalan çocuklar ve ilgili sağlık sorunları), Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da Kamu Sağlığı ve İnsan Ticareti Hakkında Bölgesel Konferans, Budapeşte, Macaristan, 18-20 Mart 2003.

[39] Çocuk Hakları Sözleşmesi (Genel Kurul'un 20 Kasım 1989 tarihli ve 44/25 sayılı kararıyla imzaya, onaya ve erişime açılmış, 1990 yılı Eylül ayında yürürlüğe girmiştir), 3. ve 24. Maddeler. http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/treaties/crc.htm

[40] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği. İnsan Haklarına ve İnsan Ticaretine İlişkin Tavsiye Edilen Kılavuz İlkeler. UNICEF, (2003). Güney Doğu Avrupa'da İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarının Haklarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler.

[41] Alıntıdır: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (1999). *Reproductive Health in Refugee Situations. An Interagency Field Manual*. (Mülteci Krizlerinde Üreme Sağlığı. Kurumlar arası Saha Rehberi.)

[42] UNICEF (2003). *State of the World's Children 2003* (Dünyada Çocukların Durumu) 2003. [çevrimiçi rapor] URL: www.unicef.org/sowc03/

[43] Unicef (2003). "Güney doğu Avrupa'da İnsan Ticaretinin çocuk Mağdurlarının Haklarının korunmasına ilişkin kılavuz ilkeler". Yayımlanmamış taslak.

[44] Home Office, Crown Prosecution Service, et al. (2001). *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance for Vulnerable or Intimidated Witnesses, Including Children*. London: Crown copyright. (Ceza davalarında en iyi kanıtlara ulaşmak: Çocuklar da dahil olmak üzere Hassas veya Sindirilmiş Tanıklar için Kılavuz)

[45] Dünya Sağlık Örgütü (2003). "A critical link. Interventions for physical growth and psychological developments: A review". URL: http://www.who.int/child-adolescent-health/New_Publications/IMCI/WHO_CHS_CAH_99.3.pdf
(Kritik bir bağlantı. Bedensel büyüme ve psikolojik gelişim için müdahaleler: Bir Değerlendirme)

[46] WHO (1997). "Child abuse and neglect" (Çocukların istismarı ve ihmali). Temel Veriler N150 [Çevrimiçi temel veriler] URL: http://www.who.int/inf-fs/en/fact150.html

[47] Watts, C. ve C. Zimmerman (2002). "Violence against women: Global scope and magnitude" (Kadınlara yönelik şiddet: Küresel kapsamı ve boyutu). *Lancet*, *359*, 1232-37.

[48] Zickler, P. (2002). "Childhood sex abuse increases risk for drug dependence in adult women" (Çocukluk çağında cinsel istismar yetişkin kadınlarda uyuşturucu bağımlılığını artırıyor). Araştırma Bulguları, Ulusal İlaç Suiistimali Enstitüsü. NIDA Notes Vol. 17, No. 1 http://www.nida.nih.gov/NIDA_Notes/NNVol17N1/Childhood.html

[49] Dünya Sağlık Örgütü (2003, *taslak belge*). "Sexual relationship violence in adolescents: A review on the impact of sexual relationship violence on health and opportunities for prevention" (Ergenlerde cinsel ilişki sırasında şiddet: cinsel ilişki sırasında uygulanan şiddetin sağlık üzerindeki etkileri ve önleme fırsatları hakkında değerlendirme). Taslak, Ağustos 2003.

[50] Herman, J. L. (1997). *Trauma and Recovery*. New York: Basic Books.

[51] Dünya Sağlık Örgütü (2001). *Mental Health: New Understanding, New* Hope. (Ruh Sağlığı: Yeni bir anlayış, Yeni umutlar). Cenevre: WHO.

[52] Uluslararası Göç Örgütü (IOM), "Göçmenlerin psiko-sosyal ve ruhsal sağlığı". İcra Komitesinin 99. Toplantısı, Konferans Raporu, IOM, Cenevre,4 Temmuz 2002.

[53] Zimmerman, C., K. Yun, I. Shvab ve ark. (2003). "Health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study" (Kadınlara ve ergenlere yönelik insan ticaretinin neden olduğu sağlık riskleri ve sonuçları. Avrupa'da gerçekleştirilen bir çalışmadan elde edilen bulgular). Londra: Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi.

[54] Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2002) HIV/AIDS ve Göç hakkında görüş bildirgesi. http://www.iom.int//DOCUMENTS/GOVERNING/EN/Mcinf252.pdf

[55] HIV/AIDS Önleme Birimi, Sorular ve Cevaplar: AIDS'e HIV Neden Olur. http://www.cdc.gov/hiv/pubs/cause.htm

[56] BBC World Service (2003). What is HIV and AIDS (HIV ve AIDS nedir) [çevrimiçi temel veriler]. URL: http://www.bbc.co.uk/worldservice/sci_tech/features/health/sexualhealth/aids/what.shtml

[57] Pennsylvania Prevention Project (2003). Stophiv.com. HIV myths and facts. (HIV hakkındaki hurafeler ve gerçekler) [çevrimiçi temel veriler] URL: http://www.stophiv.com/facts_myths/

[58] Lütfen şu kaynağa başvurunuz: Göç Sağlığı Değerlendirmesi bağlamında IOM HIV/AIDS Danışmanlığı ve Testleri – Danışmanlara yönelik kılavuz İlkeler, Gözden geçirilmiş versiyon, 2004.

[59] Koss, M. P., L. A. Goodman, A. Browne, L. Fitzgerald, G. P. Keita, N. F. Russo (1994). *No Safe Haven: Male Violence Against Women at Home, at Work, and in the Community*. Washington, D.C.: Amerikan Psikoloji Derneği.

[60] Forastieri, V. (1997) *Children at Work: Health and Safety Risks*. Cenevre: ILO Çocuk İşçiliği Koleksiyonu.

[61] Personel sağlığına ilişkin bilgilerin büyük bir kısmı, Annie Haalle'ın çalışmasından alınmıştır, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2001) "Stress. Analysis of stress amongst IOM employees" (Stres. IOM çalışanları arasında stres analizi). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Göçmenlik Sağlık Hizmetleri, İş Sağlığı.

[62] Örneğin bazı kültürlerde, kişinin duygularını sadece yakınlarına açmasına izin verilmektedir. Bazı kültürel bağlamlarda ise, kişinin sorunlarını bir başkasına açması, sorunlarını o kişiye devretmesi anlamını taşımaktadır. Bkz Halle, A. (2001).

[63] Kamboçya'da Vietnam'dan gelen kadınlara yardım eden bir insan hakları STK'sı yerel basın tarafından eleştirilmiş ve tehdit edilmiştir. Personelin bir kısmı Vietnam'dan gelen mağdurlarla çalışmaktan vazgeçmiştir.

[64] Halle, A. IOM (2001). "IOM İnsan ticareti ile mücadele projeleri: psikolojik boyutları üzerindeki yansımalar". Ancak, IOM personelinin geniş etnik, ulusal ve kültürel çeşitliliği göz önüne alındığında, verilen bu yanıtlar sınırlı olarak değerlendirilebilecektir. "Stres" genellikle, farklı bağlamlardaki insanlar tarafından aynı şekilde anlaşılmayan ya da yaşanmayan kültürel bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bkz: Summerfield, D. (2001). Travma sonrası stres bozukluğunun keşfi ve bir psikiyatri kategorisinin toplumsal faydası. *British Medical Journal*, 322, 95-98.

[65] Turner, S. (2000). İşkence görmüş kişilere yönelik psikiyatrik yardım. *Advances in Psychiatric Treatment*, *6*, 295-303.

[66] Ibid.

[67] Halle A (2001) "(Stres. IOM çalışanları arasında stres analizi)", Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Göçmenlik Sağlık Hizmetleri, İş Sağlığı.

[68] Bu El Kitabının Destek sağlanması ve Tükenmenin Fark Edilmesi kısmı aşağıda belirtilen eserden uyarlanmıştır:
S. Kahill, "Interventions for burnout in the helping professions: A review of the empirical evidence" (Yardım Mesleklerine Tükenmeye yönelik Müdahaleler: Empirik Kanıtların Gözden Geçirilmesi), *Canadian Journal of Counseling Review*, 22:3 (1988).

Ek I: Budapeşte Deklarasyonu

19-21 Mart 2003 tarihinde Budapeşte'de düzenlenen Orta, Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da Halk Sağlığı ve İnsan Ticareti Hakkında Bölgesel Konferans'ın katılımcıları,

- İnsan ticaretinin bir insan hakları ihlali olduğunu kabul ederek;
- Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da, insan ticareti mağdurlarının, bedensel ve psikolojik istismar, travma, HIV/AIDS ve tüberküloz da dahil olmak üzere, cinsel yolla geçen ve diğer bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklar ve komplikasyonlar da dahil olmak ancak bunlarla sınırlı kalmamak üzere, sağlıkla ilgili bir dizi soruna maruz kalmış olmalarından ve maruz kalmaya devam etmelerinden endişe duymaktadırlar;
- Bölgede yer alan bazı ülkelerde HIV ve tüberküloz, özellikle ilaca dirençli tüberküloz vakalarında salgın düzeyleri yaşanmakta olduklarını fark ederek;
- İnsan ticaretinin sağlığı ve halk sağlığını ilgilendiren unsurları ile mücadele etme gereği bulunduğuna inanarak;

Aşağıda belirtilen hususlar üzerinde mutabakata varmışlar ve bu hususları taahhüt etmişlerdir:

- Hem bölgesel hem de küresel düzeyde insan ticareti ile mücadele konusunda gösterilen yoğun çabalara ve kaydedilen ilerlemelere rağmen, insan ticareti ile ilgili sağlık ve kamu sağlığı sorunlarına daha fazla ilgili gösterilmeli ve daha fazla kaynak ayrılmalıdır;
- İnsan ticareti mağdurlarına, genel olarak bedensel, ruhsal ve toplumsal sağlık ve esenliklerine odaklanan geniş kapsamlı, sürekli, cinsiyetlerine, yaşlarına ve kültürlerine uygun sağlık bakım hizmetlerine erişim olanağı sağlanmalıdır;
- Sağlık bakım hizmetleri, güvenli ve şefkatli bir ortamda, profesyonel etik kurallarına uygun bir şekilde, eğitimli profesyoneller tarafından sunulmalı ve mağdurun teklif edilen bakım hizmetinin niteliği hakkında tam ve eksiksiz bir şekilde bilgilendirilmesi, bilgilendirilmiş bir şekilde rıza göstermesi ve tam anlamıyla gizlilik sağlanması ilkelerine tabi olmalıdır.
- İnsan ticareti mağdurlarına sunulan sağlık bakımı hizmetleri için asgari standartlar belirlenmelidir. Bu standartlar hükümetler, hükümetler arası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve akademik kurumlar arasında sağlanacak bir ortaklık ve işbirliği vasıtasıyla

geliştirilmeli ve geniş kapsamlı araştırmalara ve en iyi uygulamalara dayanmalıdır;
- Müdahalenin farklı aşamalarında, mağdurlara sunulan sağlık bakımı hizmetlerinin farklı önceliklere sahip olması gerekmektedir.

Mağdur ile sağlık görevlileri arasındaki ilk temas anında ve genellikle varış ülkesinde ve/veya geçiş ülkede başlayan ilk kurtarma aşamasında, bakım hizmetleri, yaralanmaların ve travmanın tedavisine ve danışmanlık hizmetleri de dahil olmak üzere, temel sağlık bakım hizmetlerine odaklanmalıdır.

Genellikle menşe ülkede gerçekleşen rehabilitasyon aşamasında, bakım hizmetleri, mağdurun uzun vadeli sağlık ihtiyaçlarına ve yeniden entegrasyonuna odaklanmalıdır. Mağdurlara, bireysel ihtiyaçlarına ve içinde bulundukları duruma göre özel olarak şekillendirilmiş sağlık bakım hizmetleri sunulmalıdır.

Tam ve eksiksiz bir liste oluşturma girişiminde bulunmadan, uzun vadeli sağlık ihtiyaçlarının, danışmanlık hizmetlerini, sağlık durumu takibi ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların, HIV/AIDS'in, tüberkülozun, fiziksel ve psikolojik travmanın, madde kullanımının ve bu konu ile ilgili diğer sağlık sorunlarının test ve/veya tedavi edilmesini içerebileceği öngörülmektedir.

- İnsan ticaretine maruz kalan çocuklar ve ergenler özellikle savunmasız ve sağlık ihtiyaçları olan bir gruptur. Bu gruba sunulan sağlık bakım hizmetleri uzun vadeli, sürdürülebilir bir yaklaşımı içermeli ve uzun vadeli ruhsal ve psiko-sosyal etkilerin oluşabileceği olasılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Ayrıca, insan ticaretine maruz kalmış çocuklar ve ergenler olgusu, vasilikle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, asgari tedavi ve bakım standartlarının belirlenebilmesi için mutlaka çözümlenmesi gereken karmaşık hukuki hususları gündeme getirmektedir.

Tüm vakalarda çocuğun yüksek yararı en öncelikli konu ve motivasyon faktörü olmalıdır.

Sığınma evleri ve rehabilitasyon merkezleri mağdurlara koruma, yardım, sağlık bakımı ve güvenlik hizmetleri sunulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sığınma evlerinin ve rehabilitasyon merkezlerinin işletilmesinde ve yönetiminde, profesyonel ve standartlaştırılmış bir yaklaşım izlenmelidir.

Çoklu disiplinli sağlık ekipleri için, sağlık görevlilerinin insan ticareti mağdurlarının özel ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesine odaklanan, ihtisaslaştırılmış eğitim programları sunulmalıdır.

Psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri, güven oluşturulmasında, mağdurun ihtiyaçlarının belirlenmesinde, sağlık bakım hizmetlerinin sunulabilmesi için mağdurun rızasının alınmasında, kişinin, iyileşmesine yönelik hedefler belirlemesinde ve uzun vadeli rehabilitasyonda ve mağdurun gücünü toplamasında kritik bir rol oynamaktadır.

Sığınma evlerinde ve rehabilitasyon merkezlerinde düzenlenen sosyal faaliyetler, mağdurun kendisini toparlamasına yönelik faaliyetler, eğitsel ve mesleki faaliyetler, kişinin öz saygısını geri kazanmasında büyük bir rol oynamakta ve dolayısıyla mağdurların sağlığına olumlu katkılarda bulunmaktadır.

İnsan ticareti ile bağlantılı halk sağlığı sorunlarına yönelik anlayışın iyileştirilmesi gerekmektedir. Tüm bölgede, hem arz hem de talep tarafında, risk gruplarını hedefleyen, kişiyi lekelemeyen ve kültürel açıdan uygun kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir.

Hükümetler, insan ticaretinin önlenmesi, insan ticareti mağdurlarına güvenlik, kanuni haklar, koruma ve ulusal sağlık yapılarına ve kurumlarına erişimlerine olanak sağlamak suretiyle bakım hizmetleri sunulması konusunda sorumluluk üstlenmelidir.

Hükümetler, hükümetler arası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları, varış, kaynak ve geçiş ülkelerinde sunulan sağlık bakımı hizmetlerini koordine ve entegre etmek suretiyle, kendi aralarında ve sınır ötesinde işbirliği düzeyini artırmalıdırlar. Bakımın sürekliliğinin sağlanması, etkin vaka yönetimi, rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon faaliyetleri için, mağdurun bilgilendirilmiş rızasını almak ve bilgilerin gizliliğini ve güvenliğini azami düzeyde sağlamak koşuluyla, tıbbi verilerin paylaşımı hayati bir önem taşımaktadır.

Katılımcılar, bu belgede yer verilen tavsiyelerin uygulanmasını ve gerçekleştirilmesini taahhüt etmektedirler.

Ek II: Çeşitli Ortak Batı Tarzı Psikolojik Destek Terapileri

Psiko-sosyal rehabilitasyon, sağlık eğitimi, psiko-sosyal teknikler, bağımsız yaşama becerileri eğitimi, sosyal beceri eğitimi, mesleki eğitim gibi faaliyetleri içerebilmektedir. Bu faaliyetler genellikle, diğer terapi yöntemleriyle birlikte kullanılmak üzere tasarlanmaktadır.

Yaratıcı terapiler, sanat, müzik, dans, psikoterapiye yönelik tiyatro, danışmanlık, özel eğitim veya rehabilitasyon, gibi unsurların eğitimli bir terapi uzmanı tarafından bilinçli olarak kullanılmasıdır. Bu yaklaşımlar, öz saygıyı, umudu ve sağlıklı toplumsal davranışları teşvik etmeyi ve bireyin utanç ya da suçluluk duygusunu azaltmayı amaçlamaktadır. Bu terapilerin örtülü belleğe (açık bellek yerine) daha iyi erişim sağlanmasına yardımcı olduğu ve diğer terapi süreçlerinin etkisini artırabildiği öne sürülmektedir.

Grup terapi modelleri sosyal uyum ve grubun, aynı deneyimi yaşamış diğer üyelerinin teşvikini ve desteğini sunmaktadır. Grup faaliyetleri bireyin geçerlilik, öz saygı, iletişim ve anlaşmazlıkların çözümü becerileri kazanmasına yardımcı olmaktadır. Bu tür bir ortamda, bireyler düşmanca davranışlarını kontrol etmeyi ve geleceğe ilişkin ortak endişelerini dile getirmeyi de öğrenebilmektedirler.

Bireysel terapi seansları, katılımcı olma arzusuna sahip bireyler için faydalı olabilmektedir. Ortamın bağlamına ve sahip olduğu kaynaklara bağlı olarak, bireysel terapi seanslarında, psikanaliz tekniklerini uygulamaya çalışmak yerine, kısa süreli eklektik yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

Çocuklara sunulan destekler, reşit olmayan çocukların (18 yaşın altındaki çocukların) özel ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Reşit olmayan çocukların ihtiyaçları ve psikolojik sorunları yetişkinlerin ihtiyaçları ve sorunları ile karıştırılmamalı veya birleştirilmemelidir. Reşit olmayan çocuklara yönelik psiko-sosyal destek veya terapide (grup veya bireysel), yaşa özgü araçlardan, konulardan ve eğitimlerden faydalanılmalıdır. Çocuğun ailesinin ya da çocuğun bakımını üstlenmiş kişilerin (toplantılara katılmaları mümkün olamıyorsa bile en azından telefonla) katılımları, çocuğun iyileşmesinde başarıya ulaşmanın anahtarıdır. Ancak, çocuğun ailesinin istismara meyilli olduğunun düşünülmesini gerektirecek herhangi bir neden bulunduğu takdirde, bu temasın son derece profesyonel bir şekilde sağlanması, hatta bu tür bir temastan kaçınılması gerekmektedir.

6

Kolluk Kuvvetleri ile İşbirliği

6. Kolluk Kuvvetleri ile İşbirliği

6.1 Giriş

El Kitabının bu bölümünün amacı, cezai yargı sisteminin insan ticareti mağdurlarına tanıdığı seçenekleri ve hakları özetlemek ve insan ticareti ile mücadele faaliyetlerine ilişkin olarak hizmet kuruluşu ile ulusal ve uluslararası kolluk kuvvetleri arasındaki ilişkileri açıklamaktır.

Bu El Kitabı, kuruluşları kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmaya teşvik etme veya bu tür bir işbirliğine yönelik olarak cesaretlerini kırma amacı taşımamaktadır. Ancak, insan ticareti mağdurlarına yardım eden kişilerin doğal olarak bu konuyla karşılaşacakları göz önüne alınarak, değerlendirilmesi gereken hususların belirtilmesi önem taşımaktadır.

Hizmet kuruluşları genel anlamda, insan ticareti ile mücadele faaliyetlerine ilişkin olarak kolluk kuvvetlerine yardımcı olma veya bu birimlerle işbirliği yapma yükümlülüğü taşımamaktadır. Ancak, bu konuda ulusal yasalarda farklı hükümler bulunabileceğinden, hizmet kuruluşlarının faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki kanuni yükümlülüklerinden haberdar olmaları tavsiye edilmektedir. Ayrıca, kolluk kuvvetleriyle işbirliği belirgin stratejik ve operasyonel riskler içermektedir. Bu bölümde yer alan hiçbir ifade, hizmet kuruluşlarının, polisin görevini polis adına yerine getirmelerini önermemekte ve öngörmemektedir; bu bölüm, her iki tarafın da görevlerini kendi sorumluluk alanları çerçevesinde yerine getirdiği, karşılıklı işbirliği potansiyeline odaklanmaktadır.

6.2 Dayanak

İnsan ticareti mağdurları, kendilerine karşı islenen suçlar için yargı sistemi yoluyla tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptirler. Hizmet kuruluşları, bu haklarını mağdurlara bildirerek mağdurların izleyecekleri yolu bilgilendirilmiş bir şekilde belirlemelerine olanak sağlamalıdır.

İnsan ticareti, mağdurlarına ciddi ölçüde fiziksel, cinsel ve psikolojik zarar veren, getirisi yüksek/riski düşük, uluslararası organize bir suç faaliyeti olarak, küresel ölçekte her geçen gün daha da artmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına yardım sunma konusundaki uzmanlık bilgileri sayesinde, hizmet kuruluşları, kolluk kuvvetleri ile her geçen gün

daha da artan düzeyde stratejik ve operasyonel ilişki içerisine girerek bu suçla mücadeleye katkıda bulunmaktadırlar.

6.3 Kolluk Kuvvetleri Açısından İşbirliği

Kolluk kuvvetleri açısında, mağdurun yapacağı işbirliği ve hizmet kuruluşlarının deneyimi ve operasyonel kapasitesi çeşitli açılardan önem arz etmektedir:

- İnsan ticareti mağdurlarının güvenliğini sağlamaya çalışan kolluk kuvvetleri için ilk irtibat noktası olarak.
- İnsan ticareti mağdurlarının barınmasını ve bu kişilere yardım sağlanmasını kolaylaştırmak amacıyla; ki bu kişiler daha sonra duruşmalarda ifade vermek suretiyle suç faaliyetlerinin soruşturulmasına yardımcı olabileceklerdir.
- Mağdurlar kolluk kuvvetlerine, bu konuları onlarla konuşacak kadar çok güvenmediklerinden, insan ticareti hakkında, polis yetkililerinin genelde temin edemedikleri istihbarata erişim (not: insan ticaretine yönelik istihbaratın paylaşılması çeşitli riskler içermektedir ve bu riskler bu bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır).
- Kolluk kuvvetlerinin insan ticareti ile mücadele kapasitesini artırmak amacı ile teknik yardım ve destek almak.

6.4 Hizmet Kuruluşu Açısından İşbirliği

Kendilerini insan ticaretini azaltmaya ve bu suç faaliyetinin mağdurlarına yardım etmeye adamış kuruluşlar olarak, hizmet kuruluşlarına, insan ticareti mağdurları ya da insan ticareti mağdurlarının akrabaları veya arkadaşları tarafından çeşitli istihbaratlar ulaştırılabilmektedir. Bu istihbarat insan ticareti mağdurlarının yerlerinin tespit edilmesi ve kurtarılması açısından kolluk kuvvetleri için hayati bir önem taşıyabilmektedir. Mağdurların kurtarılması ve insan tacirlerinin kimliklerinin tespiti, insan ticareti ile mücadele konusundaki geniş kapsamlı stratejinin iki önemli parçasını oluşturmaktadır. Hizmet kuruluşlarıyla kolluk kuvvetleri arasındaki işbirliği, bu hedeflere ulaşılmasına yardımcı olabilecektir.

Güncel saha deneyimi, hizmet kuruluşlarının bakımı altında bulunan çok sayıda insan ticareti mağdurunun insan ticaretine yönelik istihbarat bilgilerini kolluk kuvvetlerine aktarmak istediklerini göstermektedir. Kolluk kuvvetleri kapasitesinin profesyonel ve güvenli olduğu

durumlarda, mağdurlar, bu bilgileri yüz yüze görüşmek suretiyle doğrudan polis yetkililerine aktarabilmektedirler. Bazı durumlarda ise mağdurlar polis yetkilileriyle karşılaşmayı arzu etmemekte ve hizmet kuruluşundan istihbarat bilgilerini kendi adlarına aktarmalarını istemektedirler. Polis makamlarıyla sorumluluk bilinci içerisinde yapılan bilgi alışverişi hizmet kuruluşunun:
mağdurun, sahip olduğu bilgileri bir şekilde yetkililere iletmiş olduğu ve bu bilgilerin insan tacirinin ceza almasını sağlayacağını veya diğer potansiyel mağdurlara yardımcı olacağını düşünmesine katkıda bulunmasını sağlayacaktır, ve
mağdurların kurtarılmasına ve/veya insan tacirlerinin kimliklerinin tespit edilmesine etkin bir şekilde katkıda bulunmasını sağlayacaktır.

Her türlü istihbarat alışverişinde, mutlaka mağdurun yazılı rızası alınmalı ve mağdurun yüksek yararı korunacak şekilde hareket edilmelidir.

6.4.1 HİZMET KURULUŞLARINA YÖNELİK STRATEJİK RİSKLER

Stratejik düzeyde, kolluk kuvvetleriyle yapılacak işbirliği birçok hizmet kuruluşuna nispeten yeni bir boyut kazandıracak ve bu işbirliğinin sonucunda hassas politik konular ve riskler ortaya çıkacaktır. Bu işbirliğinin kapsamı ve niteliği ile kuruluş tarafından sunulan yardım hizmetleri arasında hassas bir denge kurulması gerekmektedir. Bu yardımın ve işbirliğinin boyutu, ilgili ülkenin cezai yargı sisteminin insan ticareti mağdurlarına yaptığı muamelenin ve sunduğu korumanın niteliğine ve kalitesine ve uluslararası standartların uygulanma düzeyine bağlıdır. İnsan ticareti mağdurlarına yapılacak muamelelere ilişkin olarak dikkate alınması ve uyulması gereken, küresel ölçekli temel insan hakları standartları, Birleşmiş Milletler Palermo İnsan Ticareti Protokolü'nde ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından belirlenen İnsan Ticaretine İlişkin Kılavuz İlkeler'de yer almaktadır. Ayrıca, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylemler Sözleşmesi (yürürlüğe girdiğinde) gibi birçok bölgesel anlaşma bulunmaktadır.

İlgili ülkenin cezai yargı sisteminin mağdurlara gösterdiği muamelenin ve sağladığı korumanın ilgili uluslararası standartlara uygun olmadığı durumlarda, bu tür bir yargı sisteminin uygulanmasını sağlamakla görevli kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmak, kuruluşun, mağdurlara yardım ve koruma sağlama yükümlülükleriyle çelişebilecektir. Öte yandan, belirli bir süre boyunca, sınırlı bir işbirliğinde bulunmak, kolluk kuvvetlerinin mağdurlara gösterdiği muamelede iyileştirmeler yapılmasını sağlayabilecektir. Bu konu, sonuç itibariyle, denge sağlayan bir yaklaşım uygulanmasını gerektirmekte ve bunun için de ilgili ülkede faaliyet

gösteren hizmet kuruluşunun akılcı ve basiretli bir muhakeme ve yönetim sürecine sahip olması gerekmektedir.

Kolluk kuvvetleriyle yapılacak işbirliği, büyük bir olasılıkla, sadece ilgili kuruluşla kolluk kuvvetleri arasındaki ilişkiden ibaret kalmayacaktır. Tüm müdahalelerde, kuruluşun, hükümetlerle, hükümetler arası kuruluşlarla ve sivil toplum örgütleriyle sahip olduğu ilişkilere ait daha geniş kapsamlı hususlar da dikkate alınmalıdır. Çoğu vakada, potansiyel risk, her iki taraf için de faydalı olan ortaklık temelinde, önceden yapılacak müzakereler ve istişareler vasıtasıyla kontrol altına alınabilmektedir.

Kolluk kuvvetleriyle yapılacak işbirliği, mevcut koşullar ve ilgili konular bağlamında son derece gerekli olsa da, asla, kendisini insan ticareti mağdurlarına yardım sunmaya adamış bir kuruluşun tarafsızlığına gölge düşürmemelidir. Bu sorunun hafifletilmesinde kilit nokta, kolluk kuvvetleriyle yapılan işbirliğinin, açık ve net bir şekilde, kuruluşun insan ticareti olgusuna verdiği tepkinin temelinde yatan insan haklarına ve her şeyden önce mağdur felsefesine uygun ve profesyonel bir şekilde yönetilmesidir.

6.4.2 HİZMET KURULUŞLARINA YÖNELİK OPERASYONEL RİSKLER

Hizmet kuruluşları insan ticareti mağdurlarına sundukları hizmetleri geliştirdikçe, ilgili ülkenin cezai yargı sistemiyle daha yakın ilişkiler içine girmekten kaçınmaları her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına sunulan yardımın kapsamı genişledikçe, kuruluşun oynadığı rolün değeri ve önemi ve yerel polis teşkilatının insan tacirlerinin kimliklerini belirleyip bu kişilerin yargılanmasını sağlamak için bu kuruluşlarla yakın bir işbirliğinde bulunmaktaki çıkarları daha da artmaktadır.

Yakın işbirliği, mağdurlar için olduğu kadar personel için de daha yüksek risklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu riskler ortak bir kaynaktan doğmaktadır: ileri derecede örgütlenmiş ve acımasız insan tacirleri. İnsan tacirleri açısından, ellerinden kaçarak rehabilitasyon sürecine giren ve kendisi ya da ailesi veya yakınları insan tacirleri tarafından cezalandırılmayan her bir mağdur, “zarar etmiş bir iş” olarak değerlendirmektedir; çünkü bu tür vakalar, diğer mağdurlar için kötü emsal oluşturmakta ve insan tacirlerinin kaçmayı planlayan diğer mağdurlar karşısındaki güçlerini azaltmaktadır. Ayrıca, kurtarılan bir mağdur tanıklık yapmaya karar verdiği takdirde, insan tacirlerinin özgürlüğü ve gelirleri ile birlikte yapmakta oldukları insan ticareti işi de daha büyük bir risk altına girmektedir.

İnsan tacirlerinin kurtarıldıktan sonra yargı sürecinde aleyhlerinde tanıklık yapan mağdurlara karşı misillemelerde bulundukları bilinmektedir ve insan ticaretini önleme konusunda uluslararası ittifakla gösterilen çabalar karşısında işlerini kaybetme riski arttığından, insan tacirlerinin bu tür misillemelere devam etmeleri beklenmelidir.
Benzer şekilde, insan tacirlerinin, hizmet kuruluşlarının kurtarma ve rehabilitasyon sürecinde oynadıkları rolün farkına her geçen gün daha fazla varmaları nedeniyle, bu kuruluşların personeline yönelik riskler de artmaktadır. Polisle, özellikle, insan ticareti mağdurlarının tanıklık yaparken bilgiye ve korumaya erişimini sağlamak amacı ile gerçekleştirilen yakın işbirliği, kaçınılmaz olarak, hizmet kuruluşu personelinin karşılaştığı risk düzeyini artıracaktır. (Bu El Kitabının 1. Bölümünde risk değerlendirmesi ve yönetimi hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır).

6.4.3 İŞBİRLİĞİNDEN SAĞLANACAK FAYDANIN BELİRLENMESİ

Polis teşkilatıyla yapılacak işbirliğinin içerdiği operasyonel ve stratejik riskin düzeyi ve hizmet kuruluşlarının normalde kolluk kuvvetleriyle herhangi bir işbirliğinde bulunma yükümlülüğüne sahip olmadıkları göz önüne alındığında, ortaya, doğal olarak, bu kuruluşların kolluk kuvvetleriyle neden işbirliği yaptıkları sorusu çıkmaktadır.

Bu sorunun yanıtlanmasında, insan ticareti mağdurunun bakış açısı önemli bir faktördür. Mağdurlara sunulan yardımın hayati önem taşıyan unsurlarından biri de mağdurların eksiksiz bir şekilde bilgilendirilmeleri, sahip oldukları insan haklarını ve ağır suçların mağdurları olarak, cezai yargı sistemi tarafından kendilerine tanınan seçenekleri kullanmalarını sağlamaktır. İnsan ticareti vakalarının hemen hemen tümünde, mağdurlar sadece insan tacirleri tarafından sömürülmekle kalmamakta, aynı zamanda, bir suçun savunmasız mağdurları olarak kendilerine yardım etmek için faaliyet göstermesi gereken hukuki ve cezai yargı sistemleri tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmakta ve vatandaşlık hakları ellerinden alınmaktadır.

Hukuki yardım ve destek, mağdurların bu konularda bilgilendirilerek ve üzerinde düşünerek karar vermelerini sağlayacak ve kanuni haklarını ve kanunun kendilerine tanıdığı seçenekleri kullanmalarına yardımcı olacak yardım paketinin hayati önem taşıyan bir parçasıdır. Deneyimler, mağdurların polis makamlarıyla işbirliği yapmak istemelerinin nedenlerinden birinin de kendilerine yapılan şeyler için bir şekilde adaleti sağlama ve karşılıkta bulunma arzusu olduğunu göstermektedir.

Kolluk kuvvetleriyle yakın işbirliği içerisinde bulunmak, hizmet kuruluşunun bu konuda mağdurlara yardımcı olabilmesini kolaylaştıracaktır.

6.5 Cezai Yargı Sisteminin Mağdura Tanıdığı Seçeneklere ve Haklara Erişim

6.5.1 GİRİŞ

Bu bölümde aşağıdaki konular ele alınmaktadır:

- cezai yargı sistemi tarafından insan ticareti mağdurlarına sunulan dört seçenek.
- hizmet kuruluşları tarafından sunulabilecek danışmanlık hizmetleri ve tavsiyeler.
- davalarda tanıklık etme seçeneğinden faydalanmak isteyen mağdurlar için polis makamlarıyla irtibat kurmak.

Mağdurlara sunulan tüm yardımlarda olduğu gibi, bu sürecin tüm aşamaları da mağdurun gönüllü ve bilgilendirilmiş olarak rıza göstermesi ilkesine dayanmalıdır.

Bu bölümde açıklanan konulara ilişkin olarak, hizmet kuruluşu ile mağdurlar arasında görüşülüp müzakere edilecek hususlar son derece hassas olup, mağdurların çok dikkatli bir şekilde karar vermelerini gerektirmektedir. Bu nedenle, bu konuların mağdurun ana dilinde görüşülmesi ya da gerektiği takdirde bir tercümandan faydalanılması önem taşımaktadır.

6.5.2 CEZAİ YARGI SİSTEMİNİN İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA TANIDIĞI SEÇENEKLER VE HAKLAR

İnsan ticareti mağdurlarının temel insan haklarından biri de adalet ve tazminat mekanizmalarına gecikmeksizin erişim sağlanmasıdır. Mağdurlara sunulan dört hak ve seçenek aşağıda yer almaktadır.

Tamamen sessiz kalıp kolluk kuvvetlerine kesinlikle hiçbir şey söylememek.

Bu, en basit ve mağdurların hem kendi güvenlikleri hem de ailelerinin ve sevdikleri kişilerin güvenliği için derin bir korku ve polis makamlarına yönelik derin bir şüphe ve güvensizlik duymaları nedeniyle, en sık başvurulan seçenektir. Bu, temel bir haktır. Hiçbir mağdur cezai yargı sistemi tarafından tanıklık yapmaya veya ifade vermeye mecbur tutulamaz.

Tanık olarak ifade vermeye rıza göstermediğinin kesin olarak anlaşılması ve tanıklık etmeye zorlanmamak koşuluyla polise suçla ve suçlularla ilgili gizli bilgiler vermek

Tanıklık etmenin doğuracağı ciddi risklerle karşılaşmadan kendisini sömüren kişilere karşı sınırlı da olsa bir şeyler yapılabilmesine olanak sağladığı için, birçok mağdur bu seçeneği tercih etmektedir. Aşağıda 6.9 sayılı kısımda bu seçenek hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır.

İnsan tacir(ler)ine karşı iddia makamının tanığı olma seçeneğini değerlendirmek

Deneyimler, acil tedavi ve bağımsız tavsiye almak için tanınan ve durumu üzerinde düşünmesi için verilen süre ile birleştirilen kısa sürenin ardından, birçok insan ticareti mağdurunun insan tacirlerine karşı bir şeyler yapmak istediğini göstermektedir.

Kendilerine karşı işlenen suçlara yönelik olarak tazminat talebinde bulunabilmelerine olanak sağlayan hukuki seçenekler hakkında bilgilendirilmek ve bu tazminat seçeneklerine erişim konusunda destek almak

İnsan tacirleri, suç işleyerek sömürdükleri mağdurlar üzerinden çok yüksek miktarlarda kazanç elde etmektedirler. Mağdurlar yasal tazminat haklarına ilişkin olarak bilgilendirilmeli ve mümkün olduğu takdirde bu tür tazminat davaları açmalarına yardımcı olunmalıdır.

6.5.3 SEÇENEKLERE İLİŞKİN DANIŞMANLIK HİZMETLERİNİN ZAMANLAMASI

Reşit olmayan çocukların bakımına ve bu çocuklarla yapılan mülakatla ilişkin ayrıntılı bilgi almak için lütfen 5. Bölümde, 5.6 sayılı paragrafa başvurunuz.

Geçiş ve varış ülkelerinde faaliyet gösteren yönlendiren kuruluşlar

Geçiş ve varış ülkelerinde yönlendirme ve hareket öncesi aşamasında, kuruluşların, kanuni hakları ve seçenekleri konusunda mağdurlara bilgi vermeleri gerekip gerekmediği konusu ortaya çıkmaktadır. Genel bir kural olarak, hizmet kuruluşları, varış ve geçiş ülkelerinde bulunan mağdurlara kanuni hakları ve cezai yargı sistemi tarafından sunulan seçenekler hakkındaki bilgileri daima, yardım sürecinin mümkün olan en erken aşamasında vermelidir. Mağdurun ilgili hizmet kuruluşuna, başka bir kuruluş tarafından, salt geri dönüş yardımı sunması amacı ile yönlendirilmiş olması durumunda, kanuni hakları ve cezai yargı sistemi tarafından sunulan seçenekler hakkındaki bilgiler büyük bir ihtimalle o ana kadar mağdura sunulmuş olacaktır. Ancak, kuruluş emin olmak için iki kez kontrol etmeli ve bu işlemi gerçekleştirmiş olup olmadığını yönlendiren kuruluşla teyit etmelidir.
Mağdurun doğrudan yönlendirilmiş olması ve bu yönlendirmenin kolluk kuvvetlerinden ya da hükümetler arası kuruluşlar-STK sektöründen kaynaklanmaması durumunda, durum daha karmaşık bir hal almaktadır. Mağdura bu aşamada bilgi verip vermeme kararı kolay bir karar değildir ve çok çeşitli faktörlere bağlıdır. Mağdurun ihtiyaç duyduğu geniş kapsamlı tavsiyelerde bulunabilmek için, mülakat görevlisinin ilgili ülkenin cezai yargı sistemi hakkında son derece bilgili olması gerekmektedir. Ayrıca, ev sahibi hükümetin, insan ticareti mağdurunun içinde bulunduğu kötü duruma göstereceği yaklaşım da dikkate alınmalıdır. İnsan ticareti mağdurlarının insan ticareti mağduru konumunda iken işledikleri suçlar nedeniyle yargılanmaları söz konusu ise, tanıklık yapma seçeneğinin kullanılması mağdurun menfaatine olmayabilecektir. Ancak, bu tür bir davranışın uygun olduğu vakalarda, hizmet kuruluşu, mağdura, izleyeceği yolu belirleyebilmesine olanak sağlamak amacıyla, kendisine tanınan seçenekler hakkında mağdura bilgi vermelidir.

Mağdura, bu seçenekleri bir süre, dikkatli bir şekilde değerlendirmesi tavsiye edilmelidir. İdeal olarak bu seçeneklerin, mağdurun durumu bir psikolog tarafından değerlendirildikten sonra gündeme getirilmesi gerekmektedir. Mağdur, acil bedensel veya psikolojik sağlık ihtiyaçlarına yönelik olarak tedavi görmeli, kendini güvende hissedebilmeli ve bu konular hakkında, ancak bu bilgilendirmenin mağdura zarar vermeyeceği bir psikolog tarafından teyit edildikten sonra bilgilendirilmelidir.

Bu, dengelenmesi zor bir konudur ve her bir vakanın, hizmet kuruluşu tarafından, kendi koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. En iyi uygulamalar açısından, doğrudan yönlendirilen bir

mağdurun hakları ve cezai yargı sistemi tarafından bu mağdura tanınan seçenekler, eğer güvenlik açısından bir sorun teşkil etmeyecek ve mağdurun yararına olacak ise, mağdurun teşhis edildiği ülkede ele alınmalıdır. Aksi takdirde ve mağdurun evine geri dönmeyi ya da üçüncü bir ülkeye gitmeyi istediği durumlarda, bu seçenekler mağdur geri döndükten sonra gündeme getirilebilecektir. Bu durum, mağdurun kanuni haklarından mahrum bırakılmasına neden olmayacaktır. Geçiş veya varış ülkesinde işe yarayabilecek olan ve mağdurun sunmak istediği her türlü istihbarat veya kanıt, her zaman yerel polis teşkilatı vasıtasıyla ilgili ülkedeki muhataplarına iletilebilecektir.

Menşe ülkede kabul eden kuruluşlar

Mağdurun kuruluş tarafından işletilen bir sığınma evinde barınıyor olması durumunda, hukuki tavsiyelerin ne zaman verilmesi gerektiği konusu, mağdurun durumuna bağlı olacak ve daima, tıbbi, psikolojik ve diğer gerekli yardımlara öncelik tanınacaktır. Hukuk danışmanı, bu konuları mağdurla görüşmeden önce, sığınma evinin sosyal hizmet görevlisine, psikiyatristine veya psikologuna danışmalıdır; çünkü ciddi şekilde travma yaşamış bireyler söz konusu olduğunda, psikolojik tavsiye, travmayı artırabilmesi riski nedeniyle, bu konulardan ve mağdura sunulan hukuki seçeneklerden henüz bahsedilmemesi gerektiği yönünde olabilecektir. Bu tür durumlarda hukuki danışmanlık hizmetinin sunulması ertelenebilecektir.

Mağdurun evine ya da barınacağı başka bir yere geri dönmesi durumunda, mağdura yardımcı olmakla görevlendirilen kuruluştan, uygun olan ilk fırsatta, mağdura hukuki hakları ve seçenekleri hakkında bilgi vermesi talep edilmelidir.

6.5.4 HUKUKİ DANIŞMANLIK

İnsan ticareti mağdurlarına hangi konularda tavsiyelerde bulunulması gerektiği kararlaştırılırken, istihbarat temini, tanıklık yapma seçeneği ve tazminat hakkını kullanma konularına ilişkin olarak aşağıdaki faktörlerin dikkate alınması faydalı olacaktır:

- Kabul eden ülkede profesyonel bir insan ticaretiyle mücadele birimi bulunmakta mıdır?
- Eğer bu tür bir birim mevcut değilse, hangi birimlerden faydalanılması mümkün olabilecektir?
- Her iki durumda da, kabul eden kuruluş polis teşkilatı ile irtibat kurmuş mudur, eğer kurmuş ise, ne tür gelişmeler kaydedilmiştir?
- İlgili birimin profesyonellik düzeyi nedir?

- Mevcut deneyime dayanılarak, polis teşkilatına güvenilebilir mi?
- Yolsuzluktan kaynaklanan riskin düzeyi nedir?
- Mağdurun istihbarat sunmaya karar vermesi durumunda, ilgili polis birimi, bu istihbarata yönelik olarak, mağdurun gizliliğini koruyabilecek, profesyonel bir yaklaşım gösterebilecek midir?
- Kabul eden ülkede, işbirliğinde bulunan mağdur-tanığa yönelik, yeterli düzeyde fiziki ve adli tanık programları mevcut mudur?
- Mağdur, tanıklık yapmasından kaynaklanabilecek stresle başa çıkacak güce ve dayanıklılığa sahip midir?
- İlgili ülkenin cezai yargı sistemi, tazminat davası açılmasına olanak sağlamakta mıdır, eğer sağlamakta ise, mağdurun bu tür bir tazminat davası açmak için ne tür bir yol izlemesi gerekmektedir; bunun için ilk olarak ceza davasında tanıklık yapması gerekecek midir, yoksa tazminat talebi doğrudan bir hukuk davası açmak suretiyle yapılabilmekte midir?

Bir psikologun onaylaması halinde, hukuk danışmanı, kendisine sunulan kanuni seçenekleri mağdura bildirmelidir. Mağdura aşağıda belirtilen tavsiyelerde bulunulmalıdır:

- Herhangi bir karar vermeden önce, dört seçeneğin tümüne ilişkin açıklamaları dikkatle dinlemesi.
- Hemen karar vermesinin gerekmediği.
- İzleyeceği yolu belirlemek için gerektiği kadar uzun süre düşünebileceği.
- İstediği an ek tavsiye ya da açıklama talebinde bulunabileceği.
- Kararını istediği an yeniden değerlendirebileceği.

Hukuk danışmanının görevi, mağduru herhangi bir şekilde kolluk kuvvetleriyle işbirliğine ikna etmeye çalışmak değil, mağduru, vereceği kararın potansiyel sonuçları hakkında gerektiği şekilde bilgilendirmektir. Bu bağlamda aşağıda belirtilen hususların vurgulanması uygun olabilecektir:

- Tanık ya da bilgi kaynağı olarak kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunmak, daima hatırda tutulması gereken, çeşitli düzeylerde riskler içerebilmektedir.
- İşbirliğinde bulunmakla yükümlü olmamalarına rağmen, istihbarat sunmak veya insan tacirleri aleyhine tanıklık yapmak suretiyle kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmayı kabul eden, kurtarılan mağdur sayısının her geçen gün daha da artmaması durumunda, insan ticareti ile mücadele etmek ve benzer suçların işlenmesini önlemek son derece güç olacaktır.

- "Tanıklık yapma" seçeneğine ilişkin olarak, izleyecekleri yolu belirlemek amacı ile gerektiği kadar düşünme hakkına sahip olmalarına rağmen, mağdurlara, bu konuda karar vermeleri ne kadar uzun sürerse, polis yetkililerinin insan tacirlerinin yerlerini tespit etmelerinin ve destekleyici kanıt bulmalarının da o denli güç olacağı hatırlatılmalıdır; çünkü mağdur kaçtıktan sonra, insan taciri çeşitli önlemler almış olacaktır.

Son olarak, mağdura, yukarıda 6.5.2 sayılı paragrafta belirtilen seçenekleri eksiksiz bir şekilde açıklanmalıdır. Tüm seçenekleri açıklandıktan ve konuşmaya zorlanamayacağı ve kararı verecek kişinin kendisi olduğu belirtildikten sonra, danışman ayrıca mağdura fikrini istediği zaman değiştirebileceğini de vurgulamalıdır.

6.5.5 MAĞDUR-TANIKLARA SAĞLANAN HUKUKİ KORUMA

Operasyonel deneyim, mağdurların tanıklık yapıp yapmamaya karar vermeden önce genellikle, üç alana odaklandığını göstermektedir. Fiziki ve adli tanık koruma bağlamında özetlenebilecek bu alanlar aşağıda yer almaktadır:

- Mağdurun, mağdurun ailesinin ve mağdura yakın olan diğer kişilerin kişisel güvenliği
- Gizlilik ve mağdurun tanıklık yaptığının ailesine ya da kendisine yakın diğer kişilere bildirilmesi ya da basında yer alması riski – cinsel sömürüyü içeren vakalarda ortaya çıkan bu toplumsal damgalanma korkusu, mağdurun karar verme sürecini daima ciddi bir şekilde etkilemektedir.
- İnsan tacirlerinin huzurunda bulunma korkusu. Özellikle cinsel ve fiziksel istismara maruz kalan mağdurlar için bu korku, gerçek ve zayıflatıcı bir korkudur.

Dolayısıyla, mağdurun, ilgili ülkede bu sorunları çözümleyecek uygun prosedürlerin bulunup bulunmadığı konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınmalıdır:

Fiziki tanık koruma

Bir mağdurun insan tacirleri aleyhine tanıklık yaptığı durumlarda daima, tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayan bir risk unsuru bulunacaktır. Birçok ülkede, tanıkların korunmasına ilişkin yasal hükümler bulunmaktadır; ancak bu hükümlerin uygulanması için gerekli

kaynaklar bulunmayabilecektir; bazı ülkelerde ise, yasal hükümler ve gerekli kaynaklar mevcut olmasına rağmen, bu tür programlara dahil edilebilmek için gerekli ön koşulları karşılayamadığından, mağdurun bunlara ulaşması mümkün olmayabilecektir. Dolayısıyla, ilgili kişilere, kendilerini, ailelerini ve yakınlarını fiziksel zararlara karşı korumak için uygun tedbirlerin mevcudiyeti hakkında doğru ve gerçekçi bilgiler verilmelidir.

Mağdurlara ve ailelerine yönelik olarak uygulanabilecek koruma tedbirleri aşağıda açıklanmaktadır:

- Yer değiştirme
- Yeni barınma yeri
- Kimlik değiştirme
- Fiziki koruma

Adli tanık koruma

Çoğu cezai yargı sisteminde, soruşturmaya yardım eden ve delil sağlayan mağdur-tanıklara, bu faaliyetleri sırasında gizlilik ve yasal koruma konusunda çeşitli olanaklar sağlanmaktadır. Bu olanaklar hem karmaşıktır hem de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir; ancak, aşağıda belirtilen konular daima mağdur açısından önemli olacaktır.

- Gizliliğini korumak suretiyle, örneğin, isim belirtmeden ya da takma isimle ceza davası açma veya tanıklık etme hakkı tanınmasına veya mağdurun gerçek kimliğinin insan tacirinden ve insan tacirinin hukuk danışmanlarından gizlenmesine yönelik hukuki tedbirler,
- Mağdura, ifadesinin isim belirtmeden ya da takma isimle alınması hakkı tanınmasına veya mağdurun gerçek kimliğinin insan tacirinden ve insan tacirinin hukuk danışmanlarından gizlenmesine yönelik hukuki tedbirler, (Ancak, burada vurgulanması gereken kritik bir husus bulunmaktadır. Mağdur ifadesini isim belirtmeden ya da takma isimle verse de ya da gerçek adı ifade tutanaklarında yer almasa da, vermiş olduğu ifadede yer alan belirli bilgiler ve ayrıntılar, bir noktada, insan tacirinin delillerin kaynağının kim olduğunu anlamasını sağlayacaktır ve mağdurun bu durumun bilincine varması sağlanmalıdır.)
- Soruşturmanın yüzleştirme safhasında, insan taciri ile yüz yüze karşılaşmak zorunda kalmaktan muaf tutulma hakkı tanınmasına yönelik hukuki tedbirler,

- Zanlı teşhis seansı sırasında, mağdura insan tacirlerini tek taraflı bir pencerenin arkasından teşhis etme hakkı sunulmasına yönelik hukuki ve pratik tedbirler,
- Mağdurun gerçek kimliğinin basında yer almasını önleyecek hukuki tedbirler.
- Ön duruşmada ya da esas duruşmada, sesli veya görüntülü bağlantı vasıtasıyla, bir perdenin arkasından ya da insan tacirinin bulunmadığı bir ortamda (ancak avukatı bulunacaktır) canlı olarak tanıklık etmesi, ya da ön duruşmada verdiği ifade yeterli bulunarak esas duruşmada tanıklık etmekten muaf tutulması.
- Her aşamada bağımsız bir danışmanın ve duruşmalara gidiş ve gelişlerde güvenlik görevlilerinin eşlik etmesine izin vermek suretiyle mağdurun cezai yargı prosedürleri ve duruşma süresince desteklenmesine yönelik hukuki ve pratik tedbirler.
- Emniyet teşkilatı ile savcılık makamının, yukarıda belirtilen adli koruma önlemlerinden mağdur ile önceden üzerinde mutabakata varılanların ceza duruşmaları sırasında temin edilmemesi durumunda, mağdurun yasal olarak ifade vermeye zorlanamayacağı konusunda mutabakata varması (örneğin duruşma hakiminin mağdurun kimliğinin açıklanması talimatı vermesi ya da mağdur-tanığa arada bir pencere olmadan insan tacirinin önünde ifade vermesi yönünde talimat vermesi)

6.6 İşbirliğine Yönelik Mutabakat Zaptı

Yukarıda da belirtildiği üzere, adalet sistemi ile işbirliğinde bulunmak isteyen mağdurlara yardım en iyi şekilde, hizmet kuruluşlarının kolluk kuvvetleriyle iyi bir ilişkiye sahip olması suretiyle sunulabilecektir. Bu sayede hizmet kuruluşları kolluk kuvvetleriyle işbirliği yaparak insan ticaretiyle mücadeleye daha fazla katkı sağlayabilecek ve insan tacirlerine cezai yaptırım uygulanmasını sağlayabileceklerdir.

6.6.1 İŞBİRLİĞİNİN BOYUTU

Kolluk kuvvetleriyle yapılacak işbirliğinin ne tür faydalar sağlayabileceği ya da sağlaması gerektiği çeşitli faktörlere bağlıdır:

- İlgili ülkenin menşe, geçiş ya da varış ülkesi olması;
- İnsan ticaretinden etkilenen mağdur sayısı;
- Yerel cezai yargı sisteminin uluslararası standartlara uygunluk düzeyi;

- Kolluk kuvvetlerinin insan ticareti ile mücadele kapasitesi ve bu konudaki profesyonellik düzeyi;
- Fiziki ve adli mağdur koruma programlarının hukuki platformu;
- İlgili resmi kurumların ihtiyaçları ve ilgi düzeyleri;
- Bağış yapan kişilerin/kuruluşların bu tür bir faaliyeti destekleme isteği ve maddi imkanları

6.6.2 BİR MUTABAKAT ZAPTI (MOU) DÜZENLEMENİN SAĞLAYACAĞI YARARLAR

Hizmet kuruluşunun işbirliğinde bulunmaya karar vermesi halinde, ileride oluşabilecek yanlış anlaşılmaların önlenmesi amacıyla, tarafların üzerinde anlaşmaya vardıkları tüm hususların yazılı olarak bir mutabakat zaptı üzerinde belirtilmesi tavsiye edilmektedir. Operasyon birimlerinde görev yapan kolluk kuvvetleri yetkilileri araştırmalardan sonuç elde etme konusunda baskı altındadırlar ve bu nedenle, yazılı olarak açık bir şekilde belirtilmediği takdirde, başarıya ulaşmalarını engelleyeceği kaygısıyla, işbirliği prosedürlerine uymaktan kaçınmaları riski her zaman mevcuttur.
Örneğin, hizmet kuruluşunun, mağdurun güvenliğini sağlamak amacıyla yüksek hassasiyete sahip bilgileri ifşa etmeme kararı aldığı bir vakada, operasyon birimlerinde görev yapan müfettişlerin kanunlar çerçevesinde, baskı uygulayarak, soruşturmalarına yardımcı olması amacı ile bu ilave bilgileri temin etmeye çalışmaları mümkün olabilecektir. Ancak, üst yönetim düzeyinde onaylanan ve desteklenen mutabakat zaptında, hizmet kuruluşunun, bakımı altında bulunan mağdurların güvenliğini sağlama yükümlülüğüne sahip olduğunu tanıyan bir hüküm bulunması halinde, bu tür olayların gerçekleşmesi ihtimali azalacaktır. Ayrıca, yazılı bir anlaşmanın bakanlık düzeyinde ve polis teşkilatının üst yönetim kademesi düzeyinde desteklenmesi sadece bu anlaşmanın hükümlerine uyulmasını teşvik etmekle kalmayacak, aynı zamanda, gerçek bir operasyonel işbirliği yapılmasını sağlayacaktır.

Kolluk kuvvetleri yetkililerinin büyük bir kısmı, bu tür bir işbirliğinin kendilerine çok şey kazandıracağını fark ederek hizmet kuruluşlarıyla irtibat kurulmasını hoş karşılayacak, ancak yine de, kolluk kuvvetlerinin bu konuyu tek başlarına çözümlemekte ya da insan ticareti mağdurlarını yeterli şekilde desteklemekte yetersiz kalmış olabileceğini kolayca kabullenemeyen bazı görevliler konuya belirli bir şüphe ile yaklaşabilecek veya kırgınlık gösterebileceklerdir. İşbirliğinin hiyerarşik olarak desteklenmesi halinde, bu tür grupların etkileri azalacaktır.

6.6.3 TEMEL İLKELER

Bu konsültasyon sürecinin ardından ilk uygun fırsatta, işbirliği anlaşmalarının temel ilkeleri ve pratikte karşılaşılabilecek ayrıntıları, ilgili bakanlık ile hizmet kuruluşu tarafından imzalanacak resmi bir mutabakat zaptı (MOU) üzerinde açık ve net bir şekilde tanımlanmalıdır. Polis teşkilatı ile işbirliğinin hassas niteliği göz önüne alınarak, üzerinde anlaşmaya varılan hususların bir kanıtı olarak, taraflar arasında yapılan düzenlemenin temel ilklerinin ve kesin hüküm ve koşullarının resmi bir belge üzerinde tanımlanması gerekecektir. Hizmet kuruluşları ile kolluk kuvvetleri arasında düzenlenecek tipik bir Mutabakat Zaptı aşağıda yer alan temel ilkeler üzerindeki mutabakatı içermelidir:

- Mutabakat zaptının amacı, hizmet kuruluşu ile kolluk kuvvetleri birimi arasında etkin bir işbirliği aracılığıyla insan ticaretinin azaltılmasına ve önlenmesine katkıda bulunmaktır.
- Hizmet kuruluşu, kendisini, insan ticareti ile mücadeleye, insan ticareti mağdurlarının haklarını korumaya ve ana hedef gurubunun (göçmenler, kadınlar, çocuklar vb.) onuruna ve esenliğine saygı duyulmasını sağlamak için gerekli çabaları göstermeye adamıştır.
- İnsan ticareti mağdurlarının ve potansiyel mağdurlarının can güvenliği, korunmaları ve insan hakları; her iki taraf için de daima en yüksek önceliğe sahip konu olacaktır.
- İşbirliği düzenlemeleri, BM İnsan Ticareti ile Mücadele Palermo Protokolü'nde ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine Dair İlkeler ve Kılavuzlarda yer verilen ilgili uluslararası standartlara ve kılavuzlara dayanmaktadır.
- Başka bir kişinin can güvenliği söz konusu olmadıkça ya da bilgilerin ifşasının mağdurun çıkarlarına ters düştüğü durumlarda, kuruluşlar, mağdurun izni olmaksızın bilgi ifşa etmeye zorlanamayacaktır.

Yukarıda açıklanan beş temel ilke, işbirliği alanından bağımsız olarak, kolluk kuvvetleriyle yapılacak tüm işbirliği anlaşmalarına eklenebilecektir. Bu ilkeler istihbarat paylaşımına ilişkin işbirliği anlaşmalarının yanı sıra, seminerler, kanunların uygulanmasına yönelik eğitimler veya kitle iletişim bilgileri konusunda işbirliği ve bilinçlendirme kampanyaları gibi teknik işbirliği ve kapasite oluşturma mekanizmalarını düzenleyen anlaşmalara da uygulanabilecektir.

6.6.4 İŞBİRLİĞİNE DAİR MÜTABAKAT ZAPTININ (MZ) İÇERİĞİ

İşbirliğine ilişkin temel ilkelerin ilk beyanından sonra MZ, üzerinde mutabakata varılan işbirliğinin türüne göre, tarafların görevlerine,

sorumluluklarına ve uygulama yöntemlerine ilişkin olarak ayrıntılı bir şekilde düzenlenmelidir. MZ çok çeşitli konuları içerecek şekilde düzenlenebilecektir. Kolluk kuvvetleriyle işbirliği konusunda, MZ'na dahil edilmesi düşünülebilecek bazı tipik alanlar bulunmaktadır:

- Hizmet kuruluşunun kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunacağı alanlar ve ilgili irtibat yöntemi;
- İhtisas alanlarında eğitim seminerleri ya da teknik destek ekipmanının temini gibi teknik işbirliği ve kapasite oluşturma desteği sunulması.
- Önleme ya da soruşturma amacı ile yapılacak istihbarat alışverişi.
- Mağdur-tanığın sevki konusunda yardım sunulması.
- Hizmet kuruluşunun bakımı altında bulunan mağdurlara erişim.

Kolluk kuvvetleriyle istihbarat alışverişine ve dağıtımına ilişkin olarak yapılacak işbirliği anlaşmaları büyük bir önem taşımaktadır. İnsan tacirleri tehlikeli suçlulardır ve hassas cezai istihbaratın alışverişi ve dağıtımı, önceden üzerinde mutabakata varılan bir çerçeve dahilinde usulüne uygun bir şekilde gerçekleştirilmediği takdirde, hem insani hem de stratejik açıdan son derece ciddi zararlar verecek sonuçlar doğurabilecektir. Bu hususla ilgili risk faktörleri bu bölümün 6.9.6 sayılı paragrafında ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

MZ'nın istihbarat alışverişine ilişkin hükümleri, aşağıda belirtilen konularda mutabakata varılmasına olanak sağlamalıdır:

- Kaynağın kimliğinin ve istihbaratın içeriğinin kesinlikle gizli tutulması;
- Mağdurların ya da potansiyel mağdurların insan ticaretinden kurtulmasını sağlayacak sınırlı ifşanın gerekmediği koşullarda, bilgilerin ancak bilgi kaynağının rızasının alınması koşuluyla ifşası;
- İstihbaratın ifşasında hizmet kuruluşunun oynadığı rolün kesinlikle gizli tutulması;
- İstihbaratın ancak öngörülen düzeyde dağıtılması;
- Önceden rızaları alınmadan, kaynağın ya da hizmet kuruluşunun rolünün duruşmalarda ifşa edilmemesi;
- Mağdurların, vakalarına ilişkin gelişmeler/yapılan işlemler hakkında güncel bilgi edinme hakkı.

Kuruluşlar, bazı ülkelerde faaliyet gösteren kolluk kuvvetlerinin, kaçınmaları mümkün olduğu takdirde MZ'nın hüküm ve koşullarını kabul etmeyeceklerini göz önünde bulundurmalıdırlar. Bazı polis birimleri, yetkilerinin sulandırılması olarak değerlendirerek bu mutabakata pek taraftar olmayacaklardır. Ancak, kuruluş ile polis birimleri arasında

hassas istihbarat bilgilerinin alışverişinde ve dağıtımında ciddi riskler bulunduğu için, bu düzeyde bir mutabakatın gerçekleştirilmesi için ısrarlı olunmasının son derece geçerli nedenleri bulunmaktadır ve MZ'nın hüküm ve koşulları bu riskleri azami ölçüde sınırlandıracak şekilde düzenlenmiştir.

Kolluk kuvvetlerinin direnç göstermesi durumunda, bu kurumlara, kuruluşun, bu tür istihbaratın dağıtımı konusunda hiçbir şekilde yükümlülük altında olmadığı, ancak bakımı altındaki mağdurların rızasını almak koşuluyla, bu mağdurları desteklemek üzere, işbirliği ruhu ve bu bilgilerin polis teşkilatı için öneminin ve bu konuda yapabileceği tek katkının bu olduğunun bilinciyle, bu istihbaratın dağıtımını yapmaya hazır olduğu hatırlatılmalıdır.

Ayrıca, kolluk kuvvetlerine, kuruluşun öncelikli görevinin, yardımcı olduğu mağdurlar ile kendi personelinin güvenliğini ve esenliğini sağlamak olduğu ve bu yazılı çerçevenin ve içerdiği güvenlik önlemlerinin kurumun bu görevini yerine getirmesine yardımcı olacak şekilde düzenlendiği hatırlatılmalıdır. Herkesten önce, kolluk kuvvetleri mensupları bu durumu anlamalıdırlar. Bu kuralları kabul etmemeleri, ilgili kolluk kuvvetleriyle bir anlaşma yapılmaması için belirleyici bir neden olacaktır.

6.6.5 RİSKLER

Operasyon birimlerinde görev yapan polis yetkilileri genellikle, insan ticareti mağdurlarına yardımcı olmak amacıyla, hizmet kuruluşuyla gayrı resmi bir işbirliği içerisinde bulunmaktadır ve bu tür düzenlemeler iki temel unsura dayanmaktadır: ilk olarak, bu tür ilişkiler mağdurlara insani yardım sunmak amacı ile geliştirilmiştir ve ikinci olarak da bu çalışma yöntemi resmi prosedürlere tam olarak uymayabilmektedir. Bu duruma örnek olarak, insancıl ve pragmatik operasyon birimi görevlilerinin, yasaların harfi harfine yorumlanması ve uygulanması halinde, mağdurun yasa dışı giriş ve diğer faaliyetleri nedeniyle kesin olarak yargılanmasını gerektiren durumlarda, insan ticareti mağdurlarını geri dönüş yardımı amacı ile hizmet kuruluşlarına yönlendirmeleri gösterilebilecektir.

Dolayısıyla, halen uygulanmakta olan, vaka bazındaki gayrı resmi işbirliği anlaşmalarının resmi bir Mutabakat Zaptı haline dönüştürülmesi, hizmet kuruluşları ile kolluk kuvvetleri arasında halihazırda uygulanmakta olan ve mağdurlara faydalı olduğunu kanıtlamış bulunan, gayrı resmi işbirliği faaliyetlerinin uygulanabilirliğini ve etkinliğini tehdit edecektir. Bu

ikilemin kolay bir çözümü yoktur. Kuruluşlar, polis makamlarıyla işbirliği sürecini resmileştirerek kuruluşlarını koruma ihtiyacı ile, mağdurlara yardımcı olma konusunda mevcut gayrı resmi olanaklarını kaybetmek arasında bir denge kurmaya çalışacaklardır.

6.7 İnsan Ticareti ile Mücadele Birimleriyle İrtibat Sağlanması

Hizmet kuruluşlarının kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunma ihtiyacı, normal koşullar altında, aşağıda belirtilen faaliyet alanlarından birine yönelik olarak ortaya çıkacaktır:

- Teknik işbirliği veya kapasite oluşturma; örneğin, seminerler, ihtisas alanlarında eğitim ya da mevzuatın irdelenmesi.
- Mağdurların kurtarılmasına, mağdurlarla yapılacak mülakatlara ya da yönlendirmelere ilişkin istihbarat alışverişi.

Bu alanlardaki işbirliğinin güvenli ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak amacıyla, hizmet kuruluşu ile kolluk kuvvetleri arasında, üzerinde mutabakata varılan bir irtibat sistemi belirlenmesi ve oluşturulması gerekecektir.

Pratikte uygulanacak irtibat düzenlemeleri Mutabakat Zaptında belirtilmelidir. Kuruluş içerisinde, kolluk kuvvetleriyle irtibat kurması için bir irtibat noktası belirlenmesi tavsiye edilmektedir. Bu irtibat noktasının belirlenmesinin ardından, kolluk kuvvetleri yetkililerinin, hizmet kuruluşu ile sadece tayin edilen irtibat noktası ya da vekili vasıtasıyla irtibat kurmaları gerektiği MZ'da açık bir şekilde belirtilebilecektir.

Kolluk kuvvetlerinin irtibat kurabilmelerini sağlamak amacı ile tek bir irtibat noktasının belirlenmesi, kuruluşun tüm yaklaşımlarında tutarlı olmasını sağlayacak ve farklı personel tarafından birbirleriyle çelişen ya da hatalı bilgiler verilmesinden kaynaklanabilecek yanlış anlaşılmalar ya da kuruluşun uygun olmayan bir hareket tarzı konusunda taahhüt altına girmesi riskini sınırlandırılmış olacaktır. Personel ile yerel kolluk kuvvetleri arasında yakın bir iş ilişkisi kurulması konusunda cesaretin kırılması amaçlanmamakla birlikte, operasyonel ve teknik işbirliğine yönelik tüm irtibatın belirlenen irtibat noktası vasıtasıyla kurulması tavsiye edilmektedir.

Hem hizmet kuruluşu hem de kolluk kuvvetleri tarafından belirlenen irtibat noktaları 24 saat esasına göre çalışmalıdır. İnsan ticaretiyle

mücadele 24 saat boyunca devam eden bir faaliyettir ve deneyimler, özellikle mağdurların kurtarılmasına ya da mağdurlara yardım sunulmasına ilişkin, işbirliği gerektiren acil durumların gece veya gündüz her an ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, hizmet kuruluşu ile kolluk kuvvetleri arasında kurulacak irtibat mekanizmasının etkin bir şekilde hizmet verebilmesi için 24 saat boyunca çalışması gerekmektedir.

Hem hizmet kuruluşu hem de kolluk kuvvetleri, gece veya gündüz her an irtibat kurulabilecek ve bu amaç için tahsis edilmiş bir cep telefonu hattı ile donatılmış birer görevli tayin etmelidir.

6.8 Teknik İşbirliği ve Kapasite Oluşturma

Kolluk kuvvetleri ile teknik işbirliği ve/veya kurumsal kapasite oluşturma bağlamında yapılacak işbirliği, normal koşullar altında, istihbarat alışverişi ya da mağdurlara yardım sunulması kadar karmaşık veya hassas olmayacaktır.

Ancak, insan ticareti ile mücadele yöntemleri konuya ilişkin uluslararası standartlara uygun olmayan bir kolluk kuvvetleri birimi ile işbirliğinde bulunmak çeşitli riskler içerebilecektir. Mağdurlara yapılan muameleler ve mağdurların korunması konularında uluslararası standartlara uygunluk sağlamak için herhangi bir girişimde bulunmayan ya da çok sınırlı girişimlerde bulunan kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde bulunmak kuruluşun eleştiri almasına neden olabilecektir.

Öte yandan, standartlara uygun davranmayan kolluk kuvvetleriyle, sınırlı düzeyde ve düzenli olarak izlenen bir işbirliğinde bulunmak, kuruluşa, bu birimlerin kuruluş tarafından yapılacak tavsiyeleri dikkate almalarını sağlama ve bu birimleri uluslararası standartlara uygunluk düzeylerini gözden geçirip geliştirmeleri konusunda ikna etme fırsatı sunacaktır. Bu tür durumlarda sınırlı bir işbirliği, mağdurlara temel ilkelerde öngörüldüğü şekilde muamele edilmesi konusunda iyileştirme sağlanması için geçerli ve haklı nedenlere dayanan bir yöntem olabilecektir.

6.9 Bilgilerin Yönetimi ve Yayımı

Bu kısmın amacı, bir hizmet kuruluşunun mağdurlardan, mağdurların ailelerinden ve sevdikleri kişilerden elde edilen bilgileri yönetmesi ve bu

bilgilerin kolluk kuvvetlerine dağıtılıp dağıtılmaması gerektiği, eğer dağıtılacak ise bu işlemin ne şekilde gerçekleşeceği konularını irdelemektir.

DİKKATE ALINMASI GEREKEN ÖNEMLİ HUSUSLARIN ÖZETİ

Hizmet kuruluşlarının insan ticaretine ilişkin bilgilerin kaydedilmesinde, yönetilmesinde ve dağıtılmasında ve genel olarak kolluk kuvvetleriyle işbirliğinde oynadığı rol, insan ticareti ile mücadele konusunda görev yapan profesyonellerin yakından ilgilendikleri ve üzerinde tartıştıkları bir konudur. Bazı çevreler, hizmet kuruluşlarının polis güçlerinin temsilcileri haline gelmeleri ve böylelikle kuruluşların tarafsızlığından ödün verilmesi olasılığı konusunda anlaşılabilir bir rahatsızlık duymaktadır. Ayrıca, personelin bu konularla ilgilenmek için ilave sorumluluklar üstlenmesi ve ek beceriler kazanması gerektiğine yönelik de haklı bir endişe söz konusudur.

Kuruluşların insan ticareti ile mücadeleye ilişkin istihbaratın dağıtımına ilişkin konumlarını ve politikalarını belirlerken dikkate almayı düşünebilecekleri bazı hususlar aşağıda açıklanmaktadır.

- Fiilen insan ticaretine maruz kalmış mağdurların ya da potansiyel mağdurların korunması, güvenliği ve bu kişilerin insan haklarına saygı, her an uyulması gereken kılavuz ilkelerdir.
- Kolluk kuvvetleri ile işbirliği, kuruluşun insan ticaretine maruz kalmış kişilerin haklarının korunması ve insan ticaretinin azaltılması ve nihai olarak da tamamen ortadan kaldırılması hedefine ulaşmasına yardımcı olabilecektir.
- Temel insan haklarından biri olarak, mağdurlar, adalet ve tazminat mekanizmalarına erişim sağlama hakkına sahiptirler. Korku ya da diğer nedenlerle, mağdurların kendilerini istismar etmiş ve sömürmüş kişilere karşı tanıklık yapma hakkını kullanamamaları durumunda, mağdurlara, polis güçlerine, insan tacirleri, insan ticaretine maruz kalan diğer mağdurlar ve insan ticaretinin işleyiş şekli hakkında istihbarat sağlama seçeneği sunulmaktadır. Deneyimler, mağdurların, tanıklık yapmalarının neden olabileceği riskleri üstlenmeden, insan tacirleri karşısında adalete erişim sağlamalarına yardımcı olabilecek bir yöntem olarak, polis güçlerine istihbarat sağlama seçeneğini kullanmayı tercih etmek isteyebildiklerini göstermektedir. Kuruluşlar, insan ticareti mağdurlarının haklarını korumaya yönelik genel destek paketlerinin bir parçası olarak, cezai yargı sisteminin, tüm insan ticareti mağdurlarına sunulan temel seçeneklerinden biri olan bu konu hakkında hukuki danışmanlık hizmeti sunmalıdırlar.

- Personel, proaktif olarak polis güçlerine bilgi sunulması konusunda mağdurun işbirliği yapmasını sağlamaya çalışmamalıdır. Bunun yerine, kuruluş tarafından, kanuni hakları ve seçenekleri hakkında danışmanlık hizmeti sunulan bir mağdurun, istihbarat sunma seçeneğini kullanmayı tercih ettiği durumların yönetimi için bir politika belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

6.9.1 İNSAN TİCARETİNE YÖNELİK İSTİHBARAT – TANIMI VE KAYNAKLARI

Basit tanımıyla "insan ticareti ile mücadeleye yönelik istihbarat", insan ticareti suçu hakkındaki bilgiler anlamını taşımaktadır. Ancak, kolluk kuvvetleri açısından, insan ticareti ile mücadeleye yönelik istihbarat; insan tacirleri, insan ticareti mağdurları, güzergahlar ve suçun işlenme şekli hakkında çeşitli kaynakların ve bilgi türlerinin istihbarata yönelik analizinden çıkan sonuçlardan oluşmaktadır.

Hizmet kuruluşları, insan ticaretine yönelik istihbaratı çeşitli kaynaklardan elde etmektedirler:

- Açık Kaynaklar - Diğerlerinin yanı sıra, basında yayınlanan raporlar, muhabirler ile kurulan temaslar, akademik araştırmalar
- Aynı kuruluşun diğer büroları.
- Kolluk kuvvetleri – polis, göçmenlik bürosu, sınır muhafızları
- Hükümetler arası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları
- İnsan ticareti mağdurları, aile üyeleri, arkadaşları ve mağdurlara yakın diğer kişiler.

6.9.2 İSTİHBARAT TÜRLERİ VE KULLANIM ALANLARI

İstihbarat genel anlamda iki kategoriye ayrılabilir:

Genel istihbarat – güncel insan ticareti eğilimleri, mağdurların insan tacirleri tarafından bulunmasına etki edebilecek politik, sosyo-ekonomik ya da kültürel özellikler, talep düzeyi ya da bu suçu ve işlenme şekillerini etkileyebilecek, konu ile ilgili diğer genel etkenler gibi, belirli bir kişinin ya da olayın tespitine yönelik olmayan istihbarat türleri.

Konu bazında istihbarat – belirli suçların ayrıntıları, işlendiği tarihler, işlendiği yerler, belgeler ya da insan ticareti mağdurlarının ya da insan tacirlerinin tespitine olanak sağlayan isim, yaş, fiziki özellikler veya

adresler şeklindeki kişisel bilgiler gibi, belirli bir kişinin ya da olayın tespitine yönelik istihbarat türleri.

Genel istihbarat ve konu bazında istihbarat, aşağıda belirtilen alt kategorilere ayrılabilmektedir:

İnsan tacirlerinin mağdurları angaje etme yöntemleri – savunmasız hedeflerin tespiti, güç kullanımı veya aldatıcı reklamlardan ya da kişisel angaje etme şebekelerinden faydalanma, seyahat ve kimlik belgelerinin ve giriş ve çıkış vizelerinin elde edilmesi amacı ile kullanılan yöntemler.

Güzergahlar – çıkış yöntemleri, gizlenerek ya da alenen seyahat edilmesi, nakletme yöntemleri, geçiş aşamalarının tespiti, özellikle tercih edilen sınır geçme noktaları, yolsuzluğun insan ticaretinin kolaylaştırılmasında oynadığı rol.

Teslim alma yöntemleri – varış noktası, teslim alma yöntemleri, belgelere el konulması, emniyetli sığınma evlerinin yerleri.

Sömürü ve istismar – sömürü amacının şekli ve yeri, kazanç düzeyleri, sömürü, zorlama ve kontrol yöntemlerinin idaresi, fiziki, cinsel ve psikolojik sömürü.

İnsan ticareti ile mücadeleye yönelik istihbaratın toplanması ve alışverişi, hem hizmet kuruluşları hem de kolluk kuvvetleri tarafından çeşitli amaçlarla kullanılabilmektedir. Bunlar aşağıda açıklanmaktadır:

- İnsan tacirlerinin elinden kurtarabilmek amacı ile mağdurların teşhisi ve bulundukları yerlerin tespiti
- Mağdurlara yardım hizmetleri hakkında bilgi verilmesi ve mağdurların bu hizmetlere yönlendirilmesi
- Soruşturmayı kolaylaştırmak amacı ile insan tacirlerinin kimliklerinin ve bulundukları yerlerin tespiti
- Stratejiler ve taktikler geliştirilmesi
- Kaynak tahsisi
- Kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları gibi önleme faaliyetlerinin isabet derecesi, içeriği ve hedef kitlesi
- İnsan ticareti faaliyetlerinin analizi ve bu konuda gerçekleştirilen araştırmalar

6.9.3 İKİ TARAFLI İSTİHBARAT ALIŞVERİSİ SÜRECİ

Kolluk kuvvetleriyle istihbarat alışverişinin tek taraflı bir süreç olmaması gerektiği hatırdan çıkarılmamalıdır – istihbarat alışverişi, insan ticaretini azaltmak ve nihai olarak da tamamen ortadan kaldırmak ortak amacını paylaşan iki kuruluş arasındaki bir paylaşım ortaklığı olarak gerçekleştirilmelidir.

Polis güçleri gibi, hizmet kuruluşları da insan ticaretinin önlenmesinde ve insan ticareti mağdurlarına yardım sunulması konularında hayati bir rol oynamaktadır; zaten polis güçleri de bu nedenle hizmet kuruluşlarından, her geçen gün daha fazla işbirliği ve destek talebinde bulunmaktadır. Dolayısıyla, her ne kadar mevcut koşullar altında, yüksek dereceli istihbaratı sağlayacak olan ortak, genellikle hizmet kuruluşu olacaksa da (çünkü mağdurlar genellikle, henüz tam olarak güvenemedikleri polisle konuşmaktansa, hizmet kuruluşu personeli ile konuşacaklardır) bu tür bir işbirliği, daima bir alışveriş şeklinde yapılmalı, polis teşkilatı da kendi kaynaklarından derlediği ve kampanyaların yönlendirilmesi ve içeriği, araştırmalar, analizler ve stratejik tepkiler bağlamında hizmet kuruluşuna yardımcı olabilecek bilgileri sunmalıdır.

Ayrıca, mağdurların, temin ettikleri bilgilerden kaynaklanan her türlü gelişme hakkında haberdar edilmeleri gerekmektedir. Vakalarına karışmış olan kişilerin tutuklanmaları veya hüküm giymeleri ve özellikle de mağdurların bu kişilere karşı korunabilmelerini sağlamak amacıyla, sorgulandıktan ya da tutuklandıktan sonra serbest bırakılan kişiler hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

6.9.4 DİĞER MAĞDURLARA VE POTANSİYEL MAĞDURLARA İLİŞKİN İSTİHBARATIN İFŞASI GÖREVİ

İnsan ticareti mağdurlarına yardım sunma sürecinde, mağdurlar, aile üyeleri ya da arkadaşları, halen insan tacirlerinin kontrolü altında bulunan ve onlar tarafından sömürülen mağdurlara ya da insan tacirlerinin ağına düşmek üzere olan potansiyel mağdurlara yönelik bilgilere sahip olabilmektedirler. Bu olasılık, hizmet kuruluşları açısından ciddi bir ikilem yaratmaktadır; çünkü çoğu durumda bu bilgiler mülakat görevlisi ve kendisi ile mülakat yapılan kişi arasındaki gizliliğe dayanan mülakatlar sırasında ifşa edilmektedir. Bu noktada hizmet kuruluşu için önemli olan husus, gizlilik yükümlülüğünü göz ardı edip diğer mağdurlara ya da potansiyel mağdurlara ilişkin istihbaratı kolluk kuvvetlerine açıklayıp açıklamayacağıdır. Bu durum, ilgili tüm taraflar için son derece

hassas bir konu olup, kuruluşların bu konuya ilişkin net ve belirsizliklere yer vermeyen bir politikaya sahip olmaları tavsiye edilmektedir.

Kuruluşun hala risk altında bulunan diğer mağdurlara ya da insan tacirlerinin ağına düşmek üzere olan potansiyel mağdurlara ilişkin olarak açıklanan bilgilerin, kolluk kuvvetlerinin bu mağdurları kurtarmalarına ya da insan tacirlerinin eline düşmelerini önlemelerine yardımcı olmak amacı ile sınırlı bir şekilde dağıtımına yönelik bir politika oluşturması şiddetle tavsiye edilmektedir. Çoğu vakada, bu bilgiler kuruluşa, gizli tutulması gereken bir mülakat kapsamında sunulmuş olacaktır; ancak buna rağmen, uygulanması gereken politika açık ve nettir: sadece polis güçlerinin harekete geçmelerine yetecek kadar bilgi sunmak. Bazı yargı sistemlerinde buna benzeyen bir kanuni ifşa sorumluluğu hükmü yer almaktadır.

Kuruluşlar bu tür bir politikayı oluştururken, bilgilerin ifşasının başka bir kişiye – mağdura, ailesine, arkadaşlarına ya da kuruluşun personeline – zarar vereceğini düşündürecek bir nedenin mevcut olduğu durumlara ilişkin istisnalar getirmeye hazırlıklı olmalıdır. İnsan ticareti ile mücadeleyle görevli yerel kolluk kuvvetlerinin verdiği tepkinin yetersiz ya da profesyonellik dışı olarak nitelendirildiği durumlarda, kuruluş, sınırlı ifşanın mağduru ya da istihbaratın kaynağını riske atabileceğine kanaat getirebilecektir. Bu tür durumlarda, kuruluşlar, sınırlı ifşanın yapılabilmesi için alternatif yollar araştırabileceklerdir.

Bu nedenle, mülakat yapılan kişiye karşı dürüst olmak adına, mülakata başlanmadan önce, ister mağdur isterse mağdurun aile bireyi ya da sevdiği bir kişi veya arkadaşı olsun, mülakat yapılacak kişiye, mülakat yapılan kişinin halen insan tacirlerinin kontrolü altında bulunan mağdurlara ya da insan tacirlerinin ağına düşmek üzere olan potansiyel mağdurlara yönelik istihbarat bilgileri ifşa etmesi durumunda, kuruluşun polisin bir kurtarma operasyonu gerçekleştirmesine ya da potansiyel mağdurların insan tacirlerinin ağına düşmelerini engelleyebilmesine yetecek kadar bilgiyi sınırlı bir şekilde dağıtma hakkını saklı tuttuğu belirtilmelidir.

Bu olasılık hakkında bilgilendirildikten sonra, mülakat yapılacak kişinin herhangi bir istihbarat bilgisi vermeyi reddetmesi riski mevcuttur; ancak, bu tutum her iki taraf için de adil olan tek davranış şeklidir. Kuruluş, kendisine sağlanan bilginin mağdurları zarar görmekten kurtarmak amacı ile kullanılabileceği hallerde, sessiz kalmak zorunda bırakıldığı bir duruma düşmeyi kabul etmemesi gerektiğini düşünebilecektir; ancak yine de kuruluşun politikası hakkında bilgilendirilmeden mülakat yapılacak kişiye herhangi bir soru sorulmamalıdır.

6.9.5 MAĞDUR TARAFINDAN DOĞRUDAN POLİSE İSTİHBARAT SAĞLANMASI

Bu alt bölümün başında da belirtildiği üzere, mağdurların kanuni haklarına ve cezai yargı sistemi tarafından sunulan seçeneklere erişim sağlayabilmelerini ve bu konuda bilgilendirilmelerini teminen, mağdurlara, aralarında polise istihbarat sunma seçeneğinin de bulunduğu hukuki danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Mağdurun sağlanacak istihbarat konusunda bir brifing vermek amacı ile polis müfettişleriyle buluşmak istediğini belirttiği durumlarda, mağdura yardımcı olan kuruluş, bu davranış tarzının uygun olup olmadığı konusunda mağdura tavsiyede bulunabilecek bir konumda olmalıdır ve bu konumda olabilmek için de kuruluşun, ilgili polis biriminin kapasitesini, profesyonellik ve emniyet düzeyini değerlendirmesi gerekmektedir.

Bu konuda ortaya çıkan soru işareti, ilgili polis biriminin aldığı bu istihbarat bilgilerini uygun şekilde idare edip edemeyeceğine ve bu istihbaratın aktarılması sonucunda açılabilecek ceza davaları da dahil olmak üzere sürecin tüm aşamalarında mağdurun kimliğinin gizli tutulup tutulamayacağına ilişkindir. Hukuk danışmanının, ilk karşılaşıldığında mağdura hukuki bilgiler konusunda danışmanlık hizmeti sunarken, bu konular hakkında önceden bilgi sahibi olması gerekmektedir (hukuki danışmanlık konusunda ayrıntılı bilgi almak için lütfen yukarıda 6.5.4 sayılı alt bölüme başvurunuz).

İlgili polis biriminin profesyonelce ve gizliliği koruyacak bir şekilde davranma kapasitesine sahip olduğu değerlendirildiği takdirde, atılacak bir sonraki adım son derece açıktır; hizmet kuruluşu, mağdurun ifşa etmeyi düşündüğü istihbarat bilgilerini sunabilmesini sağlamak amacı ile insan ticareti ile mücadele polis biriminin ya da bu konu ile ilgili diğer bir birimin bir üyesi ile bir toplantı düzenlemelidir. İdeal olarak bu toplantı, kuruluş tarafından tanınan ve bilinen bir müfettiş ile güvenli ve tarafsız bir yerde gerçekleştirilmelidir. 1. Bölümde açıklanan nedenlerle, bu toplantı sığınma evinde gerçekleştirilmemelidir.

Mağdura, hukuk danışmanının toplantıda bulunmasını isteyip istemediği sorulmalıdır. Bulunmasını istemediği takdirde, kuruluş, hiçbir şekilde bu süreçte yer almamalıdır. Mağdurun danışmanın toplantıda bulunmasını istemesi halinde ise, danışman, toplantıya katılacak; ancak gözlem yapmak ve mağdura sahip olduğu haklar doğrultusunda muamele yapılmasını sağlamak dışında toplantıda hiçbir şekilde aktif bir rol

almayacaktır. Bu görüşmelerin içeriği, mağdur ile polis müfettişi arasında son derece gizli kalmalıdır.

Kolluk kuvvetlerinin insan ticareti ile mücadele konusunda tepki verme kapasitesine yönelik olarak yapılan değerlendirme, kuruluşun mağdura istihbarat sağlamaya yönelik işbirliğinde bulunmaması gerektiğini ifade etmek yönünde bir karar almasına neden olduğunda durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Örneğin, daha önceki bir vakada polisin mağdurun kimliğini basına sızdırdığı biliniyor ise, mağduru bu konu hakkında uyarmak ve bu koşullar altında polisle konuşmanın doğurabileceği riskler hakkında bilgilendirmek, yerinde bir davranış olacaktır.

Bu tür durumlarda mağdura potansiyel riskler hakkında bilgi verilmelidir. Mağdurun tüm bu gerçekler hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirildikten sonra hala bu seçeneği kullanmakta ısrar etmesi durumunda kuruluş, mağdurun bu şekilde hareket etmesini önlemeye çalışmamalı; ancak mağdurun ilgili polis birimi ya da insan ticareti ile mücadele birimi ile temas kurmasını sağlayacak yeterli bilgiye sahip olmasını sağlamalıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, mağdur tarafından talep edilmesi halinde, haklarının korunmasını sağlamak amacı ile bir hukuk danışmanı temin edilebilecektir.

6.9.6 KONU BAZINDA İSTİHBARATIN İFŞASINA İLİŞKİN RİSKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kolluk kuvvetlerinin kendilerine sunulan istihbarat verilerinin önem derecesini doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri ve gereğini en etkin bir şekilde yapabilmeleri için, istihbarat bilgilerinin dağıtımından kaynaklanan risklerin gerektiği şekilde değerlendirilmesi şarttır. Mağdurun ya da mülakat yapılan diğer bir kişinin aşağıda belirtilen üç kategoriden birinde yer alan ve gerçeklere dayanan bilgileri ifşa etmesi durumunda, bu riskin gerçekleşmesi olasılığı çok yüksek olacaktır:

- Vakanın geçmişine ilişkin hassas bilgiler
- Kişisel bilgiler
- İşlenen suç, diğer mağdurlar veya insan tacirleri hakkında, sadece mülakatın yapıldığı mağdurun ya da mülakat yapılan diğer kişinin bilebileceği diğer veriler.

Aşağıda, konu bazında istihbaratın dağıtımının riski ne şekilde artırabileceğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Vakanın geçmişi hakkında hassas bilgiler

İnsan ticaretinin yapısı ve operasyonel özellikleri hakkındaki istihbarat bilgileri, sorun yaratabilmektedir. Mağdurun hikayenin tümünü anlatmaya hazır olması halinde, kişisel bilgiler içersin ya da içermesin, bu verilerin, mağdurun yetkili makamlar ile yapmakta olduğu işbirliğini insan tacirlerine açık etme riski mevcuttur. Örneğin, mağdur hikayesini anlatırken, kullanılan sahte seyahat belgeleri, seyahat tarihleri ve kullanılan güzergah ve sömürünün gerçekleştiği yer ve tarih ile ilgili tüm ayrıntıları verirse, bu mağdurun kişisel bilgileri ifşa edilmiş olmasa dahi, insan taciri hiç zorlanmadan, bu bilgilerin söz konusu mağdur tarafından verildiği sonucunu çıkarabilecektir. Mağdurların büyük bir çoğunluğu bu riskin bilincinde olacak ve istihbarat sunmayı kabul ettikleri takdirde, bazı bilgileri diğerlerinden daha hassas olarak değerlendireceklerdir. Bu konuda bir talepte bulunmaları halinde, ifşa edilmesine izin verdikleri ve vermedikleri verileri belirlemelerine olanak sağlanmalıdır. Riskin müştereken değerlendirilebilmesini sağlamak amacıyla, mağdurlara yardımcı olan kuruluş, ifşa ettikleri bilgilerden kaynaklanabilecek riskin bilincinde olmayan mağdurların dikkatini bu konuya çekmelidir.

Kişisel veriler

Mağdurların kendi kişisel verilerinin kolluk kuvvetlerine aktarılmasını talep etmeleri son derece düşük bir olasılıktır ve hizmet kuruluşunun onları bu konuda teşvik etmesi tavsiye **edilmemektedir**. Ancak, bazı durumlarda, mağdurlar, ileri bir tarihte işbirliği yapmak isteyeceklerini düşünerek kişisel bilgilerinin polise verilmesini talep edebilmektedirler. Bu tür durumlarda, hizmet kuruluşu personeli, kişisel verilerinin ifşasından kaynaklanabilecek potansiyel riskleri mağdura bildirerek mağdurun durumun tam anlamıyla farkında olmasını ve kişisel verilerinin ifşasının, yaptığı işbirliğinin kazara ya da kasten ifşa edilmesi riskini çok net bir şekilde artıracağını bilmesini sağlamalıdır.

Sadece mağdur ya da mülakat yapılan diğer kişi tarafından bilinen istihbarat bilgileri

Üçüncü risk kategorisi, mağdurun, yara izi veya dövme gibi kişisel bilgiler de dahil olmak üzere, insan tacirinin ayrıntılı bir tarifini yaptığı ya da özel telefon numarası veya banka hesap bilgileri gibi, sadece mağdur ya da mülakat yapılan diğer kişi tarafından bilinen ve kendisi dışında sadece mağdur ya da mülakat yapılan diğer kişi tarafından bilindiğinin de insan taciri tarafından bilindiği bilgileri verdiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Hizmet kuruluşunun bu istihbarat bilgilerini polise aktarması, polisin de bu bilgilere dayanarak insan taciri aleyhine işlem başlatması halinde, insan taciri bu istihbaratın kaynağının nedeninin söz konusu mağdur olduğunu ve polis tarafından aleyhine başlatılan işlemin de ancak söz konusu mağdurun bu verileri hizmet kuruluşuna, onların da polise vermesi nedeniyle başlatılabileceğini hemen anlayacaktır.

Riskin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken diğer hususlar

İstihbaratın dağıtımından kaynaklanabilecek riskin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken diğer hususlar aşağıda vurgulanmaktadır:

- Eldeki mevcut istihbarat bilgilerine dayanarak bu kişiyi insan ticaretine maruz bırakan kişiler ne kadar tehlikelidir? Eldeki mevcut istihbarat bilgilerinin sınırları içerisinde, bu değerlendirme, birçoğu büyük bir ihtimalle mağdur tarafından belirtilmiş olan çeşitli faktörleri içermelidir, örneğin;
  - İnsan tacirlerinin o ana kadar uygulamış oldukları şiddet düzeyi;
  - Kaç kişi oldukları ve ne derecede örgütlendikleri;
  - Ellerinde herhangi bir silah bulunup bulunmadığı;
  - Daha önce başka kişilere karşı misilleme gerçekleştirmiş olup olmadıkları;
  - Mağduru kaçmasına ve yaşadığı deneyimler hakkında konuşmasına ilişkin olarak tehdit edip etmedikleri;
  - Bu değerlendirmeye yardımcı olacak diğer tüm bilgiler.
- Kuruluş, daha sonra tüm bu gerçeğe dayanan bilgilerin içeriğini gözden geçirip değerlendirecek ve aşağıdaki soruyu soracaktır:
  - Mülakat yapılan kişi ve insan taciri dışında bu özel bilgileri başka kim biliyor olabilir? Kuruluş, değerlendirme işleminin ancak eldeki mevcut istihbarat bilgileri ışığında yapılabileceğini ve en küçük insan ticareti şebekesinin bile, birden çok insan tacirini, mağdurları ve sürücüler, yolsuzluğa karışan resmi görevliler, sahte belge düzenleyen kalpazanlar gibi çok sayıda insanı içereceğini ve bu nedenle bu tür maddi bulguların sadece kendisi ile mülakat yapılan kişi tarafından değil, başkaları tarafından da bilinebileceğini hatırdan çıkarmamalıdır.
  - Veriler özellikle hassas bilgiler içeriyor mu? Bazı bulguların diğerlerinden daha hassas olduğu çok kısa bir süre içerisinde belli olacaktır. Sahte seyahat belgelerinin üzerinde yer alan isimler ya da özel kişisel ayrıntılar bunun çok belirgin örnekleridir; ancak bu tür başka veriler de mevcut olacaktır.

Bu risklerin gerçekten mevcut olması nedeniyle, kuruluş, istihbarat bilgilerini polise aktarmadan önce mağdur ile değerlendirmeye tabi tutmalıdır. Her türlü hassas istihbarat bilgisinin kolluk kuvvetlerine ifşa edilmesinden sonra, kuruluşun ya da mağdurun, kolluk kuvvetlerinin bu bilgileri kullanma yöntemlerini kontrol etmesinin ya da etkilemesinin mümkün olmadığı daima hatırda tutulmalıdır. Son tahlilde, mağdurun ya da mülakat yapılan kişinin istihbarat bilgilerinin kolluk kuvvetlerine dağıtımı için yazılı olarak rıza gösterdiği durumlarda dahi, söz konusu istihbarat bilgilerinin hassasiyetinin ya da insan tacirlerinin teşkil ettiği potansiyel tehlikenin, ya da her ikisinin birden, mağdur, mülakat yapılan kişi, ailesi ya da hizmet kuruluşu personeli için gerçek ve yüksek düzeyde bir risk oluşturduğu hallerde, istihbarat bilgileri polise dağıtılmamalıdır.

Ayrıca, istihbarat bilgilerinin kolluk kuvvetlerine sadece yazılı bir gizlilik ve kaynağın ifşa edilmemesi taahhüdü karşılığında dağıtılması gerektiği de hatırdan çıkarılmamalıdır. (Tavsiye edilen MZ hüküm ve koşulları hakkında ayrıntılı bilgi almak için lütfen yukarıda 6.6 sayılı kısma başvurunuz).

6.9.7 DAĞITILAN İSTİHBARATIN GİZLİLİĞİ

İstihbarat bilgilerinin sadece son derece gizli tutularak muhafaza edileceğine ve kullanılacağına, kaynağın ya da hizmet kuruluşunun rollerinin, hem kaynağın hem de hizmet kuruluşunun önceden yazılı mutabakatı alınmadan üçüncü şahıslara ifşa edilmeyeceğine dair özel bir anlaşmanın akdedildiği durumlar dışında, kolluk kuvvetleri ile hassas bilgilerin alışverişinin yapılmaması tavsiye edilmektedir.

Söz konusu bilgilerin polis tarafından kullanılması bu gizlilik taahhüdü ile değil, polis teşkilatı ile kuruluş arasında akdedilen MZ hüküm ve koşulları tarafından kısıtlanmaktadır. MZ'da, polis teşkilatının, bilginin kaynağının kimliğini ya da bu belgeye erişim sağlamalarında ilgili kuruluşun oynadığı rolü ifşa etmesi yasaklanmaktadır.

Gizlilik taahhüdünün alınması aşağıda belirtilen üç temel nedenden ötürü zorunludur:

- Bu tür bir hüküm ile korunmadıkları müddetçe ne mağdurlar ne de yakınları istihbarat sağlamak konusunda istekli olacaklardır;
- Bilginin kaynağına ve kendi personeline karşı yükümlülükleri gereğince, hizmet kuruluşunun bu tür bir garantiyi alması gerekmektedir;

- Kuruluş tarafından sağlanan istihbarata dayanılarak polis teşkilatı tarafından gerçekleştirilen eylemin bir cezai kovuşturmanın başlatılmasını sağlaması durumunda, kaynağın gizliliği ve kuruluşun oynadığı rol mahkemede gündeme getirilebilecektir.

Bu nedenlerden ilki, hizmet kuruluşları kanalıyla mağdurlar tarafından polise iletilen istihbarat bilgilerine dayanılarak, insan tacirlerine yönelik olarak yapılan müdahalelerin sayısı arttıkça, istihbarat kaynaklarına ve/veya hizmet kuruluşu personeline misilleme yapılması riskinin de aynı derecede artığı gerçeğinin vurgulanması dışında bir açıklama gerektirmemektedir.

Hizmet kuruluşuna yönelik riskler

Bu durum ikinci nokta için de geçerlidir. Ancak, hizmet kuruluşu personeli açısından dikkate alınması gereken bir husus daha bulunmaktadır. Personelinin ceza duruşmalarında insan tacirleri aleyhine tanıklık yapması istenilebileceğinden ve bu durum kuruluşun ve personelinin hukuki statüsüne ve diplomatik bir kuruluş olması durumunda, dokunulmazlığına ilişkin karmaşık hususların ortaya çıkmasına yol açabileceğinden, bilgilerin alınmasında ve dağıtımında oynadıkları rolün ifşası daha da hassas bir hal almaktadır.

Bu durum, mağdur tarafından kuruluşa, kuruluş tarafından da, mağdurun rızası alınarak polise aktarılan istihbarat malzemesine dayanılarak suçun faillerinin tutuklanıp yargılanmalarını içeriyor olabilecektir. Daha sonra polis kuruluşun personeli ile irtibat kurarak istihbarat kaynağının suça ilişkin olarak yaptığı açıklamaların ayrıntılarını, örneğin ceza davalarında hayati önem taşıyan destekleyici kanıtları isteyebilecektir. Bu tür talepler personelin can güvenliğine ilişkin riskler doğurabileceğinden ve adli dokunulmazlığa ilişkin soruların ortaya çıkmasına neden olabileceğinden, dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve konu üzerinde istişarelerde bulunulması gerekmektedir. Bu tür durumlarda, kuruluşlar herhangi bir işlem yapmadan önce hukuk danışmanlarından tavsiye almalıdır.

Yargı tarafından ifşa riski

Adli duruşmalarda ifşanın doğurabileceği risklere ilişkin üçüncü bir husus, savunma avukatlarının duruşma hakiminden istihbaratın kaynağını ve tam içeriğinin ifşasını talep etmeleri gibi, son sıralarda sık sık başvurdukları bir taktikten kaynaklanmaktadır. Bu husus daha

yüksek düzeyde bir tehdit oluşturması ve bu tehdidin, istihbarat akışının polisin daha fazla sayıda kovuşturma başlatmasına yardımcı olmasıyla artması nedeniyle, daha da karmaşıktır.

Bu taleplere hukuki bir dayanak olarak, çoğunlukla sanığın adaleti yanıltmak amacı ile gerçekleştirilen bir komplonun kurbanı olduğu ve isnat edilen suçun, istihbaratın kaynağının ifşası yoluyla teyit edilemediği ya da çürütülmediği takdirde, sanığın adil bir şekilde yargılanmasının mümkün olmadığı iddia edilmektedir. Ne tür taktikler kullanılırsa kullanılsın, savunma ekibi, duruşmanın hakimini, savcılık makamına istihbaratın kaynağını ifşa etmesi talimatı vermesi için ikna edebilecektir ve polis makamları da davayı kurtarmak ve yapılan soruşturmanın heba olmasını önlemek için bu talimata uyacaktır. Bunun sonucunda kuruluş ve bilgi kaynağı tehlikeyle karşı karşıya kalabilecek ve mağdurun adı kamuoyuna ifşa edilecektir. Her ikisi de, ilgili ülkenin yasalarına bağlı olarak ifade vermek ya da kanuni yaptırımlara maruz kalmak arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılabilecektir.

Dolayısıyla, bu tür bir durum ortaya çıktığında, polis ile savcılık makamının, bilginin kaynağını veya bu bilginin temininde kuruluşun oynadığı rolü bu kişilerin önceden rızaları alınmadan açıklama yetkisine sahip olmadıklarını ve bu koşulların MZ'da yer aldığını hatırlaması gerekmektedir. Bu tür bir durumun ortaya çıkması ve polisin bu konuyla bağlantılı olarak kuruluş ile irtibat kurması halinde, her ikisi de oluşacak risklerin muhatabı olduğundan, kuruluş, istihbaratın kaynağına danışmalıdır. Ancak, polisin MZ hükümlerine uygun davranarak önceden kuruluşa danışması halinde bile, mahkeme istihbaratın kaynağının ifşasını talep edebilecektir.

Kuruluş, cezai yargı sisteminin işleyişini gereksiz yere engeller duruma düşmek istemeyecektir. Ancak, ifşanın, mülakatın yapıldığı kişi, ailesi ve diğer yakınları ile kuruluşun personeli açısından yaratacağı risklerin değerlendirilmesine öncelik verilmelidir. Yargılanmakta olan insan tacirlerinin misilleme yapma alışkanlığına ya da potansiyeline sahip oldukları biliniyor ise, güvenliğe öncelik verilecek ve kuruluşu cezai yargı sistemindeki ortakları karşısında zor bir konuma düşürse dahi, ifşa izni talebi reddedilecektir. İfşanın reddinin kanunen mümkün olmaması durumunda, hizmet kuruluşları, yararlanıcılar ya da diğer ikincil kaynaklar tarafından temin edilen istihbaratı dağıtmadan önce bu durumu dikkate almalıdırlar.

6.9.8 İZLEME VE GÖZDEN GEÇİRME

İstihbarat alışverişine ilişkin düzenlemeler düzenli olarak izlenmeli ve gözden geçirilmelidir. Burada en kritik husus MZ hüküm ve koşullarına uygunluğun sağlanması olacaktır; ancak alışverişin iki yönde de işleyip işlemediğine ve mağdurdan kaynaklanan istihbaratın dağıtımının çoğunlukla kuruluş tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine de dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, kuruluşun, istihbarat alışverişinden kaynaklanan gelişmelere ilişkin herhangi bir geri bildirim alışverişinde bulunup bulunmadığının da izlenmesi gerekmektedir. Polis birimlerinin geri bildirimde bulunmadıkları bilinmektedir ve bu durum, güvenlik ve gizlilik kısıtlamalarına tabi olarak, yapmış oldukları işbirliğine ilişkin gelişmeler hakkında bilgilendirilme hakkına sahip olan istihbarat sahipleri üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Anlaşmanın hükümlerinin yerine getirilmesinde ciddi aksaklıklar tespit edilmesi durumunda, kuruluş, durumu, anlaşmayı imzalayan kolluk kuvvetleri nezdinde dile getirmelidir.

Ekler

EKLER

EK I
İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler[2]

Sorumluluklar ve Beceriler

Aşağıda, destek görevlilerinin insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışırken sahip olmaları gereken mesleki sorumlulukları açıklanmaktadır. Yeni ya da daha az deneyimli personelin, aşağıda yer verilen ilkelerin uygulanmasını sağlamayı öğrenmesi için zaman ve çalışma gerekecektir. Bu sorumlulukların yerine getirilebilmesi için gereken becerilerin elde edilmesi hassas durumlarda bulunan kişilerle iletişim kurmayı, bu kişileri dinlemeyi ve hassas bir şekilde yanıtlamayı öğrenme arzusu gerektirmektedir.

Bu temel sorumlulukların becerikli ve hassas bir şekilde yerine getirilmesi, kişinin dayanıklılığının artırılabilmesi için şarttır. Esas itibariyle, destek görevlileriyle yaşadıkları deneyimler iyileşme sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilecektir. Olumlu deneyimler kişinin diğer insanlara olan güvenini ve özgüvenini artırmakta, geleceğe yönelik umutlarını güçlendirmektedir. Öte yandan olumsuz deneyimler ise, bireylerin utanç duymalarına, kendilerini suçlamalarına, kendilerini çaresiz ve umutsuz hissetmelerine neden olmaktadır. Mekanik ya da ilgisiz davranışlar, hem mülakat görevlisinin amaçları hem de insan ticaretine maruz kalmış kişinin esenliği açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Bu ilkeler, tüm vakalarda, söz konusu vakanın tabi olduğu baskıların, engellerin, komplikasyonların ve mevcut kaynakların bilincine varılarak uygulanmalıdır. Bu ilkeler, insan ticaretine maruz kalmış kişilere etik bir şekilde muamele edilmesini sağlamaya yöneliktir; ancak esas itibariyle, ahlaki ve etik bir şekilde davranmak, her şeyden önce, her bir bireyin,

[2] Bu Ek aşağıdaki eserden uyarlanmıştır: Zimmerman, C. ve C. Watts (2003). *WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women* (WHO İnsan Ticaretine Maruz Kalan Kadınlarla Yapılan Mülakatlara ilişkin Etik ve Güvenlik Tavsiyeleri). Londra Hijyen ve Tropik Tıp Fakültesi ile Dünya Sağlık Teşkilatı: Londra.

içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak, yüksek yararının dikkate alınmasını gerektirmektedir. Ayrıntılı bir şekilde açıklanan temel ilkeler aşağıda belirtilen hususları da içermektedir:

1. Zarar vermeme
2. Bireyin emniyetinin, güvenliğinin ve rahatının sağlanması
3. Mahremiyetin sağlanması
4. Gizliliğin sağlanması
5. Bilgi temini
6. Bireyin bilgilendirilmiş rızasının talep edilmesi
7. Soruların duyarlı bir şekilde ve sorumluluk bilinciyle sorulması
8. Aktif ve ilgili bir şekilde dinleme
9. Bir mülakat ya da prosedür sırasında bireyin durmak istediğini gösteren işaretlere dikkat etmek
10. Kişinin sahip olduğu peşin hükümleri ya da önyargıları dikkate alması
11. İnanma. Yargılamama.
12. Kişilere saygı ve şefkatle muamele ederken profesyonelliğin korunması
13. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin bedenlerini ve iletişimlerini kontrol altında tutmalarını sağlamak
14. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere, suçlanmaları için bir neden bulunmadığını telkin etmek
15. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere adli tıp muayenesine girme ve adli tıp raporu alma hakkına sahip olduklarının bildirilmesi
16. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere tüm sağlık kayıtlarının ve tıbbi kayıtların birer suretini alma hakkına sahip olduklarının bildirilmesi
17. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere güçlü yönlerinin hatırlatılması
18. Tercüman temini

Çocuklara (18 yaşın altındakiler) ve zihinsel engelliler veya son derece güç fiziksel kısıtlamaları olan insanlar gibi özel yardıma muhtaç kişilere ilişkin olarak, aşağıda açıklanan ilkeler, ilgili diğer prosedürlerle birlikte değerlendirilmelidir (örneğin refakatsiz küçükler ve bir vasiye veya kanuni temsilciye ihtiyaç duyan kişiler için).

Aşağıdaki metinde "insan ticaretine maruz kalmış kişi"lere atıfta bulunulduğunda, insan ticaretine maruz kalmış kişinin refakatsiz bir küçük ya da kanuni bir vasiye ihtiyaç duyan bir yetişkin olması durumunda, bu ifade "insan ticaretine maruz kalmış kişi ve/veya kanuni vasisi" olarak anlaşılacaktır

1. ZARAR VERMEME

İnsan ticareti ile bağlantılı ciddi riskler, mağdurlarının birçoğunun kırılgan bir durumda bulunduğu ve travma riskinin artması olasılığı göz önüne alındığında, bu temel ilke ne kadar vurgulansa azdır. Yapılacak herhangi bir mülakatın, muayenenin veya izlenecek bir prosedürün, bireyin durumunun önceye nazaran daha kötüye gitmesine neden olacağına inanmak için bir neden mevcut ise, bu işlem o anda gerçekleştirilmemelidir. Yapacakları işlemlerin doğurabileceği potansiyel zararların sağlıklı ve doğru bir şekilde değerlendirilmesi tüm sağlık görevlilerinin etik sorumluluğunun gereğidir. Aksine bir kanıt bulununcaya kadar, tüm bireylerin ve vakaların, zarar verme yönünde ciddi bir potansiyelin mevcut olduğu düşünülerek ele alınması gerekmektedir.

2. BİREYİN EMNİYETİNİN, GÜVENLİĞİNİN VE RAHATININ SAĞLANMASI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle konuşmaya başlamadan önce, kişinin kendisini emniyette ve güvende hissettiğinden emin olunması hayati bir önem taşımaktadır. Bireyin emniyetine ilişkin riskler daha önce başka amaçlarla gözden geçirilmiş olsa da, destek hizmeti sunan kişiler mutlaka, kişinin o anda kendini emniyette hissedip hissetmediğini ve kendisini daha fazla emniyette hissetmesi için yapılabilecek herhangi bir şey olup olmadığını sormalıdırlar.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere acil bir tıbbi bakım ihtiyacı duyup duymadıklarının sorulması büyük bir önem taşımaktadır. (Baştan savma bir şekilde "kendinizi iyi hissediyor musunuz" şeklinde bir soru sorulmamalıdır.) Hiç kimse ağrısı varken, kendisini rahatsız hissediyorken ya da acil bir tıbbi müdahaleye gereksinim duyarken mülakata alınmamalı, herhangi bir faaliyete katılmamalı ya da herhangi bir faaliyet için beklememelidir. Görevlerine odaklanan destek personeli, zaman zaman, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin, uzun süre devam eden sağlık sorunlarına yol açan fiziksel ve psikolojik travmaya maruz kalmış olduklarını bir an için unutabilmektedir. Bu fiziksel ve psikolojik semptomlar, özellikle, kişi bir mülakatta iken ya da bir hizmet kuruluşunda bulunurken olduğu gibi, kendisini baskı altında hissettiğinde akut bir hal almaktadır. Destek personeli özellikle aşağıdaki soruları sormalıdır:

- "Şu anda kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"
- "Şu anda herhangi bir ağrı ya da rahatsızlık hissediyor musunuz veya bir doktora ya da hemşireye görünmenizi gerektirecek herhangi bir

sağlık sorununuz var mı?" (destek hizmeti sunan kişi bir doktor ise; "...rahatsızlık hissediyor musunuz veya başlamadan önce bana anlatmak istediğiniz herhangi bir sağlık sorununuz var mı?")
- Şu anda bu (mülakata, prosedüre, faaliyete) katılmanızın herhangi bir sorun yaşamanıza ya da rahatsızlık hissetmenize neden olabileceğini düşünmeniz için herhangi bir neden var mıdır?

Daha hafif sağlık sorunları bile önem taşımaktadır. Örneğin, insan ticaretine maruz kalmış kişiler arasında baş ağrısı oldukça yaygındır ve kişinin acı çekmeden katılımının sağlanabilmesi amacıyla, emniyetli şekilde bir analjezik ya da uygun başka bir ilaç verilebilmesi için bir doktora danışmak gerekebilecektir.

Kişinin sağlığına ilişkin acil ihtiyaçlarına ve diğer ihtiyaçlarına ilişkin sorular sorulduktan sonra kişinin mümkün olduğunca rahatlatılması gerekmektedir. Bu amaçla kişiye bir bardak su ya da bir fincan çay teklif edilebilecek, tuvalete gitme ihtiyacı olup olmadığı sorulabilecek ya da rahat bir koltuk veya ihtiyaç duyabileceği başka bir oturma düzeni önerilebilecektir. Oturma düzenlerinin belirlenmesinde, mülakatı gerçekleştiren kişinin bireyin yanında ayakta durmaması veya bir masada oturmaması (otoriter ve mesafeli bir konum) ve oturma düzeninin, kişilerin birbirlerini iyi bir şekilde duymalarını sağlayacak şekilde yapılması gerekmektedir (yani birey, kişisel bilgilerini yüksek sesle söylemek zorunda kalmamalıdır). Sağlığına, esenliğine ve rahatına ilişkin tüm hususlar, bireyin destek personeliyle etkileşimini ve yardım çabalarına vereceği tepkileri etkilemektedir.

Dikkat: Bazı durumlarda, insan ticaretine maruz kalmış kişi, kendisini mülakata girebilecek ya da ilgili programa veya faaliyete katılabilecek kadar iyi hissettiğini belirtmesine rağmen, destek personelinin bireyin yeteri kadar uygun durumda olmadığını gösteren belirtiler tespit etmesi mümkün olabilecektir (örneğin ruh sağlığına ilişkin sorunlar, aşırı derecede anksiyete, yorgunluk vb.). Bu tür durumlarda, destek personeli derhal bir sağlık görevlisine danışmalı ve bu kişi, bireyi muayene etmelidir.

3. MAHREMİYETİN SAĞLANMASI

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle tüm mülakatlar ve prosedürler güvenli ve mahremiyeti sağlanmış ortamlarda, tamamen mahremiyet içerisinde yapılmalıdır. Ofislerin küçük ve kalabalık olduğu durumlarda ya da insan ticaretine maruz kalmış kişilerle yapılan toplantıların harici tesislerde gerçekleştirildiği durumlarda bile, mahremiyet sağlanmalıdır.

Mahremiyetin sağlanması ve muhafaza edilmesi mümkün olamıyor ise, mülakat (faaliyet veya prosedür) uygun bir ortam belirlenene kadar gerçekleştirilemeyecektir. Bu tür faaliyetlerin, kişilerin geçerken uğrayabilecekleri ya da "damlayabilecekleri" veya zaman zaman bölünmelerin yaşanabileceği ve bireyin kendini rahatsız hissedeceği ya da konsantrasyonunun bozulabileceği mekanlarda gerçekleştirilmemesi gerekmektedir. Başlangıçta gereken temel bilgiler ya da basit görülen veriler bile, resepsiyon, koridor ya da birden çok kişinin çalıştığı ofisler gibi, diğer insanların bulunduğu yerlerde gerçekleştirilmemelidir.

İçeride bir mülakat, tıbbi prosedür ya da danışmanlık seansı yapıldığını belirtmek ve bölünmeleri önlemek amacıyla, kapılara "Rahatsız Etmeyiniz" uyarıları (ya da benzer mesajlar) asılabilecektir. Benzer şekilde, insan ticaretine maruz kalmış kişilerle toplantı halinde iken, cep telefonları kapatılmalıdır; çünkü bu tür bölünmeler, terbiye kurallarına aykırıdır, şanssız zamanlarda meydana gelebilmektedir, hassas ya da duygusal anları bölebilmektedir ya da insan ticaretine maruz kalmış kişinin konuşmayı yanlış anlamasına veya telefonda konuşulanlardan kuşkulanmasına ve huzursuz olmasına yol açabilmektedir.

4. GİZLİLİĞİN SAĞLANMASI

Gizliliğin sağlanması ve korunması, insan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışan kişilerin ve kuruluşların en temel yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Gizliliğin sağlanması, sadece insan ticaretine maruz kalmış kişinin ve hizmet kuruluşunun personelinin ve misyonunun sağlığı ve esenliği açısından hayati bir öneme sahip olmakla kalmamakta, aynı zamanda insan ticaretine maruz kalmış kişinin samimi bilgileri ve duygularını paylaşma arzusunu da etkilemektedir. Gizliliğe yönelik prosedürler ciddiye alınmalı ve sık sıkıya uygulanmalıdır. Gizliliğin sağlanması, insan ticaretine maruz kalmış kişiler tarafından sunulan tüm bilgilerin emniyet altında olması ve gizliliğinin sağlanması için alınan tüm önlemlerin kişiye bildirilmesi anlamanı taşımaktadır.

Gizliliğin sağlanması ve korunması, kişiye ilişkin tüm yazılı, sözlü, elektronik bilgilere, telefon görüşmelerine, video-grafik, fotografik ve diğer bilgilere yönelik olarak sürekli bir şekilde tedbir alınmasını gerektirmektedir. (Ayrıntılı bilgi için El Kitabının 1. Bölümünün 1.2 ve 1.5.5 sayılı paragraflarına başvurunuz).

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin çoğu, sağlık görevlilerinin, hükümet yetkililerinin, kolluk kuvvetlerinin vb. gizlilik standartlarına uyma alışkanlığına sahip olmadığı ülkelerden gelmektedir. İnsan

ticaretine maruz kalmış kişilere, söylediklerinin, kendilerine zarar verebilecek, tecrit edebilecek veya reddedebilecek kişilere ya da hassas bilgileri bireyi utandırmak, zorlamak ya da manipüle etmek amacı ile kullanabilecek kişilere aktarılmayacağının güvencesi verilmelidir.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere ait bilgiler, sıradan bilgi muamelesi görmemelidir. Bu bilgiler sadece "bilmesi gerektiği kadar" ilkesi çerçevesinde ve sadece vakayla doğrudan ilişkili kişiler arasında paylaşılmalıdır. Bu bilgilerin paylaşımı sırasında, özellikle bu bilgiler, diğer sağlık görevlileri, yardım sunan STK'lar ve hükümetler gibi hizmet kuruluşunun ağının sınırları dışında yer alan üçüncü şahıslarla paylaşılacak ise, dikkatli olunmalıdır. Bu bilgiler, iyi niyetli yönlendirme amacı ile paylaşıldığı durumlarda bile, uygun işleme prosedürlerine uyulmadığı takdirde yanlış ellere düşebilecektir. Bir hizmet kuruluşunun ya da ortak kuruluşunun bireyin sağlık bilgilerini ve tıbbi bilgilerini, bireyin açık bir şekilde izni alınmaksızın (yani bilgilendirilmiş rızası), insan tacirlerinin yargılanma sürecinde yer alan polis güçleri, göçmen işleri yetkilileri ya da avukatlarla paylaşması, bireyin haklarının ihlali anlamını taşıyacaktır.

Gizlilik ayrıca, vaka örneklerinin, vakaya ilişkin ayrıntılar bireyin tanınmasına izin vermeyecek şekilde değiştirilmeden kamuoyunun bilgisine sunulmamasını, yayınlanmamasını veya raporlarda yer almamasını da gerektirmektedir.

İnsan ticaretine maruz kalmış kişileri desteklemek isteyen gazetecilerin ya da diğer kişilerin mülakat taleplerine ilişkin kararların verilmesi oldukça zordur. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiye, dışarıdan bir kişi ile görüşmek isteyip istemediğinin sorulması, talebin önemine ve değerine, talepte bulunan kişinin dürüstlük derecesine ve en önemlisi, bu mülakatın insan ticaretine maruz kalmış kişiyi ne şekilde etkilediğine bağlı olarak verilecek bir karardır. İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişiye belirli bir mülakata katılmak isteyip istemediğini sorma kararı verilirken, insan ticaretine maruz kalmış kişinin yüksek yararı ve sağlığı (insan ticaretine maruz kalmış kişi tarafından belirtildiği şekilde ve bu kişinin tıbbi kayıtlarının ışığı altında) diğer tüm değerlendirmelerin ve dışarıdan bir kişi ile yapılacak bu temasın algılanan faydalarından daha yüksek öncelik derecesine sahip olmalıdır.

5. BİLGİ TEMİNİ

İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin en önemli haklarından biri de bilgilendirilme hakkıdır. Bireylerin, sağlıkları, esenlikleri ve gelecekleri

için en iyi olanı tespit etme yönünde, sağlıklı bir karar verebilmeleri ve herhangi bir hizmet sağlayıcı hakkında gerçekçi beklentilere sahip olabilmeleri için, bu kişilere kendilerine tanınan seçenekler ile ilgili tüm bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Tam olarak bilgilendirilme, insan ticaretine maruz kalmış bir kişinin bedeni ve/veya tercihleri üzerinde yeniden kontrol sahibi olmasını sağlayan bir güçlendirme şeklidir. Örneğin, herhangi bir prosedüre ya da faaliyete başlanmadan ya da insan ticaretine maruz kalmış kişilere sorular sorulmadan önce, sunulan yardımın potansiyel kapsamı, bakım hizmetlerine ilişkin kısıtlamalar, potansiyel riskleri ve faydaları açıklanmalıdır. Bu ilkeye uygun davranma, yerine getirilemeyecek sözler verilmemesini ya da gelecekte ortaya çıkacak ve kesin olmayan sonuçlardan bahsedilmemesini de içermektedir. Ayrıca, bilgi temini, bilgilendirilmiş rıza talebinde bulunmanın gerekli unsurlarından biridir (aşağıda ilgili bölüme başvurunuz).

Genel hizmet sunumuna yönelik tanıtıcı bilgiler

Bir hizmet ortamında ilk kez bulunan insan ticaretine maruz kalmış kişiler, sunulan hizmetlere yönelik tanıtıcı bilgilerin resmi, emreder ya da küçümser bir tavır yerine, net ve destekleyici bir tonda sunulmasına (mümkün olduğu takdirde yazılı şekilde) ihtiyaç duymaktadırlar. Hizmet sunumuna ilişkin genel bilgiler sunulurken aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir:

- Tanıtım (destek personelinin ya da destek sağlayıcının adı, pozisyonu, ana destek kuruluşu ile olan ilişkisi vb. de dahil olmak üzere)
- Gerçekleştirilecek prosedürler veya faaliyetler (mümkün olduğu ölçüde, program, süre, mekan ve ilgili personel hakkında ayrıntılı bilgi verilmelidir)
- Sunulan hizmetler ve tesisler ve kuruluşun ya da ortak kuruluşlarının kişilere karşı yükümlülükleri
- Kuruluş tarafından sunulan yardımlara, hizmetlere veya bakıma ilişkin sınırlamalar
- Sunulan hizmetlere ya da temin edilen sığınma evine ilişkin olarak insan ticaretine maruz kalmış kişilerin uymaları gereken kısıtlamalar veya sınırlamalar (örneğin "mekanın kuralları", hareket ve davranış serbestisine ilişkin kısıtlamalar vb.) ve bu kişilerin yükümlülükleri
- Diğer kişilere ilişkin olarak insan ticaretine maruz kalmış kişilerin uymaları gereken kısıtlamalar veya sınırlamalar (örneğin polis makamları, elçilikler, göçmen bürosu) ve bu kişilerin yükümlülükleri
- Kuruluş tarafından alınan gizlilik ve güvenlik tedbirleri

- Kişinin, programın, prosedürlerin ya da faaliyetlerin herhangi bir bölümüne katılmayı tercih etme hakkı

Bireylerin bilgi edinme hakkı, aynı zamanda kendilerine ilişkin bilgileri, mahremiyetin sağlandığı bir ortamda ve gecikmeksizin edinme haklarını da içermektedir. Özellikle tıbbi test sonuçlarına ilişkin olarak, zaten büyük bir stres altında olan bireyin, sağlığına ilişkin hususları düşünerek, gerektiğinden daha uzun bir süre oturup beklememesinin sağlanması büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca, test sonuçlarının (pozitif veya negatif) kişinin iyi tanımadığı bir görevli yerine (laboratuvar personeli ya da daha önce kişi ile doğrudan ilgilenmemiş olan, ancak test yaparken ya da röntgen çekerken veya testlere ilişkin örnek alırken mağdurla kısa bir süreliğine karşılaşmış diğer personel) başından beri, insan ticaretine maruz kalmış kişinin sağlığının söz konusu alanıyla ilgilenen sağlık görevlisi (yani söz konusu testi ya da prosedürü talep eden kişi) ya da insan ticaretine maruz kalmış kişiden sorumlu asıl destek görevlisi tarafından açıklanması da faydalı olacaktır.

Tıbbi testlerin ya da prosedürlerin sonuçlarının sunulması

Tıbbi bir testin ya da prosedürün sonuçlarının sunulmasında izlenmesi gereken birkaç temel adım bulunmaktadır.

- Kişiye, hangi testlerin ya da prosedürlerin gerçekleştirildiği ve bu testlerin ya da prosedürlerin ne amaçla istendiği hatırlatılmalıdır.
- Test sonuçları fazla vakit kaybetmeden, yani konuşma, kişinin stresini artıracak kadar uzatılmadan açıklanmalıdır. Test sonuçlarının duygusal bir tepkiye neden olması bekleniyor ise, şefkatli ve duyarlı bir şekilde karşılık vermeye ve kişiye, kendisine açıklanan hususları değerlendirmesi için zaman tanımaya hazırlıklı olunmalıdır. Gerektiği takdirde, bireyi eğitimli bir destek personeline veya ruh sağlığı doktoruna sevk edilmesine hazırlıklı olunmalıdır).
- Test sonuçlarının anlamı açıklanmalı (örneğin bireyin güncel sağlık durumu, gelecekteki sağlık durumu üzerinde ne şekilde etkiye sahip olacağı vb.) ve 5. Bölümde, HIV/AIDS için test öncesi ve test sonrası gereklilikler hakkındaki bölüme başvurulmalıdır. Genel olarak, sonuçları bireyin psikolojik veya fiziksel durumu üzerinde ağır bir etki yapabilecek testler önceden belirtilmeli (test öncesi) ve test sonuçları çıktıktan sonra da danışmanlık hizmeti sunulmalıdır.
- Gerçekleştirilmesi gereken izleyici prosedürler, alınması gereken ilaçlar veya uygulanması gereken tedbirler ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıdır.
- Birey soru sormaya teşvik edilmelidir.

- Bireye, ikinci bir görüş talep etme hakkı hatırlatılmalıdır.
- Bireye, test sonuçlarının birer suretini alma hakkı hatırlatılmalıdır.

6. BİREYİN BİLGİLENDİRİLMİŞ RIZASININ TALEP EDİLMESİ

Yapılan talep hakkında tam ve eksiksiz bir şekilde bilgilendirilme ve rıza gösterme ya da reddetme hakkı, insan ticaretine maruz kalmış tüm kişilerin temel hakkıdır ve bir hizmet ortamında sunulan profesyonel yardım hizmetlerinin temel unsurlarından biridir. Bilgilendirilmiş rıza, tüm hizmetler için gereklidir, örneğin:

- Her türlü tıbbi tedavi ve teşhis prosedürü de dahil olmak üzere tıbbi muayeneler ve prosedürler (psikolojik analiz, kan testi, röntgen ve hastadan biyolojik örnekler alınması da dahil olmak üzere);
- Sağlık durumuna ilişkin değerlendirmeler
- Yardım alınarak geri dönüş
- Araştırma faaliyetleri: bireyin vaka dosyasında yer alan bilgilerin personel arasında ya da ortak kuruluşlarla paylaşılması (insan ticaretine maruz kalmış kişinin, rızası alınmak suretiyle diğer testler, ikinci görüş, tedavi amacı ile yönlendirme edildiği kuruluşlar da dahil olmak üzere) ve
- Yeniden entegrasyon yardımı

Rızanın tam anlamıyla **bilgilendirilmiş** olarak gösterilmesi, lisan ve kültür farkı ile sosyal farklılıklar, insan ticaretine maruz kalmış kişinin korkusu ya da mevki sahibi kişilere gösterdiği aşırı saygı, yardım alabilmek için mutlak itaat göstermesi gerektiğini düşünmesi, karşıdaki kişiyi hoşnut tutma isteği, anlayamadığını göstermekten ya da açıklama talep etmekten çekinme ve kendinse huzursuzluk veren ya da stres yaratan bu deneyimden bir an önce kurtulma isteği).

Ayrıca kişinin yaşı, fiziksel ve ruhsal durumu, fiziksel ve psikolojik travma düzeyi ile gerçek ve algıladığı tehditler de dikkate alınmalıdır. Bireyin bilgilendirilmiş rızaya ilişkin temel standartları karşılayabilecek durumda olup olmadığının belirlenmesi amacı ile uygun tedbirler alınmalıdır.

Bilgilendirilmiş rızanın verilebilmesi için sunulması gereken bilgiler

Kişinin *bilgilendirilmiş rızası* talep edilirken, sunulan bilgiler ve bu bilgilerin ne şekilde sunulduğu büyük bir önem taşımaktadır.

Bilgilendirilmiş rıza talebinde bulunulmadan önce sunulması gereken bilgiler

Değişik faaliyetler için kişinin rızası talep edilirken sunulacak bilgiler arasında farklılıklar bulunmakla birlikte (örneğin tıbbi mülakat, tıbbi muayene prosedürü ya da danışmanlık seansları), genel olarak aşağıda açıklanan temel unsurları içermelidir:

- Tanıtım (o ana kadar verilmemiş ise) kişinin adı, pozisyonu ve hizmetlerin sunulmasındaki rolü de dahil olmak üzere)
- Rızanın ne için talep edildiğinin ayrıntılı açıklaması (mülakat, muayene ve tıbbi prosedür), adım adım açıklama ve gereken süre de dahil olmak kaydıyla
- Yapılacak mülakatın, hizmetin, hizmet prosedürünün vb. amacı ya da sağlayacağı faydalar (kısa ve uzun vadede)
- Yapılacak mülakata, hizmete veya hizmet prosedürüne ilişkin risk ve tehlikeler (kısa ve uzun vadede)
- Herhangi bir muayenenin ya da prosedürün özellikle hassas ya da rahatsızlık verebilecek bölümleri ya da unsurları
- Muayene ya da prosedürün sonuçlarının ne zaman hazır olacağı
- Bireyin kendi kayıtlarına, tıbbi dosyalarına, kişisel belgelerine vb. erişim hakkı
- Bireye, tıbbi kayıtlarının gizli tutulacağı, istediğinde her an kendisine verilebileceği ve kuruluşun, vakasını diğer hizmet sağlayıcılara, vakasını destekleyen kolluk kuvvetlerine veya araştırma amacı ile yönlendirme ederken bu kayıtları kullanıp kullanamayacağına karar verme fırsatı sağlanacağı sürekli olarak açıklanmalıdır.

Ayrıca, bireye, doğru ya da yanlış cevap veya iyi ya da kötü tepki diye bir kavram bulunmadığının, bu soruların herkese sorulan standart sorular olduğunun açıklanması genellikle faydalı olmaktadır; Bu denli hassas konumda bulunan ve kaderlerinin "ortayı bulmalarında" yattığına inanan bireyler, her soruya ya da talebe büyük bir önem vermekte ve "doğru" yanıtın ne olabileceğini bulmaya çalışmaktadırlar. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler, "yanlış" cevapların ya da kontrolü elinde bulunduran kişiyi hoşnut etmeyen davranışların ciddi şekilde zarar görmelerine neden olduğu bir ortamdan kurtulmayı başarmış oldukları için, bu durumun düzenli aralıklarla hatırlatılması faydalı olabilecektir.

Bireyin bilinçli rızasının alınması bir süreçtir, basitçe "evet" veya "hayır" yanıtının alınacağı bir soru değildir.

Bu sürecin genel adımları aşağıda açıklanmaktadır:

Nötr ve profesyonel, aynı zamanda sempatik bir ses tonu ve davranış tarzı benimsemek: Bireyin rızası talep edilirken bireyi baskı altında

tutmak ve hatta kendisi için hangi davranış tarzının uygun olacağını ima etmek kabul edilebilir bir tutum değildir. Bireyin rızasına ilişkin bilgilerin ve taleplerin bireye, kendisinin seçmekte özgür olduğunu ve tercihi ne yönde olursa olsun, kendisi aleyhine herhangi bir olumsuz görüş oluşturmadan kabul edileceğini gösterecek, tarafsız bir şekilde iletilmesi gerekmektedir.

Basit bir dil kullanma. Tıbbi testlerin ve prosedürlerin mağdurun kendi esenliği için önemi ve bunların insan ticareti sürecinin ardından sağlığını tekrar kazanırken, bireyin sağlığı üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmasını sağlayacağı, insan ticaretine maruz kalmış kişinin anlayabileceği basit bir dille açıklanmalıdır.

Teşvik edici sorular: Rıza gösterme sürecinin başında, personel, insan ticaretine maruz kalmış kişiye, bilgilerin sunulması sırasında, istediği an soru sormasının ya da açıklama istemesinin önemini vurgulamalıdır. Personel kişinin rızasının alınmasına ilişkin bilgi sunma işlemini tamamladıktan sonra, sabırlı bir şekilde, insan ticaretine maruz kalmış kişinin anlatılanlara ilişkin bir sorusu olup olmadığını sormalıdır.

Açıklama ve farklı kelimelerle ifade etme. Bireyin rızasının alınması süreci boyunca, personel, bireyin herhangi bir hususu tam olarak anlamadığını gösteren işaretlere ve belirtilere karşı tetikte olmalıdır. Personel, aktardığı bilgileri, sabırlı bir şekilde tekrarlamaya, açıklamaya ve farklı kelimelerle ifade etmeye hazırlıklı olmalıdır. İçinde bulunduğu durumun stresi altında ve özellikle dile ve kültüre ait engeller ya da sosyal engeller mevcut ise, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin aktarılan bilgileri yanlış anlamaları son derece normaldir.

Kişinin anlatılanları kavradığının teyit edilmesi. İnsan ticaretine maruz kalmış kişinin, söylenenleri tam olarak kavradığını teyit etmek amacıyla hem geniş anlamlı, hem de belirli bir konuya yönelik çeşitli sorular sormak gerekmektedir ("Açıkladığım hususların içinde anlaşılmayan bir şey var mı?"; "Tekrarlamamı istediğiniz herhangi bir şey var mı?"). Belirli bir konuya yönelik sorular, karmaşık ya da kafa karıştırıcı olma olasılığı bulunan belirli konular hakkında sorulan soruları da içermektedir.

Kendisinden talep edilen ya da kendisine teklif edilen hususları tamamen ya da kısmen reddetmesinin hiçbir olumsuz sonuç doğurmayacağı konusunda bireye garanti verilmesi: İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler, olumsuz sonuçlara alışıktırlar. Personelin, karar verme hakkının tamamen bireye ait olduğunu ve rıza göstermeyi reddetmeleri halinde cezalandırılmayacaklarını ya da reddedilmeyeceklerini açık bir şekilde izah etmesi gerekmektedir.

Onay formlarının kullanılması: Bu formların sorumluluk bilinciyle ve esnek bir şekilde kullanılması, farklı ortamların dilsel, sosyo-kültürel,

operasyonel ve hukuki gerçeklerine gerektiği şekilde uyarlanması büyük bir önem taşımaktadır.

Rızanın Teyidi

Onay formunu okumadan önce, rıza talebinde bulunan kişiler aşağıda belirtilen hususları gözden geçirmelidir:

- Rıza gösterilen hususlar (örneğin mülakatlar için ele alınacak konuların listesi; tıbbi prosedürler ve diğer prosedürler için, her bir prosedür tek tek sıralanmalı ve bireyin rızası her biri için ayrı ayrı istenmeli ve kaydedilmelidir);
- Gizliliğin sağlanması için alınan önlemler;
- Daha önceden de belirtilen riskler ve faydalar ve
- Hiçbir cevabın doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmeyeceği ve diğer hizmetlerin ve bakımların, rıza gösterilmemesinden olumsuz bir şekilde etkilenmeyeceği.

Rızanın Kaydedilmesi

Birey, rızasını genellikle onay formunu imzalamak suretiyle göstermektedir. Ancak, bu kesinlikle zorunlu değildir. Okuryazar olmayanlar ya da resmi belgelerin imzalamanın ciddi sonuçlar doğurabileceği bölgelerden gelenler (zalim ve baskıcı rejimler) rızalarını, personel tarafından kaydedilmek üzere sözlü olarak verebileceklerdir.

Dikkat: Reşit olmayan çocuklar, zihinsel özürlü bireyler, psikolojik rahatsızlığı olanlar ve bilgilendirilmiş rıza prosedürüne tam anlamıyla katılması mümkün olmayan diğer kişiler için, kanuni vasi ya da hukuki danışmanlık gibi özel yardım sunulması gerekmektedir. Kanuni vasi, birey ya da birey tarafından verilmiş bir vekaletnameye sahip bir hukuk danışmanı tarafından verilen ve tam yetki tanıyan bir vekaletnameye sahip bir kişidir. Kuruluşlar, reşit olmayan çocuklar ya da zihinsel ya da bedensel durumları nedeniyle kanunen geçerli olacak şekilde rıza göstermesi mümkün olmayan kişilerin rızasının alınması konusunda bir avukata danışmalıdırlar.

7. SORULARIN DUYARLI BİR ŞEKİLDE VE SORUMLULUK BİLİNCİYLE SORULMASI

Soruların hangi sırayla sorulacağı, ne şekilde ifade edileceği ve soruların sorulması sırasında kullanılan ses tonu faydalı bilgiler edinilmesinde ve kişinin stres altına girmesi ya da kırgınlık göstermesi riskinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum mülakatlar,

kişinin sağlık geçmişi hakkında bilgi alınması, tıbbi muayeneler ve danışmanlık seansları için geçerlidir.

- **Aynı sorunun tekrar tekrar sorulmasından kaçınma**. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerle çalışan personel, bireyin daha önce (belki de birçok kez) temin etmiş olduğu bilgilere ilişkin soru sormaktan mümkün olduğunca kaçınmalıdır. Gizlilik standartları izin verdiği ölçüde, personelin dosyada mevcut olan bilgilere ilişkin soru sorulmasını önlemek amacıyla, bireyle bir araya gelmeden önce, bireyin vaka dosyası hakkında bilgi sahibi olması önem taşımaktadır. Tüm formların, hakkında bilgi sahibi olunan kısımlarının toplantıdan ya da randevudan önce doldurulması faydalı olacaktır.
- **Soruların sırası:** Soruların en iyi şekilde algılanabilmesi için, hassasiyet derecesi en düşük sorunun birinci sırada sorulması gerekmektedir. Mülakat prosedürünün bir parçası olup olmadığına bakılmaksızın, mümkün olduğu takdirde, güven oluşturmak amacı ile ilk olarak, kişinin esenliğine yönelik soruların sorulması (örneğin sağlık ihtiyaçları, kişisel ihtiyaçları, güvenliğe ilişkin hususlar, fiziki rahatlığı) faydalı olacaktır. Mülakat görevlileri daha sonra, nötr ya da rahatsız etmeyecek sorular sormalıdırlar (kişinin adı, doğum yeri, eski işi vb.). Her türlü görüşmede, hassas sorular sonraya bırakıldığında, yani personel ile insan ticaretine maruz kalmış kişiye güçlü bir ilişki oluşturmaları için yeterli süre tanındıktan sonra, daha güvenilir yanıtlar alınmaktadır. Bazı vakalarda, hangi konuların hassas olduğunun belirlenmesi zor olsa da -çünkü insan ticaretine maruz kalmış kişilerin bazılarını rahatsız edebilecek sorular diğerlerini etmeyebilecektir- bazı konuların hemen hemen tüm vakalarda zor olduğu ve huzursuzluk yarattığı tespit edilmiştir. Hassas konular arasında cinsel istismar (özellikle insan ticareti deneyiminden önce kişinin evinde yaşadığı), kişinin çocukları, aile üyeleri, ev adresi, kolluk kuvvetleriyle yaşadığı deneyimler ve mağdurun suç ortaklığı yaptığına inandığı yasa dışı faaliyetler (örneğin sahte belgeler, "fuhuş", sınırların yasa dışı olarak geçilmesi, madde kullanımı vb.).

Mülakatların hassasiyet düzeyi daha düşük sorularla sona erdirilmesi ve kişinin mülakattan stres altında ve üzgün bir şekilde ayrılmamasının sağlanması gerekmektedir. Mümkün olduğu takdirde mülakatı kişinin güçlü yönlerini ve cesaretini vurgulayan sorularla bitirmek faydalı olacaktır.

- **Soru sorarken kullanılacak ses tonu:** Sorunun ne şekilde sorulduğu, neredeyse sorunun kendisi kadar önemlidir. Soran kişinin karşıdaki kişinin durumuyla ilgilendiğini ifade edecek şekilde sorulan sorular, sorgulayıcı ya da suçlayıcı bir ses tonuyla ya da bireyin, söylediklerine

inanılmayacağını düşünmesine neden olabilecek bir tavırla sorulan sorulardan daha iyi yanıtlar almaktadır. Bireylere, ne kadar çok acı çektiklerinin ve üzüntü veren hatıraları canlandırma konusunda tereddüt yaşayabileceklerinin bilincinde olunduğunu hissettirecek bir yaklaşım göstermek ya da güçlü duygular sergilemek sadece merhametli bir davranış olmayacak, aynı zamanda, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin diğer kişilerin insani duygularına olan inancını yeniden kazanmasına yardımcı olacaktır. Bireylere soruları yanıtlamak için acele etmelerine gerek olmadığının hatırlatılması ya da zor sorulara daha sonra dönmelerinin teklif edilmesi genellikle faydalı olmaktadır.

8. AKTİF VE İLGİLİ BİR ŞEKİLDE DİNLEME[3]

Aktif dinleme, konuşan kişiye ve söylediklerine tamamen yoğunlaşma ve söylenenlerin anlaşıldığını ifade etme anlamını taşımaktadır. Aktif ve ilgili bir şekilde dinleme teknikleri aşağıda açıklanmaktadır:

Konuşmayın. Konuşurken dinlemeniz mümkün değildir.

Soru sorun ve konuyu açıklığa kavuşturun: Söyleneni anladığınızdan emin değilseniz, öfkelenmeden ve karşıdaki kişiye, kendisini aptal ya da yetersiz hissetmesine neden olacak bir tavır takınmadan, soruyu tekrarlayın ya da başka kelimelerle ifade edin.

Kişiye yanıtlaması için zaman tanıyın: Bireyin olayları hatırlamak ve duygularını ifade etmek için kendi belirleyeceği bir tempoda hareket etmesine izin verin. Aceleci davranmayın ve cevap almak için ısrarcı olmayın. Sessizlik kötü bir şey değildir. Uzun duraklamalar, kişinin zor bir konuyu en iyi hangi şekilde açıklayabileceğini belirlemeye, duygularını toplamaya ya da belirli bir olayın ayrıntılarını hatırlamaya çalıştığını gösterebilecektir. Sessizlik dönemlerine ya da uzun duraklamalara dayanarak kişinin dürüstlüğü ve doğruları anlatıp anlatmadığı konusunda hüküm vermeyin.

Dikkatinizi odaklayın: Kişi konuşurken, diğer işlerle ilgilenmeye, diğer vakaları düşünmeye ya da konuşma sırası size geldiğinde ne söyleyeceğinizi planlamaya çalışmayın.

Kavrayışlı olun: Yüz ifadelerine, el ve vücut hareketlerine ve kişinin kullandığı ses tonuna dikkat edin. Bazı durumlarda kişinin davranışları ya da herhangi bir şeyi söyleme tarzı, iletmek istediği mesajı sözlerden daha iyi bir şekilde ifade edebilmektedir. (Ancak,

[3] Kadınlara Yönelik İnsan Ticaretine Karşı Küresel İttifak (GAATW). (1997). İnsan ticaretine maruz kadınlara yardım konusunda pratik kılavuz. Bangkok: GAATW.

bireyin dikkatli bir şekilde gözlemlenmekten rahatsızlık duymadığından emin olun.) **Dile getirilmeyen** konulara dikkat edin. Özellikle travmaya neden olan olaylara ya da derin duygulara ilişkin konuşmalarda, kişinin dile getirmekten kaçındığı konular genellikle en az dile getirdiği konular kadar önemlidir (hatta daha da önemlidir). Mümkün ve uygun olduğu takdirde, konuşma sırasında bahsedilmeyen konuyu gündeme getirin.

Kişinin söylediklerini tasdik edin: Kişinin, söylediklerini dinlediğinizi ve anladığınızı ve aktardığı duygulara empatik bir şekilde yaklaştığınızı bilmesini sağlamak büyük bir önem taşımaktadır. Bunu, anladığınızı, baş hareketiyle ya da hafif seslerle ("hmm, evet sizi anlıyorum") belirterek ve kişinin söylediklerini tekrarlayarak ya da teyit ederek yapabilirsiniz. Ancak, kişinin sözünü bölmeyiniz, cümlesini onun yerine tamamlamayınız ya da bitirmeyiniz. Kişinin düşüncelerini ne şekilde aktarmak istediğine kendisinin karar vermesini sağlayınız.

9. BİR MÜLAKAT YA DA PROSEDÜR SIRASINDA BİREYİN DURMAK İSTEDİĞİNİ GÖSTEREN İŞARETLERE DİKKAT ETMEK

Yaşamış oldukları insan ticareti deneyimine ilişkin soruları yanıtlamak ya da ayrıntıları hatırlamak, ister gönüllü olarak yapılsın isterse bir yardım sürecinin parçası olsun, zaten stres içinde bulunan insanların bedensel, psikolojik ve toplumsal baskı altına girmelerine neden olmaktadır. Bireylerin duygularına ve içinde bulundukları bitkinliğe karşı duyarlı olmak, sadece insani bir davranış olmakla kalmayıp, aynı zamanda, bilgi toplama süreci ve yardım hedefi açısından da faydalıdır. Yorgunluktan bitkin düşmüş, taciz edilmiş, duygu yükü altında ezilmiş ya da geçmişe veya geleceğe ilişkin düşünceleri içinde kaybolmuş kişiler, bilgileri hatırlama ve aktarma konusunda sorun yaşayabilmektedirler. Ayrıca, bu duygular, bireylerin destek personeline ya da yardım sürecine kızgın ve düşmanca davranmasına da neden olabilecektir. Dolayısıyla, kavrayışlı olmak ve kişinin, mola verme ya da konuyu değiştirme ihtiyacı duyduğunu, kendilerini ve düşüncelerini toplamak için zamana ihtiyaç duyduklarını ya da o gün için artık devam etmek istemediklerini gösteren işaretleri okuyabilmek gerekmektedir. Öte yandan, çok uzun bir süre boyunca (hatta kısa bir süre boyunca) sessizlik içinde acı çeken bir insanın hikayesini anlatarak rahatlaması ve bundan bir terapi olarak faydalanması da sıklıkla rastlanan bir durumdur. Kişilere, başlarına gelen olayları ve bu olaylara ilişkin olarak hissettiklerini, aceleye getirmeden veya konu dışına çıkmaları nedeniyle ya da destek personelinin programının çok yoğun olması nedeniyle bölmeden, kendi usulünde anlatma fırsatı verilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

10. KİŞİNİN SAHİP OLDUĞU PEŞİN HÜKÜMLERİ YA DA ÖNYARGILARI DİKKATE ALMASI

İnsan ticaretinin birçok türü, toplumsal olarak kabul edilemeyecek veya ahlaka aykırı olarak değerlendirilen faaliyetler içermektedir. İnsan ticareti ayrıca farklı etnik, kültürel, sosyo- ekonomik geçmişlere ve farklı kişiliklere sahip insanları kapsamaktadır. Destek personelinin birlikte çalışacakları insanlara karşı olumsuz peşin hükümlere, önyargılara ya da ırkçı düşüncelere sahip olup olmadıklarını değerlendirmeleri gerekmektedir. Destek personeli, insan ticaretine maruz kalan insanların zorla çalıştırıldıkları belirli işlerde çalışan kişiler (örneğin fuhuş, dilencilik, ev işleri), belirli istismar türlerine maruz kalmış kişiler (örneğin cinsel istismar), damgalayıcı ya da bariz hastalıklara yakalanmış kişiler (örneğin HIV, yaralanma nedeniyle ya da diğer nedenlerle bedensel bozulma, felç, ya da kara mayınlarından kaynaklanan maluliyet) ve kendilerinden farklı sosyal, kültürel ya da dini inançlara sahip kişiler hakkında ne düşündüklerini değerlendirmelidirler.

Ayrıca, kişilerin, herhangi bir bireyin sosyo-ekonomik statüsüne yönelik, bu denli bariz olmayan önyargıları bulunması da mümkündür. Özellikle, profesyonel eğitim almış, düzenli bir işe ve iyi yaşam standartlarına sahip destek personelinin kırsal alanlardan gelen, dezavantajlı veya daha düşük bir eğitim seviyesine sahip insanlara karşı üstünlük ya da büyüklük hisleri duymaları sık rastlanan bir durumdur. Bu önyargıların dışa vurumu bazen yumuşak bir şekilde olabilmekte (örneğin üstünlük taslama, sorumluluk üstlenme) ise de, kişinin bu izlenimlerini fark etmesi ve bunların yardım alan kişinin kendisini aşağı seviyede hissetmesine neden olacak davranışlara yol açmamasını sağlaması gerekmektedir..

11. İNANMA, YARGILAMAMA

Yardım ilişkileri, güvene dayanmaktadır. Güvenin oluşumu destek personeli tarafından başlatılmalıdır. Destek personeli yardım sağladıkları kişinin doğruyu söylediğine inanmalı ve yardım sunma ilişkisine, yıkıcı şüpheciliğin girmesine izin vermemelidir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin, söylediklerinin doğrulunun incelendiği hissine kapılmamaları ve yardım hizmetlerinin doğru minvalde sunulduğunu hissetmeleri gerekmektedir (yani, sadece insan ticaretine maruz kalmış kişiden bir şey, örneğin, bilgi elde etmek amacı ile değil). Yardım sunan kişinin, insan ticaretine maruz kalmış kişinin doğruyu söylemediğine dair kesin bir kanıt bulunmadan bir yargıya varması gerekmemektedir.

Benzer şekilde, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin diğer insanlara güvenmemek, onları yanlış yönlendirmek, gerçek duygularını gizlemek ve geçmişe ait olayları tahrif ederek anlatmak için son derece geçerli nedenlere sahip oldukları hatırdan çıkarılmamalıdır. Bireyin belirli bir konuda yalan söylemesi ya da belirli bir bilgiyi ifşa etmeyi reddetmesi, hikayesinin bazı kısımlarını unutması veya değiştirmesi bile, bu bireyin sunduğu diğer bilgilerin doğruluğundan şüphe edilmesini ya da bireyin tamamen güvenilmez olduğu sonucuna varılmasını gerektirmeyecektir.

12. KİŞİLERE SAYGI VE ŞEFKATLE MUAMELE EDERKEN PROFESYONELLİĞİN KORUNMASI

Profesyonelce davranış, bireylere saygılı ve eşit bir şekilde muamele etmek anlamını taşımaktadır. Kontrolü elinde bulunduran profesyonellerin (bilgiye, hizmetlere ya da maddi imkanlara ilişkin kontrolü) üstünlük taslaması ve hatta zihinsel veya mesleki baskınlık sergileyen bir tarz benimsemesi ve böylelikle yardım alan kişiyi çaresiz ve itaatkar bir role itmesi sık rastlanan bir durumdur. Bu durum, özellikle önceden itaatkar olmaya zorlanmış kişilere yönelik olarak, yardım ilişkisine zarar verecek bir dengedir. Travma yaşamış insanların aşağı seviyede ve bağımlı olduklarını kabul etmeleri ve kendilerini zayıf ve alçaltılmış hissetmeleri son derece kolaydır. Destek personeli, profesyonel bir mesafe bırakmalı ve profesyonelce davranışlar içerisine girmeli, ancak aynı zamanda merhametli ve rahatlatıcı olmalıdır. Yardım alan kişiler, kararlarına saygı duyulacak, tarafların eşit şartlar içinde bulunduğu bir ilişkiye girdiklerini düşünmelidir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler ayrıca destek personelinin kendilerini düşündüğünü ve daima kendi çıkarlarını koruyacak şekilde hareket ettiğini algılamalıdırlar.

13. İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERİN BEDENLERİNİ VE İLETİŞİMLERİNİ KONTROL ALTINDA TUTMALARINI SAĞLAMAK

Yardım süreci, farklı derecelerde olmak kaydıyla, bir kişinin liderliği üstlenmesini ya da rehberlik yapmasını gerektirmektedir. Ancak, yardım edilen bireyin, kendisine yapılan her şeyin kontrolünü elinde bulundurduğunu düşünmesi ve kendi geleceği ile ilgili kararları verebilmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, insan ticaretine maruz kalmış kişiler, içinde bulundukları durumdan, diğer insanların isteklerine duyarlı (ve şüpheci) bir şekilde yaklaşmak ve oynamaları gereken teslimiyetçi rolü kavrayarak kurtulabilmişlerdir.

Özellikle beden ve ruh sağlığı alanında, prosedürler ve sorular zorlayıcı olabilmekte ve kişinin haklarını ihlal olarak algılanabilmektedir. Yardım alan bireyin, herhangi bir işleme zorlandığını ya da mecbur bırakıldığını hissetmemesini, daima neler olup bittiğini anlayabilmesini ve isteyerek rıza göstermesini sağlayabilmek için gerekli tüm çaba gösterilmelidir. Destek personeli, yardım sürecinde, bireye sunulan seçenekleri bıkmadan açık bir şekilde anlatmak ve bireylere kararın sadece kendilerine ait olduğunu, kimsenin kendileri adına karar vermeyeceğini ya da onları belirli bir yönde karar vermeye zorlamayacağını hatırlatmak ve kendilerine sunulan seçenekleri değerlendirmeleri için gerekli zamanı tanımak ve karar verildikten sonra bireyin verdiği kararı desteklemek suretiyle, insan ticaretine maruz kalmış kişileri, kontrolü ele almaları ve muhafaza etmeleri yönünde teşvik edebilecektir.

14 İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERE, SUÇLANMALARI İÇİN BİR NEDEN BULUNMADIĞINI TELKİN ETMEK

Kişinin kendi kendini suçlaması, insan ticaretine verilen en yaygın tepkilerden biridir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin, başlarına gelenlerin kendi suçları olmadığını kavramalarına yardımcı olunması büyük bir önem taşımaktadır. İnsan ticaretinin, dünyanın dört bir köşesinde birçok insanın başına gelen bir cürüm olduğu ve aldatılarak ya da zorlanarak seyahate çıkartılmalarında ve bunu izleyen faaliyetlerde yer almalarında, ne ahlaki ne de cezai açıdan herhangi bir sorumluluklarının bulunduğunun hatırlatılması faydalı olacaktır. Destek personeli bu tür telkinlerde bulunarak, kişinin kendini affetmesini ve iyileşmesini engelleyen suçluluk duygusunu hafifletmek ve bireyin yargılanmadığı ve suçlanmadığı mesajını iletmektedir.

15. İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERE ADLİ TIP MUAYENESİNE GİRME VE ADLİ TIP RAPORU ALMA HAKKINA SAHİP OLDUKLARININ BİLDİRİLMESİ

İnsan ticaretine maruz kalmış tüm kişilere, insan tacirlerine ya da kendilerini sömüren veya istismar eden diğer kişilere karşı ceza veya hukuk davaları açmak amacıyla, adli tıp muayenesine girme hakkına sahip oldukları bildirilmelidir. Adli tıp muayenesi raporları, özellikle cinsel saldırıya ilişkin davalarda asli kanıt görevi görmektedir. “Adli tıp muayenesi” ifadesi bir suç mağdurunun, bir mahkemede kullanılabilecek şekilde delil toplamak üzere eğitim almış tıbbi personel tarafından muayene edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Cinsel saldırı

vakalarında yapılacak adli tıp muayeneleri en azından aşağıda belirtilen hususları içermelidir:

Bedensel travmanın muayene edilmesi;
Tasallut ya da zorlama olup olmadığının belirlenmesi;
Hasta ile mülakat; ve
Delillerin toplanması ve değerlendirilmesi[4]

Yürürlükteki yasalara, politikalara ve uygulamalara bağlı olarak, delil toplamak ya da tedavi etmek amacı ile ilave prosedürlerin (örneğin cinsel yolla bulaşan hastalıklara yönelik testler yapılması) dahil edilmesi de mümkün olabilmektedir.[5] Tıbbi kanıtların toplanmasında zamanlama çok önemli bir rol oynamaktadır. Hizmet kuruluşlarının bireylere adli tıp muayenesi yaptırma haklarına sahip oldukları derhal (ilk temas anında) bildirilmeli ve talep edildiği takdirde, personel adli tıp muayenesinin profesyonel bir şekilde derhal yapılmasını sağlamalıdır. İnsan ticaretine maruz kalmış kişilerin muayene sonuçlarını içeren raporları vakit kaybetmeden, özellikle programdan çıkmadan almalarının sağlanması da önem taşımaktadır.

16. İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERE TÜM SAĞLIK KAYITLARININ VE TIBBİ KAYITLARIN BİRER SURETİNİ ALMA HAKKINA SAHİP OLDUKLARININ BİLDİRİLMESİ

İnsan ticaretine maruz kalmış herkese, test sonuçları, röntgenler, laboratuvar kayıtları, tedavi izleme çizelgeleri gibi, tıbbi kayıtlarının ve sağlıklarıyla ilgili diğer kayıtların birer suretini edinme hakkına sahip oldukları bildirilmelidir. Mümkün olduğu takdirde, sorumlu hekim tarafından düzenlenen tıbbi rapor özeti, insan ticaretine maruz kalmış kişinin ana dilinde temin edilmelidir. Tıbbi kayıtlara erişim, her zaman, ancak özellikle, (a) diğer sağlık çalışanlarına, sağlık kurumlarına ya da koordinasyonla görevli hizmet ortaklarına yapılan yönlendirmelerde; (b) yeniden entegrasyon aşamasında; (c) hastalara iyileşmelerinde kaydedilen ilerlemenin gösterilebilmesi amacı ile tedavinin belirli temel

[4] Kadınlara Yönelik Şiddet Ofisi, ABD Adalet Bakanlığı (site Ağustos 2003'te ziyaret edilmiştir). "Frequently Asked Questions Regarding STOP Formula Grant Programme Forensic
Exam Payment Requirement" [Çevirimiçi temel bilgiler] URL:
http://www.ojp.usdoj.gov/vawo/
faqforensic.htm

[5] Ibid.

aşamalarının sonunda; ve (d) insan ticaretine maruz kalmış kişi tarafından talep edilmesi halinde teşvik edilmelidir.

17. İNSAN TİCARETİNE MARUZ KALMIŞ KİŞİLERE GÜÇLÜ YÖNLERİNİN HATIRLATILMASI

İnsan ticaretine maruz kalmış her bir kişinin yaşadığı deneyimin dehşetinin, insan taciri ve diğer insanlar tarafından yapılan muamelenin zalimliğinin ve adaletsizliğinin bilincine varılması ve bireylere bu durumlarla takdir edilecek şekilde başa çıktıklarının hatırlatılması gerekmektedir. Destek personeli, insan ticaretine maruz kalmış kişinin hikayesinden belirli alıntılar yaparak, güçlü yönlerini ve becerikliliğini bu örneklerle bireye göstermelidir.

18. TERCÜMAN TEMİNİ

Tercüman, insan ticaretine maruz kalmış kişiler ile onlara yardımcı olmaya çalışan personel arasında hayati bir bağlantıdır. Tercümanlar sadece bir kişinin söylediği kelimeleri çevirmekle değil, aynı zamanda kavramları ve ifadelerin anlamlarını da aktarmakla yükümlüdürler. Bilgilerin ne şekilde iletildiği, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin sağlığı ve esenliği açısından hayati bir önem taşımaktadır. Çeviri işlemi iyi bir şekilde yapıldığı takdirde, bir hizmet ilişkisinin iyileştirilmesine ciddi katkılarda bulunabilmektedir. Kötü bir şekilde yapıldığı takdirde ise, çoğunlukla, onarılamaz şekilde hasar vermektedir. Tercüman seçerken ve görevlendirirken dikkate alınması gereken ve kilit önem taşıyan belirli hususlar bulunmaktadır. Bu hususların birçoğu şu olguya dayanmaktadır: **tercümanlar da insandır ve her zaman tarafsız olmayabilmektedirler**. Onların da, fikirleri, görüşleri, önyargıları, arkadaşları, geçmişleri ve başka kişilerin sesleri ya da "ağızlıkları" olmak dışında bir hayatları vardır. Dolayısıyla, bir tercüman istihdam etmeden önce bu kişinin yeterli şekilde incelemeye tabi tutulması şarttır. Gerekli inceleme yapılmadığı takdirde en iyi ihtimalle, önemli bilgileri doğru bir şekilde iletmeyi beceremeyen kötü bir tercüman bulunmuş olacaktır. En kötü ihtimalle ise, bu kişi, insan ticaretine maruz kalmış kişiyi, personeli ve hatta misyonun tamamını tehlikeye atabilecektir.

Tercümanın kuruluşun personeli olduğu ya da dışarıdan sözleşme ile istihdam edildiği durumlarda aşağıda belirtilen hususlar önem kazanmaktadır.

İlk husus **güvenliktir**: İnsan ticaretine maruz kalmış kişilere tercümanlık yapmak amacı ile istihdam edilen herkes sıkı bir güvenlik kontrolüne tabi tutulmalıdır. Acil ve önemli bir çeviri ihtiyacı ortaya çıktığında dahi, kuruluşun çok iyi tanımadığı ya da güvenlik kontrolüne tabi tutulmamış "gönüllü" tercümanlar kullanılmamalıdır.

Etkin bir tercüman seçiminde dikkate alınması gereken ikinci husus ise, bu kişinin, birlikte çalışacağı kişilerin, yani insan ticaretine maruz kalmış kişilerin ya da görevlinin herhangi bir yönüne karşı herhangi bir **ayrımcılık** güdüp gütmedikleridir. Tercümanların gerektiği şekilde incelenmemesi durumunda, genellikle tercümanın davranışlarından kaynaklanan sorunların farkına bile varılmayacaktır. Özellikle geçmiş etnik veya milli bir çatışmanın yaşandığı ya da halihazırda yaşanmakta olduğu bölgelerde, herhangi bir önyargıya sahip olup olmadığını bilmeden tercüman istihdam etmek ciddi bir risk oluşturmaktadır. Tercümanın önyargısı zararsız peşin hükümlerden oluşabileceği gibi ciddi nefret duygusuna kadar ulaşabilecektir. Her iki durumda da bu önyargı tercümanın bilgileri aktarma tarzını etkileyecektir. İnceleme sürecinde tercümanın görüşlerini sorgulamak amacı ile belirli sorular sorulmadığı takdirde, tercüman çeviri yaparken bu duyguları tespit etmek son derece güç olacaktır.

İstihdam edilecek tercümanların tespitinde üçüncü sorun ise, bireyin **geçmişi ve bağlantıları** ile ilgilidir. Tercümanlık yapan kişiler genellikle tercümanlığını yaptıkları kişi ile aynı bölgeden ve hatta aynı köydendirler. Bu durum insan ticaretine maruz kalmış bazı kişileri rahatlatacak; bazılarının ise, hikayelerinin ayrıntılarının ailelerine ve cemiyetlerine sızması korkusuyla, kişisel hiçbir şeyden bahsetmemelerine neden olabilecektir. Ayrıca, bu kişilerin aynı bölgeden, özellikle de çatışmaların bulunduğu bir bölgeden gelmeleri durumunda, bireylerden birinin, diğerinin geçmişte kendilerine ya da ailelerine zarar vermiş bir kişi olduğunu fark etmesi, ancak çeşitli nedenlerle bu durumu belirtmekten kaçınması mümkündür. Her iki durumda da, insan ticaretine maruz kalmış kişilerin kendileri ya da başlarına gelenler konusunda bilgi vermek istememesi ve bunun nedenini açıklamaktan kaçınması söz konusu olabilecektir.

Tercümanlar yeterli bir incelemeye tabi tutulduktan sonra, tümünün, insan ticaretine maruz kalmış kişilere tercümanlık yapmaya başlamadan önce, uygun bir duyarlılaştırma işlemine ve eğitime tabi tutulmaları son derece büyük önem taşımaktadır. Eğitim ve duyarlılaştırma seansları aşağıda belirtilen konulara ilişkin bilgilerin ve doğru terminolojinin sunulmasını da içerecektir.

- İnsan ticareti
- Kadınlara yönelik şiddet (kadınlara tercümanlık yapacak kişiler için)
- Çocuk istismarı (çocuklara tercümanlık yapacak kişiler için)
- İlgili sağlık ya da tıp alanında, örneğin beden sağlığı, üreme sağlığı veya psikoloji.

Bu eğitim, tercümanları, aşina olmadıkları terimleri ve kavramları çevirmeye hazırlamalı (özellikle tıbbi terminoloji) ve tercüme edecekleri malzemelerin hassas ve mahrem (örneğin utanç verici) niteliğinin bilincine varmalarını sağlamalıdır. Tercümanların, tercümanlığını yaptıkları kişiye merhametli ve sabırlı bir şekilde yaklaşmalarına da büyük bir önem verilmelidir.

İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin tercümandan rahatsız olduğu, hoşlanmadığı ya da tercümana güvenmediği nasıl anlaşılabilecektir?

İnsan ticaretine maruz kalmış bir kişinin görevlendirilen tercümandan rahatsız olduğunun anlaşılması karmaşık, ancak son derece önemli bir ikilemdir. Mülakat başladıktan sonra personelin, insan ticaretine maruz kalmış kişinin tercümandan rahatsız olup olmadığını anlaması son derece zor olabilmektedir. Görevlendirilen tercümanın insan ticaretine maruz kalmış kişi tarafından kabullenilebilecek bir kişi olup olmadığının belirlenmesi amacı ile kontroller yapmak, kısa vadede biraz zaman harcanmasına neden olsa da, uzun vadede zamandan ve enerjiden tasarruf edilmesini sağlayacaktır (ve olası sorunların çıkmasını önleyecektir.) Bu tür kontrollerden biri de, insan ticaretine maruz kalmış kişini okuryazar olduğu durumlarda, kişinin ana dilinde hazırlanmış ve kişinin görevlendirilen tercümandan rahatsızlık duyup duymadığını, hoşlanıp hoşlanmadığını ve bu tercüman aracılığıyla konuşmayı kabul edip etmeyeceğini belirlemek amacı ile hazırlanmış, “evet” veya “hayır” sorularını içeren bir karttan faydalanmak suretiyle yapılan kontroldür. Başlangıçta yapılacak tanışma görüşmesinin ardından tercümandan odadan çıkması istenecek ve kart kişiye sunulacaktır. Kart, mülakatın başında gösterildikten sonra, gerektiği takdirde görüşmenin ilerleyen aşamalarında da gösterilebilecektir.

EK II
Mülakat Kontrol Listesi

İnsan ticareti mağduru sıfatıyla yardım talebinde bulunan ya da insan ticareti mağduru olarak teşhis edilen kişilerle mülakat yapan kişiler ve yardım alan kişiler ayrıca İnsan Ticaretine Maruz Kalmış Kişilere Sağlık Bakım Hizmeti Sunulmasına ve bu Kişilerle Yapılacak Mülakatlara ilişkin Etik İlkeler başlıklı Ek 1'e başvurmalıdırlar.

Aşağıda yer alan temel kontrol listesi, hizmet kuruluşu personeli için mülakat teknikleri konusunda özet bilgiler içermektedir.

Koşullar

Mümkün olduğu takdirde, mülakatlar, diğer kişilerin konuşmaları duyamayacağı ve müdahale edemeyecekleri kapalı ve mahremiyeti olan bir alanda yapılmalıdır.
Mülakat sırasında sadece mağdur, mülakat görevlisi/görevlileri, gerekli ise bir tercüman ve kalifiye destek görevlisi (hukuk danışmanı veya psikolojik danışman) hazır bulunmalıdır.
Bireyin mülakatın yapıldığı lisanı anlama becerisi konusunda şüphe duyulduğu takdirde bir tercümandan yararlanmak için gerekli tüm çaba gösterilmelidir.
Cep telefonları kapatılmalıdır.
Kapalı bir alan tahsis edilebildiği takdirde, mülakatın bölünmesini önlemek amacı ile kapıya "lütfen rahatsız etmeyiniz" levhası ya da benzeri bir levha asılmalıdır.
Kapalı bir alan tahsis edilemiyor ise, mülakat görevlisi mülakatın üçüncü kişiler tarafından duyulmayacağı mahremiyete sahip bir yer bulmak için elinden gelen çabayı göstermelidir.
Yargılayıcı ya da sorgulayıcı bir mülakat tarzı benimsemekten kaçınılmalıdır.
Birey ile, kendisine saygı duyulduğunu ve söylediklerine inanıldığını hissetmesine yardımcı olacak bir yakınlık sağlanmalıdır.

Başlamadan önce

- Mülakat görevlisi, kendisini bireye tanıtmalı ve temsil ettiği kurumdaki görevini açıklamalıdır.
- Bireyin kendisini güvende ve rahat hissetmesini sağlamalıdır.
- Bireyin lavaboya gitme ihtiyacı bulunup bulunmadığını ya da bir içecek isteyip istemediğini öğrenmelidir.

- Bireyin herhangi bir ağrısı ya da rahatsızlığı bulunup bulunmadığını ya da bireyin acil tıbbi müdahale gerektiren herhangi bir sorunu olup olmadığını öğrenmelidir.
- Bireyin acil tıbbi müdahale gerektiren bir rahatsızlığı olduğunu belirtmesi halinde, bir sağlık görevlisi gerekli muayeneleri yapmadan mülakata başlanmamalıdır.
- Usule ilişkin kurallar çerçevesinde, baş ağrısı gibi önemsiz rahatsızlıklar için reçetesiz ilaçlar teklif edilebilecektir (örneğin parasetamol, aspirin, ibuprofen gibi).

Açıklama

Kuruluşun insan ticaretine maruz kalmış kişilere yardım sunulmasında oynadığı rol ve başlamak üzere olan mülakatın amacı hakkında bilgi verilmelidir.
Bireye, mülakat sırasında, başına gelenlere ilişkin sorular sorulabileceği ve irdelenecek bazı konuların hatırlanmasının rahatsızlık veya acı verebileceği ve unutmak istediği hatıraların canlanmasına neden olabileceği izah edilmelidir.
Bireye soruları yanıtlamak için acele etmemesi söylenmeli ve istediği an ara verilebileceği belirtilmelidir.
Bireye, ne kadar çok bilgi verirse, kendisine yardımcı olmanın o denli kolay olacağı izah edilmelidir. Kuruluşun sunduğu yardıma ilişkin herhangi bir sınırlama mevcutsa, bu konuda da bilgi verilmelidir (örneğin sadece insan ticaretine maruz kalmış kişilere, düzensiz göçmenlere, çocuklara yardım sunulması).
Bireyin kuruluşun kriterlerine uygun olmaması nedeniyle kuruluşun doğrudan yardım sağlamasının mümkün olmadığı durumlarda, kuruluşun, kişinin yardım sunabilecek kişi ya da kuruluşları bulmasına yardım edeceği de belirtilmelidir

Mülakata başlamadan önce açıklanması gereken son hususlar

- Bireye tüm cevapların kesinlikle gizli tutulacağı belirtilmelidir.
- Bireye istediği zaman soru sorabileceği ya da kendisine açıklanan ya da anlatılan konuların tekrar edilmesini isteyebileceği izah edilmelidir.
- Bireyin şu ana kadar kendisine açıklanan her konuyu anladığından emin olunmalıdır.
- Bireye bu aşamada sormak istediği bir soru olup olmadığı sorulmalıdır.
- Bireye mülakata katılmak isteyip istemediği sorulmalıdır.

EK III
Sözlük[1]

Adam Kaçırma: Bir bireyin ya da bir grup bireyin yasalara aykırı olarak kaçırılması veya alıkonması. Genellikle adam kaçırma mağdurdan veya üçüncü bir şahıstan ekonomik ya da siyasi bir menfaat elde etmek amacı ile gerçekleştirilmektedir. Adam kaçırma normal koşullar altında, Devletlerin ulusal suç mevzuatına tabidir.; ancak uluslararası yasalar kapsamına giren çeşitli adam kaçırma vakaları da mevcuttur. (örneğin korsanlık)[2]
Ayrıca bkz.: Kaçırma, Angaje Etme, Cebir

Bilgilendirilmiş Rıza: Herhangi bir şeyi yapmak ya da herhangi bir şeyin meydana gelmesine izin vermek amacı ile mevcut riskler ya da alternatifler de dahil olmak üzere, ilgili tüm gerçekler hakkında bilgi sahibi olarak mutabakata varmak. Örneğin, bir hasta, tıbbi bir tedavi için, ancak sağlık bakım görevlisi tedavinin kabulü ve reddi ile ilişkili olası riskleri tamamen açıkladıktan sonra bilgilendirilmiş rızasını verebilecektir.[3]

Borçlandırma: "Bu hizmetlerin makul bir şekilde değerlendirilen değerinin söz konusu borcun kapatılması amacı ile kullanılmaması veya bu hizmetlerin süresinin ve niteliğinin sınırlanmamış ve tanımlanmamış olması koşuluyla, bir borçlunun, kendi kişisel hizmetlerini ya da kontrolü altındaki bir kişinin hizmetlerini herhangi bir borcun teminatı olarak rehnetmesinden kaynaklanan durum" (1. Madde, 1956 tarihli Birleşmiş Milletler Kölelik ve Köle Ticareti ile Kölelik Benzeri Kurumların ve Uygulamaların Ortadan Kaldırılması Ek Sözleşmesi) Zaman zaman insan ticareti mağdurlarını kontrol altında tutmak ve zorlamak amacı ile kullanılmaktadır.)
Tam metin: http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm
Ayrıca bkz.: Kontrol, Zorlama

Borçlandırarak Hizmetkarlık Yaptırma: Hizmetkarlık, "kaçma olasılığının mevcut olmadığı hallerde" "bağımlılığa ve ekonomik istismara dayalı iş ilişkisi" olarak [4] anlaşılabilecektir." Hizmetkarlık bazen borcun insan ticareti mağdurlarını kontrol etmek amacı ile kullanıldığı borçlandırma durumlarından kaynaklanabilmektedir.
Ayrıca bkz.: Sömürü, Borçlandırma, Evlerde Hizmetkarlık

Angaje Etme: İnsan ticaretinin temel bileşenlerinden biridir. Angaje Etme tamamen kandırmaya dayalı, kısmen kandırmaya dayalı ve cebri (kaçırma) olarak üç bölüme ayrılmaktadır.

Ayrıca bkz.: İnsan Ticareti, Sevk, Sömürü

Angeje Etme (Cebri): İnsan ticareti mağdurlarının cebren alınması.
Eşanlamlısı: Kaçırma
Ayrıca bkz.: Kaçırma, Adam Kaçırma

Angaje Etme (Kısmen kandırmaya dayalı): İnsan ticareti mağdurları belirli bir faaliyet çerçevesinde istihdam edileceklerini bilmekte, ancak bu istihdamın hangi koşullar altında gerçekleşeceğini bilmemektedirler.

Angeje Etme (Tamamen kandırmaya dayalı): İnsan ticareti mağdurlarının istihdam ve maddi kazanç vaadiyle cezbedilmeleri ve insan tacirlerinin gerçek niyeti konusunda tamamen kandırılmaları.

Cinsel sömürü: İnsan ticareti bağlamında, cinsel sömürü, fuhuş, pornografi, egzotik danslar, seks turizmi ya da zorla evlendirme gibi çok çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Erkekler, kadınlar ve çocuklar bu suçun mağdurları olabilmektedirler. Cinsel sömürü, Cenevre Sözleşmeleri ve 1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Deklarasyon da dahil olmak üzere çok çeşitli uluslararası belge ile yasaklanmıştır.
Ayrıca bkz.: Sömürü

Çocuk: Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır (1. Madde, 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi). Çocuklar çeşitli uluslararası sözleşmeler vasıtasıyla insan ticaretine karşı korunmakta ve özel vaka olarak kabul edilmektedir: Bir çocuğun sömürü amacıyla angaje edilmesi, bir yerden başka bir yere götürülmesi veya yönlendirme edilmesi ya da barındırılması "insan ticareti" olarak değerlendirilecektir (2000 İnsan Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol) *Tam metin*:http://www.hrw.org/children/childlegal.htm;http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html *Ayrıca bkz.*: Çocuk İşçiliği, Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri

Çocuk Askerler: Çocukların silahlı çatışmalarda kullanılması çeşitli uluslararası belgeler tarafından yasaklanmıştır. Dört Cenevre Sözleşmesinin 1977 tarihli Ek Protokolü, çocukların silahlı çatışma için askere alınmaları ve fiilen silahlı çatışmaya katılmaları için asgari yaşı 15 olarak belirlemiştir. Çocuklar, 1999 tarihli Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekillerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Önleme ve Acil Eylem Sözleşmesinin 3. Maddesi uyarınca, silahlı çatışmalarda kullanılmak üzere "zorla veya mecburi olarak askere alınmaya" karşı

korunmaktadırlar. 2000 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne eklenen ihtiyari protokol çocukların silahlı çatışmalara girmesini yasaklamıştır. (Çocukların Silahlı Çatışmalara Girmesi Konusunda Çocuk Hakları Sözleşmesi İhtiyari Protokolü) *Tam metin*: http://www.hrw.org/children/child-legal.htm; http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm *Ayrıca bkz.:* Çocuk, Sömürü, Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri

Çocuk İşçiliği: Çocuğun, sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek herhangi bir iş yapması. (32. Madde, 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi). Devletler işe kabul için bir asgari yaş sınırı tespit etmekle ve çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yapmakla yükümlüdürler.
Tam metin: http://www.hrw.org/children/child-legal.htm
Ayrıca bkz.: Çocuk, Sömürü, Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri

Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri: "Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburî çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerini; çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işi kapsar."(1999 tarihli, Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi, 3. Madde).
Tam metin: http://www.hrw.org/children/child-legal.htm
Ayrıca bkz.: Çocuk, Çocuk İşçiliği, Çocuk Askerler, Sömürü

Dahili İnsan Ticareti: Bir ülke içerisinde gerçekleştirilen insan ticareti.

Düzenli Göç: Tanınan, yasal kanallar vasıtasıyla yapılan göç.
Eşanlamlıları: Yasal Göç, Muntazam Göç
Karşıt anlamlısı: Düzensiz Göç
Ayrıca bkz.: Göç

Düzensiz Göç: Gönderen, geçiş ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normları dışında gerçekleşen hareket. Düzensiz göçün net veya evrensel olarak kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. Varış ülkesi açısından bir kişinin, bir ülkeye yasadışı yollardan girmesi, kalması ve çalışmasıdır;

yani göçmen söz konusu ülkeye girmek, bu ülkede ikamet etmek ve çalışmak için göç yönetmeliklerince öngörülen gerekli izinlere ya da belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise, düzensizlik, bir kişinin uluslararası bir sınırı, geçerli bir pasaport ya da seyahat belgesi olmadan geçmesi ya da ülkeden ayrılmak için gerekli olan idari koşulları yerine getirmemesidir.
Eşanlamlıları: Yasadışı Göç, Gizli Göç
Karşıt anlamlıları: Düzenli Göç, Yasal Göç
Ayrıca bkz.: Göçmen Kaçakçılığı

Evlerde hizmetkarlık: Hizmetkarlık, "kaçma olasılığının mevcut olmadı hallerde" "bağımlılığı ve ekonomik istismara dayalı iş ilişkisi" olarak anlaşılabilecektir.Bazı durumlarda, "evlerde yaşayan göçmen işçilerin istismara dayalı çalışma koşulları tam anlamıyla hizmetkarlık olarak tanımlanabilmektedir"[5]
Ayrıca bkz.: Sömürü, Borçlandırarak Hizmetkarlık Yaptırma

Fuhuş: Anında nakit olarak ödeme veya başka bir karşılık mukabilinde, genellikle eş veya seçilmiş bir partner dışındaki bireylerle cinsel ilişkide bulunma eylemi[6]

Göç: Uluslararası bir sınırı geçmek suretiyle ya da bir Devlet içerisinde yapılan hareket. Süresi, bileşimi ve nedenleri ne olursa olsun, insanların her türlü hareketini içeren bir nüfus hareketi; mültecilerin, yerlerinden edilmiş insanların, alışık olduğu yerden uzaklaştırılmış insanların ve ekonomik amaçla göç eden kişilerin göç hareketlerini de içermektedir.
Ayrıca bkz.: Düzensiz Göç, Düzenli Göç

Göçmen İşçi: "Vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir Devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişi" (Madde 2, 1990 tarihli Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme).
Tam Metin: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/m_mwctoc.htm
Ayrıca bkz.: Göç

Göçmen kaçakçılığı: "Doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişi" (Madde 3 Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü) *Tam metinler*: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html
Ayrıca bkz.: Düzensiz Göç, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü)

İnsan Hakları: Kabul edilmiş çağdaş değerler uyarınca tüm insanların içinde yaşadıkları toplumda "hak" olarak talep edebilecekleri özgürlükler ve menfaatler. Bu haklar 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinden ve 1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinden ve Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinden oluşan Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesinde yer almaktadır ve bu temeldeki diğer sözleşmelerden geliştirilmiştir (örneğin Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Irk Ayrımcılığı Sözleşmesi)
Tam metinler: http://www.unhchr.ch/udhr/index.htm

İnsan Ticareti: "Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin sömürü amaçlı bulunması, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması" (Madde 3, 2000 İnsan Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin BM Protokolü) *Tam metinler:* http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html.
Ayrıca bkz.: İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin BM Protokolü

İnsan ticareti mağdurları: İnsan ticareti suçunun mağdurları olan insanlar (erkekler, kadınlar ve çocuklar)
Eşanlamlısı: İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler
Ayrıca Bkz.: Çocuk, İnsan Ticareti

İnsan Ticaretinin, Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol: Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek'tir. İnsanların daha iyi bir yaşam sürme arzularının organize suç örgütleri tarafından istismar edildiği modern kölelik ile mücadele etmektedir. Göçmenler sıklıkla seks ticaretinde ya da tehlikeli işlerde sömürü düzeni içerisinde çalışmaya zorlanmakta ve bu faaliyetlerden elde edilen gelir organize suç örgütüne gitmektedir.
Tam metin: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html
Eşanlamlısı: Palermo Protokolü
Ayrıca bkz.: İnsan Ticareti, Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Kaçakçı (İnsan): İnsanlarla temas kurduktan sonra onları uluslararası düzeyde tanınan bir Devlet sınırından yasa dışı olarak sevk eden kişi.

Ayrıca bkz.: Göçmen kaçakçılığı

Kaçırma: Bir kişinin zorla ya da kandırılmak suretiyle ikna edilerek başka bir yere götürülmesi fiili.[7]
Ayrıca bakınız: Adam kaçırma; Angaje Etme, Cebren

Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Protokolü. Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek'tir. Göçmenleri çoğunlukla büyük riske sokarak ve büyük karlar elde ederek kaçıran örgütlü suç gruplarına yönelik gittikçe artan sorunla mücadeleyi amaçlamaktadır.
Tam Metin: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html
Ayrıca bkz.: Göçmen Kaçakçılığı, Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Kimlik Belgesi: Üzerinde bulunduğu kişinin kimliğini kanıtlamak amacı ile düzenlenmiş belge.
Ayrıca bkz : Pasaport, Seyahat Belgesi

Kontrol: Bir kişi üzerinde kısıtlayıcı ya da yönlendirici etki uygulama[8]. İnsan ticaretinin temel bileşenlerinden biri: İnsan tacirleri mağdurları kontrol etmek ve zorlamak amacı ile borçlandırma, tecrit (örneğin kimlik ve seyahat belgelerini yok etme), korku ve şiddet (psikolojik ve fiziksel) de dahil olmak üzere çok çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar.
Ayrıca bkz: Zorlama, Borçlandırma, Tecrit

Koruma: Koruma mefhumu risk altındaki bireylerin, uluslararası sözleşmelerle kendilerine tanınan haklardan ve yardımlardan faydalanmalarına olanak sağlayan somut tedbirleri yansıtmaktadır. Koruma, bireylerin haklara sahip olduğunun ve bu bireyler üzerinde yetki kullanan makamların yükümlülükleri bulunduğunun tanınması anlamını taşımaktadır. Koruma, fiziki mevcudiyetlerinin yanı sıra, bireylerin hukuki mevcudiyetlerinin de savunulmasıdır.[9] İnsan ticareti ile mücadele konusunda geniş kapsamlı bir stratejinin bir parçasıdır. Mağdurların korunması sığınma evi, tıbbi ve psikolojik yardım, vize seçenekleri sunma, gönüllü geri dönüş ve yeniden entegrasyon, güvenlik ve ulusal ve sınır aşan işbirliğini de içermektedir (ancak bunlarla sınırlı değildir).
Ayrıca bkz.: Önleme, Kovuşturma

Kovuşturma: İtham edilen bir kişinin yargılandığı adli süreç. İnsan ticareti ile mücadele konusunda geniş kapsamlı bir stratejinin bir parçası. Kovuşturma müdahaleleri mevzuatın ve politikaların güçlendirilmesini, cezaların artırılmasını, kapasite oluşturmayı ve ulusal ve milletler üstü

işbirliğini (örneğin STKlar ile kolluk kuvvetleri arasında) içermektedir (ancak bunlarla sınırlı değildir)
Ayrıca Bkz.: Önleme, Koruma

Kölelik: Üzerinde mülkiyet haklarına ilişkin her türlü yetkinin uygulandığı bir kişinin durumu ya da statüsü (Madde1, Kölelik Sözleşmesi, 1926, 1953 Protokolüyle tadil edilmiş şekliyle). Kölelik başka bir kişinin hayatının mülkiyetini ya da kontrolünü elinde bulundurma, zorlama, hareketin kısıtlanması ve kişinin ayrılma ya da işverenini değiştirme hakkında sahip olmaması unsurları ile tanımlanmaktadır (örneğin kişinin mal olarak alınıp satıldığı geleneksel kölelik, borçlandırarak çalıştırma, serflik, zorla çalıştırma ve ayinlere yönelik ya da dini amaçlı kölelik).
Tam metin: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/f2sc.htm
Ayrıca Bkz.: Borçlandırma

Mağdur: Bir güç ya da vasıta aracılığıyla kullanılan ve genellikle bu faaliyetten olumsuz etkilenen; çeşitli koşullar altında yaralanan, zarar gören veya mağdur edilen kişi (kazalar, suçlar vb.); baskı ve kötü muamele gören, sıkıntı çeken kişi[10]

Menşe ülke: Göçmenin çıktığı ülke; göç akışlarının kaynağı olan ülke (yasal veya yasa dışı)
Eşanlamlısı: Kaynak ülke
Ayrıca bkz.: Varış ülkesi, Geçiş Ülke

Sevk: Malların ya da insanların bir taşıyıcı vasıtasıyla bir yerden başka bir yere hareketi. İnsan ticaretinin temel parçalarından biri. Hareket, uluslararası (iki ya da daha fazla sayıda ülkeyi içerecek şekilde) olabileceği gibi aynı ülkenin iki ayrı bölgesi arasında da gerçekleştirilebilecektir (dahili insan ticareti). Sevk, yasal veya yasa dışı yollardan, hava, kara ya da deniz yoluyla gerçekleştirilebilecektir.
Ayrıca bkz.: Angaje Etme, Sömürü, İnsan Ticareti

Önleme: (meydana gelmesini veya mevcudiyetini) önleme faaliyeti.[11] İnsan ticareti ile mücadele konusunda geniş kapsamlı bir stratejinin bir parçası. Önleme; bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerini, araştırmaları, seminerleri ve eğitimleri ve işbirliğini ve ağ oluşturmayı içerebilmektedir (ancak bunlarla sınırlı değildir) (yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası)
Ayrıca bkz.: Kovuşturma, Koruma

Örgütlü Suç: Merkezi bir örgüt tarafından koordine ve kontrol edilen yaygın suç faaliyetleri[12]
Ayrıca bkz.: Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti

Risk Değerlendirmesi: Belirli bir durum ya da olaya ilişkin risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi süreci.

Risk yönetimi planı: Belirli bir durum ya da olaya ilişkin risklerin azaltılmasına yönelik tedbirlerin belirlendiği bir plan.

Seyahat Belgeleri: Başka bir ülkeye girişte kişinin kimliğinin tevsiki amacı ile kabul edilebilecek tüm belgeleri içeren genel terim. Pasaportlar ve vizeler en yaygın olarak kıllanılan seyahat belgeleridir. Bazı devletler belirli kimlik kartlarını ve diğer belgeleri de kabul etmektedir.
Ayrıca bkz: Kimlik Belgeleri

Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi: Genel olarak tüm örgütlü suçlarla ve sınır aşan örgütlü suçların genellikle içerdiği, para aklama, yolsuzluk ve soruşturmaların ve kovuşturmaların engellenmesi gibi suçlarla mücadeleyi amaçlamaktadır. Bu sözleşmeyi tamamlayıcı iki Protokol ise, belirli konulara yönelik sınır aşan örgütlü suçlarla mücadeleyi amaçlamaktadır (insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı).*Tam metinler*: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention.html *Ayrıca bkz.:* İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol

Sömürü: Bir şeyden ya da bir kişiden faydalanma, özellikle bir kişiden adaletsiz olarak kendi çıkarı için faydalanma.[13] İnsan ticaretinin temel bileşenlerinden biri: Sömürü terimi asgari olarak başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir. (2000 İnsan Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin BM Protokolü, Madde 3) İnsan tacirleri, mağdurlarını ya sömürerek yüksek miktarda para kazanmak ya da ücretsiz çalıştırmak suretiyle salt kişisel çıkar sağlamak amacı ile sevketmektedirler.*Tam metin*: http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_convention. html *Ayrıca bkz.*: Zorla Çalıştırma, Evlerde Hizmetkarlık, Cinsel Sömürü, Angaje Etme, Sevk

Tacir (İnsan): Aldatma, zorlama ve/veya diğer sömürü vasıtalarıyla, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için insanları sevk eden bir kişi. İnsan tacirinin niyeti kişiyi sömürerek bu sömürüden kar veya avantaj elde etmektir.
Ayrıca Bkz.: İnsan Kaçakçılığı

Tecrit: İnsan tacirleri tecriti sıklıkla kontrol ve zorlama yöntemi olarak kullanmaktadırlar. Tecrit, mağdurun kimlik belgeleri ile seyahat belgelerinin mağdurdan alınmasını ve mağdurların dilsel veya sosyal olarak tecritini de içerebilmektedir (ancak bunlarla sınırlı değildir).
Ayrıca bkz.: Kontrol, Zorlama, Kimlik Belgeleri, Seyahat Belgeleri

Geçiş Ülke: Göçmenin seyahati sırasında içinden geçtiği ülke; göç akışlarının içinden geçtiği ülke (yasal veya yasa dışı)
Ayrıca bkz.: Menşe Ülke, Varış ülkesi

Varış Ülkesi: Göçmenin gittiği ülke; göç akışları için varış yeri olan bir ülke (yasal veya yasa dışı).
Eşanlamlısı: Kabul eden ülke
Ayrıca bkz.: Menşe Ülke, Geçiş Ülkesi

Zorla Çalıştırma: "Kişinin kendisini gönüllü olarak sunmadığı durumlarda, cezalandırma tehdidi altında kişiden alınan her türlü iş veya hizmet"(Madde 2, 1930 Zorla Çalıştırma Sözleşmesi). Devletlerin bu konudaki sorumlulukları 1957 Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesinde yer almaktadır.
Eşanlamlısı: Mecburi çalıştırma
Tam metin: http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm
Ayrıca bkz.: Sömürü

Zorla Evlendirme: Gönüllü olmayan evlenme. Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair 1962 tarihli Sözleşme uyarınca, "Evlilik ancak tarafların özgür ve tam rızasıyla gerçekleştirilmelidir." "Bir kadının, reddetme hakkı tanınmadan, ebeveynine, vasisine, ailesine ya da başka bir kişiye veya gruba para veya ayni menfaat verilmesi karşılığında evlendirilmesi ya da vaat edilmesi;" "Bir kadının kocasının, ailesinin ya da aşiretinin kadını herhangi bir bedel karşılığında ya da başka bir şekilde başka bir kişiye devretme hakkına sahip olması"; ya da "kadının kocasının vefatı halinde miras yoluyla başka bir kişiye intikal etmesi" durumu gerçekleştiğinde zorla evlendirme kölelik benzeri bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. (Madde 1c, Kölelik ve Köle Ticareti ile Kölelik Benzeri Kurumların ve Uygulamaların Ortadan Kaldırılması Ek Sözleşmesi). Zorla evlendirme ayrıca 1979 tarihli Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinde de yasaklanmıştır.
Tam metin:http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/63.htm; http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/e1cedaw.htm;http://www.unhchr.ch /html/menu3/b/30.htm *Ayrıca bkz.*: Sömürü, Cinsel Sömürü

Zorlama: Fiziksel güç kullanarak ya da fiziksel güç kullanmakla tehdit ederek mecbur etme[14]
Ayrıca bkz.: Kontrol, Borçlandırma, Tecrit

Zorunlu Askerlik: Silahlı çatışma durumlarında sivilleri korumayı amaçlayan Dördüncü Cenevre Sözleşmesi uyarınca, "İşgal güçleri, koruma altındaki kişileri silahlı ya da yardımcı kuvvetlerinde hizmet etmeye zorlayamaz" (Savaş Zamanında Sivillerin korunmasına dair Cenevre Sözleşmesi)
Tam metin: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/92.htm
Ayrıca bkz.: Çocuk Askerler, Sömürü

Dipnotlar:
[1] Bu sözlükçe IOM'den uyarlanmıştır IOM (2005). IOM İnsan Ticareti ile Mücadele Eğitim modülleri: Geri Dönüş ve Yeniden entegrasyon. Uluslararası Göç Örgütü: Washington, DC ve IOM (2004). *Glossary on Migration.* Uluslararası Göç Örgütü: Cenevre.
[2] Feinrider, M., Kidnapping, in *Encyclopedia of Public International Law*, No. 8, *Human Rights and The Individual In International Law*, International Economic Relations, North-Holland, Elsevier Science Publishers B.V., 1985, p. 355.
[3] www.nolo.com, erişim tarihi: Ocak 2006.
[4] Human Rights Watch, *Hidden in the Home: Abuse of Domestic Workers with Special Visas in the United States,* çevrimiçi http://www.hrw.org/reports/2001/usadom/index.htm#TopOfPage
[5] Human Rights Watch, *Hidden in the Home: Abuse of Domestic Workers with SpecialVisas in the United States,* çevrimiçi : http://www.hrw.org/reports/2001/usadom/index.
htm#TopOfPage, erişim tarihi: Ekim 2004.
[6] Encyclopedia Britannica Online, http://www.britannica.com, accessed June 2006.
[7] Garner, B. (ed.), *Black's Law Dictionary* (7th Edition), West Group, St. Paul, 1999 (daha ayrıntılı bilgi için bkz. *Black's Law Dictionary.*)
[8] Merriam-Webster Online Dictionary, www.m-w.com, erişim tarihi: Ekim 2004 (daha ayrıntılı bilgi için Merriam-Webster Online).
[9] *The Practical Guide to Humanitarian Law* Francoise Bouchet-Saulnier, Rowman &
Littlefi eld Publishers, Inc. 2002.
[10] Merriam-Webster Online.
[11]Merriam-Webster Online.
[12] *Black's Law Dictionary.*
[13] *Black's Law Dictionary*.
[14] *Black's Law Dictionary*.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) İnsan Ticareti İle Mücadele Personelinin Vizyonu

Göçmenlere yönelik sömürünün tüm biçimleri ile, özellikle de insan ticaretine maruz kalmış kişilerin insan haklarının ciddi şekilde ihlalleri ile mücadele etmekteyiz. Bireysel kararlılığımıza ve küresel ölçekte gösterdiğimiz faaliyetlere dayanarak, hükümetler ve sivil toplum düzeyindeki ortaklarımızın kapasitelerini artırmakta ve aşağıda belirtilen amaçlara ulaşmamızı sağlayacak sürdürülebilir sonuçlar almamıza yardımcı olacak operasyonel standartlar belirlemekteyiz:

- insan ticaretine maruz kalmış kadınları, erkekleri, kız ve erkek çocuklarını korumak ve güçlendirmek
- konu hakkında bilinç ve anlayış düzeyini artırılmak
- insan ticaretine maruz kalmış kişilerin adalete erişim sağlamalarına yardımcı olmak